

คดียาเสพติด : ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาโดยการจัดตั้งศาลยาเสพติด

กอบบุญ โยธามาศย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ.2562

Drug Cases : The Study of Guidelines for Solving Problems by Establishing
Drug Court.

Kobboon Yothamat

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law of Dhurakij Pundit University

2019

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

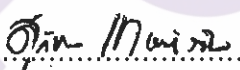
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

หัวข้อวิทยานิพนธ์ คติยาเสพติด : ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาโดยการจัดตั้งศาลยาเสพติด
เสนอโดย นางสาวกอบบุญ โยธามาตย์
สาขาวิชา นิติศาสตร์
หมวดวิชา กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณิทร์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

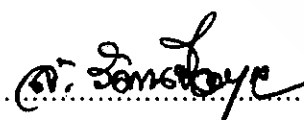

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ประธาน วัฒนวานิชย์)

.....กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณิทร์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สุภัชณี เทพหัสดิน ณ อยุธยา)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์อัจฉริยา ชูตินันท์)

คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ รับรองแล้ว

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย รัตนชื้อสกุล)
วันที่ ๒๓ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

หัวข้อวิทยานิพนธ์	คดียาเสพติด : ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาโดยจัดตั้งศาลยาเสพติด
ชื่อผู้เขียน	กอบบุญ โยธามาตย์
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธาณี วรรณภัทร์
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2561

บทคัดย่อ

ปัญหายาเสพติดถือได้ว่าเป็นปัญหาที่ร้ายแรง และบั่นทอนศักยภาพในการพัฒนาประเทศมาโดยตลอด รัฐบาลจึงระดมสรรพกำลังกำหนดยุทธศาสตร์ให้ดำเนินคดีเด็ดขาดกับผู้ค้ายาเสพติด และถือว่าผู้เสพยาเป็นผู้ป่วยจำต้องได้รับการบำบัดรักษา

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงมาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 กับระบบบำบัดแบบบูรณาการภายใต้รูปแบบเฉพาะของศาลยาเสพติด

จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยมีพัฒนาการในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดเป็นลำดับไม่ว่าจะเป็นการปรับเปลี่ยนแนวคิดแก้แค้นทดแทนมาเป็นการแก้ไขฟื้นฟู แต่สถิติผู้ติดยาเสพติดก็มีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้เนื่องจากการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดตามกฎหมายดังกล่าว เน้นการบำบัดรักษาทางกายเป็นหลัก โดยละเลยการบำบัดทางจิต หรือความมุมานะที่จะเอาชนะต่อฤทธิ์ยาเสพติดจนครบกระบวนการบำบัด ทำให้ผู้ติดยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดเมื่อได้รับการปล่อยตัวและกลับคืนสู่ชุมชนแล้วต้องกลับมาเสพยาซ้ำและก่ออาชญากรรมอื่นใดให้ได้เงินมาเพื่อซื้อและเสพยาเสพติด อันแตกต่างจากหลักการของระบบบูรณาการศาลยาเสพติดที่ใช้ในหลายประเทศ ซึ่งนอกจากมองผู้เสพยาเป็นผู้ป่วยมิใช่อาชญากรที่จะต้องถูกดำเนินคดีให้สาสมกับการกระทำความผิด และมุ่งเน้นแก้ไขฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ติดยาเสพติด โดยอาศัยความสมัครใจที่จะเลิกยาเสพติดด้วยตนเองแล้ว ยังมีการใช้แนวคิดบูรณาการ โดยอาศัยผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ผู้เชี่ยวชาญการบำบัดนักจิตวิทยา พนักงานคุมประพฤติ แพทย์ ครอบครัวยุ และชุมชน ซึ่งรวมเป็นทีม งานของศาลยาเสพติด ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขฟื้นฟูให้กับผู้ติดยาเสพติดและผู้ติดยาเสพติดที่กระทำไปเพราะฤทธิ์ยาเสพติด (drug related offences) โดยอาศัยความต่อเนื่องเพื่อสังเกต ติดตามพฤติกรรม และเข้าใจบุคลิกลักษณะของผู้เสพยาหรือติดยาเสพติด อีกทั้งยังมีมาตรการทางกฎหมายในการติดตามดูแลหลังการปล่อยตัว จนกว่าจะเลิกเสพยาเสพติดได้ ซึ่งผลสำเร็จเป็นที่ประจักษ์ทั้งในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศออสเตรเลีย วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งที่จะแก้ไขข้อจำกัดดังกล่าวและเพื่อให้การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดประสบผลสำเร็จ จึงเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหายาโดยการจัดตั้งเป็น

ศาลยาเสพติด โดยนำแนวคิดบางส่วนของศาลยาเสพติดในต่างประเทศ เเท่าที่ไม่ขัดต่อสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและศีลธรรม ผสานกับศูนย์ช่วยเหลือชุมชนอย่างแนบสนิท เพื่อการบำบัดฟื้นฟู ผู้ติดยาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อันทำให้ผู้ติดยาเสพติดลดน้อยลงและหมดไป ในที่สุด

Title   Drug Cases : The Study of Guidelines for Solving Problems by Establishing Drug Court.

Researcher   Kobboon Yothamat

Thesis Advisor   Asst.Prof.Dr.Thanee Vorapatr

Branch   Law

Year   2018

ABSTRACT

Drugs are considered a serious problem and continuously under injure the potential for developing the nation. The government concentrates its best efforts on providing strategies that deal strictly with the cases of drug traffickers. Moreover, it considers drug addicts as patients who need treatment.

This research aims to study and analyze legal measures for drug's addict rehabilitation according to the Drug Addict Rehabilitation Act, B.E. 2545 (2002) together with the Drug Court Model.

From this study, it is found that Thailand has developed its drug addict rehabilitation correspondingly, starting with adaptation from crime control to the rehabilitation perspective. However, according to statistical data, the number of drug addicts has continuously increased because the rehabilitation of drug addicts according to the said Act places the importance mainly on their physical treatment, disregarding their psychological rehabilitation or the attempt to a lostarn from the drug until the completion of the rehabilitation process. Consequently, drug addicts having received the rehabilitation, when they are released and return to their communities, may have to reuse drugs and commit other crimes to acquire money in order to buy and use drugs. This is different from the principles of the Drug Court, which have been implemented in many countries. In these countries, drug users are considered as patients, not criminals, who must face case proceedings appropriate to their offences, but the emphasis is placed on their physical and mental rehabilitation. It is the drug addicts' own voluntary intention to stop using drugs by themselves. Moreover, the integrated perspectives under the auspices of the co-operation between judges, public

prosecutors, rehabilitation experts, psychiatrists, probation officers, doctors, families and communities, who are integrated teams working within the structure of the Drug Courts order to find a solution for the rehabilitation of drug users and drug addicts in drug related offences. It is based on a process of continuity in order to observe, monitor the behavior and perceive the personality of drug users or drug addicts. This also includes legal after care measures until they can stop using drugs. The achievements are obvious in both Florida, the United States of America and Australia.

This thesis intends to redress such restriction and to help the rehabilitation of drug addicts. Consequently, the alternative way to redress this problem is suggested by setting up Drug Courts, applying certain concepts of the Drug Courts in foreign countries as far as it is not contrary to the condition of society, economy, culture and morality, closely associated with assistance centers in the community in order to create effective and efficient rehabilitation of drug addicts. This will minimize and eventually extinguish the number of drug addicts.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้อย่างสมบูรณ์ โดยได้รับความอนุเคราะห์อย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาที่ให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็น ตรวจสอบ และแก้ไขร่างวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ประชาน วัฒนาวณิชย์ ที่กรุณาให้เกียรติเป็น ประธาน โดยมี รองศาสตราจารย์อัจฉริยา ชูตินันท์ และ ดร.สุภัสสรี เทพหัสดิน ณ อยุธยา เป็นกรรมการ ในการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้กรุณาตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมถึง เจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ทุกท่านที่ให้ความสะดวกด้านอำนวยความสะดวก และประสานงาน ในการทำวิทยานิพนธ์ให้ผู้เขียนตลอดมาตลอดจนค้นคว้าหาข้อมูลในการจัดทำวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ท้ายนี้ผู้เขียนขออ้อมรำลึกถึงอำนาจบารมีของคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ที่อยู่ในสากลโลก อันเป็นที่พึ่งให้ผู้เขียนมีสติปัญญาในการจัดทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้เขียนขอให้เป็นกตเวทิตาแด่บิดา มารดา ครอบครัวของผู้เขียน ตลอดจนผู้เขียนหนังสือ และบทความ ต่าง ๆ ที่ให้ความรู้แก่ผู้เขียนจนสามารถให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

กอบบุญ โยธามาตย์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๘
กิตติกรรมประกาศ.....	๑
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	5
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	5
1.5 วิธีการศึกษา.....	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2. หลักการและแนวคิดในการดำเนินคดีอาเสพติด.....	7
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับหลักการดำเนินคดีอาญา.....	7
2.2 ประเภทของยาเสพติด.....	10
2.3 การดำเนินคดีอาเสพติด.....	11
2.4 ความผิดเกี่ยวกับผู้ที่มียาเสพติดอยู่ในความครอบครอง.....	24
2.5 การปฏิบัติต่อผู้เสพยาเสพติดในประเทศไทย.....	31
2.6 จุดมุ่งหมายและแนวคิดในการจัดตั้งศาลยาเสพติด.....	39
3. มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยศาลยาเสพติดของ ต่างประเทศ.....	50
3.1 ศาลยาเสพติดแห่งฟลอริดา.....	50
3.2 ศาลยาเสพติด รัฐควีนส์แลนด์ ประเทศออสเตรเลีย.....	66
4. วิเคราะห์สภาพปัญหาการบังคับใช้กฎหมายและการดำเนินคดีอาเสพติด.....	77
4.1 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบัน.....	77
4.2 การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับยาเสพติดในประเทศไทย.....	79

4.3 การใช้อำนาจรัฐในการออกกฎหมายบังคับบำบัดและสมักรใจบำบัดฟื้นฟูผู้ ติดยาเสพติด.....	90
4.4 เหตุผลที่ควรมีศาลยาเสพติดในประเทศไทย.....	95
4.5 หลักเกณฑ์สำหรับบุคคลซึ่งมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาพิพากษาจากศาลยา เสพติด.....	98
4.6 บทบาทอัยการตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด.....	102
4.7 บทบาทของผู้พิพากษาตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด.....	105
4.8 การทำคำสั่งครั้งสุดท้ายและการอุทธรณ์.....	110
4.9 มาตรการทางกฎหมายในการติดตามดูแลหลังการปล่อยตัว.....	113
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	117
5.1 บทสรุป.....	117
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	118
บรรณานุกรม.....	128
ประวัติผู้เขียน.....	133

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญของสังคมส่วนร่วมได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของการแพร่ระบาดและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหายาเสพติดที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคง เศรษฐกิจ ความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน และทำลายสุขภาพอนามัยของผู้เสพให้ทรุดโทรมลง ลดประสิทธิภาพประสิทธิผลในการดำเนินกิจกรรมต่างๆของผู้เสพ ซึ่งเป็นการทำลายหรือเป็นการบั่นทอนทรัพยากรอันสำคัญที่จะนำมาพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญรุ่งเรือง จึงทำให้มีการดำเนินการเพื่อป้องกันและปราบปรามปัญหาดังกล่าวจึงต้องอาศัยมาตรการทางสังคมและมาตรการทางกฎหมาย

สำหรับมาตรการทางกฎหมาย ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในประเทศไทย ได้แก่ การบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับยาเสพติดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา รวมไปถึงการบังคับใช้กฎหมายในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง ให้เกิดประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างสูงสุด

ซึ่งการกำหนดให้การกระทำที่เป็นความผิดตามกฎหมายในปัจจุบันมีกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ถือว่าเป็นหนึ่งในกฎหมายยาเสพติดที่ได้มีการกำหนดความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้หลายฐานความผิด โดยเฉพาะได้มีการกำหนดโทษสำหรับผู้เสพเอาไว้อย่างชัดเจนเป็นโทษที่มีความรุนแรงมีการกำหนดทั้งโทษปรับและจำคุก ซึ่งเป็นแนวความคิดเดิมที่ว่า ผู้เสพคือผู้ที่กระทำความผิดตามกฎหมายอาญาจึงต้องได้รับโทษตามกฎหมาย โดยจะเน้นที่การลงโทษเป็นหลัก ซึ่งเป็นการลงโทษเพื่อข่มขู่ยังผู้เสพยาเสพติดให้เกรงกลัวแล้วไม่กล้าเสพยาเสพติด

ต่อมาสถานการณ์ปัญหาของยาเสพติดในประเทศไทยกลับยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น จึงทำให้ต้องมีการกำหนดนโยบายใหม่ โดยได้ใช้หลัก “การป้องกันนำหน้าการปราบปราม ผู้เสพต้องได้รับการรักษา และผู้ค้าต้องได้รับการลงโทษอย่างเด็ดขาด”

จากนโยบายดังกล่าวถือว่าผู้เสพยาเสพติดเป็นผู้ป่วยไม่ใช่อาชญากร เพราะความผิดดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นอาชญากรรมที่ไม่มีผู้เสียหาย เมื่อตัวเองเสพยาเข้าไปแล้วตัวผู้เสพเป็นผู้ได้รับผลร้ายเอง จึงมิใช่อาชญากรปกติ การบำบัดฟื้นฟูรักษาผู้เสพยาเสพติดจึงถูกนำมาใช้และเป็นที่มาของการตรา

พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพยาเสพติด พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นการลงโทษในลักษณะแก้ไข ด้แปลง การลงโทษในลักษณะนี้เน้นที่ตัวผู้กระทำความผิด โดยเปิดโอกาสให้แก่ผู้กระทำความผิด ซึ่ง ให้นำหน่วยงานกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม เป็นหน่วยงานหลักในการนำนโยบายการฟื้นฟู สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545

แต่ปัญหาของยาเสพติดในประเทศไทยเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงเป็นอย่างมาก ส่งผลทำ ให้อาการการมาป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จึงได้บัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด มีการ กำหนดโทษที่มีความรุนแรงโดยเป็นการกำหนดโทษปรับและจำคุก เพื่อหวังว่าจะเป็นการข่มขู่ยับยั้ง ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้เกิดความเกรงกลัว แต่สถานการณ์ปัญหาของยาเสพติดกลับทวี ความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากปัจจุบันการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้เปลี่ยน ไปสู่อาชญากรรม ที่มีการจัดตั้งในลักษณะพิเศษมากยิ่งขึ้น โดยผู้กระทำความผิดอาศัยความเจริญก้าวหน้าต่างๆทั้งทาง เทคโนโลยี การคมนาคม และการติดต่อสื่อสารอย่างไร้ข้อจำกัดประกอบกับข้อจำกัดทางกฎหมายที่เอื้อ ประโยชน์ต่อการกระทำความผิดจึงทำให้จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการและเครื่องมือทางกฎหมายที่ทรง อำนาจสอดคล้องต่อสถานการณ์และข้อเท็จจริงที่ปรากฏทางสังคมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการ แก้ไขปัญหายาเสพติด

ซึ่งปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญอันหนึ่งที่รัฐบาลให้ความสำคัญในการที่จะ มุ่งมั่นแก้ไขปราบปรามอย่างแท้จริง หน่วยงานต่างๆที่มีหน้าที่แก้ไขปัญหายาเสพติดให้โทษต่าง ให้ความร่วมมือกับรัฐบาลในการหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว

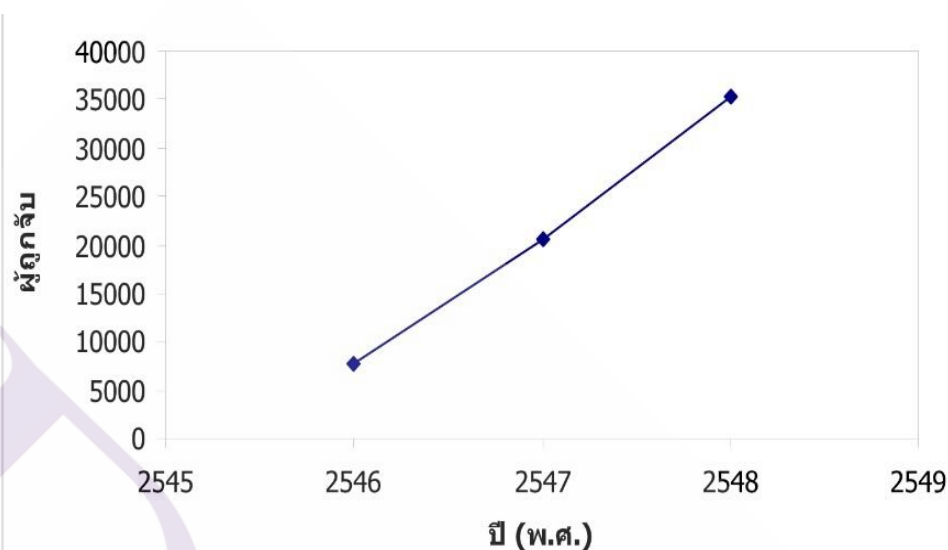
การใช้อำนาจของรัฐในการออกกฎหมายทำให้ผู้เสพยาต้องสูญเสียอิสรภาพโดยเป็นการบังคับ ให้อยู่อยู่เข้ารับการรักษาตามที่คณะอนุกรรมการกำหนด การขาดมาตรการในการติดตามดูแล หลังปล่อยตัว อีกทั้งขณะนี้ก็มีผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นจำนวนมากแต่การนำผู้กระทำ ความผิดเหล่านี้มาสู่กระบวนการยุติธรรมได้ทำแบบที่เรียกว่า เหมารวม ไม่มีการแยกแยะหรือจำแนกว่า ผู้ใดเป็นผู้เสพยา เป็นผู้จำหน่ายรายย่อย แม้ว่าจะมีพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพยาเสพติด พ.ศ. 2545 และ มีการจับกุมผู้กระทำความผิดมากขึ้น จากสถิติคดีที่เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อการศึกษา คดีอาญาอื่นๆ รวมทั้งการดำเนินคดียาเสพติดเป็นสาเหตุให้เกิดความล่าช้าในชั้นอุทธรณ์ และฎีกา จนผู้ต้องขัง ในเรือนจำเกินกว่าที่จะรับได้

ซึ่งกระบวนการทางกฎหมาย ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะยับยั้ง หรือกำจัดปัญหาเหล่านี้ให้ หหมดไปได้ ตามกระบวนการทางกฎหมายและการยุติธรรมเริ่มต้นเมื่อมีผู้ทำผิดกฎหมาย เช่น ผลิต จำหน่ายหรือ เสพยาเสพติด โดยทางกฎหมายในชั้นแรกคือการป้องกันและปราบปราม หรืออีก นัยหนึ่ง คือในชั้นเจ้าหน้าที่

ตำรวจ ในชั้นนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีบทบาทในการ จัดขวางและจับกุมผู้กระทำความผิดทั้งในการจำหน่ายและการเสพ ซึ่งในส่วนนี้เคยมีปัญหาทางกฎหมายว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำการจับไม่ใช่เจ้าพนักงานตามกฎหมาย กระบวนการยุติธรรมลำดับต่อไปที่มีปัญหา คือกระบวนการในชั้นศาล ซึ่งในชั้นนี้จะเป็นกระบวนการที่เป็นปัญหาสำคัญที่สุดในการดำเนินคดีอาชญากรรมที่เดียว ปัญหาหลักในส่วนนี้ คือปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล ทั้งนี้ เพราะปัจจุบันเฉพาะในศาลอาญาคดีเกี่ยวกับยาเสพติด ถูกส่งฟ้องศาลถึง 1 ใน 3 ของคดีทั้งหมดที่เดียว และในชั้นศาลมีความยุ่งยากซับซ้อนของกระบวนการพิจารณา ศาลจะลงโทษ ได้เฉพาะผู้ที่มีหลักฐานแน่ชัดว่าได้กระทำความผิด ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้เสพ รองลงมาคือผู้จำหน่าย แต่ตัวการใหญ่คือผู้ผลิตผู้ดำเนินการ และผู้ออกทุนรายใหญ่ หาได้มีหลักฐาน แน่นอนเพื่อจับกุมมาดำเนินคดี

กระบวนการทางยุติธรรมถัดจากชั้นศาลต่อไป คือ การลงโทษ การบำบัด รักษา และการคุมประพฤติ ในส่วนนี้ก็มีปัญหาเช่นกันคือ กรมราชทัณฑ์มีนโยบายที่จะปล่อยผู้กระทำความผิดออกมาเร็วกว่ากำหนดเวลาซึ่งศาลเห็นควรให้ลงโทษ ทำให้ผู้กระทำความผิดไม่สำนึกผิด และระยะเวลาการบำบัดรักษาไม่ได้ผล ซึ่งก็มีผลคือ มีผู้ที่เคยต้องโทษแล้วกลับมากระทำความผิดอย่างเดิมอีกเป็นจำนวนมาก

ในส่วนของจำนวนผู้เข้าบำบัดรักษายาเสพติดทั่วประเทศตั้งแต่เดือนตุลาคม 2545 ถึง มกราคม 2548 รวมทั้งหมด เป็นชาย 340,450 หญิง 22,532 ซึ่งเป็นผู้เสพ 311,554 และผู้ติด 51,420 และจากสถิติของ ผู้ถูกจับกุมและเข้ารับการตรวจพิสูจน์ พบว่า ผู้ถูกจับกุมและเข้ารับการ ตรวจพิสูจน์ในแต่ละปีมีจำนวนสูงขึ้นเป็นอย่างมาก โดยไม่มีทีท่าจะลดลง กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2546 มีผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ จำนวน 7,759 ราย และในปีงบประมาณ 2547 มีผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ จำนวน 20,529 ราย ส่วนในปีงบประมาณ 2548 ถึงปัจจุบัน(ณ วันที่ 30 กันยายน 2548) มีผู้เข้ารับ การตรวจพิสูจน์มากถึง 35,214ราย ดังแผนภูมิ

ที่มา:// รายงานสถานการณ์การดำเนินงานตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 (วันที่ 3 มีนาคม 2546 - 30 พฤศจิกายน 2548) กรมคุมประพฤติ

ด้วยสถิติดังกล่าวปัญหายาเสพติดจึงเป็นมหันตภัยต่อประเทศและมวลมนุษยชาติอย่างยิ่งยวด แม้นับเนื่องแต่อดีตกาลรัฐได้พยายามออกกฎหมายต่างๆ เข้ามาบำบัดผู้ติดยาเสพติด ก็ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ยิ่งไปกว่านั้นยอดผู้ติดยาเสพติดกลับสูงขึ้นเรื่อยๆ¹

¹ จากการสำรวจของสวนดุสิตโพลในหัวข้อ "เจตคติของประชาชนต่อผู้เสพ/ผู้ติดยาบ้าจากประชาชนทั่วไป และ ผู้ประกอบการทั่วประเทศ ระหว่างวันที่ 5-29 เมษายน 2547 พบว่าความรู้สึกของประชาชนต่อผู้เสพที่ยังไม่ได้รับการบำบัด รักษา มีเพียงร้อยละ 23.10 เห็นว่าเป็นคนหลงผิดควร ได้รับโอกาสแก้ตัว เพียบพร้อมเมื่อผ่านการบำบัดรักษาแล้วความรู้สึก ของประชาชนต่อผู้เสพที่เห็นว่าเป็นคนหลงผิดควร ได้รับโอกาสแก้ตัว เพิ่มขึ้นมาเพียงร้อยละ 35.58 เท่านั้น ที่เป็นเช่นนี้ ผู้เขียนมองว่ากระบวนการแก้ไขฟื้นฟูที่เน้นขาดภาคประชาคมหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆตั้งแต่เริ่มเข้าสู่ กระบวนการและมาตรการติดตามผลการบำบัดรักษาหลังการปล่อยตัว จึงทำให้ทัศนคติของชุมชนเป็นเช่นนี้สอดคล้องกับ ความเห็นของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ซึ่งเป็นหน่วยงานผู้ว่าจ้างไปทำการสำรวจดังที่ยอมรับถึง การสร้างพลังทางสังคม เป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่มุ่งเน้น ไขพลังทางสังคมขับเคลื่อนสังคมไทยไปมีความรู้ ความเข้าใจ และมีเจตคติที่ถูกต้องต่อผู้เสพ หรือผู้ติดยา เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลตามมติ คณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๔๖ ที่ ให้โอกาสผู้เคยเสพหรือติดยาเสพติด ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูฟื้นฟูสภาพการ ใช้จ่ายเสพติดกลับสู่สังคมอย่างมีความสุข ได้เข้าทำงานหรือเข้าศึกษาเช่นบุคคลทั่วไป นอกจากนี้สำนักงานสร้างเสริม หลักประกันสุขภาพยังวิเคราะห์และประเมินว่าการ ดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าวยังมีอุปสรรคสำคัญ สังคมยังมีอคติ

จากปัญหาของคดียาเสพติดมีจำนวนมากขึ้นและผู้กระทำความผิดมากขึ้นควรจัดตั้งให้มีศาลยาเสพติดเป็นการเฉพาะเพื่อลดปัญหาอาชญากรรม และเป็นการยุติธรรมต่อผู้กระทำความผิด ช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการดำเนินคดียาเสพติด
- 1.2.2 เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์และแนวทางการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด การกักขังผู้ต้องหาออกจากกระบวนการยุติธรรมปกติ การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดทั้งทางร่างกายและจิตใจในรูปแบบระบบบำบัดภายใต้รูปแบบศาลยาเสพติด
- 1.2.3 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบัญญัติและแนวคิดของศาลยาเสพติดในต่างประเทศ
- 1.2.4 เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนวทางการจัดตั้งศาลยาเสพติดในประเทศไทย

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

ปัญหาอาชญากรรมเป็นปัญหาที่สำคัญระดับประเทศ ซึ่งแพร่ขยายและทวีความรุนแรงมากขึ้น ทำให้มีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดขึ้นสู่ศาลเป็นจำนวนมาก ถึงแม้ว่าจะมีการจัดตั้งแผนกคดียาเสพติดในศาลอุทธรณ์ขึ้นตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 แต่เมื่อมีการพิจารณาและพิพากษาคดีแล้วผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่กลับมาก่อทำความผิดซ้ำอีกและยังก่ออาชญากรรมและกระทำความผิดในฐานอื่นเพิ่มขึ้น ดังนั้นยังคงทำให้มีคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดขึ้นสู่ศาลเป็นจำนวนมาก เพื่อให้การแก้ไขปัญหาลักษณะเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยบทบาทของศาลยาเสพติดมีวัตถุประสงค์ที่จะคัดกรองผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดียาเสพติดเพื่อให้ได้รับการปฏิบัติอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับแต่ละบุคคล และมุ่งบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้กลับมามีประสิทธิภาพและสามารถกลับเข้าไปใช้ชีวิตในสังคมได้โดยไม่กลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก

ต่อผู้เสพหรือติดยาแม้ผ่านการบำบัดแล้วก็ตาม ว่าเป็น อาชญากรไม่น่าไว้วางใจ ควบคุมตัวเองไม่ได้ แม้แต่ผู้เสพ/ผู้ติดยา ที่พ้นสภาพการใช้ยาแล้วก็ยังขาดความเชื่อมั่นตัวเอง หากสังคมไทยยังมีอคติและไม่ให้ออกาสเช่นนี้ โอกาสที่ผู้พ้นสภาพการ ไข้ยาแล้วจะกลับไปสู่วังจรยาเสพติดจะมีมาก ยิ่งขึ้น” โปรด ดูเพิ่มเติมใน <http://www.thaihealth.or.th/th/article.php?act=detail&id=308>

1.4 ขอบเขตการศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้จะทำการศึกษาแนวคิด ระบบ และการดำเนินงานของศาลยาเสพติด หลักการสำคัญของศาลยาเสพติดในประเทศอเมริกา ออสเตรเลีย เปรียบเทียบระบบของกฎหมายประเทศไทย ขั้นตอนตามกฎหมายยาเสพติดในไทย บทบาทของหน่วยงานต่างๆ บทลงโทษ การฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

1.5 วิธีการศึกษา

เป็นการศึกษาวิเคราะห์จากแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับศาลยาเสพติด ในลักษณะเปรียบเทียบกับต่างประเทศ โดยอาศัยรูปแบบการวิจัยเอกสาร แหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้ในห้องสมุด ค้นคว้าจากเอกสารภาษาไทยและเอกสารภาษาต่างประเทศ ที่เกี่ยวกับวิชานิติศาสตร์ เช่น กฎหมายระหว่างประเทศ ประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติ ตำรากฎหมาย งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วารสาร เอกสารทางวิชาการ บทความทางนิติศาสตร์ วิทยานิพนธ์ บทบัญญัติทางกฎหมาย สิ่งตีพิมพ์ ตลอดจนข้อมูลต่างๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการดำเนินคดียาเสพติด

1.6.2 ทำให้ทราบหลักเกณฑ์และแนวทางการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด การกลั่นกรองผู้เสพยาออกจากกระบวนการยุติธรรมปกติ การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดทั้งทางร่างกายและจิตใจในรูปแบบระบบบำบัดภายใต้รูปแบบศาลยาเสพติด

1.6.3 ทำให้ทราบเปรียบเทียบบทบัญญัติและแนวคิดของศาลยาเสพติดในต่างประเทศ

1.6.4 ทำให้ทราบเพื่อวิเคราะห์และเสนอแนวทางการจัดตั้งศาลยาเสพติดในประเทศไทย

บทที่ 2

หลักการและแนวคิดในการดำเนินคดีอาญา

สังคมนั้นต้องมี กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ หรือกฎหมาย เพื่อใช้เป็น โครงสร้างให้สังคมปราศจากความแตกแยก สับสน ซึ่งจำเป็นต้องมีเครื่องมือหรือกระบวนการอย่างใด ๆ เพื่อบังคับให้สมาชิกของสังคมปฏิบัติตนอยู่ในกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ ตามที่กฎหมายรับรองไว้ ในปัจจุบันมนุษย์ยังไม่อาจสร้างเครื่องมือ อันเป็นเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ที่จับต้องได้ ขึ้นมาใช้ว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่จริง

ดังนั้นจึงต้องมีเครื่องมืออย่างหนึ่ง เรียกว่า " กระบวนการยุติธรรม" ซึ่งเป็นกระบวนการขององค์กรทางสังคมที่ทำหน้าที่ป้องกัน คุ้มครอง สังคม ให้ปลอดภัยจากการละเมิดทางกฎหมาย หรือใช้ระงับข้อพิพาทเพื่อให้สังคมเกิดความสงบเรียบร้อย อยู่ในศีลธรรมอันดี ตามสิทธิอันควรปฏิบัติที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับหลักการดำเนินคดีอาญา

กฎหมายอาญานั้น มีภารกิจในการคุ้มครองสังคม ภารกิจในการปราบปรามหรือในการป้องกันการกระทำความผิด โดยการดำเนินคดีอาญาก็เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย รูปแบบของการดำเนินคดีอาญาจึงสัมพันธ์กับแนวความคิดในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ประเทศต่างๆ ในโลกนั้นมีประวัติศาสตร์และความเป็นมาของแต่ละชาติที่แตกต่างกันทำให้ความผูกพันของสมาชิกของสังคมในแต่ละประเทศแตกต่างกัน ส่งผลให้แนวคิดในการรักษาความสงบสุขของสังคมมีความแตกต่างกัน แต่การทำให้กฎหมายอาญามีผลบังคับใช้หรือทำให้ภารกิจของกฎหมายอาญาเกิดผลในทางปฏิบัติ นั้น จำต้องอาศัยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินคดี

2.1.1 แนวคิดการดำเนินคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญา เป็นภารกิจหนึ่งของรัฐที่จะอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน โดยส่วนรวมและบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องในคดีไม่ว่าจะเป็นตัวผู้เสียหายหรือตัวจำเลยเอง ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือชี้ขาดข้อเท็จจริงในเรื่องที่มีการกล่าวหาว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ถ้าหากมีการชี้ขาดว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น แล้วนำไปสู่การลงโทษผู้กระทำความผิดต่อไป ในการที่จะบรรลุ

วัตถุประสงค์ข้างต้น โดยหลักการดำเนินคดีอาญาจะเป็นหลักการตรวจสอบ¹ (Examination Principle) การตรวจสอบความจริงในคดีอาญาเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างมากกระบวนการ ค้นหาความจริงต้องอาศัย การรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อวินิจฉัย ชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน และศาลคือองค์กรที่สำคัญใน กระบวนการนี้² ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงในคดีอาญา มีหลักการที่กฎหมายยึดถือเป็นพื้นฐาน สำคัญตลอดมาคือ บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาจะต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นผู้บริสุทธิ์จน (Presumption of innocence) กว่าจะได้มีการพิสูจน์ว่าได้กระทำความผิดตามกฎหมาย และ ในกรณีที่มีข้อสงสัยต้องยกประ โยชน์ไว้ให้กับจำเลย (in dubio pro reo) ดังนั้นแล้ว ในคดีอาญาศาล จะต้องฟังพยานหลักฐานจนปราศจากเหตุอันควรสงสัย (proof beyond reasonable doubt) ว่าจำเลยได้ กระทำผิดจริง จึงจะสามารถลงโทษจำเลยได้

หลักทั่วไปของการค้นหาความจริง การดำเนินคดีอาญานั้นเป็นกระบวนการหรือวิธีการ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงแห่งคดีมาใช้พิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทต่างๆ เป็นการนำตัวผู้กระทำความผิด มาลงโทษ ซึ่งการตรวจสอบความจริงในคดีอาญาจะมีดังนี้

(1) ข้อเท็จจริงในคดีอาญา จะประกอบไปด้วย 2 ส่วนที่สำคัญคือ “ข้อเท็จจริงของเรื่องที่มี การกล่าวหา” พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานเท่าที่สามารถกระทำได้เพื่อให้ทราบ ข้อเท็จจริงของเรื่องที่มีการกล่าวหา และ “ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับผู้ต้องหา” พนักงานสอบสวนต้อง รวบรวมพยานหลักฐานเท่าที่สามารถทำได้เพื่อให้ทราบถึงพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูก กล่าวหา

(2) การแสวงหาความจริง เจ้าพนักงานและศาลต่างก็มีอิสระในการที่จะค้นหาความจริง และไม่มีข้อผูกมัดใดๆ แต่จะต้องเป็นการแสวงหาพยานหลักฐานโดยชอบด้วยกฎหมาย

(3) การพิสูจน์ข้อเท็จจริงจะประกอบไปด้วย “การพิสูจน์จนสิ้นสงสัย” หากมีความสงสัย จะต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้แก่จำเลย และ “การพิสูจน์ว่ามีมูล” จะเป็นการแสดงให้เห็น ด้วยพยานหลักฐานต่างๆ ที่สามารถกระทำได้เพียงเพื่อให้เห็นถึงความน่าจะเป็นของข้อเท็จจริงก็ เพียงพอแล้ว

¹ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), น.45.

² สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย, “บันทึกความเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่องหลักการในการ ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด,” (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., 2558), น.4.

(4) การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ศาลจะต้องใช้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ทั้งปวงในสำนวนว่าควรจะรับฟังได้เพียงใดหรือไม่³

2.1.2 หลักการดำเนินคดีอาญา

หลักการดำเนินคดีอาญาตามหลักผู้ที่เข้ามาในการดำเนินคดี จะแบ่งออกเป็น 3 กรณี คือ

1. การดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย เป็นเรื่องของผู้ที่ได้รับความเสียหายหรือบุคคลที่ใกล้ชิดของผู้เสียหายดำเนินคดีเอง เป็นรูปแบบของการแก้แค้นเป็นการส่วนตัวหรือทำสงครามระหว่างกลุ่มชนที่เกี่ยวข้อง โดยรัฐทำหน้าที่เป็นคนกลางตัดสินความถูกต้อง รวมถึงการบังคับให้ผู้กระทำ ความผิดรับผิดชอบตามข้อเรียกร้องของผู้เสียหาย ด้วยเหตุนี้หลักการดำเนินคดีจึงคำนึงถึงเฉพาะส่วนได้เสียของบุคคลเป็นหลัก ไม่มีส่วนได้เสียของสังคมเข้าไปเกี่ยวข้อง

2. การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution) เป็นระบบการดำเนินคดีที่ถือว่าประชาชนทุกคนเป็นหน่วยหนึ่งของรัฐหรือสังคม ถ้ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ประชาชนทุกคนมีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องอยู่ด้วย และถือว่าหน้าที่ในการฟ้องร้องและดำเนินคดีอาญาเป็นของประชาชน จึงทำให้ประชาชนทุกคนเป็นผู้เสียหาย แนวความคิดเช่นนี้ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนในระบบกฎหมายโรมัน โดยจำแนกความผิดระหว่างการกระทำผิดต่อส่วนตัว (Delit Private) กับการกระทำความผิดอาญาแผ่นดิน (Delit Public) ออกจากกันและจากการจำแนกการกระทำผิดนี้เอง จึงทำให้เกิดการฟ้องคดีอาญาตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน

3. การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) เป็นหลักการดำเนินคดีที่เกิดขึ้นใหม่ เป็นแนวความคิดทางอรรถประโยชน์ คือ การกระทำใดที่กระทบกระเทือนต่อสังคม รัฐมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมจะต้องเข้าไปดำเนินการป้องกันการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อสังคม หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐมีแนวคิดพื้นฐานหรือแหล่งที่มาจากประเทศในภาคพื้นยุโรป โดยจะมุ่งให้ความคุ้มครองสิทธิของสมาชิกในสังคมหรืออาจเรียกว่า ประชาชนสาธารณะ ประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ส่วนมากจะมีเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งเรียกว่า “พนักงานอัยการ” มีสถานภาพเป็นตัวแทนของรัฐดังนั้น ตามแนวคิดพื้นฐานของหลักดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ บุคคลซึ่งเสียหายไม่มีสิทธิในการเข้ามาฟ้องร้องและดำเนินคดีอาญาเอง โดยประโยชน์ของรัฐหรือสังคมจะเหนือกว่าประโยชน์ของบุคคล รัฐเท่านั้นที่เป็นผู้ใช้อำนาจในการดำเนินคดีอาญาในการรักษาความสงบเรียบร้อย

³ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในการดำเนินคดีอาญาผู้ที่เข้ามาในการดำเนินคดีไม่ว่าจะเป็นบุคคลใด เช่น ผู้เสียหาย ประชาชน หรือ รัฐก็ตาม สิ่งที่สำคัญ คือ จะต้องอำนวยความสะดวกอย่างเสมอภาคกันโดยไม่เลือกปฏิบัติว่าบุคคลที่เข้ามามีสถานะเช่นไร เนื่องจากบุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความเสมอภาคเท่าเทียมกันในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนั้น ไม่สมควรให้ความสำคัญกับการดำเนินคดีอาญาในกรณีใดกรณีหนึ่งมากเกินไป เช่น ให้เอกสิทธิหรือให้ความสำคัญกับการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐมากกว่ากรณีที่ผู้เสียหายที่เข้ามาดำเนินคดีอาญาเอง เป็นต้น

2.2 ประเภทของยาเสพติด

ปัจจุบันสิ่งเสพติดหรือยาเสพติดให้โทษมีหลายประเภท อาจจำแนกได้จากแหล่งที่มา หรือ แบ่งตามการออกฤทธิ์หรือแบ่งตามที่กฎหมายกำหนด ได้ดังนี้⁴

2.2.1 จำแนกสิ่งเสพติดตามที่มาหรือแหล่งกำเนิด

การจำแนกตามแหล่งกำเนิด จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ยาเสพติดธรรมชาติ (Natural Drugs) คือ ยาเสพติดที่ผลิตมาจากพืช เช่น ฝิ่น มอร์ฟีน กระต่อม กัญชา เป็นต้น
2. ยาเสพติดสังเคราะห์ (Synthetic Drugs) คือ ยาเสพติดที่ผลิตขึ้นด้วยกรรมวิธีทางเคมี เช่น เฮโรอีน แอมเฟตามีน ยาอี เอ็คตาซี เป็นต้น

2.2.2 จำแนกสิ่งเสพติดตามการออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง

สามารถจำแนกตามการออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท ได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. ประเภทกดประสาท ได้แก่ ฝิ่น มอร์ฟีน เฮโรอีน ยานอนหลับ ยาระงับประสาท ยากล่อมประสาทเครื่องดืมมีนเมาทุกชนิด รวมทั้ง สารระเหย เช่น ทินเนอร์ แอลกอฮอล์ น้ำมันเบนซิน กาว เป็นต้น มักพบว่าผู้เสพยาจะมีร่างกายซูบซีด ผอมเหลือง อ่อนเพลีย ฟุ้งซ่าน อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย
2. ประเภทกระตุ้นประสาท ได้แก่ ยาบ้า ยาอี กระต่อม โคเคน มักพบว่าผู้เสพยาจะมีอาการ หงุดหงิด กระวนกระวาย จิตสับสนหวาดระแวง บางครั้งมีอาการลุ่มคลั่ง หรือทำในสิ่งที่คนปกติไม่กล้าทำ เช่น ทำร้ายตนเอง หรือฆ่าผู้อื่น เป็นต้น

⁴ ทิพย์อร ไชยณรงค์ 2535. การวิเคราะห์ผลงานวิจัยด้านยาเสพติด.

3. ประเภทหลอนประสาท ได้แก่ แอลเอสดี และ เห็ดขี้ควาย เป็นต้น ผู้เสพจะมีอาการประสาทหลอน ผันเพื่องเห็นแสงสีวิจิตรพิสดาร หูแว่ว ได้ยินเสียง ประหลาดหรือเห็นภาพหลอนที่น่าเกลียดน่ากลัว ควบคุมตนเองไม่ได้ ในที่สุดมักป่วยเป็นโรคจิต

4. ประเภทออกฤทธิ์ผสมผสาน คือทั้งกระตุ้นกดและหลอนประสาทร่วมกัน ได้แก่ ผู้เสพิดมักมี อาการหวาดระแวง ความคิดสับสนเห็นภาพลวงตา หูแว่ว ควบคุมตนเองไม่ได้และอาจป่วยเป็นโรคจิตได้

2.2.3 จำแนกสิ่งเสพิดตามกฎหมาย⁵

2.2.3.1. ประเภทถูกกฎหมาย เช่น ยาแก้ไอ น้ำคำ บุหรี่ เหล้า กาแฟ ฯลฯ

2.2.3.2. ประเภทผิดกฎหมาย เช่น มอร์ฟีน ผัน เฮโรอิน กัญชา กระท่อม แอมเฟตามีน ฯลฯ

2.2.4 ประเภทของยาเสพิดตามบทบัญญัติของกฎหมาย

ในทางกฎหมาย สิ่งทีถือว่าเป็นยาเสพิदनั้นต้องมีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจน หากไม่มีกฎหมายระบุไว้สิ่งนั้นก็ไม่ใช่ยาเสพิด แม้ว่าสิ่งทีเสพนั้นจะมีฤทธิ์ทีทำให้เกิดการเสพิดได้ก็ตาม เช่น บุหรี่ สุรา เป็นต้น ตามพระราชบัญญัติยาเสพิดให้โทษ พ.ศ.2522 จะแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. ยาเสพิดให้โทษ ประเภทที่ 1 ได้แก่ เฮโรอิน แอลเอสดี แอมเฟตามีน หรือ ยาบ้า ยาอี หรือ ยาเลฟ

2. ยาเสพิดให้โทษ ประเภทที่ 2 ยาเสพิดประเภทนี้สามารถนำมาใช้เพื่อประโยชน์ทางการแพทย์ แต่ต้องใช้ภายใต้การควบคุมของแพทย์ และใช้เฉพาะกรณีทีจำเป็นเท่านั้น ได้แก่ ผัน มอร์ฟีน โคเคน หรือ โคคาอิน โคเคอิน และเมทาโดน

3. ยาเสพิดให้โทษ ประเภทที่ 3 ยาเสพิดประเภทนี้ เป็นยาเสพิดให้โทษทีมียาเสพิดประเภทที่ 2 ผสมอยู่ด้วยแต่มีประโยชน์ทางการแพทย์ การนำไปใช้เพื่อจุดประสงค์อื่นหรือเพื่อเสพิดจะมีบทลงโทษก้ำกับไว้ ยาเสพิดประเภทนี้ ได้แก่ ยาแก้ไอ ทีมีตัวยาโคเคอิน ยาแก้ท้องเสีย ทีมีฝันผสมอยู่ด้วย ยาฉีดระงับปวดต่าง ๆ เช่น มอร์ฟีน เพทิดีน ซึ่งสกัดมาจากฝัน

4. ยาเสพิดให้โทษ ประเภทที่ 4 คือสารเคมีทีใช้ในการผลิตยาเสพิดให้โทษประเภทที่ 1 หรือประเภทที่ 2 ยาเสพิดประเภทนี้ไม่มีการนำมาใช้ประโยชน์ในการบำบัดโรคแต่อย่างใด และมีบทลงโทษก้ำกับไว้ด้วย ได้แก่ น้ำยาอะเซติลแอนไฮโดรย์ และ อะเซติลคลอไรด์ ซึ่งใช้ในการเปลี่ยน

⁵ ทิพย์อร ไชยณรงค์ 2535. การวิเคราะห์ผลงานวิจัยด้านยาเสพิด.

มอร์ฟิน เป็น เฮโรอีน สารคลอซูโคอีเฟคริน สามารถใช้ในการผลิตยาบ้า ได้ และวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทอีก 12 ชนิด ที่สามารถนำมาผลิตยาไอและยาบ้าได้

5. ยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 5 เป็นยาเสพติดให้โทษที่มีได้เข้าขายอยู่ในยาเสพติดประเภทที่ 1 ถึง 4 ได้แก่ ทุกส่วนของพืช กัญชา ทุกส่วนของพืช กระเทียม เห็ดขี้ควาย เป็นต้น

2.3 การดำเนินคดียาเสพติด

2.3.1 สภาพปัญหายาเสพติดและการดำเนินคดี

แม้ว่าคดียาเสพติดจะเป็นคดีอาชญากรรมที่มีรากฐานมาจากปัญหาทางสังคมและเศรษฐกิจ ดังเช่น คดีอาชญากรรมอื่น แต่ผลกระทบอันเกิดจากการกระทำผิดในคดียาเสพติด ไม่ว่าจะกระทำในฐานะเป็นตัวการผู้ผลิต ผู้จำหน่าย หรือผู้เสพ ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมและประเทศชาติอย่างมหาศาล ซึ่งถ้าพิจารณาว่าในประเทศไทย มีผู้ติดยาเสพติดประมาณ 600,000 คน ได้รับประโยชน์ตรงกันข้ามบุคคลเหล่านี้กลับทำการเผาผลาญเงินจำนวนนี้ทิ้งไปโดยเปล่าประโยชน์และทำให้เกิดโทษแก่ตัวเองด้วย นอกจากนี้ “ทรัพยากรมนุษย์” ที่ติดยาเสพติดยังเป็นตัวก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย ทั้งปัญหาด้านสังคม เศรษฐกิจ การพัฒนาประเทศ และส่งผลถึงความมั่นคงของชาติอีกด้วย

ในการดำเนินคดี ต้องประสบกับอุปสรรคและปัญหา ทั้งนี้เพราะคดียาเสพติดเป็นคดีซึ่งปราศจากผู้เสียหาย เนื่องจากผู้เสพซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับผลร้ายจากยาเสพติด โดยสภาพควรจะเป็นผู้เสียหายที่มาร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่ แต่ผู้เสปกลับพึงพอใจต่อยาเสพติด ไม่คิดร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่ จึงเป็นการยากที่จะสืบสวนจับกุมเพื่อดำเนินคดีแก่ผู้ค้าหรือจำหน่ายได้ นอกจากนี้อาชญากรรมยาเสพติดยังมีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากร มีการแบ่งความรับผิดชอบในการทำงานเป็นระดับชั้น มีโครงข่ายงานที่ซับซ้อน และประสานกันทั้งภายในและภายนอกประเทศ บุคคลซึ่งเป็นระดับหัวหน้าขององค์กร มักจะมีอาชีพที่ถูกกฎหมายบังหน้า และไม่แสดงหลักฐานที่แสดงว่าเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติด⁶

การจับกุมบุคคลระดับหัวหน้าซึ่งเป็นตัวการสำคัญมาดำเนินคดีจึงกระทำได้ยาก เพราะขาดพยานหลักฐาน ซึ่งเป็นภัยร้ายแรงต่อเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของชาติ รวมทั้งปัญหาในด้านการปราบปรามเพื่อดำเนินคดี ก็เป็นเหตุให้รัฐบาลในสมัยนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี เห็นเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องควบคุมสั่งการ และกำหนดนโยบายในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดโดย

⁶ พล.ต.ต.ภา สารสิน, ปัญหาการควบคุมยาเสพติดในประเทศไทย การศึกษาเฉพาะกรณีถึงมาตรการและยุทธศาสตร์เพื่อความมั่นคงของชาติ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522), หน้า 27.

ใกล้ชิด ได้มีการกำหนดโครงสร้างและรูปแบบในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยเฉพาะขึ้นในรูปของกฎหมาย ซึ่งนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้กล่าวคำปราศรัยต่อที่ประชุม The Annual East Asia Narcotics Conference เมื่อวันที่ 15 เมษายน 2520 ว่า “เนื่องจากความร้ายแรงของปัญหาเสพติด รัฐบาลจึงได้กำหนดให้การรณรงค์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เป็นนโยบายสำคัญลำดับแรกของรัฐบาล” แม้ว่าในช่วงเวลาที่ผ่านมา จะได้มีการดำเนินคดีป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอยู่แล้วก็ตาม แต่ยังคงปรากฏว่ายังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

เพื่อให้สามารถป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพ รัฐบาลจึงได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 โดยกำหนดให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เพื่อให้มีอำนาจ หน้าที่ และความรับผิดชอบในการกำหนดนโยบายหรือแผนงาน เพื่อป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

จากเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวของรัฐบาล ในการต่อสู้กับภัยร้ายแรงของปัญหาเสพติด นอกจากจะก่อให้เกิด โครงสร้างและรูปแบบ ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแล้วยังก่อให้เกิดกระบวนการยุติธรรมสำหรับดำเนินคดียาเสพติดขึ้นในประเทศไทยด้วย

2.3.2 กระบวนการยุติธรรมสำหรับการดำเนินคดียาเสพติด

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ได้กำหนดมาตรการซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมสำหรับดำเนินคดียาเสพติด ไว้ในมาตรา 13(2) , มาตรา 14 ดังนี้

“มาตรา 13 ให้คณะกรรมการ มีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

(2) ควบคุมการสืบสวนสอบสวนและการฟ้องคดีความผิดกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด”

“มาตรา 18 เพื่อเป็นดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ให้กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการและเจ้าพนักงานมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) เข้าไปในเคหสถาน สถานที่ใดๆ หรือยานพาหนะใดๆ ในเวลากลางวัน ระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกเพื่อตรวจค้น ยึด หรืออายัดยาเสพติดที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือจับกุมบุคคลใดๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด แต่ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ายาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าหากไม่ดำเนินการในทันที ยาเสพติดนั้นจะถูกโยกย้ายหรือบุคคลที่หลบซ่อนอยู่จะหลบหนี ก็ให้มีอำนาจเข้าไปในเวลากลางคืนภายหลังพระอาทิตย์ตกได้

(2) คั่นเคสสถาน สถานที่หรือบุคคลใดๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและยึดหรืออายัดยาเสพติดหรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดหรือที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

(3) จับกุมบุคคลใดๆ ที่กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

(4) สอบสวนผู้ต้องหาในคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

(5) มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใดๆ หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการใดมาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งบัญชีเอกสาร หรือวัตถุใดๆ มาเพื่อตรวจสอบหรือประกอบการพิจารณา

เจ้าพนักงานตำแหน่งใดและระดับใด จะมีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่งทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ให้เป็นไปตามที่เลขาธิการกำหนดด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการ⁷ โดยทำเอกสารมอบหมายให้ประจำตัวเจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมายนั้น

เจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องแสดงเอกสารมอบหมายนั้นต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกครั้ง”

“มาตรา 15 เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติตามให้ถือว่ากรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการและเจ้าพนักงานที่ได้รับมอบหมายให้มีอำนาจตามมาตรา 14(3) มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ทั่วราชอาณาจักร และให้มีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับตามมาตรา 14(3) ไว้เพื่อทำการสอบสวนได้เป็นเวลาไม่เกินสามวัน เมื่อครบกำหนดเวลาดังกล่าว หรือก่อนนั้นตามที่เห็นสมควร ให้ส่งตัวผู้ถูกจับไปยังพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อดำเนินการต่อไป ทั้งนี้โดยมิให้ถือว่าการควบคุมผู้ถูกจับดังกล่าวเป็นการควบคุมของพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”

แม้ว่าจะมีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดไว้สำหรับการดำเนินคดียาเสพติดก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติก็ไม่ได้มีการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมดังกล่าวครบถ้วน ทั้งนี้เนื่องจากพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกำหนดไว้แต่เพียงหลักกว้างๆ เท่านั้น ส่วนวิธีปฏิบัติและรายละเอียดมิได้กำหนดไว้ จึงก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ เช่นตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 13(2) เกี่ยวกับการควบคุมการสืบสวน สอบสวนและการฟ้องคดีของคณะกรรมการ และมาตรา 14(4) เกี่ยวกับการสอบสวนของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. เป็นต้น ซึ่งสมควรพิจารณาตามลำดับดังนี้

กระบวนการยุติธรรมตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 13(2)

⁷ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.)

มาตรา 13(2) เกิดจากความกังวลใจของรัฐบาลดังกล่าวแล้วข้างต้น และรัฐบาลเห็นว่าคดียาเสพติดเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์มหาศาลของการค้าหรือจำหน่ายยาเสพติด ซึ่งนายทุนผู้ค้ายาเสพติด อาจใช้ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดไปในทางที่มีขอบในกระบวนการยุติธรรมได้ ซึ่งจะเป็นผลเสียหายอย่างร้ายแรงต่อการปราบปรามและดำเนินคดีผู้กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด⁸ เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดของรัฐบาล ตามที่ได้กล่าวไว้ในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปราม ยาเสพติด พ.ศ.2518⁹ รัฐบาลจึงจำเป็นต้องเข้าควบคุมดูแลการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรม ซึ่งอยู่ในขั้นตอนของฝ่ายบริหาร ใกล้ชิดยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ดำเนินการในรูปของคณะกรรมการ คือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ซึ่งผู้มีหน้าที่และความรับผิดชอบในกระบวนการยุติธรรมอยู่ในขั้นตอนของฝ่ายบริหารเป็นกรรมการอยู่ด้วย คือ อธิบดีกรมตำรวจ และอธิบดีกรมอัยการ¹⁰ การจัดโครงสร้างในลักษณะนี้ เป็นการกำหนดให้ผู้มีส่วนรับผิดชอบในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในกระบวนการยุติธรรม มีบทบาทร่วมกันในการควบคุมดูแลการดำเนินการและประสานประโยชน์ร่วมกันในการดำเนินคดียาเสพติด

⁸ ผู้ที่กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นเป้าหมายสำคัญในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยพิจารณาเห็นได้จากการกำหนดไว้ในมาตรา 13(1) ว่า “ให้คณะกรรมการมีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้ (1) กำหนดแผนงานและมาตรการในการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

⁹ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ได้กล่าวไว้ว่า “เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ โดยที่ยาเสพติดเป็นภัยอย่างร้ายแรงต่อการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และ รัฐบาลนี้มีนโยบายที่จะป้องกันและปราบปรามการค้าและการเสพยาเสพติดอย่างเข้มงวดกวดขัน ใน การนี้จำเป็นต้องมีกฎหมายเพื่อกำหนดมาตรการ และให้อำนาจในการดำเนินการป้องกันและปราบปรามให้ได้ผลโดยเด็ดขาดและมีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น

¹⁰ มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 กำหนดบุคคลผู้เป็นคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดว่า “ให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเรียกโดยย่อว่า “ป.ป.ส.” ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข อธิบดีกรมตำรวจ อธิบดีกรมศุลกากร อธิบดีกรมอัยการ เป็นกรรมการ โดยตำแหน่งและกรรมการอื่นซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งไม่เกินหกคน และเลขาธิการเป็นกรรมการและเลขานุการ”

เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมสำหรับดำเนินคดีอาชญากรรมตามมาตรา 13(2)นี้ ดำเนินไปได้ และมีผลในทางปฏิบัติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงาน ป.ป.ส.) จึงเสนอเรื่องต่อคณะกรรมการที่ปรึกษากฎหมายของ ป.ป.ส.¹¹ ว่า “ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 มาตรา 13(2) กำหนดให้ ป.ป.ส. มีอำนาจและหน้าที่ควบคุมการสืบสวน สอบสวน และการฟ้องคดี ความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับ ยาเสพติด และสำนักงาน ป.ป.ส. พิจารณาเห็นว่า การกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นความผิดที่มีลักษณะเป็นการเฉพาะ แตกต่างจากการกระทำความผิดทางอาญาโดยทั่วไป เช่น ไม่มีผู้เสียหายตามกฎหมายยาเสพติด ของกลางมีมูลค่าสูงมาก

การกระทำความผิดมีวิธีการหรือแผนการสูงหรือผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่มีอิทธิพลและอำนาจการเงิน สามารถทำให้หลุดพ้นจากการลงโทษ ประกอบกับอัตราโทษตามกฎหมายรุนแรง เจ้าพนักงานอาจใช้บทกฎหมายข่มขู่หรือกลั่นแกล้งผู้บริสุทธิ์ได้ จึงสมควรสร้างระบบสมดุลย์ (Check and Balance) ในกระบวนการปราบปรามผู้กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด” โดยอาศัยข้อกฎหมายดังกล่าวข้างต้น จึงขอหารือในประเด็นเรื่อง

1. ขอบเขตและขั้นตอนการควบคุม
  2. บุคลากรผู้รับผิดชอบในการดำเนินการ
  3. การประสานงานกับส่วนราชการอื่นที่เกี่ยวข้อง
- พระราชบัญญัติวัตถุประสงค์ที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2518

¹¹ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้มีคำสั่งที่ 1/2523 ลงวันที่ 28 มกราคม 2523 แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษากฎหมายของ ป.ป.ส. ด้วยเหตุผลว่า “ด้วยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ได้กำหนดให้ ป.ป.ส. มีอำนาจและหน้าที่ในการ ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของชาติเป็นส่วนรวม เช่น การดำเนินการตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด กำหนดแผนงาน มาตรการควบคุม วาง โครงการเร่งรัดประสานงาน และกำกับ ส่วนราชการที่มีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด การดำเนินการดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยแนวทาง ที่ถูกต้องตามบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ” โดยให้คณะกรรมการมีหน้าที่และความรับผิดชอบตามที่กำหนดไว้ใน คำสั่งว่า “ให้คณะกรรมการที่ปรึกษานี้พิจารณาให้ความเห็นในปัญหาข้อกฎหมายและแนวทางการปฏิบัติตามกฎหมาย ตรวจสอบข้อบังคับ ระเบียบคำสั่ง เพื่อปฏิบัติตามกฎหมาย พิจารณาเสนอความเห็นในการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดตลอดจนพิจารณาและดำเนินการอื่นๆตาม กฎหมาย”

สาเหตุที่มีความจำเป็นต้องออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ ก็เพื่อให้เป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ซึ่งได้กระทำกัน ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย และประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิก ในอันที่จะร่วมมือกับประเทศอื่น ๆ ควบคุมการผลิต การขาย การนำเข้า การส่งออก การนำผ่าน หรือการมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ทั้งภายในประเทศ และระหว่างประเทศ มิให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของบุคคลและสังคม พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้จัดโครงสร้างและรูปแบบในการดำเนินการตามพระราชบัญญัติไว้ เช่น กำหนดให้มี “คณะกรรมการวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท” เพื่อแสดงความเห็น หรือให้ความเห็นชอบ หรือแนะนำ ในเรื่องการผลิต ขาย นำเข้า ส่งออก นำผ่าน หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ และการขึ้นทะเบียนวัตถุสำหรับตลอดจนการกำหนดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องนี้ และมีการแยกประเภทของวัตถุออกฤทธิ์ มีพนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการ มีบทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการควบคุมพิเศษ และบทกำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน ดังนั้นจะเห็นว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้มุ่งหมายที่จะควบคุมวัตถุออกฤทธิ์เสื่อมคุณภาพ ไม่ได้มาตรฐาน หรือวัตถุปลอมเป็นสำคัญ โดยส่วนใหญ่ควบคุมเฉพาะบุคคลมิให้กระทำผิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ เพื่อป้องกันสังคมให้พ้นจากบุคคลที่จะนำวัตถุออกฤทธิ์มาใช้ในทางที่ผิด

แม้ว่าพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท จะถูกนับว่าเป็นกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดก็ตามตามคำนิยามในมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 แต่วัตถุออกฤทธิ์ที่เป็นยาเสพติดตามความหมายของมาตรา 3 ดังกล่าว ในปัจจุบันคือวัตถุออกฤทธิ์ประเภท 1 และประเภท 2 ซึ่งได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 14 สิงหาคม 2521 กำหนดให้วัตถุออกฤทธิ์ประเภท 1 และ 2 เป็นยาเสพติดตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519

2.3.3 การบังคับใช้กฎหมายสำหรับการดำเนินคดียาเสพติด

ในการบังคับใช้พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2518 นั้นมีข้อกังวลว่า ได้มีการใช้บังคับ หรือสนใจที่จะนำบทกฎหมายในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ไปใช้ให้สมเจตนารมณ์ของกฎหมายเพียงใด เพราะจากการศึกษาของผู้ศึกษาปรากฏว่า ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องกับการใช้กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดได้ให้ความเห็นว่า กฎหมายที่ใช้มากที่สุดคือ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 เป็นจำนวนถึงร้อยละ 62.2 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด แต่อีกร้อยละ 31.7 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ซึ่งจำนวนนี้เป็นเจ้าหน้าที่ ป.ป.ส. เห็นว่ากฎหมายที่ใช้มากที่สุดคือ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ส่วนผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้พิพากษาและอัยการนั้น ไม่มีท่านใดตอบว่า ใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 และ รองศาสตราจารย์ ไชยยศ ฯ ได้

ตั้งข้อสังเกตว่า ไม่มีผู้ทรงคุณวุฒิท่านใด จากหน่วยงานใดเลย ที่ตอบว่าใช้พระราชบัญญัติปี พ.ศ. 2472 ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 37 และพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518¹²

นอกจากนี้ในการศึกษาดังกล่าว ยังมีหัวข้อของแบบสอบถาม ซึ่งน่าจะบ่งชี้แนวโน้มของการใช้กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดแต่ละฉบับว่ามากน้อยเพียงใด โดยในหัวข้อ “กฎหมายที่มีขอบกว้างและสมควรแก้ไขที่สุด” ผู้ทรงคุณวุฒิร้อยละ 8.4 ให้ความเห็นว่า กฎหมายนั้นคือ พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 อันเป็นจำนวนน้อยรองจากประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 32 ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่า ร้อยละ 1.2 เท่านั้น และในหัวข้อ “กฎหมายที่ควรปรับปรุงในอีก ๒๐ ปีข้างหน้า” ผู้ทรงคุณวุฒิร้อยละ 7.2 เห็นว่า คือพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 เป็นจำนวนน้อยที่สุดในขณะจำนวนมากที่สุด คือ ร้อยละ 33.7 เห็นว่ากฎหมายนั้นคือ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 สำหรับประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 37 เป็นกฎหมายเพียงฉบับเดียว ซึ่งไม่มีผู้ใดให้ความเห็นไว้

กรณีที่ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนน้อย ให้ความเห็นว่า พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 เป็นกฎหมายที่สมควรแก้ไขทั้งในปัจจุบันและอีก 20 ปีข้างหน้าดังกล่าว มิได้หมายความว่า กฎหมายฉบับนี้สมบูรณ์ที่สุดแล้ว แต่น่าจะเป็นสิ่งที่บ่งชี้ว่า พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 มีการใช้บังคับน้อย โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการปราบปรามและดำเนินคดี (ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งให้ความเห็นส่วนใหญ่เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการปราบปรามและดำเนินคดี) จึงเป็นเหตุให้ไม่พบข้อบกพร่องหรืออุปสรรคหรือปัญหาในการใช้พระราชบัญญัติ และเป็นที่น่าสังเกตว่า พระราชบัญญัติ ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ซึ่งเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ใช้บทบัญญัติของกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวเป็นประจำในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดนั้น เป็นกฎหมายซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่า สมควรแก้ไขมากที่สุดทั้งในปัจจุบันและอีก 20 ปี ข้างหน้า

แม้ว่าพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท จะมีบทบาทไม่เทียบเท่าพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษและพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ก็มิได้หมายความว่า จะไม่มีการแพร่ระบาดของวัตถุออกฤทธิ์ในระดับที่เป็นอันตรายต่อสังคมและประเทศชาติ โดยเฉพาะแอมเฟตามีน ซึ่งเป็นวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 2 หรือที่รู้จักในกลุ่มผู้เสพยา ยาม้า ยาขยัน ซึ่งมีในประเทศไทยมาเป็นเวลานานแล้ว มีการกล่าวถึงโดยทั่วไปกันอยู่เสมอว่า เป็นสารที่กลุ่มผู้จับขจรทุก

¹² พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2518

รถแท็กซี่ และผู้ใช้แรงงาน ใช้มาหลายปีแล้ว แต่ยังไม่มีการกล่าวถึงลักษณะของสารที่จะสร้างปัญหาให้ชุมชน สถิติการบำบัดรักษาประจำปีของโรงพยาบาลรัฐญารักษ์ เริ่มมีผู้เข้ารับการรักษาเพราะเสฟแอมเฟตามีน เมื่อ พ.ศ.2515 สถิติการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสฟติดของโรงพยาบาลขอนแก่นระหว่าง ตุลาคม 2519 ถึงพฤษภาคม 2522 มีจำนวนทั้งสิ้น 2,021 ราย ร้อยละ 7.2 เป็นผู้เข้ารับการรักษาเพราะเสฟสารซึ่งไม่ใช่ประเภทฝิ่น แอเฟตามีน เป็นสารที่มีรายงานมากที่สุดในกลุ่มนี้ สถิติยังแสดงให้เห็นว่า จำนวนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ถ้าวิเคราะห์เฉพาะกลุ่มผู้เข้ารับการรักษาที่เป็นนักเรียน จะยิ่งเห็นได้ชัดว่ามีนักเรียนที่เข้ารับการรักษาเพราะเสฟแอมเฟตามีนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ¹³ สถิติผู้เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลนี้ ในเดือนพฤษภาคม 2523 มีจำนวนทั้งสิ้น 31 ราย ร้อยละ 41.9 (13 ราย) เสฟแอมเฟตามีน หรือแอมเฟตามีนร่วมกับฝิ่น หรือร่วมกับฝิ่นโคคาซีแฟม 11 ราย จาก 13 รายนี้เสฟแอมเฟตามีนโดยวิธีละลายเม็ดยาในน้ำแล้วฉีดเข้าหลอดเลือดดำ ทั้ง 31 รายนี้ ไม่มีผู้เสฟเฮโรอีนเลย สถิติการจับยาเสฟติดของกรมตำรวจประจำปี มีแอมเฟตามีนจำนวน 52,142 เม็ด ปรากฏในปี พ.ศ.2518 ในเดือนเมษายน พ.ศ.2523 จับแอมเฟตามีนได้ 352 เม็ด ร้อยละ 94.3 จับได้ที่ขอนแก่น

แม้ว่าหลักฐานต่างๆ ที่รายงานมานี้ดูเหมือนจะเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ถ้าพิจารณาจากหลักการว่าด้วยข้อมูลพื้นฐานจากโรงพยาบาลขอนแก่น ซึ่งเป็นข้อมูลจากแหล่งที่ไม่ได้รับการรักษาผู้เสฟแอมเฟตามีนโดยตรง ประชากรทั่วไปก็ไม่ทราบถึงอันตรายจากสารประเภทนี้ และไม่ได้ทราบว่า สถานบำบัดรักษาเสฟติดต่างๆ จะรับรักษาผู้ติดยาเสฟแอมเฟตามีนหรือไม่ เป็นที่น่าคิดว่าแอมเฟตามีนซึ่งเป็นสารที่กฎหมายจัดว่าเป็นยาเสฟติด จะอยู่ในสภาพปัญหาของประเทศที่ถูกลมองข้ามหรือไม่

2.3.4 มาตรการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสฟติด

ความหมายของผู้ติดยาเสฟติด

หากพิจารณาถึง UNDCP Model Drug Court 2000 ซึ่งบัญญัติให้พิจารณาความหมายของผู้ติดยาเสฟติดจาก UNDCP Model Drug Abuse Act 2000

โดยมาตรา 3 (1) (q) ตามพระราชบัญญัติ UNDCP Model Drug Abuse Act 2000 ให้ความหมายผู้ติดยาเสฟติด (drug dependent person) ไว้ว่า

ผู้ติดยาเสฟติด หมายถึง “การที่บุคคลนั้นรับยาเสฟติดเข้าไปในร่างกายทำให้สุขภาพร่างกายอ่อนแอลงอันเป็นผลโดยตรงจากการใช้ยาเสฟติดชนิดนั้น หรือทำให้บุคคลนั้นต้องขวยขวยหายเสฟ

¹³ พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2518

ติชชนิดใดเพื่อมาเสพ หรือการหยุดยาเสพติดนั้นเป็นผลให้บุคคลมีอาการทนทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกาย และจิตใจ”

องค์การอนามัยโลก แม้ไม่ได้นิยามคำว่าผู้ติดยาเสพติดไว้โดยตรงแต่ก็ได้อธิบายลักษณะอาการของผู้ติดยาเสพติด รวมถึง ความหมายของผู้ติดยาเสพติดไว้ว่า¹⁴ “บุคคลซึ่งเสพยาหรือสารเคมีเข้าสู่ร่างกาย(โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง)เช่น กิน สูบ ฉีด ฉอม ฯลฯ(ติดต่อกัน ชั่วระยะเวลาหนึ่งอาจจะส่งผลต่อร่างกาย จิตใจของผู้นั้นเกิดสภาพเป็นพิษเรื้อรังประกอบด้วยลักษณะพิเศษ 4 ประการคือ

1. มีความปรารถนาหรือความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะต้องเสพยาต่อไปอีก
2. มีความโน้มเอียงที่จะต้องเพิ่มปริมาณของยาที่เสพให้สูงขึ้นทุกขณะ
3. ถ้าถึงเวลาไม่ได้เสพยาจะทำให้ผู้เสพเกิดอาการอยากยาหรือขาดยา
4. ยาที่เสพนั้นจะทำลายสุขภาพของผู้เสพทั้งทางร่างกายและจิตใจ

สอดคล้องกับพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ซึ่งมีได้บัญญัติความหมายของคำว่า ผู้ติดยาเสพติด ไว้เป็นคำนิยามโดยเฉพาะ แต่กฎหมายฉบับนี้มีการให้ความหมายของคำว่า “ติดยาเสพติด” ไว้กล่าวคือ¹⁵ ต้องมีลักษณะของการเสพยาเสพติดเป็นประจำติดต่อกันและตกอยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องพึ่งยาเสพติดนั้น โดยสามารถตรวจพบสภาพเช่นนั้นได้ ตามหลักวิชาการ ดังนั้นจึงอนุมานได้ว่าผู้ติดยาเสพติดคือผู้ที่มีอาการดังกล่าวในส่วนบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ได้ให้คำนิยามไว้ดังต่อไปนี้

พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ.2533

“ผู้ติดสารระเหย” หมายความว่า ผู้ซึ่งต้องใช้สารระเหยบำบัดความต้องการของร่างกายหรือจิตใจเป็นประจำ โดยสามารถตรวจพบสภาพเช่นนั้นได้ตามหลักวิชาการ

พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2534

“ติดยาเสพติด” หมายความว่า เสพยาเสพติดเป็นประจำติดต่อกัน และตกอยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องพึ่งยาเสพติดนั้น โดยสามารถตรวจพบสภาพเช่นนั้นได้ตามหลักวิชาการ

พระราชบัญญัติ ยาเสพติดให้โทษฉบับที่ 3 (พ.ศ.2530)

มาตรา 4 มีการเพิ่มบทนิยามคำว่าติดยาเสพติดให้โทษ ” และ“ การบำบัดรักษา” ระหว่างบทนิยามคำว่า “เสพ” และ “สถานพยาบาล” ดังต่อไปนี้

¹⁴ ทิพย์อร์ ไชยณรงค์ .(2535). การวิเคราะห์ผลงานวิจัยด้านยาเสพติด. หน้า 8.

¹⁵ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545, มาตรา 4.

“ติดยาเสพติดให้โทษ ” หมายความว่า เสพเป็นประจำติดต่อกันและตกอยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องพึ่งยาเสพติดให้โทษนั้น โดยสามารถตรวจพบสภาพ เช่นว่านั้นได้ตามหลักวิชาการ

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“ยาเสพติดให้โทษ” หมายความว่า สารเคมีหรือวัตถุนิคใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใดๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจ ในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพเรื่อย ๆ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรง อยู่ตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง ให้รวมตลอดถึงสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่หมายความถึง ยาสามัญประจำบ้านบางตำรับตามกฎหมายว่าด้วย ยาเสพติดให้โทษผสมอยู่

พ.ร.บ .วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2535)

“ติดวัตถุออกฤทธิ์” หมายความว่า “เสพเป็นประจำติดต่อกันจนตกอยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องพึ่งวัตถุออกฤทธิ์นั้น โดยสามารถตรวจพบสภาพเช่นว่านั้นได้ตามหลักวิชาการ” นอกจากนี้ จากรายงานการศึกษาความสัมพันธ์ของผู้ติดยาเสพติดกับการก่ออาชญากรรม¹⁶ ได้อธิบายความหมายของอาการติดยาเสพติด ว่าคือ การที่ร่างกายหรือจิตใจหรือทั้งสองอย่างของบุคคลผู้ติดยาเสพติดยอมรับสารเคมีชนิดหนึ่งที่ไม่ได้เป็นสิ่งจำเป็นต่อร่างกายโดยธรรมชาติ เข้าสู่ร่างกายเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ พฤติกรรมและอารมณ์ความรู้สึกของตนเองเป็นประจำ จนสารนั้นกลายเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของร่างกายที่จะขาดเสียไม่ได้ ซึ่งหากขาดไปก็จะเกิดอาการทรมาน ทรมานทรมานเห็นได้ชัด โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เฉียบพลันและรุนแรง เมื่อหมดฤทธิ์ยา ก็จะเกิดอาการทรมานทรมานขึ้น เนื่องจากร่างกายขาดดุล จะต้องได้รับสารเสพติดเข้าไปใหม่หรือไม่ ก็ใช้เวลาในการปรับระบบต่างๆ ให้กลับเข้าสู่สภาพเดิมอย่างช้าๆ

อาจกล่าวได้ว่า เมื่อเสพสารเสพติดเป็นประจำ สารเสพติดจะกลายเป็นส่วนประกอบที่จำเป็นต่อการรักษาสมดุลของร่างกาย และเมื่อขาดสารชนิดนี้หรือเรียกว่า หยุดยา ก็จะเกิดอาการแปรปรวนทางอารมณ์ ความคิดหาเหตุผลจะหมดไป ระบบต่างๆของร่างกายแปรปรวนเกิดเป็นอาการของผู้ติดยาเสพติดที่เรียกว่า “อาการอดยา” ซึ่งผู้ใช้ยาจะต้องเพิ่มขนาดขึ้นเรื่อยๆ จึงจะสามารถหายจากอาการดังกล่าวได้โดยสรุป ผู้ติดยาเสพติดอาจกำหนดนิยามไว้รวมกันว่า เป็นบุคคลซึ่งเสพหรือรับสาร

¹⁶ วุฒิและคณะ,2528. (ความสัมพันธ์ของผู้ติดยาเสพติดกับการก่ออาชญากรรม). หน้า 28.

เสพติดเข้าไปในร่างกายเป็นระยะเวลาหนึ่งและเสพติดต่อกันเรื่อยๆ ทำให้ร่างกายและจิตใจทรุดโทรมลง อีกทั้งมีอาการต้องการยาเสพติดในปริมาณที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ถ้าหากขาดยาเมื่อไหร่จะมีอาการข้างเคียงเนื่องจากฤทธิ์ยาเสพติด อาทิ ภาวะวณกระวาย ฉุนเฉียว โมโหง่าย

เมื่อก้าวถึงผู้ติดยาเสพติดดังที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เห็นว่าลักษณะของผู้ติดยาเสพติดนั้น อาจพิเคราะห์ในมิติต่างๆ ได้โดยสังเขป ดังนี้¹⁷ ในแง่ของพฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติด จะขาดความรับผิดชอบ ต้นสาย ใช้จ่ายเปลือง หย่อนระเบียบวินัย จะต้องทำผิดกฎหมาย เพื่อให้ได้ยาเสพติดมาใช้ ทางด้านความคิด และความรู้สึก ผู้ติดยาเสพติดเมื่อมีปัญหาไม่ค่อยกล้าเผชิญหน้าต่อสังคม หุนหันพลันแล่น รู้สึกด้อยไม่มีคุณค่า อารมณ์และบุคลิกภาพจะเป็นคนน้อยใจง่าย เจ้าคิดเจ้าแค้น โมโหง่าย จิตใจอ่อนไหว ขี้อาย เก็บตัว พลังใจอยู่ในระดับต่ำ

ทั้งนี้ แม้นิยามคำว่า “ยาเสพติด” ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 จะรวมผู้ติดยาเสพติดและผู้ติดยาเสพติดออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ซึ่งพิเคราะห์ได้จากพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ให้ความหมายของยาเสพติดไว้ว่า “ยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษและยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด” และเมื่อพิเคราะห์มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติ พรบ.ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 [แก้ไขโดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2534]. ให้คำนิยาม “ยาเสพติด” หมายความว่า ยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติด ให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ ตามกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท และสารระเหย ตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการบริโภคสารระเหย อย่างไรก็ตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ได้กำหนดคุณสมบัติเฉพาะเจาะจงไว้ว่า และ นอกจากจะต้องเป็นผู้เสพครอบครองเพื่อจำหน่าย ,เสพและจำหน่ายแล้ว ยังต้องเป็นไปตามกฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดลักษณะ ชนิด ประเภทและปริมาณของยาเสพติด พ.ศ.2546 ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีกำหนดให้สารระเหยและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท อยู่ในกฎกระทรวง ดังนั้นในปัจจุบันผู้ติดยาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทจึงไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 แต่อย่างใด ซึ่งแนวทางอาจแก้ไข

¹⁷ เสวตลักษณ์ ปลั่งเกียรติยศ.(2547).ทัศนคติของผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (ลาดหลุมแก้ว) ต่อการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545. หน้า 45-48

เพิ่มเติมนิยามความหมายของยาเสพติด โดยเพิ่มคำว่าสารระเหยและวัตถุออกฤทธิ์จิตและประสาทไว้ในกฎกระทรวงฉบับดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้ติดยาเสพติดนั่นเอง

แม้ว่ามาตรการและวิธีการในการควบคุมวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทตามพระราชบัญญัติ วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2518 จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับการควบคุมยาเสพติดให้โทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 เช่น มีมาตรการควบคุมการผลิต ขาย นำเข้า ส่งออก นำผ่าน หรือมีไว้ในครอบครอง รวมทั้งมีมาตรการเกี่ยวกับการบำบัดรักษา แต่มาตรการที่สมควรศึกษาและพิจารณา คือมาตรการเกี่ยวกับการบำบัดรักษา ซึ่งมีรูปแบบที่แตกต่างจากมาตรการบำบัดรักษาตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 และกล่าวได้ว่า เป็นมาตรการบำบัดรักษาในระบบบังคับ (Compulsory System) เพียงมาตรการเดียวเท่าที่มีปรากฏในกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดในปัจจุบัน

มาตรการบำบัดรักษามีบัญญัติไว้เป็นขั้นตอนในมาตรา 88 มาตรา 114 และมาตรา 115 ดังนี้

(1) การนำผู้เสพเข้ารับการบำบัดรักษา

มาตรา 88 บัญญัติว่า “เมื่อปรากฏว่ามีผู้ใดเสพยาเสพติดซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ เลขาธิการ หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเลขาธิการ โดยความเห็นหรือคำแนะนำของคณะกรรมการ มีอำนาจสั่งให้จัดส่งผู้นั้นไปรับการรักษาพยาบาล หรือฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพ ณ สถานพยาบาล หรือสถานพักฟื้น ตามที่เห็นสมควรเป็นเวลาไม่เกิน 180 วัน ในกรณีจำเป็นเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล หรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพ เลขาธิการหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจะขยายเวลาต่อไปอีกได้ไม่เกิน 180 วัน”

เป็นที่น่าสังเกตเกี่ยวกับการบำบัดรักษาว่า มาตรา 88 ใช้คำว่า “การรักษาพยาบาลหรือฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพ” ส่วนพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 มาตรา 94 และบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง ใช้คำว่า “บำบัดรักษา” ข้อแตกต่างที่ปรากฏเช่นนี้ จึงเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2518 มีเจตนารมณ์ที่จะเน้นความสำคัญของการฟื้นฟูสมรรถภาพ อันเป็นขั้นตอนที่ช่วยให้ผู้เสพยาเสพติดได้กลับคืนสู่สภาพปกติดังเช่นบุคคลทั่วไป¹⁸

(2) กรณีผู้เสพยา ไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง

มาตรา 114 บัญญัติว่า “ผู้เสพยาซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ ผู้ใดขัดขืน ไม่ยอมไปรับการรักษาพยาบาล หรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพตามคำสั่งของเลขาธิการหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเลขาธิการตาม มาตรา 88 วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้ง

¹⁸ พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2518

ปรับ และเมื่อพ้นโทษแล้ว ให้ส่งตัวผู้นั้น ไปรับการรักษาพยาบาล หรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพตามคำสั่งเดิม”

เมื่อพิจารณามาตรา 114 ซึ่งเป็นบทลงโทษ (Sanction) กรณีผู้เสพติดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 88 ปรากฏว่าในขั้นตอนการนำผู้เสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาตามมาตรา 88 นั้น กฎหมายฉบับนี้มิได้ให้อำนาจแก่ผู้รับคำสั่งจากเลขานุการหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย ในลักษณะที่จะสามารถควบคุมหรือนำตัวผู้เสพไปรับการรักษาพยาบาลหรือฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพได้ และเมื่อผู้เสพติดไม่ยอมปฏิบัติตามเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในการจับกุมและดำเนินคดีแก่ผู้เสพติดตามมาตรา 88 น่าจะเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

สิ่งที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือ มาตรา 114 ได้กำหนดโทษกรณีผู้เสพติดไม่ยอมรับการรักษาพยาบาล หรือฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพไว้อย่างสูงถึงจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับนั้น หากผู้เสพติดต้องรับโทษจำคุกแล้ว ในระหว่างการต้องโทษนั้น จะได้รับการรักษาพยาบาลเพียงใดหรือไม่ ทั้งนี้เพราะผู้เสพติดยังคงมีสภาพที่จะต้องได้รับการรักษาพยาบาลหรือฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฉบับนี้อยู่ แต่ในมาตรา 114 นี้ ได้กำหนดไว้ในลักษณะชัดเจนว่า “เมื่อพ้นโทษแล้ว ให้ส่งตัวผู้นั้นไปรับการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพ”

(3) การหลบหนีจากสถานพยาบาลหรือสถานพักฟื้น

มาตรา 115 บัญญัติว่า “ผู้เข้ารับการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพตามคำสั่งของเลขานุการ หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเลขานุการตามมาตรา 88 วรรคหนึ่ง ผู้ใดหลบหนีไปจากสถานพยาบาลหรือสถานพักฟื้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และเมื่อพ้นโทษแล้ว ให้ส่งตัวผู้นั้นไปรับการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพตามคำสั่งเดิม”¹⁹

มาตรานี้คงใช้สำหรับผู้เสพติดที่ไม่ปฏิบัติตามแนวทางของกฎหมายโดยการลงโทษจำคุกหรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ เช่นเดียวกับที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 114 ซึ่งเป็นข้อควรพิจารณาว่ากฎหมายวัตถุประสงค์ต่อจิตและประสาทฉบับนี้ ได้เห็นความสำคัญในการแก้ไขปัญหาการเสพติดวัตถุออกฤทธิ์โดยกำหนดวิธีปฏิบัติสำหรับนำตัวผู้เสพติดมาเพื่อรับการบำบัดรักษาไว้ แต่เหตุใดจึงกำหนดให้ผู้เสพที่ปฏิบัติตามกฎหมายต้องได้รับโทษ ซึ่งอาจเป็นโทษจำคุก เสียก่อนที่จะไปรับการ

¹⁹ พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2518

รักษาพยาบาลหรือฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพ ทั้งที่ในทางการแพทย์นั้น การบำบัดรักษาผู้ป่วยเจ็บนั้น เป็นสิ่งที่ไม่สมควรจะรอคอย

2.4 ความผิดเกี่ยวกับผู้ที่มียาเสพติดในความครอบครอง

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 เป็นหนึ่งในกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ที่ว่าด้วยเรื่องของยาเสพติดให้โทษ พระราชบัญญัติฉบับนี้บัญญัติขึ้น โดยมีหลักการเพื่อปรับปรุงกฎหมายว่าด้วย ยาเสพติดให้โทษ มีเหตุผลในการปรับปรุง คือ เนื่องจากกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษที่ใช้อยู่ในปัจจุบันได้ใช้บังคับมานานแล้ว และมีบทบัญญัติที่ไม่เหมาะสม กับกาลสมัย จึงสมควรที่จะปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวเพื่อให้การปราบปรามและควบคุมยาเสพติดให้โทษ เป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ และเพื่อสอดคล้องกับอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วย ยาเสพติดให้โทษซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกอยู่

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ที่กล่าวถึงยาเสพติดให้โทษประเภทต่างๆ ตลอดจนการกระทำเกี่ยวกับยาเสพติดที่เป็นความผิด และโทษของความผิดดังกล่าวเนื่องจากปัญหาที่ทำการศึกษาก่อให้เกิดความผิดหลายฐานตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษฯ จึงทำการศึกษาองค์ประกอบของความผิดฐานต่างๆ ตามพระราชบัญญัตินี้ที่เกี่ยวข้อง เช่น การผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย ครอบครอง ครอบครองเพื่อจำหน่ายและเสพ²⁰

2.4.1 ความผิดฐานผลิต

การกระทำที่เป็นความผิดฐานผลิตยาเสพติด มีดังนี้

1. เป็นการผลิตตาม มาตรา 4 แห่ง พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษพ.ศ. 2522
2. เป็นการผลิต

เป็นยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 โดยไม่ใช่กรณีที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขได้อนุญาต ในกรณีที่ไม่เป็นประโยชน์ของทางราชการ การผลิตตามปริมาณต่อไปนี้ให้ถือว่าเป็นการผลิตเพื่อจำหน่าย

- เด็กซ์โตราลเซอโรไซด์หรือ แอล เอส ดี มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ศูนย์จุดเจ็ดห้ามิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวนสิบห้าหน่วย การใช้ขึ้นไปหรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่สามร้อยมิลลิกรัมขึ้นไป

²⁰ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522

- แอมเฟตามีนหรืออนุพันธ์แอมเฟตามีน มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ สามร้อย เจ็ดสิบห้ามิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวนสิบห้าหน่วยการใช้ขึ้นไป หรือ มีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่หนึ่งจุดห้ากรัมขึ้นไป

- ยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 นอกจาก (1) และ (2) มีปริมาณ คำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ ตั้งแต่สามกรัมขึ้นไป

อย่างไรก็ตามแม้ข้อเท็จจริงปรากฏว่าผลิตได้ปริมาณไม่ถึงตามที่กำหนดข้างต้น แต่หากมี พฤติกรรมเป็นการผลิตเพื่อจำหน่าย การกระทำนั้นก็มีความผิดฐานผลิต เพื่อจำหน่ายเช่นกัน

- ยาเสพติดให้โทษในประเภท 2 โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเลขาธิการคณะกรรมการอาหาร และยา หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย เฉพาะในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ

- ยาเสพติดให้โทษในประเภท 3 โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเลขาธิการคณะกรรมการอาหาร และยา หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย

- ยาเสพติดให้โทษในประเภท 4 หรือในประเภท 5 โดยไม่ได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงสาธารณสุข โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการควบคุมยาเสพติดให้โทษ

2.4.2 ความผิดฐาน นำเข้า ส่งออก

ขอบเขตและความหมายของการนำเข้า ส่งออก

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษพ.ศ.2522 มาตรา 4 กำหนดนิยามไว้ดังนี้ “นำเข้า” หมายความว่า นำหรือส่งเข้ามาในราชอาณาจักร “ส่งออก” หมายความว่า นำหรือส่งออกนอกราชอาณาจักร Single Convention on Narcotic Drugs ค.ศ. 1961 มาตรา 1 ได้กำหนดบทนิยาม ของคำว่า “การนำเข้าและการนำ ออก” ไว้ดังนี้ “การนำเข้าและการนำออก” หมายความว่า ตามที่เข้าใจของภาคีประเทศในการขนย้ายเข้าหรือ ออก ซึ่ง ยาเสพติดให้โทษจากรัฐหนึ่งไปยังอีกรัฐหนึ่ง หรือจากอาณาเขตหนึ่งไปยังอีกอาณาเขตหนึ่งใน รัฐเดียวกัน”

การนำเข้า การส่งออก ที่จะเป็นความผิดตาม พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษนั้น ต้องมี พฤติการณ์อย่างไรบ้าง ข้อพิจารณา มีดังนี้²¹

1) ความผิดฐานนำเข้า จากนิยามในมาตรา 4 ซึ่งได้ให้ความหมายว่า นำเข้าหรือส่งเข้ามาใน ราชอาณาจักร ซึ่งก็คือการนำเข้ามาเองหรือการส่งเข้ามาในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นการสั่งซื้อหรือ อะไรก็ตามแต่เป็นผลให้ยาเสพติดถูกนำเข้ามาในประเทศไทย และความผิดฐานนำเข้ามาใน

²¹ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522

ราชอาณาจักรจะสำเร็จ ก็ต่อเมื่อมีการนำยาเสพติดผ่านแดนเข้ามาอาณาจักรไทย ซึ่งก็มีคำพิพากษาฎีกาที่วินิจฉัยเกี่ยวกับความผิดฐานนำเข้าด้วย

2) ความผิดฐานส่งออก จากนิยามในมาตรา 4 ซึ่งได้ให้ความหมายว่า นำเข้าหรือส่งออกนอกราชอาณาจักร ซึ่งก็คือการนำออกหรือส่งออกนอกประเทศไทย ความผิดฐานส่งออกนอกราชอาณาจักรจะสำเร็จ เมื่อมีการนำยาเสพติดผ่านพื้นที่เขตแดนอาณาจักรไทยออกไป หากถูกจับยาเสพติดได้ขณะยังอยู่ที่ท่าอากาศยานเป็นความผิดฐานพยายาม แต่ถ้าถูกจับได้ก่อนนำยาเสพติดไปยังท่าอากาศยาน อันนี้ยังอยู่ในขั้นเตรียมการ จะไม่มีความผิดฐานนี้ ซึ่งมีคำพิพากษาฎีกา วินิจฉัยเกี่ยวกับความผิดฐานส่งออกไว้ ดังนี้

2.4.3 ความผิดฐานจำหน่าย

ขอบเขตและความหมายของการจำหน่ายพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 4 นิยามคำว่า “จำหน่าย” หมายความว่า การขาย จ่ายแจก แลกเปลี่ยนให้

ส่วน Single Convention on Narcotic Drugs ค.ศ. 1961 และ United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic ไม่ได้ให้นิยามความหมายของการจำหน่ายเอาไว้ แต่ได้กำหนดให้การกระทำที่เป็นการขาย ส่งมอบ ให้ เสนอให้ เสนอขาย จำหน่าย ซึ่งยาเสพติด เป็นการกระทำที่ภาคีประเทศจะต้องกำหนดให้เป็นความผิดตามกฎหมายภายใน

ข้อสังเกต พระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท นิยามคำว่า “ขาย” หมายความว่า รวมถึง จำหน่าย จ่าย แจก แลกเปลี่ยน ส่งมอบหรือมีไว้เพื่อขาย

การจำหน่ายยาเสพติดเป็นความผิดสำเร็จเมื่อ

1. กรณีขายยอมเป็นความผิดสำเร็จเมื่อมีการส่งมอบยาเสพติดและมีการชำระราคาให้แก่กัน หรือมีการส่งมอบยาเสพติดให้แล้วแต่ยังมิได้ชำระราคาก็ตาม ก็เป็นความผิดสำเร็จแล้วเช่นกัน
2. กรณีจ่าย แจก และให้ ย่อมเป็นความผิดสำเร็จเมื่อมีการมอบยาเสพติดให้แก่ผู้รับ
3. กรณีแลกเปลี่ยน ย่อมเป็นความผิดสำเร็จเมื่อมีการส่งมอบยาเสพติดให้แก่อีกฝ่าย แม้ว่าจะยังมิได้มอบสิ่งของที่แลกเปลี่ยนก็ตาม

2.4.4 ความผิดฐานมียาเสพติดให้โทษไว้ในครอบครอง

ขอบเขตและความหมายของการมีไว้ในครอบครอง

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ไม่ได้นิยามหรือให้ความหมายของ คำว่า “มีไว้ในครอบครอง” เอาไว้เป็นพิเศษ เช่นเดียวกับ Single Convention on Narcotic Drugs ค.ศ. 1961 และ United Nation Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances of

1984 ก็ไม่ได้นิยามหรือให้ความหมายของการครอบครองเอาไว้ เช่นกัน ดังนั้นคำว่า “มีไว้ในครอบครอง” ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษฯ จะมีความหมายครอบคลุมเพียงใด มีข้อพิจารณาดังนี้²²

1. คำว่า “มีไว้ในครอบครอง” ตาม พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษฯ ก็คือ “การครอบครอง” ตามที่เข้าใจกันทั่วไปในทางกฎหมาย ซึ่งการครอบครองนี้ตามหลักกฎหมายแพ่ง จะต้องมีการยึดถือทรัพย์สินไว้โดยมีเจตนาที่จะยึดถือเพื่อตน กล่าวคือ จะต้องเป็นการยึดถือทรัพย์สินโดยมีเจตนาที่จะหวง กันไว้เพื่อตนเอง โดยอาจมุ่งหมายเพื่อใช้หรือหาประโยชน์จากทรัพย์สินนั้น หรือเพื่อที่จะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งนี้ไม่จำเป็นว่าผู้มีสิทธิครอบครองนั้นจะต้องยึดถือทรัพย์สินไว้ด้วยตนเอง ผู้อื่นอาจเป็นผู้ยึดถือไว้ให้ก็ได้

2. ศาลฎีกาวางหลักไว้ว่าการพิจารณาคำว่า “มีไว้ในครอบครอง” ตาม พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษฯ ต้องถือตามความหมายทั่วไป กล่าวคือ การครอบครองซึ่งจะเป็นความผิด ตามพระราชบัญญัติ ยาเสพติดให้โทษฯ นั้นจะต้องมีการยึดถือหรือปกครองและรู้ว่าสิ่งที่ยึดถือ หรือปกครองนั้นเป็นยาเสพติด แม้จะไม่ได้เป็นเจ้าของก็ตาม

นอกจากนั้นนักวิชาการบางท่านเห็นว่า การมีไว้ในครอบครองยังรวมถึงกรณีที่ยึดถือทรัพย์สินไว้แทนผู้อื่น มิได้มีเจตนาจะยึดถือเพื่อตน โดยรู้ว่าสิ่งที่ยึดถือแทนไว้นั้นเป็นยาเสพติด ดังนั้น คำว่า “มีไว้ในครอบครอง” จึงมีความหมายอย่างกว้าง คือ เป็นการยึดถือครอบครองตามความเป็นจริง โดยมีเจตนาที่จะยึดถือเพื่อตน และรวมถึงการยึดถือไว้แทนผู้อื่นด้วย โดยอ้างคำพิพากษาฎีกา ที่ 2385/2528 เป็นหลัก

2.4.5 ความผิดฐานมียาเสพติดให้โทษไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

ขอบเขตและความหมายของการมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษฯ นั้นบัญญัติคำว่า “เพื่อจำหน่าย” เป็นเจตนาพิเศษในความผิดฐาน “มีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย” และเป็นข้อสันนิษฐานของกฎหมาย โดยสามารถแยกพิจารณาความหมายได้ เป็น 2 กรณี คือ

1. คำานวนตามปริมาณของประเภทยาเสพติด ว่าเกินกว่าที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 หรือไม่ ซึ่งถือเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาด จะนำสืบหักล้าง ข้อสันนิษฐานดังกล่าวไม่ได้

²² พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522

2. มีพฤติการณ์ตามข้อเท็จจริงฟังได้ว่า เป็นการมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย แม้จะมีปริมาณยาเสพติดต่ำกว่าข้อสันนิษฐานของกฎหมาย

พฤติการณ์ที่ศาลฟังว่าเป็นการมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย ได้แก่

1. มียาเสพติดให้โทษจำนวนมากไว้ในครอบครองโดยไม่มีเหตุผล และไว้ในครอบครองจำนวนมากเกินกว่าจะเก็บไว้เสพเอง สภาพและลักษณะกัญชาของกลางมีปริมาณมาก โดยมีน้ำหนักรวมถึง 474.30 กรัม เกินกว่ามีไว้เพื่อเสพเอง

2. มีการแบ่งบรรจุยาเสพติดให้โทษไว้ในภาชนะหรือมีสิ่งอื่นใดห่อหุ้มไว้เพื่อสะดวกแก่การนำออกจำหน่ายให้แก่บุคคลอื่น พฤติการณ์ของจำเลยที่แบ่งเฮโรอีนออกเป็นส่วนตัวและบรรจุลงในหลอดคาเฟและยังมีหลอดคาเฟเปล่าขนาดเดียวกันจำนวนมาก แม้โจทก์จะไม่ประจักษ์พยานรู้เห็นขั้นตอนที่จำเลยทำการแบ่งบรรจุใส่ในหลอดคาเฟ แต่เห็นได้ว่าจำเลยกระทำเพื่อความสะดวกในการจัดจำหน่าย การที่จำเลยกับพวกแบ่งแยกใส่ถุงพลาสติก ถุงละ 5 เม็ด หรือ 10 เม็ด ก็เพื่อความสะดวกในการจำหน่าย

3. มียาเสพติดให้โทษไว้ในครอบครองและมีเจตนาจะจำหน่ายหรือตกลงจะจำหน่ายให้แก่บุคคลอื่น แสดงว่าจำเลยมีเจตนาจะนำเมทแอมเฟตามีนที่ซื้อไปมอบให้คนงาน ผู้ฝากซื้อ จึงเป็นการซื้อและมีไว้ในครอบครองเพื่อนำไป จำ แยก อันเป็นการจำหน่าย จำเลย รู้ว่าถุงปุ๋ยจำนวน 7 ถุงภายในบรรจุเฮโรอีนและได้ร่วมกันลำเลียงมาจากบ้านของ ส. ลงเรือเพื่อส่งให้กับเรือใหญ่ในน่านนาศากลระหว่างเดินทางนำเมทแอมเฟตามีนไปจำหน่าย จำเลยถูกเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมเสียก่อน

“ผลิต” ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2465 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม มิได้กำหนดไว้เป็นคำจำกัดความแต่กำหนดไว้ในบทกำหนดโทษในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ. ศ. 2504 มาตรา 5²³ โดยใช้ถ้อยคำว่า “เพาะปลูก ทำผลหรือประดิษฐ์” ซึ่งมีความหมายแค่มุ่งเฉพาะในเรื่องการผลิตโดยแท้จริงเท่านั้น แต่ข้อเท็จจริงที่ว่าทางการปราบปรามในช่วงเวลาปัจจุบันปรากฏว่า ผู้ที่แบ่งบรรจุหรือรวมบรรจุยาเสพติดเพื่อนำไปจำหน่ายต่อไปนั้น เป็นบุคคลกลุ่มเดียวกับผู้ผลิต แต่ต้องการปิดบังหรือกลบเกลื่อนสถานที่ผลิต รวมทั้งนายทุนผู้อยู่เบื้องหลัง

²³ มาตรา 5 ให้ยกเลิกความในมาตรา 20 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษพุทธศักราช 2465 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษฉบับที่ 3 พ.ศ. 2505 และให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 20 ผู้ใดนำหรือส่งหรือสั่งให้นำมาหรือส่ง โดยวิธีใดๆ เข้ามาในหรือออกนอกราชอาณาจักร เพาะปลูก ทำผลหรือประดิษฐ์ซึ่งยาเสพติดให้โทษ” ใดๆ ผิดด้วยฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 6 เดือนถึงสิบปีและปรับ 10 เท่าของราคายาอันแต่ต้องไม่น้อยกว่า 3 พันบาท

จึงแยกสถานที่ผลิตและสถานที่บรรจุยาเสพติดห่างจากกัน พระราชบัญญัติยาเสพติด พ.ศ. 2465 จึงกำหนดความหมายของการผลิตไว้อย่างกว้าง เพื่อให้ครอบคลุมถึงการกระทำความผิดในลักษณะต่างๆ ของผู้ผลิตยาเสพติด โดยกำหนดให้ผลิต หมายความว่าเพาะปลูกทำผสม ปรง แปรสภาพ เปลี่ยนรูป สังเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์และให้หมายความรวมถึงการแบ่งบรรจุและการรวมบรรจุด้วย

“เสพ” ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2465 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมมิได้กำหนดให้เป็นคำจำกัดความ และจึงจะกำหนดความผิดฐานเสพไว้ในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษฉบับที่ 4 พ.ศ. 2504 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าช่วงเวลาก่อนหน้านั้นการเสพยาเสพติดหรือนอกจากฝิ่นยังไม่ปรากฏเป็นปัญหาที่ชัดแจ้งก็ได้

แม้จะได้กำหนดฐานความผิดเสริมไว้แต่ในการปราบปรามก็เป็นปัญหายุ่งยากมากจึงต้องนำสืบให้ปราศจากข้อสงสัยว่าเสพอย่างไร ที่ไหน เมื่อไร ซึ่งเรื่องนี้กรมอัยการได้ตอบข้อหาหรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ เมื่อปี พ.ศ. 2506 โดยให้ความเห็นว่าการจับกุมผู้ต้องสงสัยว่าด้วยการเสพ หรือรับเข้าร่างกายซึ่งยาเสพติดให้โทษจากต้องปรากฏว่ามีเหตุอันควรสงสัยจึงจะจับได้ และจะต้องได้ข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้

1. มีพยานหลักฐานว่าผู้นั้นเสพเข้าสู่ร่างกาย
  2. มีรายละเอียดเกี่ยวกับวันเวลาสถานที่เกิดเหตุ
  3. สิ่งของที่เป็นของกลางที่เกี่ยวข้องพอสมควรเท่าที่จะช่วยให้ผู้ถูกฟ้องเข้าใจข้อหาได้ทันที
- กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522

ผู้รับผิดชอบในการพิจารณากร่างพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวจึงได้ให้ความหมายของคำว่าเสพว่า คือ การรับยาเสพติดให้โทษเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ หรือมีอาการติดยา

ผู้เสพยาเสพติดให้โทษ ซึ่งสามารถตรวจสอบและแสดงผลได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ การแพทย์ว่า ผู้นั้นได้รับยาเสพติดให้โทษประเภทใดเข้าสู่ร่างกาย ซึ่งการกำหนดไว้เช่นนี้จะเป็นส่วนช่วยให้ ศาลยอมรับ การตรวจสอบ และแสดงผลตามหลักวิทยาศาสตร์ทางแพทย์ ในกรณีที่ต้องสงสัยว่าเสพไม่มีของกลางหรืออุปกรณ์ในการเสพ โดยวิธีการนี้จะเป็นประโยชน์ทั้งในด้านการดำเนินคดี

และลงโทษผู้กระทำความผิดฐานเสพและด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดซึ่งจะ
ได้กล่าวต่อไปด้วย²⁴

2.4.6 การกำหนดลักษณะความผิดและอัตราโทษ

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ได้นำหลักกฎหมายเกี่ยวกับข้อสันนิษฐาน
เด็ดขาดมาใช้ในการพิจารณากำหนดลักษณะความผิดสำคัญและอัตราโทษที่ใช้บังคับแก่ความผิด
ดังกล่าว ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่า ถ้ากฎหมายต้องการให้เป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาด ก็จะใช้ถ้อยคำ “ให้ถือว่า”
อยู่ในมาตรานั้นๆ เช่น มาตรา 15 วรรคสองบัญญัติ ว่าการผลิตนำเข้าส่งออกหรือมีไว้ในครอบครองซึ่ง
ยาเสพติดให้โทษประเภท 1 จำนวนเป็นสารบริสุทธิ์ได้ตั้งแต่ 20 กรัมขึ้นไปให้ถือว่าผลิต นำให้ ส่งออก
หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย การนำหลักข้อสันนิษฐานเด็ดขาดมาใช้ก็เพื่อให้ผู้กระทำความผิดแต่ละ
ลักษณะซึ่งเกี่ยวข้องกับปริมาณยาเสพติดจำนวนมากได้รับโทษตามโทษานุโทษ นอกจากนี้
พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ยังได้ใช้ปริมาณยาเสพติดเป็นเกณฑ์ในการกำหนดโทษให้
สูงขึ้นอีกด้วย และอาจกล่าวได้ว่าการนำปริมาณยาเสพติดซึ่งเป็นตัวเลขมาใช้ประโยชน์ในการกำหนด
ลักษณะความผิดหรืออัตราโทษดังกล่าวแล้วมีผลความผิดและอัตราโทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติด
ให้โทษพ.ศ. 2522 เป็นสิ่งที่สะดวกต่อการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานในการดำเนินคดีและการพิจารณา
ของศาล สำหรับความผิดและอัตราโทษซึ่งสมควรนำมาประกอบการพิจารณา มีดังนี้

มีประเภทที่ 1 ไว้ในครอบครอง

1. ถ้ามีไม่ถึง 20 กรัม จำคุก 1 ปีถึง 10 ปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงแสนบาท มาตรา 67
2. ถ้ามีตั้งแต่ 20 กรัมถึง 100 กรัม ถือว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย จำคุกตั้งแต่ 5 ปีถึง
ตลอดชีวิตและปรับตั้งแต่ห้าหมื่นบาทถึงห้าแสนบาท มาตรา 66 และมาตรา 15
3. ถ้ามีเกิน 100 กรัม จำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิตมาตรา 66 วรรคหลัง
จำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย²⁵

1. ไม่เกิน 100 กรัมจำคุกตั้งแต่ 5 ปีถึงตลอดชีวิตและปรับตั้งแต่ห้าหมื่นบาทถึงแสนบาท มาตรา 66
วรรคแรก

²⁴ ประมวล สุวรรณศร คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน กรุงเทพฯ บริษัทชุมนุมช่าง จำกัด แผนกการพิมพ์ 2506
หน้า 19

²⁵ ประมวล สุวรรณศร คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน กรุงเทพฯ บริษัทชุมนุมช่าง จำกัด แผนกการพิมพ์ 2506
หน้า 19

2. ผลิต นำเข้า ส่งออก อย่างใดอย่างหนึ่ง และกระทำเพื่อจำหน่ายแม้ปริมาณจะน้อยเพียงใด โทษประหารชีวิตมาตรา 65 วรรคท้าย

3. ผลิต นำเข้า ส่งออก อย่างใดอย่างหนึ่ง และปริมาณยาเสพติดตั้งแต่ 20 กรัมขึ้นไปโทษประหารชีวิต มาตรา 65 วรรคท้ายและมาตรา 15

มีประเภทที่ 2 ไว้ในครอบครอง

1. ถ้ามีไม่ถึง 20 กรัมจำคุกไม่เกิน 5 ปีและปรับไม่เกิน 5,000 บาทมาตรา 68 วรรคแรก
2. ถ้ามีตั้งแต่ 20 กรัมขึ้นไป ถือว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย เฉพาะตั้งแต่ 20 กรัมถึง 100 กรัม สำหรับมอร์ฟิน หรือ โคคาอิน จำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบปีและปรับตั้งแต่ 30,000 ถึง 200,000 บาท มาตรา 69 วรรคสอง

3. ถ้ามีเกิน 100 กรัม สำหรับมอร์ฟิน หรือ โคคาอิน จำคุกตั้งแต่ 5 ปีถึงตลอดชีวิตและปรับตั้งแต่ 50,000 ถึง 500,000 บาท

มีประเภทที่ 4 ไว้ในครอบครอง

1. ถ้ามีไม่ถึง 10 กิโลกรัมจำคุกไม่เกิน 5 ปีหรือปรับไม่เกิน 50,000 บาทมาตรา 74
2. ถ้ามีตั้งแต่ 10 กิโลกรัมขึ้นไป ถือว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย จำคุกตั้งแต่ 1 ปีถึง 10 ปีและปรับตั้งแต่ 10,000 ถึง 100,000 บาท มาตรา 74 และ 26

มีประเภทที่ 5 ไว้ในครอบครอง

1. ถ้ามีไม่ถึง 10 กิโลกรัมจำคุกไม่เกิน 5 ปีและปรับไม่เกิน 50,000 บาท มาตรา 76 และ 26
2. ถ้ามีตั้งแต่ 10 กิโลกรัมขึ้นไป ถือว่ามีไว้ในครอบครอง เพื่อจำหน่ายจำคุกตั้งแต่ 2 ปีถึง 15 ปีและปรับตั้งแต่ 20,000 ถึง 150,000 บาทมาตรา 76 และ 26

2.5 การปฏิบัติต่อผู้เสพยาเสพติดในประเทศไทย²⁶

ในประเทศไทยผู้เสพยาเสพติดยังถือว่าเป็นความผิดที่มีโทษทางอาญาและเป็นโทษทางอาญาที่นิยมใช้มากที่สุด คือโทษจำคุก นับเป็นการใช้โทษในการข่มขู่ยับยั้งให้คนเกรงกลัวไม่กล้าเสพยา

²⁶ นัทธี จิตสว่าง “แนวทางการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในประเทศไทย.”เอกสารประกอบการสัมมนา โครงการเวทีความคิดเพื่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรม, 18 กันยายน 2542 ม.ป.ท. หน้า 30. อ้างถึงใน พันตำรวจตรี ชณาวิน พวงเพชร. วิทยานิพนธ์. การเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดฐานยาเสพติดให้โทษจากกระบวนการ ยุติธรรม (2545). หน้า 52-56.

เสพติด การปราบปรามจับกุมผู้เสพยาเสพติดอย่างจริงจัง จะมีผลในการยับยั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติด ความเชื่อดังกล่าวได้มีการปฏิบัติต่อกันมาอย่างยาวนาน

ผลจากการปราบปรามและประกาศนโยบายในการทำสงครามกับยาเสพติดในรอบปีที่ผ่านมาทำให้สามารถยึดยาเสพติดได้เป็นจำนวนมาก รวมทั้งสามารถจับกุมผู้กระทำความผิดทั้งที่เป็นผู้ค้าและผู้เสพอีกจำนวนมากเช่นกัน

การปราบปรามอย่างจริงจังและการจับกุมผู้ค้าและผู้เสพยาเสพติดเป็นจำนวนมากตลอดจนการยึดทรัพย์สินตามกฎหมายฟอกเงิน ทำให้ดูเหมือนว่านโยบายดังกล่าวประสบความสำเร็จด้วยดี แต่ผลที่ตามมาก็คือจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วจนล้นเรือนจำ ในจำนวนนี้เป็นจำนวนผู้ต้องขังในคดียาเสพติดหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติดถึงเกือบร้อยละ 50

การเพิ่มขึ้นของผู้ต้องขังดังกล่าวทำให้เกิดความแออัดยัดเยียดของผู้ต้องขังในเรือนจำจนเกิดภาวะผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ผู้ต้องขังไม่มีที่นอนที่กินที่ทำงานและที่ถ่ายทุกข์ที่เพียงพอ ส่งผลเสียต่อการอบรมแก้ไขการบำบัดรักษาผู้กระทำความผิดให้กลับคืนสู่สังคม

ที่สำคัญคือผู้ต้องขังที่เป็นผู้เสพยาเสพติดมีอยู่เป็นจำนวนมาก ในขณะที่ผู้ต้องขังที่เป็นผู้ค้าก็เป็นเพียงผู้ค้ารายย่อยและโดยเหตุที่ผู้ต้องขังที่เป็นผู้เสพยาเสพติดมีอยู่เป็นจำนวนมากจึงทำให้ผู้ต้องขังในคดียาเสพติดถูกคุมขังอยู่ปะปนกับผู้ต้องขังที่เป็นอาชญากรในเรือนจำ หรือจำเป็นต้องขังผู้ค้ากับผู้เสพไว้ด้วยกันทำให้ผู้ติดยาเสพติดไปคบหาสมาคมหรือเรียนรู้อาชญากรอาชีพจากผู้ต้องขังคนอื่นทำให้จากชีวิตรายเป็นหัวขโมย เป็นโจรหรือขายยาหรือขายลูกค้าในเรือนจำ

ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อผู้ติดยาเสพติดไม่ได้รับการบำบัดรักษาที่ถูกต้องตามกระบวนการ เพราะปัญหาความแออัดและการอยู่ร่วมกันของผู้ต้องขังดังกล่าว ทำให้ผู้ต้องขังในคดียาเสพติดจำนวนมากกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกหรือไปก่ออาชญากรรมอื่นๆอีก

หรือแม้แต่กรณีที่ผู้ต้องขังคดียาเสพติดอยู่ในทัณฑสถานบำบัดยาเสพติดกลางซึ่งเป็นทัณฑสถานบำบัดสำหรับรักษาผู้ติดยาเสพติดโดยเฉพาะ ก็ไม่อาจรับการบำบัดรักษาตามกระบวนการในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดซึ่งต้องมีทั้งการควบคุมตัวให้ขาดจากยาเสพติด การบำบัดรักษาจิตใจและทดลองให้กลับไปใช้ชีวิตในสังคม ซึ่งเป็นเงื่อนไขคุมประพฤติโดยการพักการลงโทษซึ่งไม่อาจจะทำได้เพราะติดขัดด้านนโยบายไม่ผ่อนปรนต่อผู้ต้องขังคดียาเสพติดที่ไม่มีการลดโทษหรือพักโทษ

นอกจากนี้วิธีปฏิบัติในการแยกผู้ค้ากับผู้เสพยาเสพติด โดยพิจารณาจากจำนวนของกลางที่ครอบครอง เช่น ครอบครองของกลางมากให้ถือเป็นผู้ค้า ครอบครองของกลางน้อยให้ถือเป็นผู้เสพ

นับเป็นการแยกผู้ค้ากับผู้เสพที่ไม่ได้ผลในการรักษาผู้ติดยาเสพติดเพราะทำให้ผู้ค้าบางส่วนไปเข้าร่วมกับผู้เสพและผู้เสพบางส่วนไปเข้าร่วมกับผู้ค้า

เป็นเหตุให้ผู้ต้องขังที่เป็นผู้ค้ายาเสพติดและผู้ต้องขังที่เป็นผู้เสพยาเสพติดได้รับการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกัน ผู้ค้าได้รับการผ่อนปรนเนื่องจากเรือนจำแน่นอนจึงต้องระบายผู้ต้องขังออก ผู้เสพไม่ได้รับการบำบัดรักษาและแก้ไขทำให้ปะปนกับผู้ค้าหรืออาชญากรอื่นๆ

มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้เสพยาเสพติดในนานาอารยประเทศจะถือว่าผู้เสพยาเสพติด²⁷ เป็นผู้ป่วยควรได้รับการรักษาและปฏิบัติเช่นผู้ป่วย ไม่ใช่อาชญากร และควรส่งตัวเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานบำบัดไม่ใช่เรือนจำหรือทัณฑสถานทั้งควรจะต้องได้รับการปฏิบัติทั้งในสถานควบคุมและในชุมชนอย่างต่อเนื่องครบวงจร เรือนจำจะได้เป็นสถานที่คุมขังแต่เฉพาะผู้ร้ายสำคัญและผู้ค้ายาเสพติด

อาจมีแนวคิดตามทฤษฎีป้องกันสังคม ว่าการมุ่งปราบปรามจับกุมผู้เสพนำมาควบคุมตัวเพื่อการบำบัดรักษา เป็นกลยุทธ์ในการตัดอุปสงค์หรือความต้องการ ในการเสพยาให้ลดลงประการหนึ่งเมื่อไม่มีผู้เสพก็ทำให้อุปทานลดลงผู้ขายลดการผลิตลงแต่ผลสะท้อนที่ตามมาคือทำให้ผู้ขายต้องหาตลาดใหม่มาทดแทนตลาดเก่าที่ถูกควบคุมไว้ ลูกค้าเดิมถูกควบคุมตัวไว้มากเท่าไรก็จะต้องหาลูกค้าใหม่มาทดแทนให้มากขึ้น เพื่อที่จะระบายสินค้าที่มีอยู่ดังนั้น เด็กนักเรียน เยาวชน กรรมกรเกษตรกรรมและกลุ่มอาชีพใหม่ในพื้นที่ต่างๆจึงถูกดึงเข้าสู่องค์กรอย่างต่อเนื่องเหมือนแซร์ลูกโซ่ การจับกุมปราบปรามผู้เสพนำมาควบคุมไว้ในเรือนจำมากเท่าไรก็ยิ่งทำให้มีผู้ติดยาเสพติดเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น

ในขณะที่เดียวกันการมุ่งปราบปรามยาเสพติดบางประเภท เช่น ยาบ้า โดยโหมโฆษณาอย่างหนักกลับทำให้ยาเสพติดประเภทนี้มีราคาสูงขึ้นเนื่องจากมีความเสี่ยงสูงขึ้น แต่ผลที่ตามมากลับทำให้เป็นการดึงดูดคนเกือบทุกสาขาอาชีพให้เข้ามาสู่ธุรกิจค้ายาเสพติดประเภทดังกล่าวมากขึ้น เพราะเห็นเป็นช่องทางทำกำไรได้มากขึ้นและเป็นแหล่งที่มาของรายได้ท่ามกลางกระแสเศรษฐกิจที่ตกต่ำขาดแคลน

นอกจากนี้การใช้บทลงโทษตามกฎหมายในการปราบปรามผู้เสพยาเสพติดซึ่งเป็นมาตรการใหม่ในการข่มขู่ยับยั้งต่อผู้เสพยาเสพติด เพื่อให้เกิดความเกรงกลัวไม่กล้าเสพเพราะกลัวถูกลงโทษนั้น อาจไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากมีงานวิจัยหลายเรื่องที่แสดงให้เห็นว่าโทษจำคุกไม่สามารถ

²⁷ นัทธี จิตสว่าง “แนวทางการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในประเทศไทย.” เอกสารประกอบการสัมมนา โครงการเวทีความคิดเพื่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรม, 18 กันยายน 2542 ม.ป.ท. หน้า 30. อ้างถึงใน พันตำรวจตรี ชมนาวิน พวงเพชร. วิทยานินพนธ์. การเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดฐานยาเสพติดให้โทษจากกระบวนการ ยุติธรรม (2545). หน้า 52-56.

ยับยั้งความต้องการในการเสพยาได้ ความต้องการในการเสพยาเสพติดและเข้าสู่วงจรยาเสพติดมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางสังคม เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาอบายมุข ที่ผลักดันคนเหล่านั้นให้หันเข้าหา ยาเสพติดและเป็นต้นเหตุที่แท้จริง แต่การปราบปรามผู้เสพยาเสพติดเป็นวิธีที่เห็นผลเป็นรูปธรรมจึงทำให้หลายฝ่ายให้ความสำคัญต่อการปราบปรามผู้เสพและทำให้ละเลยหรือให้ความสำคัญต่อการแก้ไข ปัญหาที่ต้นตอน้อยลง แม้ว่าในเรื่องนี้จะมียุทธศาสตร์ออกมาชัดเจนว่าให้ปฏิบัติต่อผู้เสพยาเสพติดในฐานะผู้ป่วยก็ตาม

การมุ่งปราบปรามกลุ่มผู้เสพยาเสพติดทำให้ผู้เสพยาพยายามหลบซ่อนและไม่เปิดเผย การใช้ยาซึ่งมีผลกระทบตามมา เช่น เกิดปัญหาการระบาดของโรคเอดส์ โดยการใช้เข็มฉีดยาร่วมกันหรือ ปัญหาการใช้ยาเกินขนาดและปัญหาด้านสุขภาพอื่นๆ

ดังนั้นจึงเห็นควรน่านโยบายในการปฏิบัติต่อผู้เสพยาเสพติดในฐานะของผู้ป่วยซึ่งน่าจะมีการนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังและเร่งด่วนเพื่อไม่ให้เกิดการปราบปรามผู้เสพยาเสพติดส่งผลกระทบต่อ การแก้ไขปัญหายาเสพติดในภาพรวม

2.5.1 กฎหมายวิธีพิจารณาความผิด

เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้น โดยเฉพาะเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ การสืบสวน โดยใช้เทคนิคการสืบสวนพิเศษ และกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น อุทธรณ์ ฎีกา และอายุความ รวมทั้งกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการบังคับชำระค่าปรับตามคำพิพากษา เพื่อให้ศาลพิจารณาพิพากษา และบังคับโทษคดีอาญาเสียได้เป็นการเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อสอดคล้องกับลักษณะของการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด²⁸

ซึ่งหลักเกณฑ์การสืบสวนและบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาในศาลนั้น จะมีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

1. กฎหมายวิธีพิจารณาความผิดได้บัญญัติวิธีการสืบสวนในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้โดยถือว่าเป็นครั้งแรกที่ได้มีการระบุ ถึงวิธีการสืบสวนไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน ซึ่งแต่เดิมนั้นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดความหมายของการสืบสวนไว้อย่างกว้างๆ เท่านั้น ว่า “การ

²⁸ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความผิด พ.ศ. 2550

สืบสวน” หมายความว่า การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน ซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่ (มาตรา 1 (10))

ในบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาได้กำหนดวิธีการสืบสวนไว้อย่างชัดเจน ถึง 2 กรณี ได้แก่

1. การอำพราง หมายความว่า การดำเนินการเพื่อปิดบังสถานะ หรือ วัตถุประสงค์ของการดำเนินการ โดยลวงผู้อื่นให้เข้าใจไปในทางอื่น หรือ เพื่อมิให้รู้ความจริงเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน (เช่น การปลอมตัว การแฝงตัวเข้าไปในกลุ่มนักค้าหรือช่างาน หรือ องค์กรอาชญากรรมอาชญากรรม และรวมถึงการปฏิบัติการณ์ล่อซื้ออาชญากรรมทุกกรณีที่อยู่ในขอบเขตของการอำพรางด้วย)

2. การครอบครองอาชญากรรมภายใต้การควบคุม หมายความว่า การครอบครองอาชญากรรมไว้ชั่วคราว เพื่อส่งต่อแก่ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดซึ่งจะอยู่ภายใต้การกำกับ คำสั่ง หรือ สะกดรอยติดตามของเจ้า พนักงาน ทั้งนี้การส่งต่อนั้นให้รวมถึงการ นำเข้าหรือส่งออก เพื่อการส่งต่อ ในหรือนอกราชอาณาจักรด้วย (เช่น การขายผลในกรณีสืบทราบข่าวว่า นาย ก จะลักลอบขนยาเสพติดไปส่งให้แก่ผู้ซื้อ คือชายไม่ทราบชื่อ ณ ร้านอาหารแห่งหนึ่งเจ้าพนักงานก็เฝ้านาย ก และสะกดรอยติดตามนาย ก ตั้งแต่ออกจากที่พักจนไปถึง ร้านอาหารและเฝ้าดูพฤติการณ์จนพบว่า มีนาย ข มา นั่งร่วมรับประทานอาหารด้วย โดยหากลับก่อนที่ทั้งคู่ จะแยกจากกัน นาย ก ได้ส่งมอบถุงใส่ของให้แก่ นาย ข เจ้าพนักงานจึงเข้าจับกุม)

อีกทั้งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาได้บัญญัติให้ การกระทำและพยานหลักฐานที่ได้มา จากวิธีการสืบสวนทั้ง 2 กรณีดังกล่าวของเจ้าพนักงานให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ ซึ่งถือว่ากฎหมายได้ บัญญัติรับรองวิธีการสืบสวนดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน อันมีผลทำให้เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติมีความมั่นใจในการ ปฏิบัติหน้าที่ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายฉบับนี้

2. กำหนดให้เจ้าพนักงานมีอำนาจ ขอให้บุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษเฉพาะในเรื่องหนึ่งเรื่องใด เป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา โดย บุคคลนั้นไม่ต้องรับผิดชอบทางแพ่งเป็นส่วนตัวในความเสียหายที่เกิดขึ้น (เช่น กรณีเจ้าพนักงานอยู่ระหว่าง ปฏิบัติงานสืบสวน จำเป็นจะต้องเปิดรถยนต์ของเป้าหมายเพื่อตรวจสอบบางอย่าง แต่ไม่มีความชำนาญ ในระบบกันขโมย จึงต้องอาศัยบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญให้มาช่วยเหลือเปิดล็อกประตูรถยนต์ โดยไม่ทำให้มีเสียงสัญญาณเตือนภัยดังขึ้น เป็นต้น) ซึ่งตามบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ได้กำหนด ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในการจะขอให้บุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญพิเศษเฉพาะเรื่องหนึ่งเรื่องใด เป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานไว้

3. กำหนดให้เจ้าพนักงานมีอำนาจขอให้เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์²⁹ ดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐาน เนื่องจากในปัจจุบันการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ผู้กระทำความผิดได้ใช้ประโยชน์จากระบบการสื่อสารและเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น คอมพิวเตอร์ทำให้การสอบสวนติดตามข้อมูลทางระบบคอมพิวเตอร์ ต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญด้านระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งเจ้าพนักงานที่มีความเชี่ยวชาญในระบบคอมพิวเตอร์นั้นมีน้อยประกอบกับ ได้มีการแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์อยู่แล้ว การกำหนดให้เจ้าพนักงานมีอำนาจขอให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าว ดำเนินการ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์จะเป็นการสะดวกและสอดคล้องกับกฎหมายเฉพาะที่มีอยู่ ซึ่งตามบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดอำนาจในส่วนนี้ของเจ้าพนักงานไว้

4. ในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่จำเลยมีทุนายความ ถ้าจำเลยจงใจไม่มาศาลหรือหลบหนี เพื่อไม่ให้พยานหลักฐานสูญหายหรือยากแก่การนำมาสืบภายหลัง ศาลมีอำนาจสืบพยานลับหลังจำเลย ซึ่งเป็นหลักการใหม่ในส่วนของวิธีพิจารณาในศาลที่กฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติดได้บัญญัติขึ้น ซึ่ง แตกต่างจากหลักการที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้ การพิจารณา และสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย (มาตรา 172)

5. สิทธิของการอุทธรณ์ การฎีกา ในคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น กฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติดได้บัญญัติ ระบบการพิจารณาคดีของศาลไว้ 2 ชั้นศาล ได้แก่ ศาลชั้นต้นและศาลชั้นอุทธรณ์ กล่าวคือในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นสิทธิของคู่ความในการอุทธรณ์จะทำได้เพียง 1 ชั้นศาล คือ มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นต่อศาลอุทธรณ์เท่านั้น ไม่มีสิทธิที่จะฎีกาคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์เหมือนระบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีอื่นๆ ที่มีใช้คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาปกติ แต่คู่ความสามารถยื่นคำขออนุญาตฎีกาต่อศาลฎีกาได้ ซึ่งหากศาลฎีกาพิจารณาคำขออนุญาตแล้วมีคำสั่งอนุญาต คดีจะเข้าสู่การพิจารณาของศาลฎีกา แต่หากศาลฎีกาไม่อนุญาตตามคำขอก็ถือว่าคดีถึงที่สุดนับแต่วันที่ได้อ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์

6. กฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติดได้กำหนดอายุความในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้ถึง 30 ปี ได้แก่ ในคดียาเสพติดที่มีระวางโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต ถ้ามิได้ฟ้องหรือได้ตัว

²⁹ อ้างแล้ว หน้า 30

ผู้กระทำ ความผิดมาศาลภายใน 30 ปี ถือว่าขาดอายุความ , คดียาเสพติดที่ศาลพิพากษาถึงที่สุดให้ ประหารชีวิต หรือจำคุก ตลอดชีวิต ถ้ายังไม่ได้รับโทษหรือรับโทษยังไม่ครบเพราะหลบหนี และยังไม่ ได้ตัวผู้นั้นมารับโทษ เกิน กำหนด 30 ปี นับแต่มีคำพิพากษาถึงที่สุด หรือนับแต่วันที่หลบหนี จะ ลงโทษผู้นั้นไม่ได้ ซึ่งอายุความ 30 ปี สำหรับกรณีขาดอายุความและสำหรับอายุความล่วงเลยการ ลงโทษ ตามที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คดียาเสพติดนี้ นับว่ากำหนดจำนวนปีไว้สูงกว่าที่ กำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2.5.2 กฎหมายยาเสพติดที่เกี่ยวข้อง

บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ได้ให้คำนิยามไว้ดังต่อไปนี้

1. พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533³⁰

“ผู้ติดสารระเหย” หมายความว่า ผู้ซึ่งต้องใช้สารระเหยบำบัดความต้องการของร่างกายหรือ จิตใจเป็นประจำ โดยสามารถตรวจพบสภาพเช่นนั้นได้ตามหลักวิชาการ

2. พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ. ศ. 2534³¹

“ติดยาเสพติด” หมายความว่า เสพยาเสพติดเป็นประจำติดต่อกัน และตกอยู่ในสภาพที่ จำเป็นต้องพึ่งยาเสพติด โดยสามารถตรวจพบสภาพเช่นนั้นได้ตามหลักวิชาการ

3. พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519³²

มาตรา 3 “ยาเสพติด” หมายความว่า ยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ตามกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท และสารระเหยตามกฎหมายว่าด้วย การป้องกันการใช้สารระเหย

“กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด” หมายความว่า กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ กฎหมายว่า ด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการใช้สารระเหยและกฎหมายว่า ด้วยมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

4. พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษพ. ศ. 2522³³

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

³⁰ พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533

³¹ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ. ศ. 2534

³² พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519

³³ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษพ. ศ. 2522

“ยาเสพติดให้โทษ” หมายความว่า สารเคมีหรือวัตถุชนิดใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใดๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพเรื่อย ๆ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายหรือจิตใจอย่างรุนแรงอยู่ตลอดเวลา สุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง และรวมตลอดถึงสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่หมายความถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษผสมอยู่

5. พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535³⁴

“จิตวัตถุออกฤทธิ์” หมายความว่า “เสพเป็นประจำติดต่อกันจนตกอยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องพึ่งวัตถุออกฤทธิ์นั้น โดยสามารถตรวจพบสภาพเช่นนั้นได้ตามหลักวิชาการ”

นอกจากนี้ จากรายงานการวิจัย ความสัมพันธ์ของผู้ติดยาเสพติดกับการก่ออาชญากรรม³⁵ ได้อธิบายความหมายของอาการติดยาเสพติดว่าหมายถึง การที่ร่างกายหรือจิตใจหรือทั้งสองอย่างของบุคคลผู้ติดยาชอบรับสารเคมีชนิดหนึ่งที่ไม่ได้เป็นสิ่งจำเป็นต่อร่างกายโดยธรรมชาติ เข้าสู่ร่างกายเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ พฤติกรรมและอารมณ์ความรู้สึกของตนเองเป็นประจำ จนสารนั้นกลายเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของร่างกายที่จะขาดเสียไม่ได้ หากขาดไปก็จะเกิดอาการทรมาน ทรมานทรนเห็นได้ชัด โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เฉียบพลันและรุนแรงเมื่อหมดฤทธิ์ยา ก็จะเกิดอาการทรมานทรนมากขึ้น เนื่องจากร่างกายขาดสมดุล จะต้องได้รับสารเสพติดเข้าไปใหม่หรือไม่ก็ใช้เวลาในการปรับระบบต่างๆ ให้กลับเข้าสู่สภาพเดิมอย่างช้าๆ

อาจกล่าวได้ว่า เมื่อเสพยาเสพติดเป็นประจำ สารเสพติดจะกลายเป็นส่วนประกอบที่จำเป็นต่อการรักษาสมดุลของร่างกาย และเมื่อขาดสารชนิดนี้หรือเรียกว่า หยุดยา ก็จะเกิดอาการแปรปรวนทางอารมณ์ ความคิดหาเหตุผลจะหมดไป ระบบต่างๆ ของร่างกายแปรปรวนเกิดเป็นอาการของผู้ติดยาเสพติดที่เรียกว่า “อาการอดยา” ซึ่งผู้ใช้ยาจะต้องเพิ่มขนาดขึ้นเรื่อยๆ จึงจะหายจากอาการดังกล่าว

โดยสรุป ผู้ติดยาเสพติดอาจกำหนดนิยามไว้โดยรวมว่า เป็นบุคคลซึ่งเสพหรือรับสารเสพติดเข้าไปสู่ร่างกายเป็นระยะเวลาหนึ่งและเสพติดต่อกันเรื่อยๆ จนทำให้ร่างกายและจิตใจทรุดโทรมลง

³⁴ พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535

³⁵ วุฒิและคณะ.(2528). ความสัมพันธ์ของผู้ติดยาเสพติดกับการก่ออาชญากรรม. หน้า 28.

อีกทั้งมีอาการต้องการยาเสพติดในปริมาณที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ถ้าหากขาดยาเมื่อไหร่ ก็จะมีอาการข้างเคียง เนื่องจากฤทธิ์ยาเสพติด อาทิ กระวนกระวายจนเฉียวโมโหง่าย

เมื่อก้าวถึงผู้ติดยาเสพติดที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เห็นได้ว่าลักษณะของผู้ติดยาเสพติดนั้น อาจพิเคราะห์ในมิติต่างๆ ได้โดยสังเขป ดังนี้³⁶ ในแง่ของพฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติด จะขาดความรับผิดชอบ ตื่นส่าย ใช้เงินเปลือง หย่อนระเบียบวินัย จะทำผิดกฎหมาย เพื่อให้ได้ยาเสพติดมาใช้ ในด้านความคิด และความรู้สึกลึกซึ้ง ผู้ติดยาเสพติดเมื่อมีปัญหาจะไม่ค่อยกล้าเผชิญต่อสังคม หุนหันพลันแล่น รู้สึกค้อยไม่มีคุณค่า อารมณ์และบุคลิกภาพจะเป็นคนน้อยใจง่าย เข้าใจผิดเจ้าแค้น โมโหง่าย จิตใจอ่อนไหว ใช้อาย เก็บตัว ทั้งนี้ แม้นิยามคำว่า “ยาเสพติด” ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 จะรวมผู้ติดสารระเหยและผู้ติดวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท

ซึ่งพิเคราะห์ได้จากพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ให้ความหมายของยาเสพติด ไว้ว่า “ยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษและยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด”

และเมื่อพิเคราะห์มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติ พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 [แก้ไขโดยพระราชบัญญัติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2534]. ให้คำนิยาม “ยาเสพติด” หมายความว่า ยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ตามกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท และสารระเหยตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการใส่สารระเหย

อย่างไรก็ตามมาตรา 19 แผนพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ได้กำหนดคุณสมบัติเฉพาะไว้ว่า นอกจากจะต้องเป็นผู้เสพ เสพและครอบครอง เสพและครอบครองเพื่อจำหน่าย เสพและจำหน่ายแล้ว ยังต้องเป็นไปตามกฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดลักษณะชนิด ประเภท และปริมาณของยาเสพติด พ.ศ. 2546 ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีกำหนดให้สารระเหยและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทอยู่ในกฎกระทรวง

ดังนั้น ในปัจจุบันผู้ติดสารระเหยและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทจึงไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 แต่อย่าง

---

³⁶ เสาวลักษณ์ ปลั่งเกียรติยศ. (2547). ทศนะของผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (ลาดหลุมแก้ว) ต่อการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545. หน้า 45-48.

ใด ซึ่งแนวทางอาจแก้ไขเพิ่มเติม นิยามความหมายของยาเสพติด โดยเพิ่มคำว่าสารระเหยและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทไว้ในกฎกระทรวงฉบับดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของผู้ติดยาเสพติดนั่นเอง

2.6 จุดมุ่งหมายและแนวคิดในการจัดตั้งศาลยาเสพติด

ปัญหาเสพติดเป็นปัญหาสังคมที่สำคัญปัญหาหนึ่งในปัจจุบัน ทุกวันนี้ประเทศไทยต้องเสียบประมาณเป็นจำนวนมากเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหานี้ รวมทั้งทรัพยากรในด้านอื่น ๆ ซึ่งรัฐบาลก็ได้ใช้ความพยายามทุกวิถีทางทั้งภายในและภายนอกประเทศ ด้วยตระหนักดีว่า ปัญหาเสพติดมีส่วนชักนำให้เกิดปัญหาสังคมหมุนเวียน เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาวัยรุ่น ปัญหาโสเภณี ซ่องโจร และการพนัน เป็นต้น ซึ่งปัญหาที่กล่าวมานั้นกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของประเทศ ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ตลอดจนจนถึงด้านเศรษฐกิจด้วย อย่างไรก็ตาม³⁷ ขณะนี้ยาเสพติดก็ยังคงระบาดในหมู่เยาวชนหรือเด็กวัยรุ่น มิได้บรรเทาเบาบางลงและดูเหมือนจะยิ่งเพิ่มปริมาณมากขึ้นเสียด้วย ยิ่งนานวันปัญหาเหล่านี้ก็ยิ่งทับถมและเรื้อรัง เป็นสิ่งที่ยากต่อการแก้ไข มาตรการทางกฎหมายที่ใช้สกัดยาเสพติดเป็นมาตรการที่ใช้เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาเสพติด เพราะการดำเนินการจะต้องมีระเบียบ แบบแผน และหลักเกณฑ์ที่แน่นอน สิ่งเหล่านี้ย่อมมาจากมาตรการทางกฎหมายที่วางไว้ ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า มาตรการทางกฎหมายเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการจะปราบปราม ป้องกันหรือการบำบัดรักษาผู้เสพติด มิฉะนั้น การแก้ไขปัญหาก็จะประสบความล้มเหลวโดยสิ้นเชิง การกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่ดี จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลายด้านนับตั้งแต่ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด ประเภทของยาเสพติด ลักษณะและโทษของยาเสพติด สาเหตุที่ทำให้มีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ทั้งภายในและต่างประเทศ การวิวัฒนาการของกฎหมายที่มีมาในอดีต การศึกษาองค์ประกอบหลายด้าน จะทำให้ได้มาตรการทางกฎหมายที่สอดคล้องกับปัญหาตามสภาพที่เกิดขึ้น กฎหมายยาเสพติดของประเทศไทย เริ่มมีมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ได้มีการวิวัฒนาการเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน กฎหมายยาเสพติดที่ยังคงมีผลบังคับใช้ คือ

³⁷ Charles H. Logan and Gerald G. Gaes: ทำการวิเคราะห์การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยนำแนวคิดการแก้ไขฟื้นฟูโดยใช้วิธีที่เรียกว่า Meta analysis และพบว่าการแก้ไขฟื้นฟูไม่ใช่วัตถุประสงค์ของ เรือนจำ เนื่องจากเรือนจำจะต้องทำหน้าที่ในการประสิทธิ์ ประสาทความยุติธรรม โดยผ่านการคุมขังผู้กระทำความผิดเท่านั้น, โปรดดูเพิ่มเติมใน New Perspectives in Criminology, หน้า 272 - 285

1. พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ.2533
2. ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 37
3. พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518
4. พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519
5. พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522

แต่มาตรการทางกฎหมายที่กระจายอยู่ในบทบัญญัติของกฎหมายแต่ละฉบับที่กล่าวมาทั้ง 5 ฉบับนี้ อาจกล่าวได้ว่า เป็นมาตรการทางกฎหมายที่จะหยิบยกมาแก้ไขปัญหายาเสพติดในปัจจุบันให้หมดไปได้ ด้วยสาเหตุที่ว่า

1. พระราชบัญญัติบางฉบับมีมาตรการทางกฎหมายล้าสมัย ไม่เหมาะสมกับปัญหาในขณะนี้
2. มาตรการบางประการ ก็สมควรที่จะยกเลิกได้แล้ว เพราะไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช
3. การที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกในอนุสัญญาาระหว่างประเทศว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ และอนุสัญญาว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ทำให้ต้องบัญญัติกฎหมายให้สอดคล้องกับภาคีสมาชิก มาตรการทางกฎหมายบางอย่างไม่อาจนำมาแก้ไขปัญหายาเสพติดให้ได้ผล

4. พระราชบัญญัติบางฉบับมิได้เอื้อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการได้โดยสะดวก เนื่องจากไม่ได้ให้อำนาจอย่างเพียงพอ หรือให้อำนาจโดยแจ้งชัด ดังนั้น การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหายาเสพติดในแง่กฎหมายจะต้องค้นหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม นำมาแก้ไขข้อบกพร่องที่กล่าวมาแล้ว การดำเนินการวิจัยได้ แบ่งเป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยสนาม (Filed Research) เป็นการสำรวจทัศนคติของบุคคลประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแก้ไขปัญหายาเสพติด และนำมาสรุปเพื่อให้ได้มาตรการทางกฎหมายที่ดีตามวัตถุประสงค์

ศาลยาเสพติดเป็นความคิดริเริ่มจากประชาชนในระดับชุมชนร่วมกับศาลท้องถิ่น มุ่งหาแนวทางเลือกในการพัฒนาระบบศาลยุติธรรมสู่การเป็นศาลยาเสพติดเพื่อจะจัดการกับปัญหาที่จำเลยติดยาเสพติด³⁸

ในกระบวนการยุติธรรมตามแบบพิธี ผู้กระทำความผิดมักจะถูกลงโทษประพฤดิหรือถูกพิพากษาให้ได้รับโทษจำคุก ซึ่งบ่อยครั้งที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ติดยาเสพติด แต่ก็ไม่ได้รับการบำบัดฟื้นฟูแต่อย่างใด และแม้คำพิพากษาของศาลจะสั่งให้เข้ารับการบำบัด ก็ไม่ได้มีรูปแบบการบำบัดอย่างเป็นระบบจากความร่วมมือจากศาล ผู้จัดการคดี ผู้เชี่ยวชาญด้านการบำบัดและกฏหรือข้อบังคับที่เข้มงวด โดยความสมัครใจหรือยินยอมจากผู้กระทำความผิด อีกทั้งหากผู้กระทำความผิดฝ่าฝืนหรือไม่

³⁸ Fox Carson & Huddleson. (2003). Drugcourts in the U.S. Issues of Democracy.pp.13-19.

ยินยอมปฏิบัติตาม เช่น ไม่ยอมให้ตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะ ก็ไม่มีระบบมาตรการลงโทษและการให้รางวัลที่จะจัดการกับผู้ติดยาเสพติด สุดท้ายผู้กระทำความผิดจะได้รับอิสระโดยที่ยังไม่หายจากอาการติดยาเสพติดทั้งทางกายและจิตใจ เท่ากับว่าระบบงานยุติธรรมในอดีตได้สร้างวัฏจักรแห่งงานยุติธรรม (revolving door) ทั้งผู้พิพากษา พนักงานอัยการและทนายจำเลย ต่างต้องยอมรับโดยคุณูปการกับการเห็นผู้กระทำความผิดเข้าๆ ออกๆ ในศาล โดยไม่ได้รับการบำบัดอาการติดยาเสพติดทางกายและจิต ยิ่งกว่านั้นกลับเป็นตัวหนุนให้มีการประกอบอาชญากรรมอื่นๆ อันเกี่ยวกับทรัพย์สินจากความต้องการเสพยาเสพติด

ปลายศตวรรษที่ 80 ศาลจำนวนมากในสหรัฐอเมริกา อาทิ มลรัฐฟลอริดา Miami ต่างประสบปัญหาคนล้นคุกอันเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นอย่างท่วมท้นของคดียาเสพติดและอาชญากรรมอื่นที่มีความเกี่ยวพันคดีกับยาเสพติด (drug involved case) นับเนื่องจากมหันตภัยจากยาเสพติดนี้เอง มลรัฐฟลอริดา ไมอามี จึงริเริ่มในการนำผู้ติดยาเสพติดและผู้ติดยาเสพติดที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมอื่น เข้าสู่โปรแกรมการบำบัดฟื้นฟูแบบเข้มข้น (intensive drug treatment program) เพื่อเป็นทางเลือกในการเบนเข็มผู้กระทำความผิดออกจากเรือนจำ โดยการออกกฎหมายในมลรัฐและใช้ชื่อ โปรแกรมนี้ว่า “Drug Court” ศาลยาเสพติดจะใช้หลักการ บูรณาการหรือการผสมผสานระหว่างระบบศาลกับศักยภาพในการบำบัดรักษาผู้ป่วย ที่เกี่ยวกับยาเสพติดตามหลักวิชาการแพทย์ และจากรายงานการวิจัยของมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย สหรัฐอเมริกา³⁹ หากเปรียบเทียบวิธีการแก้ปัญหอาชญากรรมในชุมชนโดยศาลยาเสพติดกับการใช้รูปแบบอื่นๆ พบว่า รูปแบบของศาลยาเสพติดมีความเป็นกันเอง มีบทบาทยุติหรือเงื่อนไขในการฟื้นฟูที่เข้มงวดและมีประสิทธิภาพ มีการตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะบ่อยครั้งกว่ารูปแบบอื่นยิ่งไปกว่านั้น ทำให้ปัญหาการใช้ยาเสพติดและพฤติกรรมในการประกอบอาชญากรรมลดลงเป็นอย่างมากในระหว่างที่ผู้กระทำความผิดเข้าร่วมกลยุทธิ์ในศาลยาเสพติด

นอกจากนี้ผู้กระทำความผิดจะต้องสมัครใจหรือยินยอมอย่างแท้จริงที่จะบำบัดตามข้อกำหนดต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหลักการบำบัดทางการแพทย์ กระบวนการบริหารจัดการคดี ความถี่ในการตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะ อีกทั้งผู้กระทำความผิดจะได้รับการประเมิน และรายงานสื่อสารอย่างสม่ำเสมอก่อนที่จะมีคำพิพากษา ทีมงานผู้เชี่ยวชาญในการบำบัดและทีมงานผู้เชี่ยวชาญจาก

³⁹ Steven Belenko. (1999). “Research on Drug Courts: A critical review National Drug Court Institute”. Review, Vol.II,2. Pp.1-10.

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ร่วมกันพิจารณาโปรแกรมการบำบัดตามระดับความรุนแรงของอาการ ดิคาเสพติดก่อนที่จะมีการพิจารณาคดีจากศาลยุติธรรม

2.6.1 องค์ประกอบของศาลยาเสพติด (Drug Court Team)

ทีมงานของศาลยาเสพติดโดยทั่วไปจะต้องประกอบไปด้วย ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายจำเลย ผู้เชี่ยวชาญการบำบัดฟื้นฟู เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย พนักงานควบคุมความประพฤติ ผู้บริหารจัดการคดี และผู้ประสานงานโปรแกรมการฟื้นฟู ทั้งหมดจะร่วมกันล้อมวงเพื่อพบปะพูดคุยในบรรยากาศที่เป็นกันเอง ทีมงานจะมีการพูดคุยถึงความก้าวหน้าในการบำบัดของผู้กระทำความผิด เพื่อที่จะประมวลเป็นคำพิพากษาครั้งสุดท้าย โดยอาจวิเคราะห์จากการให้รางวัลและการลงโทษอัน ขึ้นอยู่กับความมุ่งมั่นทางจิตเป็นสำคัญที่จะเอาชนะต่อฤทธิ์ยาเสพติดของจำเลยว่าจะปฏิบัติตามวิธี แห่งการบำบัดได้แค่ไหนเพียงไร

โดยหลักแล้วศาลยาเสพติดมีแนวคิดที่จะทำให้ปัญหาอาชญากรรม สิ่งมีนเมา และการใช้ยาเสพติดหมดไป โดยให้โอกาสทางการศึกษาหรือฝึกอาชีพตามความถนัด โปรแกรมการบำบัดฟื้นฟูของศาลยาเสพติด ส่วนใหญ่จะกำหนดระยะเวลาในการบำบัดฟื้นฟูไม่น้อยกว่า 1 ปี เพื่อให้การบำบัดฟื้นฟูมีประสิทธิภาพและไม่กลับไปเสพซ้ำ นอกจากนี้ยังใช้การบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดแบบเข้มงวดและใช้ระบบการบริหารจัดการคดีแบบรวดเร็ว หากจำเลยมีความเข้มแข็งทางจิตใจจนประสบความสำเร็จในการบำบัดฟื้นฟู ผู้กระทำความผิดจะได้รับรางวัลจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งอาจได้รับการลงโทษที่เบากว่าข้อหาเดิม การยกฟ้อง หรือการสิ้นสุดโปรแกรมการฟื้นฟู โดยใช้วิธีการคุมประพฤติมาแทนที่

หลักการมีส่วนร่วมของผู้กระทำความผิดในกระบวนการพิจารณาของศาลยาเสพติด จะขึ้นอยู่กับความสมัครใจหรือความยินยอมของผู้กระทำความผิดเสมอ ผู้กระทำความผิดมีทางเลือก 2 ทาง คือ

1. หากไม่สมัครใจที่จะเข้าสู่การพิจารณาของศาลยาเสพติด ก็จะเลือกให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลยุติธรรมปกติ แม้ว่าทางเลือกนั้นผู้กระทำความผิดจะรู้ว่าต้องถูกจำคุกก็ตาม
2. ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดสมัครใจและยอมรับเงื่อนไขที่จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลยาเสพติด จะได้รับการไต่สวนว่าเป็นบุคคลที่มีความเหมาะสมที่จะเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูหรือไม่ ตามหลักเกณฑ์ที่ทีมงานศาลยาเสพติดเป็นผู้กำหนด ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบท ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การแพทย์ กฎหมายของแต่ละท้องถิ่น มลรัฐ หรือประเทศนั้นๆ เช่น อาจพิจารณาว่าจำเลยมีอาการดิคาเสพติดหรือไม่ ผู้กระทำความผิดมีที่พักอาศัยอยู่ภายในเขตอำนาจศาลยาเสพติดนั้น

หรือไม่ คดีของผู้กระทำความผิดมีผู้เสียหายหรือไม่ ผู้เสียหายยินยอมหรือไม่ ผู้กระทำความผิดกระทำความผิดอาญาร้ายแรงหรือไม่⁴⁰

ลักษณะของผู้ที่มีความเหมาะสมที่จะได้รับการพิจารณาการบำบัดฟื้นฟูของศาลยาเสพติด จะถูกตรวจสอบและกลั่นกรองผ่านทางกฎหมายและหลักการทางการแพทย์ ซึ่งพนักงานอัยการจะตรวจสอบความเหมาะสมตามที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมาย นอกจากนี้ช่วงเวลาที่ผู้กระทำความผิดจริงยอมและกำลังที่จะเข้าสู่กระบวนการของศาลยาเสพติด พนักงานคุมประพฤติจะทำรายงานการสืบเสาะเพื่อรายงานต่อที่มงานถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงของคดี ในส่วนการกลั่นกรองจากทางคลินิก ผู้เชี่ยวชาญการบำบัดฟื้นฟู จะพูดคุยกับจำเลย โดยผ่านทางชุดแบบทดสอบ ชุดคำถามเหล่านี้จะถูกออกแบบมาเพื่อที่จะกลั่นกรองและแยกปัญหาของการใช้ยาเสพติดในแต่ละบุคคล การกลั่นกรองทางคลินิกจะมีลักษณะขั้นตอนที่แตกต่างจากการประเมินทางคลินิก เนื่องจากกระบวนการประเมินทางคลินิกจะใช้ทั้งกระบวนการพูดคุยและตรวจสอบทั้งทางร่างกายและจิตใจเป็นระยะเวลายาวนานกว่าการกลั่นกรองทางคลินิก ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากที่จำเลยสมัครใจหรือยอมรับที่จะเข้าสู่โปรแกรม ดังนั้น การกลั่นกรองตรวจสอบจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อกำหนดระดับของกายและจิตและความมีส่วนร่วมหรือเอาใจใส่ของผู้กระทำความผิดในศาลยาเสพติด

ก่อนจะเข้าสู่ศาลยาเสพติดผู้กระทำความผิดหรือผู้เข้าร่วมโปรแกรมจะได้รับคำแนะนำจากทนายความ ซึ่งทนายความจะมีบทบาทในการพิทักษ์สิทธิของผู้กระทำความผิด อาทิเช่น ในเงื่อนไขของโปรแกรม บ่อยครั้งที่ที่มงานศาลยาเสพติดจะต้องรับการพูดคุยถึงเงื่อนไขในการรับเข้าโปรแกรมจากผู้ประสานงานคดีและผู้พิพากษา เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดร้ายแรงเล็ดลอดเข้ามาได้ นอกจากนี้ช่วงเวลาในการเข้าสู่ศาลยาเสพติดของผู้กระทำความผิดแต่ละบุคคลอาจแตกต่างกันไปบ้าง เพราะอาจเข้ามาก่อนการฟ้องร้องคดีขึ้นสู่ศาลหรือหลังการฟ้องคดีต่อศาล หรือในขั้นตอนของการจำคุก ซึ่งแล้วแต่ท้องถิ่นหรือมตรัฐ จะกำหนดคกกฎเกณฑ์

เมื่อผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่มีความเหมาะสมและสมัครใจ หรือยินยอมที่จะเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูที่จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลยาเสพติด หากเป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดเข้าสู่โปรแกรมก่อนการฟ้องร้องคดีต่อศาล ผู้กระทำความผิดอาจจะต้องวางเงินจำนวนหนึ่งเพื่อเป็นหลักทรัพย์ในการประกันตัวโดยจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของศาลและเงื่อนไขพิเศษอื่นๆ ตามแต่จะกำหนดในแต่ละ

⁴⁰ UNDCP MODEL DRUG COURT Treatment and Rehabilitation of offenders Bill section 3.

ละศาล แต่หากเข้าสู่โปรแกรมหลังมีการฟ้องร้องศาลอาจพิจารณาให้มีการคุมประพฤติได้ หากไม่มีอาการติดยาเสพติดซึ่งก็แล้วแต่ดุลพินิจของทีมงานศาลยาเสพติด

โดยสรุป รูปแบบของศาลยาเสพติด (Drug Court model) ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก และการกระจายไปทั่วทุกพื้นที่ของสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ยังแผ่ขยายไปใช้กับเยาวชนด้วยในกรณีที่ปรากฏว่ามีค่านิยมหรือผู้ปกครองปล่อยปละละเลยไม่เลี้ยงดูบุตรหลานอันทำให้ต้องติดยาเสพติด ศาลก็อาจมีคำสั่งให้ระงับการใช้อำนาจปกครองดูแลบุตรเป็นการชั่วคราว และอาจมี Drug Court model อื่นๆ อีกก็ได้ อาทิเช่น Minnesota California Sandiago แต่โดยหลักการศาลยาเสพติดจะไม่นำไปใช้กับผู้กระทำความผิดที่กระทำความผิดร้ายแรง (violence offender) และเหมาะที่จะนำมาใช้กับการกระทำ ความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สินเนื่องจากผู้ติดยาเสพติดส่วนใหญ่จะมีพฤติการณ์ในการลักขโมยทรัพย์สินเพื่อที่จะได้เงินมาเสพยาเสพติด

2.6.2 ลักษณะของบุคคลซึ่งมีสิทธิได้รับการพิจารณา (Eligibility) พิจารณาจากศาลยาเสพติด

บุคคลใดจะเป็นผู้มีคุณสมบัติได้รับการพิจารณาพิพากษาจากศาลยาเสพติดนั้นต้องพิจารณาว่า บุคคลนั้นถูกตั้งข้อหาว่ากระทำความผิดอาญาใดๆ ซึ่งมีใช้การกระทำผิดอาญาที่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะได้รับการพิจารณาพิพากษาจากศาลยาเสพติด (Disqualifying Offence) อันได้แก่ การกระทำความผิดในส่วนที่ 3 ของ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 2000 หรือการกระทำความผิดอาญาร้ายแรง ข่มขืนกระทำชำเรา และการกระทำผิดอื่นๆ ซึ่งถูกกำหนดโดยกฎ/คำสั่งที่ออกมาภายหลัง นอกจากนี้เงื่อนไขสำคัญอีกประการหนึ่ง ต้องเป็นบุคคลที่มีความต้องการเสพยาเสพติดอยู่เรื่อยๆ จนติดยาเสพติด (ตามความหมายในมาตรา 3 (1) (9) ของ Drug Abuse Act-2000)

อีกทั้งข้อเท็จจริงจากการรายงานสืบเสาะข้อเท็จจริงที่มีความเชื่อมโยงการกระทำผิด เช่น ประวัติการกระทำความผิดจากทะเบียนประวัติอาชญากรและข้อมูลประชากรอื่นๆ ที่อาจเป็นประโยชน์ในการพิจารณาของศาล บ่งชี้ว่าบุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะถูกศาลพิพากษาจำคุกไม่ต่ำกว่า 1 ปีและจะต้องไม่ใช่เด็กและเยาวชนอันเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว⁴¹

2.6.3 การโอนคดีเพื่อเข้าสู่กระบวนการของศาลยาเสพติด (Referral to Drug Court)

เป็นหน้าที่ของศาลก่อนที่บุคคลจะถูกฟ้องในการกระทำความผิดนั้น ที่จะต้องทำการได้ ส่วนว่าบุคคลที่มาปรากฏตัวต่อศาลนั้น⁴² เป็นผู้มีคุณสมบัติที่จะได้รับการพิจารณาพิพากษาจากศาลยา

⁴¹ UNDCP MODEL DRUG COURT Treatment and Rehabilitation of offenders Bill section 3.

⁴² Ibid. section 4.

เสพติดหรือไม่ (Eligible person) ถ้าบุคคลที่มาปรากฏตัวต่อศาลนั้นเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่จะได้รับการพิจารณาพิพากษาจากศาลยาเสพติดและรับสารภาพในการกระทำผิดหรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาที่จะรับสารภาพในการกระทำผิด อีกทั้งสมัครใจหรือเต็มใจที่จะได้รับการพิจารณาคดีและฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจจากศาลยาเสพติด ศาลก็ชอบที่จะใช้ดุลยพินิจโอนคดีดังกล่าวขึ้นสู่การพิจารณาของศาลยาเสพติด

อย่างไรก็ดี ศาลแต่ละประเทศ อาจบริหารจัดการและกำหนดกรอบอำนาจหน้าที่อื่นใด ในการโอนคดีหลังจากที่บุคคลนั้นถูกตั้งข้อหาหรือฟ้องคดีสำหรับการกระทำผิดนั้น

เมื่อศาลยาเสพติดรับโอนคดีจากศาลแขวงหรือศาลชั้นต้นแล้ว จำเลยจะได้รับการประเมินโดยทีมงานศาลยาเสพติดอีกครั้ง (ซึ่งมีหน้าที่ในการให้ความเห็นและเสนอแนะ ศาลยาเสพติดในอันที่จะกำหนดยุทธศาสตร์การฟื้นฟูให้มีความเหมาะสมต่อไปในแต่ละบุคคล) ดังนี้

1. ใต้วงวนว่าบุคคลที่มาปรากฏตัวต่อศาลนั้น เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม (Eligible person) ที่จะได้รับการพิจารณาพิพากษาจากศาลยาเสพติดหรือไม่
2. เมื่อประวัติความประพฤติของบุคคลนั้น ได้รับการประเมินตามมาตรา 5 บ่งชี้ว่า มีความเหมาะสมที่จะได้เข้าร่วมโปรแกรมการบำบัดฟื้นฟูและมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จในโปรแกรม
3. บุคคลมีความเหมาะสมในการควบคุมดูแลให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขและข้อบังคับในกลยุทธ์การฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ
4. บุคคลนั้นรับสารภาพในความผิดที่กระทำ ไม่ว่าจะรับสารภาพก่อนหรือหลังการ โอนคดี มาสู่ศาลยาเสพติด
5. บุคคลนั้นต้องทราบถึงอำนาจหน้าที่ของศาลตามมาตรา 7 อันว่าด้วยการบริหารจัดการโปรแกรมฟื้นฟูในส่วนสำคัญแต่ละส่วน เนื่องจากความร่วมมือในการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามโปรแกรมฟื้นฟูที่กำหนดนั้นจะถูกรวบรวมและรับการพิจารณาจากศาลอีกครั้งที่เรียกว่าคำพิพากษาสุดท้าย (Final Sentences)
6. บุคคลนั้นสมัครใจยอมรับเงื่อนไขของศาลที่กำหนดความเหมาะสมกับแต่ละบุคคล (ไม่ว่าจะยอมรับก่อนหรือภายหลังเริ่มกลยุทธ์) อันเป็นหลักสำคัญเมื่อเข้าหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ศาลยาเสพติดชอบที่จะพิพากษาความผิดและพิพากษาลงโทษ⁴³

⁴³ Ibid. section 15.

หากประเมินแล้วเข้าหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น ศาลยาเสพติดชอบที่จะพิพากษาความผิดและพิพากษาลงโทษจำเลย ที่เรียกว่าการทำคำสั่งเริ่มแรก (Initial Sentence) และเข้าสู่กระบวนการการโอนคดีเพื่อบำบัดฟื้นฟู แต่หากปรากฏในทางพิจารณาของศาลยาเสพติดว่าผู้กระทำความผิดเป็นผู้ที่ไม่มีคุณสมบัติเหมาะสม (Eligible person) ที่จะได้รับการพิจารณาพิพากษาจากศาลยาเสพติด หรือประวัติความประพฤติของบุคคลนั้น ซึ่งรับการประเมินตามมาตรา 5 บ่งชี้ว่าไม่มีความเหมาะสมที่จะได้เข้าร่วมโปรแกรมการบำบัดฟื้นฟูและมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จในโปรแกรม ศาลยาเสพติดต้องมีคำสั่งโอนคดีกับสู่การพิจารณาของศาลปกติและให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อเนื่องจากศาลปกติที่มีคำสั่งให้เลื่อนการพิจารณาคดีออกไป

กล่าวโดยสรุป เมื่อศาลยาเสพติดทำคำสั่งเริ่มแรก (Initial Sentence) ศาลยาเสพติดจะต้องทำคำสั่งเงื่อนไขของผู้สมัครหรือผู้กระทำความผิด ซึ่งจะกำหนดเป็นโปรแกรมการฟื้นฟูและต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขอื่นๆ ซึ่งศาลกำหนดโดยอยู่บนรากฐานความสมัครใจของผู้กระทำความผิด และออกคำสั่งระงับ หรือพักการลงโทษก่อนพิพากษา ในระหว่างโปรแกรมบำบัดฟื้นฟูที่เรียกว่า “The offender suspension order” ทั้งนี้ผู้กระทำความผิดจะต้องลงชื่อเป็นลายลักษณ์อักษรตาม โปรแกรมฟื้นฟูที่กำหนด อันแสดงว่าจำเลยยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขต่างๆ รวมถึงการตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะทุกครั้งตามเวลาและสถานที่ที่กำหนดในคำสั่ง/ระเบียบ

2.6.4 การบริหารจัดการ โปรแกรม

ศาลยาเสพติดมักชอบที่จะกำหนดเงื่อนไขโปรแกรมฟื้นฟูให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล โดยคำแนะนำจากทีมงานศาลยาเสพติด และทีมงานศาลยาเสพติดจะต้องทำรายงานเสนอต่อผู้พิพากษาโดยพลันหากพบว่าจำเลยไม่ประสบผลสำเร็จในการฟื้นฟูแต่ละขั้นตอน⁴⁴ และหากผู้กระทำความผิดไม่ยอมรับร่วมมือหรือปฏิบัติตามเงื่อนไขของ โปรแกรม ศาลยาเสพติดอาจใช้มาตรการลงโทษตามที่ระบุไว้ในเงื่อนไขของโปรแกรม (ตามมาตรา 16) หรือถ้าศาลเห็นว่าถึงอย่างไร ผู้กระทำความผิดก็ไม่อาจประสบความสำเร็จใน โปรแกรมได้ ศาลยาเสพติดสามารถที่จะสั่งให้โปรแกรมสิ้นสุดได้ และศาลมีอำนาจที่จะดำเนินคดีสำหรับการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและการกระทำผิดอาญาที่เกี่ยวข้องกันได้

2.6.5 การสิ้นสุดของโปรแกรม

ศาลยาเสพติดอาจมีคำสั่งให้สิ้นสุด โปรแกรมลงได้ 2 กรณี คือ

- 1) ผู้กระทำความผิดจะประสบความสำเร็จในโปรแกรม

⁴⁴ Ibid. section 18.

2) ผู้กระทำความผิดยื่นคำร้องให้ศาลยาเสพติดมีคำสั่งยุติสิ้นสุดโปรแกรม
กรณีเช่นนี้ห้ามมิให้นำผลการตรวจสอบสารเสพติดในปีสภาวะ หรือผลการเข้าร่วมโปรแกรมของ
ผู้กระทำความผิดมาใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันผู้กระทำความผิดเองในกระบวนการพิจารณาของศาลปกติ

2.6.6 การวางข้อกำหนดในคำสั่งครั้งสุดท้าย (Final Sentencing)

เมื่อโปรแกรมฟื้นฟูสิ้นสุดลง ศาลยาเสพติดจะทบทวนคำสั่งในตอนแรก (Initial Sentencing)
โดยพิจารณาจากการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามโปรแกรม มาตรการในการให้รางวัลหรือลงโทษ
ในระหว่างโปรแกรม ซึ่งจะออกมาในรูปของคำสั่งครั้งสุดท้าย (Final Sentencing) ดังนี้⁴⁵

1. มีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งเริ่มแรกและปล่อยตัวผู้กระทำความผิดโดยไม่มีเงื่อนไขหรือมีเงื่อนไข
ตามที่ศาลยาเสพติดจะกำหนด ถ้าได้รับการปล่อยตัวโดยไม่มีเงื่อนไขตามคำวินิจฉัยว่า กระทำความผิด
สำหรับการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องนั้น ความผิดเหล่านี้จะไม่ถูกบันทึกในทะเบียนประวัติอาชญากร

2. มีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งเริ่มแรก ขยายเวลาในการทำคำพิพากษาและปล่อยตัวผู้กระทำความ
ผิดตามเงื่อนไขที่ศาลยาเสพติดกำหนด

3. มีคำสั่งถอนคำสั่งเริ่มแรกและกำหนดคำสั่งเข้าแทนที่คำสั่งอันมีความเกี่ยวข้องพันกับการ
กระทำความผิดเริ่มแรก

4. คำสั่งครั้งสุดท้ายของศาลยาเสพติดพิพากษาเหมือนกับคำสั่งเริ่มแรกอย่างไรก็ดีคำสั่ง
ลงโทษครั้งสุดท้าย (Final Sentencing) สำหรับการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องนั้นจะต้องไม่พิพากษาเกินคำ
พิพากษาลงโทษเริ่มแรก นอกจากนี้ หากศาลยาเสพติดได้ทำคำสั่งลงโทษครั้งสุดท้ายแล้วศาลยาเสพติด
ต้องเพิกถอนคำสั่งให้พักหรือรอการลงโทษนั้นด้วย⁴⁶

2.6.7 คำพิพากษาลงโทษที่ศาลยาเสพติดกำหนด

หากเป็นกรณีการกระทำความผิดที่ร้ายแรง (indictable offence) ศาลที่มีอำนาจในการ
กำหนดโทษของจำเลยได้แก่ ศาลประจำเขต (District Court) ในกรณีเป็นแค่การกระทำความผิดเล็กน้อย
ศาลมีอำนาจในการกำหนดโทษของจำเลยได้แก่ ศาลแขวง (Magistrate Court)⁴⁷

⁴⁵ Ibid. section 12.

⁴⁶ Ibid. section 13.

⁴⁷ Ibid. section 15.

2.6.8 เงื่อนไขของโปรแกรม

กรณีผลการฟื้นฟูเป็นที่พอใจของศาลยาเสพติด ผู้กระทำความผิดจะได้รับรางวัลหรือผลตอบแทนต่อความพยายามอดทนอดกลั้นเอาชนะยาเสพติด อาทิ ได้รับการพิจารณาให้เอกสิทธิ์หรือสิทธิพิเศษภายในรัฐ ได้รับการพิจารณาปรับลดความถี่ในการเข้ารับคำปรึกษาหรือการบำบัดอื่นๆ หรือลดระดับของข้อกำหนดที่ใช้บังคับกับผู้กระทำความผิด หรือลดความถี่ในการที่ผู้กระทำความผิดจะต้องเข้ารับการตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะและพิจารณาให้โอกาสผู้กระทำความผิดเข้ารับการฝึกอาชีพหรือบริการสังคมตามความถนัดหรือลดความถี่ในการที่จะต้องเข้ารับการฝึกอาชีพหรือบริการสังคมหรือรางวัลอื่นที่ศาลยาเสพติดเห็นสมควร⁴⁸

ส่วนมาตรการลงโทษสำหรับผู้ที่ยังไม่สามารถอดทนอดกลั้นเอาชนะยาเสพติดได้ หากผลการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดไม่ประสบผลสำเร็จตามโปรแกรม อาทิเช่น เพิกถอนสิทธิพิเศษที่บุคคลนั้นได้รับทบทวนความถี่ในการรับคำปรึกษาหรือบำบัดอื่นๆ เพิ่มระดับของข้อกำหนดที่ใช้บังคับกับผู้กระทำความผิด เพิ่มความถี่ในการที่ผู้กระทำความผิดจะต้องเข้ารับการตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะ กำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความผิดจ่ายเบี้ยปรับตามที่ศาลยาเสพติดเห็นสมควรและเงื่อนไขในการขอคืนเงินเบี้ยปรับจากนายทะเบียนของศาลยาเสพติด กำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความผิดถูกกักขังสำหรับการไม่ปฏิบัติตามโปรแกรมครั้งละไม่เกิน 7 วัน เข้ารับการฝึกอาชีพหรือบริการสังคมตามความถนัดหรือพิจารณาลดความถี่ในการที่จะต้องเข้ารับการฝึกอาชีพหรือบริการสังคม หรือมาตรการลงโทษอื่นใดที่ศาลยาเสพติดเห็นสมควร

2.6.9 ความคุ้มกันหรือเอกสิทธิ์จากการถูกฟ้องสำหรับความผิดบางประการ (Certain offence)

บุคคลอาจไม่ถูกฟ้องสำหรับการกระทำผิดเกี่ยวกับการครอบครองยาเสพติด หรือสารเสพติด โดยผลจากการยอมรับ 2 กรณีคือ 1) สมัครงใจที่จะเลือกโอนคดีเข้าสู่การพิจารณาของศาลยาเสพติด หรือ 2) สมัครงใจที่จะปฏิบัติตามโปรแกรมฟื้นฟูและเงื่อนไขอื่นๆ⁴⁹

⁴⁸ Ibid. section 16.

⁴⁹ Ibid. section 17.

2.6.10 ศาลาเสพติดและการพิพากษาในศาลาเสพติด

รัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎหรือคำสั่งประกาศให้ศาลประจำเขตเป็นศาลาเสพติดและตั้งแต่องค์คณะผู้พิพากษาพิเศษ ซึ่งผู้พิพากษาแต่ละท่านจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม เพื่อจะได้พิจารณาในศาลาเสพติด⁵⁰

2.6.11 เขตอำนาจของศาลาเสพติด

เขตอำนาจของศาลาเสพติดครอบคลุมถึง เขตอำนาจศาลในคดีอาญาของศาลประจำเขต (District Court) เขตอำนาจศาลในคดีอาญาของศาลแขวง (Magistrate Court)⁵¹ และเขตอำนาจศาลอื่นๆ ที่จะกำหนดให้เป็นเขตอำนาจของศาลาเสพติด เมื่อมองถึงมาตรการในการแก้ไขปัญหาเสพติดของสหประชาชาติโดยการออกกฎหมายจัดตั้งศาลาเสพติด ซึ่งได้รับการพิสูจน์มาแล้วถึงความสำเร็จของรูปแบบการบำบัดแบบบูรณาการ อาทิ ในมลรัฐฟลอริดา จนได้รับคำชื่นชมจากต่างประเทศและเป็นต้นแบบให้อีกหลายประเทศออกกฎหมายจัดตั้งศาลาเสพติดตามมา สำหรับในประเทศไทย มีมาตรการทางกฎหมายในการจัดการกับปัญหาผู้ติดยาเสพติด โดยรูปแบบกระบวนการจัดการทั้งในระบบงานยุติธรรมและระบบการบำบัดแบบดั้งเดิม ไม่ว่าจะเป็นการนำระบบบังคับบำบัด และ ระบบสมัครใจบำบัด ระบบบำบัดแบบต้องโทษมาบังคับใช้ อย่างไรก็ตามสิ่งที่น่าเสียดายที่กฎหมายที่เกี่ยวกับระบบการบำบัดแบบสมัครใจ มีปัญหาในเรื่องของการบังคับใช้กฎหมาย อีกทั้งกฎหมายที่ออกมาในบางสมัยก็ยังคงยึดรูปแบบการลงโทษแบบแก้แค้นทดแทน แม้ต่อมาจะใช้ศาสตร์ของการบริหารกระบวนการยุติธรรมมากขึ้นแต่ก็พบว่ายังคงเป็นการบริหารแบบแยกส่วน ยังไม่เป็นรูปแบบการบริหารที่แนบกันสนิท ดังเช่น กรณีของศาลาเสพติด⁵²

⁵⁰ Ibid. section 19.

⁵¹ Ibid. section 21.

⁵² คำปรารภของ พลตำรวจตรีเกา สารสิน. (2528). ในกฎหมายและระเบียบเพื่อป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.

บทที่ 3

ศาลคดียาเสพติดในต่างประเทศ

มาตรการในการแก้ไขปัญหาผู้ติดยาเสพติดในต่างประเทศ มีพัฒนาการเป็นลำดับ บางประเทศที่ถือหลักการพิจารณาพิพากษาในคดีอาญา ต้องดำเนินการโดยศาลยุติธรรมซึ่งให้ผู้พิพากษาเป็นผู้ใช้ดุลยพินิจแต่ผู้เดียว โดยปราศจากฝ่ายบริหารหรือองค์กรสหวิทยาการกำหนด แนวทางในการบำบัดนั้น ผู้เสพ่วมกัน บางประเทศใช้กระบวนการเบี่ยงเบนคดีโดยฝ่ายบริหารซึ่งมีทั้งเป็นผู้มีอำนาจแต่ผู้เดียว และจัดตั้งเป็นรูปแบบ ที่เรียกว่า คณะกรรมการเพื่อการบำบัดนั้นผู้เสพ โดยคุณสมบัติของคณะกรรมการอาจมีที่มาแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับแต่ละประเทศจะกำหนด ซึ่ง ปราศจากการมีส่วนร่วมจากองค์กรศาลยุติธรรม และเพื่อมิให้เป็นการจัดรัฐธรรมนูญบางประเทศที่ ใช้รูปแบบการเบี่ยงเบนคดี โดยฝ่ายบริหารจะกำหนดให้ศาลพิจารณาส่งตัวผู้เสพยาไปตรวจพิสูจน์ หาสารเสพติดในร่างกาย แต่กระบวนการหลังจากนั้นจะเป็นอำนาจของคณะกรรมการเป็นหลัก นอกจากนี้ด้วยประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาผู้เสพอ่างต่อเนื่องทำให้มีการคิดค้นรูปแบบบำบัด แบบบูรณาการโดยการทลายกำแพงกันระหว่างองค์กรอันเป็นการรวมอำนาจทั้งของฝ่ายตุลาการและ ฝ่ายบริหารกันอย่างแนบสนิท โดยตั้งเป็นทีมงานเพื่อการบำบัดนั้นผู้เสพยาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพ

3.1 ศาลยาเสพติดแห่งฟลอริดา

ปัญหาเสพติดเป็นปัญหาใหญ่ที่นำไปสู่การประกอบอาชญากรรมอื่นทั้งในมลรัฐฟลอริดา และประเทศสหรัฐอเมริกา¹ แม้จะมีการจับกุมผู้กระทำความผิดที่เสพยาเสพติดจนศาลพิพากษารับโทษจำคุกแต่ก็เป็นโทษจำคุกระยะสั้น² ดังนั้นเมื่อผู้เสพยาเสพติดได้รับการปล่อยตัวกลับสู่ชุมชนโดยไม่ได้รับการบำบัด ก็จะกลับมากระทำผิดซ้ำ ศาลยาเสพติดจึงก่อกำเนิดขึ้นเพื่อที่จะลดวัฏจักรในการกระทำผิดซ้ำ และทำให้ผู้กระทำความผิดได้ตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติด โดยกระบวนการบำบัดฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพ

¹ The 2004 Florida Statutes Authorizing Drug Court.

² Supreme Court Task Force on Treatment – Based Drug Court, Report on Florida Drug Court 2004, pp 2-4.

นอกจากนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการจัดตั้งศาลยาเสพติดหรือศาลเพื่อบำบัดรักษาการติดยาเสพติด เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินคดียาเสพติดในเชิงบำบัดฟื้นฟูโดยเฉพาะ ซึ่งควรเป็นสิ่งที่นำมาพิจารณาในประเทศไทยเช่นกัน

อย่างไรก็ตามการควบคุมคดียาเสพติดให้ได้ผลดีต้องคำนึงถึงทฤษฎีการลงโทษด้วย ได้แก่ การดำเนินการของเจ้าหน้าที่ที่รวดเร็ว มีโทษหนักพอเหมาะพอควร มีความสม่ำเสมอและจะต้องไม่ปล่อยให้ผู้กระทำผิดฐานค้ายาเสพติดหลบหนีไปได้ ความร่วมมือจากประชาชนแบบ informal social control ดังเช่นญี่ปุ่นสามารถที่จะทำให้อัตราคดียาเสพติดลดลง³

ประเทศในแถบตะวันตก ได้แก่ ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน โปรตุเกส รวมถึงประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา ยังคงนโยบายให้ยาเสพติดเป็นสิ่งผิดกฎหมาย แต่มีนโยบายที่ผ่อนปรนมากขึ้นพิจารณาได้จากนโยบายลดทอนความผิดคดียาเสพติด (decriminalization) หรือการลดทอนบทลงโทษ เช่น การครอบครอง และ เสพกัญชาเฉพาะในปริมาณเล็กน้อยก็เพียงแค่กักตุน ให้ทำงานบริการสังคมหรือโทษปรับ จึงเป็นวิธีการที่อยู่กึ่งกลางระหว่างการห้ามอย่างเด็ดขาด(prohibition) กับการทำให้ยาเสพติดถูกต้องตามกฎหมาย (legalization)⁴

มลรัฐฟลอริดา นั้น ได้ริเริ่มจัดตั้งศาลยาเสพติดในสหรัฐอเมริกาเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1989 จากอดีตในปี ค.ศ. 1960 มีการบัญญัติกฎหมายโดยผ่านคดีจากศาลยุติธรรมสำหรับผู้ติดยาเฮโรอีน (diversion program for heroin addicts) ต่อมาในปี ค.ศ. 1970 ได้มีการบัญญัติกฎหมายใหม่โดยใช้ชื่อว่าการฟื้นฟู แบบทางเลือกในอาชญากรรมบนท้องถนน หรือ TASC (Treatment Alternative to Street Crime) หลักการสำคัญของศาลยาเสพติดได้รับการพัฒนามาเป็นลำดับ ซึ่งเริ่มตั้งแต่ เด็ด เค้าตี้ (Dade County) ไมอามี สหรัฐอเมริกา มาจนถึงปัจจุบันเพื่อที่จะลดปัญหาคนล้นคุก และลดปัญหาเรื่องของการใช้จ่ายงบประมาณมหาศาลในระบบกระบวนการยุติธรรม ด้วยการตระหนักถึงปัญหาและสถานการณ์ที่วิกฤต เช่นนี้ ศาลสูงในมลรัฐฟลอริดา โดยการนำของท่านผู้พิพากษา เฮอร์เบิร์ต ไคลน์ (Herbert Cline) จึงได้ทำการโครงการวิจัยขึ้นมา โดยพบว่าสาเหตุของปัญหาที่ร้ายแรงอันเนื่องมาจากคนล้นคุก ก็มาจาก

³ สักดิ์ชัย เลิศพณิชพันธ์, การศึกษากฎหมายต่างประเทศ: ศึกษาเฉพาะกรณี ประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน โปรตุเกส อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา, พิมพ์ครั้งที่ 1 (สำนักงานในพระราชดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, 2556), 317-318น..

⁴ สักดิ์ชัย เลิศพณิชพันธ์, การศึกษากฎหมายต่างประเทศ: ศึกษาเฉพาะกรณี ประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน โปรตุเกส อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา, พิมพ์ครั้งที่ 1 (สำนักงานในพระราชดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, 2556), 328-329น..

การตั้งข้อหาอันเกี่ยวกับยาเสพติด⁵ ซึ่งเปรียบเสมือนกับประตูแห่งวัฏจักรให้ระบบกระบวนการยุติธรรมต้องอ้าแขนรับปัญหาอย่างซ้ำไปซ้ำมาโดยขาดวิสัยทัศน์ในการบูรณาการปัญหาผู้ติดยาเสพติด โดยที่กระบวนการแก้ไขปัญหานอกจากจะส่งตัวผู้ติดยาเสพติดไปฟื้นฟูแล้วยังต้องเน้นหนักควบคู่ไปกับการจัดระบบกระบวนการยุติธรรมและความจำเป็นที่จะต้องมีระบบหรือผู้นำในกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งกลวิธีในการประสานพันธมิตรหรือชุมชนเข้ามามีส่วนในศูนย์ฟื้นฟูกับระบบของกระบวนการยุติธรรมเข้าด้วยกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าว เปรียบเสมือนเป็นแรงส่งให้เกิดศาลยาเสพติดขึ้นนับตั้งแต่นั้น กลยุทธ์ในการฟื้นฟูของศาลยาเสพติด ถูกนำมาใช้ในคดีที่ผู้กระทำความผิดนั้นเป็นผู้ใช้ยาเสพติดให้โทษ โดยผ่านทางเงื่อนไขบังคับที่เข้มงวดตลอดถึงความอดทนที่จะเอาชนะฤทธิ์ของยาเสพติดทั้งทางร่างกายและจิตใจ ศาลยาเสพติดเหมาะกับผู้กระทำความผิดเพื่อจัดหากลยุทธ์ ทั่วโลก การแก้ปัญหาผู้ติดยาเสพติดอย่างบูรณาการในอันที่จะลดหรือจำกัดผลผลิตของอาชญากรในอนาคต กลยุทธ์ของศาลยาเสพติดในการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนั้น โดยทั่วไปจะเริ่มต้นขึ้นด้วยการที่ผู้กระทำความผิดอาญาเล็กน้อยเกี่ยวพันกับยาเสพติดถูกจับกุมและสมัครใจหรือยินยอมที่จะเข้าสู่ศาลยาเสพติด ทำให้วงจรของคดีถูกยึดไว้ชั่วคราว (Adjudication) และจะส่งต่อไปให้กับทีมงานของศาลยาเสพติด อันประกอบด้วยผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายจำเลย ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการฟื้นฟู เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย พนักงานคุมประพฤติ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ และเจ้าหน้าที่อื่นๆที่เกี่ยวข้อง ร่วมวงกันพิจารณาและพบปะพูดคุยกับผู้กระทำความผิดในบรรยากาศที่เป็นกันเอง กระบวนการพิจารณาตลอดถึงการฟื้นฟูจะตั้งอยู่บนหลักความสมัครใจของผู้กระทำความผิดหรือผู้สมัครใจเข้าร่วมโครงการ ดังนั้นผู้กระทำความผิดหรือผู้สมัครทุกคนจะมีโอกาสและทางเลือก แม้ว่าทางเลือกนั้นจะเป็นกรณีที่ต้องถูกจำคุกก็ตาม หากผู้กระทำความผิดประสบความสำเร็จในโปรแกรมที่เข้มงวด ผู้พิพากษาศาลยาเสพติดซึ่งเป็นบุคคลเดียวกันอาจพิพากษาขกฟ้องในข้อหาที่จำเลยได้รับหรือได้รับการลดโทษ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดแล้วแต่ดุลยพินิจผู้พิพากษาโดยคำแนะนำจากทีมงานศาลยาเสพติด

⁵ เหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากมีผู้ติดยาเสพติดจำนวนมากที่ต้องคำพิพากษาลงโทษจำคุก ทำให้เกิดปัญหาคนล้นคุกในเรือนจำ ซึ่งมีจำนวนมากกว่าล้านคนในแต่ละปี โดย 2 ใน 3 ของผู้ที่ถูกจับกุม ถูกตั้งข้อหาครอบครองยาเสพติด และที่เหลือในข้อหาผลิตหรือจำหน่ายยาเสพติดทำให้ห้องพิจารณาของศาลในอเมริกาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเพื่อที่จะจัดการกับปัญหาคืออาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โปรดดูเพิ่มเติมใน

นอกจากนี้พัฒนาการในการฟื้นฟูของศาลยาเสพติดได้ก้าวกระโดดไปอีกขั้น Sam Mones⁶ ซึ่งเป็นพนักงานอัยการประจำ เคตต์ (Dade County) ทำงานร่วมกันกับผู้พิพากษาโกลด์สไตน์ (Goldsteins) ในโปรแกรมการฟื้นฟูในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา ได้ใช้วิธีการฟื้นฟูผู้เสียหายเสพติดโดยนำศาสตร์การบำบัดรักษาของจีนที่เรียกว่า "Acupuncture" หรือ ศาสตร์ของการบำบัดโดยใช้การฝังเข็ม มาใช้ในการบำบัดรักษาฟื้นฟูร่วมกับเงื่อนไขพิเศษอื่นๆ ที่ศาลกำหนด พบว่าผู้กระทำความผิดหรือผู้เข้าร่วมโปรแกรมทุกคนประสบความสำเร็จอย่างดียิ่ง ประมาณ 89% ของจำนวนที่เข้าร่วมโปรแกรมในศาลยาเสพติด ไม่มีประวัติของการกระทำผิดซ้ำอีกในรอบระยะเวลาอย่างน้อยที่สุด 1 ปี

ตัวอย่าง คดีหนึ่งที่ถือว่าเป็นคดีที่ยากแก่การบำบัดฟื้นฟู ก็คือ มีผู้เข้าร่วมโปรแกรมหนึ่งเป็นผู้ติดยาเสพติดขณะเดียวกันก็เป็นทั้งผู้ผลิตและขายยาเสพติด โดยเฉพาะฝิ่นเป็นเวลานานถึง 12 ปี หลังจากได้รับการบำบัดใน โปรแกรมเป็นเวลา 2 ปี ผู้กระทำความผิดประสบความสำเร็จไม่หันกลับไปใช้ยาเสพติดอีก นอกจากนี้ในคดีหนึ่ง ผู้กระทำความผิดซึ่งติดบุหรี่และกัญชามากกว่า 18 ปี เมื่อถูกจับกุม

ผู้พิพากษาได้ไต่สวนคุณสมบัติและเห็นว่ามิได้เกี่ยวข้องกับกระทำความผิดร้ายแรง จึงยื่นข้อเสนอหรือทางเลือก จากนั้นผู้กระทำความผิดก็ตัดสินใจเลือกที่จะเข้าสู่กระบวนการของศาลยาเสพติด ต่อมาผู้กระทำความผิดใช้เวลาเพียง 13 เดือน ก็สามารถตัดขาดจากกระบวนการและประสบความสำเร็จในการฟื้นฟูได้ก่อนกำหนด และจากการติดตามดูแลหลังปล่อยตัวคืนสู่ชุมชนเป็นเวลากว่า 2 ปีแล้วที่ผู้กระทำความผิดไม่กลับไปเสพยาเสพติดอีกเลย นอกจากนี้ ในประเด็นของการติดตามหลังการรักษาศาลยาเสพติดในฟลอริดา จะกำหนดให้มี 2 ขั้นตอน โดยอยู่ในกระบวนการบำบัดฟื้นฟูและหลังจากเสร็จสิ้นการบำบัดฟื้นฟู เรียกขานส่วนแรกว่าเป็นขั้นตอนของการดูแลติดตาม (After care) แล้วเรียกส่วนหลัง ว่าเป็นกระบวนการให้การศึกษารื่องยาเสพติด (Drug Education) โดยระยะเวลาในแต่ละขั้นตอนขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของศาลยาเสพติดแต่ละแห่งในฟลอริดา ศาลยาเสพติดในปาล์ม บีช เคาน์ตี้ มลรัฐฟลอริดา กำหนดให้การติดตามหลังการรักษาเริ่มต้นขั้นตอนที่ 4 ซึ่งมีกำหนด 2 เดือน โดยจะต้องเข้ารับคำปรึกษาในเรื่องยาเสพติดให้โทษเป็นรายกลุ่ม เป็นจำนวน 2 ครั้ง และเข้ารับการฝึกอบรมและรับคำปรึกษาเป็นรายบุคคล จำนวน 2 ครั้ง มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทีมงานศาลยาเสพติด เป็นจำนวน 2 ครั้งต่อสัปดาห์ เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมสัมพันธ์ระหว่างแอลกอฮอล์ หรือสารเสพติดให้โทษจำนวน 1 ครั้งต่อสัปดาห์ สุ่มตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะอย่างน้อย 1 ครั้งใน 1 เดือน ยืนยันสถานะต่อผู้พิพากษาศาลยาเสพติดอย่างน้อย 1 ครั้ง ใน

⁶ อ้างแล้ว หน้า 44

แต่ละเดือน อบรมและพบปะพูดคุยในบรรยากาศที่เป็นกันเองในเรื่องประสบการณ์การใช้ชีวิตและจริยธรรม 1 ครั้ง ก่อนพ้นระยะเวลาการบำบัดฟื้นฟู

นอกจากนี้แม้ผู้กระทำความผิดจะได้รับการปล่อยตัวหรือประสบผลสำเร็จในโปรแกรมของศาลยาเสพติดแล้วก็ยังมีกระบวนการติดตามผลในขั้นที่ 2 เป็นระยะเวลา 1 ปี โดยจะต้องเข้าห้องเรียนเพื่อศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับยาเสพติดเป็นเวลา 12 สัปดาห์ มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของทีมงานศาลยาเสพติดเป็นจำนวน 2 ครั้งต่อสัปดาห์ เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมสัมพันธ์ระหว่างแอลกอฮอล์หรือสารเสพติดให้โทษจำนวน 1 ครั้งต่อสัปดาห์ สุ่มตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะอย่างน้อย 1 ครั้งใน 1 เดือนและยืนยันสถานะต่อผู้พิพากษาศาลยาเสพติดอย่างน้อย 1 ครั้งในแต่ละเดือน อบรมและพบปะพูดคุยในบรรยากาศที่เป็นกันเองเรื่องประสบการณ์การใช้ชีวิตจริยธรรม 1 ครั้งก่อนพ้นระยะเวลาการบำบัดฟื้นฟู

อย่างไรก็ดี แพม เดนมาร์ก (Pam Denmark) ตัวแทนกรมควบคุมและบำบัดรักษาสารยาเสพติดให้โทษแห่งฟลอริดา ได้ให้ทัศนะในการประชุมคณะกรรมการด้านสุขภาพยาเสพติด ที่มหาวิทยาลัย เซ้าท์ฟลอริดา (South Florida University) ว่าเป็นความจริงที่ว่าระบบของศาลยาเสพติดจัดการกับปัญหาผู้ติดยาเสพติดและประกอบอาชีพอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งรับรู้ได้จากสถิติที่ผ่านมา แต่มีความจำเป็นเมื่อรับผู้ประกอบอาชญากรรมอื่นเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเข้ารับการบำบัดจนครบกระบวนการบำบัดยาเสพติดแล้วไม่ปล่อยให้เกิดสุญญากาศต้องมีการรับช่วงต่อทันทีทันใด โดยเฉพาะแรงขับเคลื่อนภายในชุมชนที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบำบัดฟื้นฟูสูงสุด

บัญญัติกฎหมายศาลยาเสพติดของรัฐฟลอริดา (Drug court)

รัฐฟลอริดาได้บัญญัติกฎหมายศาลยาเสพติด(Drug court) ไว้ 2 ประการคือ

1. กระบวนการร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการพิจารณาคดีของศาล(Pretrial intervention program) ตามมาตรา 948.08⁷ แห่งรัฐบัญญัติฟลอริดา (The 2004 Florida Statutes) และ

2. กระบวนการหลังการพิจารณาคดีของศาลโดยควบคุมความประพฤติ ตามมาตรา 948-034 (The 2004 Florida Statutes)

ผู้กระทำความผิดสามารถจะเข้าร่วมกระบวนการหรือได้รับคัดเลือกให้เข้าสู่กระบวนการตาม มาตรา 948.08 ซึ่งมีการบัญญัติไว้ 2 ประเภทใน ขณะที่ ม. 948-034 จะมีผู้กระทำความผิดกลุ่มใหญ่กว่า ม. 948.08

⁷ Statute 948.08

ปัจจุบันศาลอาชญากรรมในฟลอริดาส่วนใหญ่จะใช้หลักเกณฑ์ในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟู ก่อนพิจารณาคดีของศาลตามมาตรา 948.08 ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมปี (2004) ยังผลให้มีการ ก่อกำเนิดเกณฑ์ที่แตกต่างกัน 2 ประการในการรับเข้าสู่กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูของศาลอาชญากรรม

เจตนารมณ์ของการร่างบทบัญญัติในมาตรา 948.08 ก็เพื่อให้คำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญให้ ศึกษาเงื่อนไขของกฎหมายในการบำบัดตลอดจนการบำบัดรักษาทั้ง กาย (ถอนพิษยา) และการ บำบัดรักษาทางจิตสำหรับบุคคลซึ่งมีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดและถูกตั้งข้อหาว่ากระทำผิดอาญาตามที่ กฎหมายกำหนด

3.1.1 ศาลอาชญากรรมประเภทที่ 1 กระบวนการร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการพิจารณาคดี ของศาล (Pretrial intervention program)⁸

3.1.1.1 คุณสมบัติของผู้มีสิทธิ์ที่จะได้รับการพิจารณาจากศาลอาชญากรรม

พอสรุปได้ใจความว่า บุคคลซึ่งกระทำความผิดอาญาครั้งแรกรวมถึงแม้จะเคยกระทำความ ผิดอาญาและศาลพิพากษาลงโทษแล้ว แต่เป็นการกระทำความผิดอาญาเล็กน้อย (misdemeanor) และต่อมา ได้กระทำความผิดโดยข้อหาว่ากระทำความผิดอาญาเล็กน้อย หรือกระทำความผิดอาญาร้ายแรงระดับ 3 (third degree felony)⁹ ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่เหมาะสม ที่จะเข้าสู่กลยุทธ์ความร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการ พิจารณาคดีของศาลภาษาอังกฤษตามมาตรา 948.08 แห่งรัฐบัญญัติฟลอริดา (The 2004 Florida Statutes) โดยอยู่ในความควบคุมดูแลของทีมงานศาลอาชญากรรม นอกจากนี้ต้องเป็นไปตามเงื่อนไข กล่าวคือ อย่างไม่ดีทั้งความผิดทางอาญาร้ายแรงและความผิดอาญาเล็กน้อยต่างมีการแบ่งแยกเป็นระดับ ได้ดังนี้

- ความผิดอาญาร้ายแรงขั้นสูงสุด (ประหารชีวิต) (Capital Felony) ใช้ในความผิดประหาร ชีวิตหรือที่มีอัตราโทษจำคุกตลอดชีวิต โดยไม่มีการคุมประพฤติ

- ความผิดอาญาร้ายแรงต่อชีวิต (Life Felony) ใช้ในความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 40 ปีจนถึงประหารชีวิต และปรับ 15,000 US

⁸ Statute 948.08 (2)-(6)

⁹ ตามมาตรา 775.08 และ 775.081 แห่งรัฐบัญญัติฟลอริดา ได้แบ่งแยกความผิดอาญาออกเป็น 2 ประเภทคือ ความผิดอาญาร้ายแรง แล้วความผิดอาญาเล็กน้อย กล่าวโดยเฉพาะความผิดอาญาร้ายแรงโดยหลักแล้วกำหนดไว้ สำหรับความผิดที่มีอัตราโทษประหารชีวิตหรือจำคุกมากกว่า 1 ปี ส่วนความผิดอาญาเล็กน้อยกำหนดไว้สำหรับ ความผิดที่มีอัตราโทษซึ่งจะมีการกำหนดโทษไว้ เช่น จำคุกปรับ ค่าสินไหมทดแทน หรือ การชดใช้ค่าเสียหายอื่นใด

- ความผิดอาญาร้ายแรงระดับ 1 กำหนดไว้สำหรับความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 30 ปีและปรับไม่เกิน 10,000 US
- ความผิดอาญาร้ายแรงระดับ 2 กำหนดไว้สำหรับความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 15 ปีและปรับไม่เกิน 10,000 US
- ความผิดอาญาร้ายแรงระดับ 3 กำหนดไว้สำหรับความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปีและปรับไม่เกิน 5,000 US
- ความผิดอาญาเล็กน้อย (Misdemeanor) ระดับ 1 กำหนดไว้สำหรับความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปีและปรับไม่เกิน 1,000 US
- ความผิดอาญาเล็กน้อย (Misdemeanor) ระดับ 2 กำหนดไว้สำหรับความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 60 วันและปรับไม่เกิน 500 US

3.1.1.2 การก่อกวนผู้กระทำความผิดขั้นต้นและการพิจารณาฟื้นฟู

โดยหลักกระบวนการก่อกวนจะขับเคลื่อนไปได้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย (ความยินยอมนี้รวมไปถึงตัวผู้กระทำความผิด ผู้เสียหายและครอบครัวของจำเลยและครอบครัวของผู้เสียหายด้วย) พนักงานอัยการแห่งมลรัฐและผู้พิพากษา ซึ่งนั่งพิจารณาคดีของผู้กระทำผิดเริ่มแรก โดยผู้กระทำผิดต้องยินยอมและสมัครใจที่จะเข้าสู่โปรแกรมและยอมสละสิทธิในกระบวนการพิจารณาคดีศาลอาญาปกติ (waive speedy trial) ตลอดระยะเวลาของการเบี่ยงเบนคดีตามกระบวนการความร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการพิจารณาคดีของศาล (Pretrial intervention program) แห่งมาตรา 948.08 แห่งกฎหมายฟลอริดา¹⁰ (The 2004 Florida Statutes)

นอกจากนี้ผู้กระทำความผิดซึ่งกระทำความผิดและได้รับการพิจารณาให้เข้าสู่กระบวนการความร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการพิจารณาคดีของศาลอาเสพติด จะได้รับเอกสิทธิ์ไม่ต้องถูกควบคุมตัวเป็นระยะเวลา 90 วัน นับแต่วันที่จำเลยเข้าสู่โครงการ (และอาจขยายระยะเวลาอีก 90 วัน) โดยหาก

¹⁰ Statute 948.08 (2)-(6)

ผลการฟื้นฟูเป็นที่พอใจแก่ทีมงานศาลยาเสพติดหรืออัยการแห่งมลรัฐ กระบวนการพิจารณาที่ระงับไว้ชั่วคราวสำหรับข้อหาที่ผู้กระทำความผิดได้รับนั้น อาจถูกพิจารณาขึ้นในระยะเวลาใดก็ได้หากพนักงานอัยการหรือทีมงานศาลยาเสพติด ตรวจสอบและรายงานว่าจำเลยไม่มีบัตรตามพันธกรณีแห่งกระบวนการนี้

3.1.1.3. การทำคำสั่งครั้งสุดท้ายและการอุทธรณ์

เมื่อระยะเวลาแห่งโครงการสิ้นสุดลงทีมงานยาเสพติดจะทำความเข้าใจเห็นเสนอผลของการเข้าร่วมกลยุทธ์ของผู้กระทำความผิดไว้ 3 กรณีคือ

- 1) ดำเนินการฟ้องร้องผู้กระทำความผิดต่อไป หากผลการฟื้นฟูตามโครงการไม่เป็นที่พอใจ
- 2) ผู้กระทำความผิดยังคงต้องเข้ารับการฟื้นฟูตามโครงการต่อไปหรือ
- 3) ยกฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องในข้อหาที่ผู้กระทำความผิดถูกกล่าวหา หากการฟ้องนั้นไม่เป็น

ประโยชน์แก่สาธารณะ

อย่างไรก็ดีพนักงานอัยการแห่งมลรัฐอาจใช้ดุลยพินิจเด็ดขาดสั่งฟ้อง (Final determination) ผู้กระทำความผิดและดำเนินคดีต่อไป

3.1.2 รัฐบัญญัติฟลอริดาตามมาตรา 948.08(6)¹¹

3.1.2.1 คุณสมบัติของผู้มีสิทธิจะได้รับการพิจารณาจากศาลยาเสพติด

ภายใต้อนุมาตรา (6) นี้ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นในปี ค.ศ. 2004 อันแตกต่างจากกระบวนการความร่วมมือแบบบูรณาการก่อน

การพิจารณาคดีของศาล (Pretrial intervention program) ตามมาตรา 948.08 (2)-(5) แห่งรัฐบัญญัติฟลอริดา (The 2004 Florida Statutes) ซึ่งบัญญัติว่า “นอกจากที่บัญญัติไว้ในกฎหมายนี้ บุคคลซึ่งถูกตั้งข้อหาว่ากระทำความผิดอาญาระดับ 2 หรือระดับ 3 ในข้อหาซื้อหรือมีไว้ครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษ รวมถึงการกระทำความผิดฐานค้าประเวณี แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือทำลายพยานหลักฐานโดยไม่ได้รับอนุญาต ใช้จ้างวานหรือ สนับสนุนสำหรับการซื้อยาเสพติด นื้อ โกง ข่มขืนกระทำชำเรา ลักทรัพย์ ลักทรัพย์ในเคหสถาน ข่มขืนบังคับให้คนขับรถพาไปยังสถานที่ใดๆ หรือเพื่อเข้ายึดครองรถ หรืออาชญากรรมที่ร้ายแรงอื่นๆ อันมีความเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ถ้าได้กระทำความผิดเหล่านี้หรือหากไม่เคยกระทำความผิดและถูกพิพากษาลงโทษหรือเคยได้รับการพิจารณาให้เข้าสู่กระบวนการความร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการพิจารณาคดีของศาลมาก่อน บุคคลนั้นย่อมเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมในการเข้าสู่

¹¹ ตามมาตรา 948.08(6) แห่งรัฐบัญญัติ

กระบวนการรวมถึงการฝึกอบรมและเรียนรู้ยาเสพติดให้โทษ โดยอยู่ในความดูแลและตรวจสอบอย่างใกล้ชิดจากผู้พิพากษาหัวหน้าศาลในเขตอำนาจเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี

ทั้งนี้บทบัญญัติดังกล่าวให้สิทธิคู่ความที่จะยื่นคำร้องเข้ามาหรืออาจเกิดจากดุลพินิจของศาลก็ได้ เว้นแต่ผู้กระทำความผิดเคยได้รับข้อเสนอจากศาลหรือพนักงานอัยการแห่งมลรัฐให้เข้าสู่กระบวนการร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการพิจารณาคดีของศาล รวมถึงการฝึกอบรมและเรียนรู้ยาเสพติดให้โทษ และได้บอกปิดข้อเสนอดังกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษร เมื่อพนักงานอัยการแห่งมลรัฐยื่นคำคัดค้านผู้กระทำความผิดต่อศาล ศาลจะต้องหยุดการพิจารณาไว้ชั่วคราวเพื่อทำการไต่สวน หากพนักงานอัยการมีพยานหลักฐานพิสูจน์ได้ว่าขณะที่คดียังอยู่ในระหว่างพิจารณาผู้กระทำความผิดยังคงเกี่ยวข้องกับหรือขายยาเสพติดให้โทษอยู่จริง ศาลจะต้องปฏิเสธมิให้ผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการพิจารณาคดีของศาล รวมถึงการฝึกอบรมและเรียนรู้ยาเสพติดให้โทษ

3.1.2.2. การกั้นกรงผู้กระทำความผิดเบื้องต้นและการพิจารณาฟื้นฟู

สาระสำคัญในมาตรา 948.08(6)¹² ได้บัญญัติให้ผู้กระทำความผิดจะได้รับเอกสิทธิ์ในการไม่ต้องถูกพิพากษาว่ากระทำความผิดอาชญาร้ายแรงอยู่ในห้วงระยะเวลาที่อยู่ในกระบวนการฟื้นฟู โดยกระบวนการฟื้นคดีเพื่อฟื้นฟูผู้กระทำความผิด จะต้องได้รับการตรวจสอบและเห็นชอบโดยผู้พิพากษาหัวหน้าศาลและผู้กระทำความผิดจะต้องเข้าร่วม โปรแกรมการฟื้นคดีเพื่อฟื้นฟูเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี อย่างไรก็ตามการเข้าสู่กระบวนการอาจเกิดจากดุลพินิจของศาล หรือการยื่นคำร้องของคู่ความหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องคัดค้านการรับผู้กระทำความผิดเข้าสู่ โปรแกรมและศาลอาจปฏิเสธการรับฟังผู้โปรแกรม หากพนักงานอัยการมีพยานหลักฐานอันเชื่อได้ว่าการเข้าสู่โปรแกรมของผู้กระทำความผิดนั้นผู้กระทำความผิดยังเกี่ยวข้องและจำหน่ายยาเสพติดให้โทษอยู่

3.1.2.3. การทำคำสั่งครั้งสุดท้ายและการอุทธรณ์

เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาในการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ศาลอาจใช้ดุลพินิจออกคำสั่งหรือพิพากษาโดยวิเคราะห์ถึงความก้าวหน้าของผู้กระทำความผิดจากเอกสารต่างๆที่เป็นลายลักษณ์อักษรประกอบความเห็นของทีมงานศาลยาเสพติดและพนักงานอัยการใน 2 ทางเลือกดังนี้

1) กรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่ประสบความสำเร็จในโครงการศาลอาจสั่งให้จำเลยเข้ารับการฟื้นฟูโครงการความร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการพิจารณาคดีของศาลรวมถึงการฝึกอบรมและเรียนรู้

¹² อ้างแล้ว หน้า 49

ยาเสพติดให้โทษต่อไปหรือศาลอาจสั่งให้โอนคดีกลับไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งฟ้องตามกระบวนการยุติธรรมปกติ

2) กรณีที่ผู้กระทำความผิดประสบความสำเร็จในกลยุทธ์ ศาลอาจพิพากษาขอกฟ้องในข้อหา นั้น หากผู้กระทำความผิดประสบความสำเร็จในโปรแกรม

โดยสรุป ความแตกต่างที่เห็นได้ชัดระหว่างบทบัญญัติมาตรา 948.08 (2)-(5)¹³ และมาตรา 948.08 (6) ค.ศ. 2004 (The 2004 Florida Statutes Authorizing Drug Court) ก็คือ คุณสมบัติที่เหมาะสม สำหรับการเข้าสู่ศาลยาเสพติด ตามมาตรา 948.08 (2)-(5) นั้นกำหนดให้เป็นบุคคลซึ่งกระทำความผิด อาญาครั้งแรกอันรวมถึงแม้จะเคยกระทำความผิดอาญาและศาลพิพากษาลงโทษแล้ว แต่เป็นการกระทำความผิดอาญาเล็กน้อย(misdemeanor) และต่อมาได้กระทำความผิดอีกโดยถูกตั้งข้อหาว่ากระทำความผิดอาญา เล็กน้อย (misdemeanor) หรือกระทำความผิดอาญาระดับ 3 (third degree felony) ในขณะที่มาตรา 948.08(6) ค.ศ. 2004 กำหนดให้บุคคลซึ่งถูกตั้งข้อหาว่ากระทำความผิดอาญาร้ายแรง (felony) ระดับสอง หรือ ระดับสาม ซึ่งจะเห็นว่าระดับของฐานความผิดจะมีความหลากหลายและส่วนใหญ่จะร้ายแรงกว่ามาตรา 948.08 (2)-(5) ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นผลสืบเนื่องที่ทำให้เกิดความแตกต่างประการต่อมา กล่าวคือมาตรา 948.08 (2)-(5) พนักงานอัยการจะต้องให้ความยินยอมในการเข้าร่วมโปรแกรมของผู้กระทำความผิด และมีดุลยพินิจเด็ดขาดในขั้นสุดท้ายที่จะวิเคราะห์ว่าผู้กระทำความผิดจะต้องถูกฟ้องร้องดำเนินคดีหรือไม่ โดยวิเคราะห์จากการมีส่วนร่วมในโปรแกรมการฟื้นฟูโดยการผ่านคดีของศาลยาเสพติด ในขณะที่มาตรา 948.08 (6) ค.ศ. 2004 ได้ให้อำนาจแก่ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลที่จะใช้ดุลยพินิจในการตรวจสอบโปรแกรม การฟื้นฟูในทุกขั้นตอน รวมถึงดุลยพินิจในการไต่สวนที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ผู้กระทำความผิด เข้าสู่โปรแกรมการฟื้นฟู โดยลดทอนอำนาจของอัยการแห่งมลรัฐเหลือเพียงการแสดงความเห็นเสนอ ศาลเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาระดับ 2 ระดับ 3 มีความร้ายแรงกว่า นอกจากนี้ศาลมีอำนาจที่จะ ออกคำสั่งใดๆในทุกขั้นตอนของการบำบัดฟื้นฟู แม้ผู้กระทำความผิดยังไม่ประสบความสำเร็จใน โปรแกรมบำบัดก็ตามที่ ศาลยาเสพติดประเภทที่ 2 โดยใช้วิธีคุมประพฤติตามมาตรา 948.034

ศาลยาเสพติดประเภทที่ 2¹⁴ โดยใช้วิธีการคุมประพฤตินี้ เกิดขึ้นหลังจากที่การดำเนินงานของ ศาลยาเสพติดก่อนการพิจารณาของศาลประสบความสำเร็จ โดยมีแนวคิดเพื่อต้องการให้การบังคับใช้ กฎหมายในการแก้ไขปัญหาคriminal มีความครอบคลุมไปถึงผู้กระทำความผิดที่กำลังอยู่ระหว่างการ

¹³ Statute 948.08 (2) - (5)

¹⁴ statute 948.034

พิจารณาของศาลปกติ นอกจากนี้ตามหลักการของศาลยาเสพติดประเภทที่ 2 โดยการใช้วิธีการคุมประพฤตินั้นก็เพื่อที่จะให้เปิดโอกาสและทางเลือกให้ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ซึ่งอาจเป็นกรณีในช่วงแรกไม่เข้าสู่ศาลยาเสพติด แต่เมื่อมองเห็นผลดีจึงเข้าสู่ศาลยาเสพติด แต่โดยทั่วไปศาลยาเสพติดในแต่ละท้องถิ่นของมลรัฐฟลอริดาจะเลือกกว่าควรใช้ศาลยาเสพติดประเภทใดเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนนั้นๆ กฎหมายดังกล่าวให้อำนาจศาลในการคัดเลือกบุคคลที่มีความเหมาะสม ซึ่งฝ่าฝืนรัฐบัญญัติแห่งฟลอริดา มาตรา 893.13 (1) (a) 1, (1) (c)2, (1)(d)2 , (1)(d)2 ,(2)(a)1, (5)a โดยให้การคุมประพฤติแทนการพิพากษาลงโทษจำคุก ซึ่งมาตรา 893.13 (1) บัญญัติว่า “.....บุคคลใด ขายผลิต ต่ง หรือครอบครอง โดยมีเจตนาที่จะขาย ผลิต ต่ง หรือครอบครอง ซึ่งยาเสพติดให้โทษ บุคคลนั้นกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย” บทบัญญัตินี้ร่างขึ้นมาเป็นพิเศษเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับผู้กระทำความผิด ซึ่งกระทำความผิดอย่างร้ายแรงอันเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ โดยเงื่อนไขสำคัญที่ผู้กระทำความผิดจะต้องทำให้บรรลุผลในระหว่างที่ถูกคุมประพฤติ ย่อมมีความแตกต่างกันไปตามระดับฐานความผิด ระหว่างการกระทำความผิดอาญาร้ายแรงระดับ 1 ระดับ 2 และระดับ 3 หรือประวัติการกระทำความผิดอาญาร้ายแรงมาก่อนในฐานความผิดอาญาร้ายแรงระดับเดียวกัน อย่างไรก็ตามเงื่อนไขโดยทั่วไป จะมีครอบคลุมทุกระดับฐานความผิดร้ายแรง อันได้แก่ การให้การศึกษา การบำบัดรักษาฟื้นฟูสภาพร่างกาย และจิตใจ ด้วยเหตุนี้บทบัญญัติมาตรา 893.13 จึงถือได้ว่าเป็นทางเลือกใหม่ของการจัดการกับปัญหา ยาเสพติดโดยใช้ศาลยาเสพติด

3.1.3 ศาลยาเสพติดมลรัฐฟลอริดาประเภทที่สอง (โดยการคุมประพฤติ) กลุ่มที่หนึ่ง

3.1.3.1 คุณสมบัติของผู้มีสิทธิจะได้รับการพิจารณาจากศาลยาเสพติด

กล่าวโดยเฉพาะกลุ่มแรก¹⁵ ที่จะได้รับการคุมประพฤติตามมาตรา 948.034 ก็คือกลุ่มของผู้กระทำความผิด ซึ่งกระทำการฝ่าฝืนรัฐบัญญัติแห่งฟลอริดามาตรา 893.13 (1) (a) 1, (1) (c)2, (1)(d)2 , (1)(d)2 , (2)(a)1, (5)a และจะต้องไม่เคยถูกพิพากษาลงโทษในกลุ่มของฐานความผิดอาญาดังกล่าว

3.1.3.2 การกั้นกรงผู้กระทำความผิดเบื้องต้นและการพิจารณาฟื้นฟู

เมื่อพิจารณาว่าเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมแล้วศาลยาเสพติดชอบที่จะใช้ดุลยพินิจมีคำสั่งงดกรณีต่อไปนี้ตราบเท่าที่ผู้กระทำความผิดยินยอม อันได้แก่ คำสั่งระงับคำพิพากษาไว้ชั่วคราว (Adjudication withheld) และควบคุมความประพฤติไว้ไม่น้อยกว่า 18 เดือน อีกทั้งศาลอาจกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความผิดเข้าพักในศูนย์ฟื้นฟูยาเสพติดแห่งชุมชนเป็นระยะเวลา 90 วันโดยพิจารณาจาก

¹⁵ Statute 948.034.

งบประมาณความจำเป็นและศักยภาพศูนย์การฟื้นฟูยาเสพติดแห่งชุมชน ที่จะรับผู้กระทำผิดเข้ารับการบำบัดอย่างมีประสิทธิภาพ กรณีศาลเห็นสมควรให้ผู้กระทำผิดเข้าพำนักในศูนย์ฟื้นฟูยาเสพติดแห่งชุมชนสามารถกำหนดเงื่อนไขการฟื้นฟู อันได้แก่ การจ่ายค่าธรรมเนียมในการพำนัก 500 - 10,000 US เพื่อเข้ารับการฝึกอบรม และเรียนรู้ยาเสพติดให้โทษ และรับทราบคำสั่งหรือแก้ไขคำสั่งในการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูและต้องทำงานบริการสังคมอย่างน้อยที่สุด 100 ชั่วโมง ตรวจสอบสารเสพติดบ่อยครั้ง เข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มช่วยเหลือตัวเอง (Self Help Group) กลุ่มยาเสพติด, กลุ่มติดเหล้า, กลุ่มติดโคเคน

ในกรณีที่บุคคลนั้นเคยกระทำความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่งมาตรา 893.13 (1) (a) 1, (1) (c)2, (1)(d)2 , (1)(d)2 , (2)(a)1, (5)a¹⁶ และถูกพิพากษาให้รับโทษ ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขการฟื้นฟูโดยไม่จำกัดระดับคำพิพากษาไว้ชั่วคราว อันได้แก่ คุมประพฤติน้อยกว่า 36 เดือน กับ 360 วันในศูนย์ฟื้นฟูชุมชน โดยคำนึงถึงงบประมาณความจำเป็น รวมถึงศักยภาพของศูนย์ฟื้นฟูชุมชนในการรับจำเลยเข้าฟื้นฟู แต่ถ้าศาลเห็นควรรับผู้กระทำผิดเข้าศูนย์ฟื้นฟู ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมโดยให้จ่ายค่าธรรมเนียม 1,000 -10,000 US เข้ารับการอบรมเรียนรู้และบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดให้โทษ 40 ชั่วโมง และ รับทราบคำสั่งหรือแก้ไขคำสั่งในการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูเข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่มช่วยเหลือตนเอง (Self Help Group)

ในกรณีที่บุคคล นั้นเคยกระทำความผิดอาญาและถูกศาลพิพากษาลงโทษ 2 ครั้งตามมาตรา 893.13 (2)(a)1, (5)a ศาลไม่จำเป็นต้องระบุระดับคำพิพากษาไว้ชั่วคราวแต่อาจกำหนดเงื่อนไขหรือหลักเกณฑ์อันได้แก่ การคุมความประพฤติมีกำหนดอย่างน้อย 36 เดือนและเข้ารับการฟื้นฟูในศูนย์ฟื้นฟูชุมชนในการรับจำเลยเข้าสถานฟื้นฟู โดยคำนึงถึง งบประมาณ ความจำเป็น รวมถึงศักยภาพของศูนย์ฟื้นฟูชุมชนในการรับจำเลยเข้าฟื้นฟู หากศาลเห็นควรรับจำเลยเข้าศูนย์ฟื้นฟูชุมชนศาลอาจกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติม ให้จ่ายค่าธรรมเนียมในการพำนักฟื้นฟู 1,500 -10,000 US เข้ารับการฝึกอบรม เรียนรู้และบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดให้โทษ 40 ชั่วโมง บริการสังคมไม่น้อยกว่า 300 ชั่วโมง ตรวจสอบสารเสพติดบ่อยครั้ง เข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่มช่วยเหลือตัวเอง (Self Help Group)

3.1.4 ศาลยาเสพติดมลรัฐฟลอริดาประเภทที่สอง (โดยการคุมประพฤติ) กลุ่มที่สอง

ส่วนกลุ่มที่ 2 ที่จะได้รับการคุมประพฤติตามมาตรา 948.034¹⁷

3.1.4.1 คุณสมบัติของผู้มีสิทธิจะได้รับการพิจารณาจากศาลยาเสพติด

¹⁶ statute 893.13

¹⁷ statute 948.034

ได้แก่กลุ่มของจำเลยที่กระทำการฝ่าฝืนรัฐบัญญัติแห่งฟลอริดาตามมาตรา 893.13 (1)(a)2 (ความผิดอาญาร้ายแรงระดับ 3), (2)(a)2, (5)(b), (6)(a) และจะต้องไม่เคยถูกพิพากษาลงโทษในกลุ่มของฐานความผิดอาญาดังกล่าว

3.1.4.2 การกลั่นกรองผู้กระทำความผิดเบื้องต้นและการพิจารณาฟื้นฟู

เมื่อพิจารณาว่าเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมแล้ว ศาลยาเสพติดชอบที่จะใช้ดุลยพินิจโดยมีคำสั่งตราบเท่าที่จำเลยยินยอม ดังกรณีต่อไปนี้ ระบุว่าคำพิพากษาไว้ชั่วคราว (Adjudication withheld) อีกทั้งคุมประพฤติไม่น้อยกว่า 12 เดือน และสามารถกำหนดเงื่อนไขให้จำเลยเข้าพักในศูนย์ฟื้นฟูยาเสพติดแห่งชุมชนเป็นระยะเวลา 90 วัน โดยพิจารณาจากงบประมาณความจำเป็น และศักยภาพส่วนการฟื้นฟูยาเสพติดแห่งชุมชนที่จะรับจำเลยเข้ารับการบำบัดอย่างมีประสิทธิภาพ

ถ้าศาลเห็นสมควรให้จำเลยเข้าพำนักในศูนย์ฟื้นฟูยาเสพติดแห่งชุมชน ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขการฟื้นฟู อันได้แก่ จ่ายค่าธรรมเนียมในการพำนัก 250 - 5,000 US เข้ารับการฝึกอบรมและเรียนรู้ยาเสพติดให้โทษ 40 ชั่วโมงและรับทราบคำสั่งหรือแก้ไขคำสั่งในการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูบริการสังคมอย่างน้อยที่สุด 50 ชั่วโมง ตรวจสอบสารเสพติดบ่อยครั้ง เข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มช่วยตัวเอง (Self Help Group) เช่น กลุ่มยาเสพติด, กลุ่มติดเหล้า, กลุ่มติดโคเคน

ในกรณีที่บุคคลนั้นเคยกระทำความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่งตามมาตรา 893.13 (1)(a)2¹⁸ (ความผิดอาญาร้ายแรงระดับ 3), (2)(a)2, (5)(b), (6)(a) และถูกพิพากษาให้รับโทษ ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขการฟื้นฟูโดยไม่จำเป็นต้องระบุว่าคำพิพากษาไว้ชั่วคราวและคุมประพฤติไม่น้อยกว่า 18 เดือนกับ 90 วันในศูนย์ฟื้นฟูชุมชนโดยคำนึงถึง งบประมาณ ความจำเป็น รวมถึงศักยภาพของศูนย์ฟื้นฟูชุมชนในการรับจำเลยเข้าฟื้นฟู ถ้าศาลเห็นควรเข้ารับศูนย์ฟื้นฟู สามารถกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมโดยให้จำเลยจ่ายค่าธรรมเนียม 500 – 5,000 US เข้ารับการอบรมเรียนรู้และบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดให้โทษ 40 ชั่วโมงและรับทราบคำสั่งหรือแก้ไขคำสั่งในการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูบริการสังคมอย่างน้อยที่สุด 100 ชั่วโมงเข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่มช่วยเหลือตนเอง (Self Help Group)

ในกรณีที่บุคคลนั้นเคยกระทำความผิดอาญาและถูกศาลพิพากษาลงโทษสองครั้งตามมาตรา 893.13 (2)(a)2, (5)(b), (6)(a) สามารถกำหนดเงื่อนไขหรือหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ ศาลไม่จำเป็นต้องระบุว่าคำพิพากษาไว้ชั่วคราว โดยคุมความประพฤติมีกำหนดอย่างน้อย 24 เดือนและเข้ารับการฟื้นฟูในศูนย์ฟื้นฟู

¹⁸ statute 893.13 (1)(a)2

ชุมชน 60 วันในการรับจำเลยเข้าสถานฟื้นฟู โดยคำนึงถึงงบประมาณ ความจำเป็น รวมถึงศักยภาพของ ศูนย์ฟื้นฟูชุมชนในการรับจำเลยเข้าฟื้นฟู

ถ้าศาลเห็นควรรับจำเลยเข้าสู่ศูนย์ฟื้นฟูชุมชนศาลอาจกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมโดยให้ผู้กระทำผิดจ่ายค่าธรรมเนียมในการพำนัก 1,000 - 5,000 US เข้ารับการฝึกอบรม เรียนรู้และบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดให้โทษ 40 ชั่วโมง บริการสังคมไม่น้อยกว่า 150 ชั่วโมง ตรวจสอบสารเสพติดบ่อยครั้ง เข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่มช่วยเหลือตนเอง (Self Help Group)

ในกรณีที่บุคคลนั้นเคยกระทำความผิดอาญาและถูกศาลพิพากษาลงโทษสามครั้ง ตามมาตรา 893.13 (2)(a)2, (5)(b), (6)(a) ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขหรือหลักเกณฑ์ ดังกรณีต่อไปนี้ ศาลไม่จำเป็นต้องรับคำพิพากษาไว้ชั่วคราวและคุมความประพฤติมีกำหนดอย่างน้อย 30 เดือน และเข้ารับการฟื้นฟูในศูนย์ฟื้นฟูชุมชน 200 วัน ในการรับจำเลยเข้าสถานฟื้นฟู โดยคำนึงถึงงบประมาณ ความจำเป็น รวมถึงศักยภาพของศูนย์ฟื้นฟูชุมชนในการรับจำเลยเข้าฟื้นฟู ถ้าศาลเห็นควรรับจำเลยเข้าสู่ศูนย์ฟื้นฟูชุมชนศาลอาจกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมดังกรณีต่อไปนี้ จ่ายค่าธรรมเนียมในการพำนัก 1,500 - 5,000 US เข้ารับการฝึกอบรมเรียนรู้และบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดให้โทษ 40 ชั่วโมงบริการสังคมไม่น้อยกว่า 200 ชั่วโมง ตรวจสอบสารเสพติดบ่อยครั้งเข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่มช่วยเหลือตนเอง (Self Help Group)

ในกรณีที่บุคคลนั้นเคยกระทำความผิดอาญาและถูกศาลพิพากษาลงโทษสี่ครั้ง ตามมาตรา 893.13 (2)(a)2, (5)(b), (6)(a)¹⁹ ศาลไม่จำเป็นต้องรับคำพิพากษาไว้ชั่วคราวและอาจกำหนดเงื่อนไขให้ ควบคุมความประพฤติกำหนดอย่างน้อย 36 เดือนและเข้ารับการฟื้นฟูในศูนย์ฟื้นฟูชุมชน 360 วันในการรับจำเลยเข้าสถานฟื้นฟูโดยคำนึงถึง งบประมาณ ความจำเป็น รวมถึงศักยภาพของศูนย์ฟื้นฟูชุมชนในการรับจำเลยเข้าฟื้นฟู

ถ้าศาลเห็นควรรับจำเลยเข้าสู่ศูนย์ฟื้นฟูชุมชนสามารถกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติม ให้จ่ายค่าธรรมเนียมในการพำนัก 2,000 - 5,000 US เข้ารับการฝึกอบรมเรียนรู้และบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดให้โทษ 40 ชั่วโมง บริการสังคมไม่น้อยกว่า 250 ชั่วโมง ตรวจสอบสารเสพติดบ่อยครั้ง เข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่มช่วยเหลือตนเอง (Self Help Group)

โดยสรุปศาลยาเสพติดประเภทที่ 2 เป็นการพัฒนาในการแก้ไขปัญหาหายาเสพติดอีกชั้นของมลรัฐฟลอริดา แต่มลรัฐของสหรัฐอเมริกาและประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่นิยมนำกระบวนการของศาลยาเสพติดประเภทแรกมาบัญญัติเป็นกฎหมายมากกว่าศาลยาเสพติดประเภทที่สอง ซึ่งอาจเป็นเพราะ

¹⁹ มาตรา 893.13 (2)(a)2, (5)(b), (6)(a)

บทบัญญัติดังกล่าวขาดความชัดเจนบางประการในกระบวนการบำบัดแบบบูรณาการอย่างไรก็ตาม กฎหมายฉบับนี้มีจุดเด่นอยู่หลายประการด้วยกัน

ประการแรก คุณสมบัติของผู้ที่เข้าสู่ศาลยาเสพติด

การที่กฎหมายกำหนดฐานความผิดเฉพาะประเภท ขาย ผิด ส่ง หรือมีไว้ครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษนั้นสามารถเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูโดยศาลยาเสพติดได้เช่นเดียวกับผู้ติดยาเสพติด ซึ่งโดยทั่วไปแล้วศาลยาเสพติดคนนอกจาก จะก่อกำเนิดขึ้นมาเพื่อลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลแล้ว ยังมีจุดประสงค์เพื่อการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้วย อย่างไรก็ตามมีผู้กระทำความผิดดังกล่าวมากพอควร ที่ได้กระทำไปเนื่องจากต้องการเงินเพื่อเสพยาเสพติด ประกอบกับเป้าหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีการก่อกำเนิดศาลยาเสพติด ก็เพื่อที่จะลดปริมาณคดีขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาลปกติ อันสืบเนื่องมาจากการมีอาชญากรรมเกิดขึ้นอย่างมากมายทั่วทั้งสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1989 และในขณะนั้นมีปัญหาเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ซึ่งทำให้สถิติผู้ถูกจับกุม และถูกพิพากษาให้จำคุกในเรือนจำในคดีที่เกี่ยวกับยาเสพติดเพิ่มสูงขึ้นเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ศาลยาเสพติดประเภทนี้จะต้องมีการคัดกรองที่ดีในทีมงานเนื่องจากอาจเป็นการที่ผู้กระทำความผิดที่เคยกระทำผิดมาแล้วไม่ว่าจะเป็น เคยกระทำผิด 2 ครั้ง 3 ครั้ง หรือ 4 ครั้งเข้ามาบำบัดรักษาด้วย ซึ่งอาจมีผู้กระทำความผิดที่ไม่สุจริตหาช่องทางเพื่อไม่ต้องรับโทษในเรือนจำ ประการที่สอง ค่าธรรมเนียมในการบำบัดฟื้นฟู และเข้าพำนักตามพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิด

การที่กฎหมายกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องจ่ายค่าธรรมเนียมในการบำบัดในสถานบำบัดฟื้นฟูชุมชนตั้งแต่ 250 US - 10,000 US ตามแต่พฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำผิดนั้น เป็นเพราะบทบัญญัติของมลรัฐฟลอริดาหลายมาตราที่เกี่ยวกับความผิดยาเสพติด ให้ความสำคัญกับสถานที่เกิดเหตุ อาทิ เป็นสถานที่แหล่งชุมชนหรือสถานศึกษาต่าง ๆ²⁰ ดังนั้น จึงเป็นความสมเหตุสมผลที่มลรัฐฟลอริดากำหนดให้มีการจ่ายค่าธรรมเนียมในการเข้าพักของศูนย์ฟื้นฟูชุมชนในความผิดที่เบา กว่า เช่น ขายยาเสพติดในที่ร โหฐานในอัตราที่ต่ำ คือ เริ่มต้นที่ 250 US แต่หากเป็นกรณีอื่นๆ ผู้กระทำความผิดขายยาเสพติดบริเวณใกล้ โรงเรียนหรือบริเวณอันเป็นที่สาธารณะ ต้องจ่ายค่าพำนักเริ่มต้นที่ 300 500 หรือ 1,000 US จนกระทั่งถึงอัตราที่สูงสุดที่ 5,000 - 10,000 US อย่างไรก็ตามกฎหมายยังคงมีความยืดหยุ่นในการจ่ายค่าที่พำนัก โดยให้เป็นดุลยพินิจของผู้พิพากษาของศาลยาเสพติด โดยพิจารณา

²⁰ มาตรา 893.13 (2)(a)2, (5)(b), (6)(a)

จากฐานะทางการเงิน พฤติการณ์แห่งคดี ความร่วมมือหรือความสมัครใจของผู้กระทำความผิด ระยะเวลาในการพำนัก

นอกจากนี้การกำหนดให้ผู้ติดยาเสพติดต้องจ่ายเงินเป็นจำนวนหนึ่ง ผู้เขียนหวังว่าก็เพื่อที่จะให้ผู้ติดยาเสพติดได้ตระหนักและรู้สำนึกว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด อีกทั้งในหลายฐานความผิดนั้น ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญและสร้างปัญหาให้กับชุมชนและสังคม จึงเป็นการจำเป็นอยู่ที่จะต้องมีการเยียวยาหรือมีการชดเชยความเสียหายกลับคืนสู่ชุมชน อีกทั้งยังเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ที่นอกจากผู้กระทำความผิดจะรับสารภาพในการกระทำความผิดตนแล้วยังจะต้องมีการเยียวยาหรือชดเชยความเสียหายแก่เหยื่อหรือผู้เสียหาย ซึ่งในกรณีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด รัฐหรือชุมชนก็ถือว่าเป็นผู้เสียหายโดยอ้อมเช่นกัน

ประการที่สาม การระงับคำพิพากษาไว้ชั่วคราว (Adjudication withheld)

การที่กฎหมายกำหนดให้ศาลระงับคำพิพากษาไว้ชั่วคราว (Adjudication withheld) เพื่อให้ผู้กระทำความผิดกระทำตามเงื่อนไขที่ศาลยาเสพติดกำหนดไว้ และหากกระทำการจนครบเงื่อนไขแล้ว ศาลยาเสพติดจึงจะพิพากษายกฟ้องในความผิดที่ถูกกล่าวหาและเพิกถอนทะเบียนประวัติอาชญากร เมื่อเปรียบเทียบกับกระบวนการพิจารณาในประเทศไทย ที่ฝ่ายบริหาร โดยคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด สั่งให้ผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งหากเป็นที่พอใจก็จะมีคำสั่งปล่อยตัวไป และถือว่าเป็นการหลุดพ้นจากความผิดที่ถูกกล่าวหา จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพ.ศ. 2545 ที่ให้อำนาจคณะกรรมการฟื้นฟู ซึ่งเป็นฝ่ายบริหารทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดคดีเหมือนอย่างศาล อาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่บัญญัติให้อำนาจไว้ นอกจากนี้หากเปรียบเทียบกับกระบวนการพิจารณาในประเทศไทย ที่พอจะเทียบเคียงได้กับการระงับคำพิพากษาไว้ชั่วคราว เช่น กรณีของคู่กรณีที่ได้ยื่นฟ้องต่อศาลยุติธรรม ต่อมากู้ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดโต้แย้งว่าบทบัญญัติที่ใช้บังคับอยู่ในระหว่างการพิจารณานั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งศาลที่พิจารณานั้นก็ต้องหยุดการพิจารณาไว้ชั่วคราว แล้วส่งเรื่องต่อให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความตามมาตรา 264 เมื่อได้ผลเป็นอย่างไรแล้วจึงค่อยมาดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อจากที่ได้หยุดการพิจารณานั้น²¹

อนึ่งหากพิเคราะห์ถึงมาตรา 49 แห่งบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องวิธีการเพื่อความปลอดภัย ซึ่งเป็นกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษ จำคุกหรือพิพากษาว่ามีความผิด แต่รอกำหนดโทษหรือรอการลงโทษไว้ และศาลเห็นว่าผู้กระทำความผิด เป็นผู้ติดยาเสพติด ศาลจะกำหนดให้เสร็จภายใน 2 ปี และหากไม่ปฏิบัติตาม

²¹ มาตรา 893.13 (2)(a)2, (5)(b), (6)(a)

ศาลก็ชอบที่จะสั่งให้ควบคุมตัวไว้ที่สถานพยาบาลเป็นเวลาไม่เกิน 2 ปี อย่างไรก็ตามบทบัญญัติในส่วนนี้ก็ไม่ใช่กรณีของการระงับคำพิพากษาไว้ชั่วคราวอันเนื่องมาจากมาตรา 49 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งศาลได้พิพากษาผู้กระทำความผิดที่มีความผิดหรือกำหนดให้ลงโทษจำคุก แต่ให้รอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษไว้ แต่ระงับคำพิพากษาไว้ชั่วคราวเป็นการรอคำพิพากษาไว้ก่อน ต่อเมื่อกระบวนการบำบัดรักษาเสร็จสิ้นแล้วศาลจึงใช้ดุลยพินิจกำหนดคำพิพากษาครั้งสุดท้าย

ประการที่สี่ มาตรการทางกฎหมายในการติดตามดูแลหลังการปล่อยตัวโดยการคุมประพฤติและบริการสังคม

ตามหลักการศาลยาเสพติดประเภทนี้ กำหนดให้การคุมประพฤติและบริการสังคมเป็นเงื่อนไขหนึ่งของการติดตามดูแลความประพฤติของผู้กระทำความผิดที่ไม่ได้กระทำความผิดร้ายแรง และยังเป็นการป้องปรามให้ผู้กระทำความผิดได้ระลึกอยู่เสมอว่าหากตอนประพฤติฝ่าฝืนเงื่อนไขที่กำหนดไว้ความผิดที่ระงับหรือรอไว้อาจได้รับโทษจริง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด สำหรับในประเทศไทยนั้นการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไปที่ศาลกำหนดเงื่อนไข การคุมประพฤตินั้นจะมีด้วยกันหลายประการ เช่น ห้ามไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ห้ามออกนอกบ้านในเวลากลางคืน ฯลฯ²² ประการสำคัญคือการกำหนดให้ ผู้กระทำความผิดนั้นทำงานบริการสังคม ซึ่งกฎหมายอาญามีได้กำหนดระยะเวลาจะให้ทำบริการสังคมแก่ไหน เพียงใด โดยให้เป็นไปตามดุลยพินิจของผู้พิพากษา ซึ่งโดยส่วนใหญ่ศาลจะกำหนดให้มีการทำงานบริการสังคมเพียง 10 - 20 ชั่วโมงเท่านั้น หรือ ในกรณีของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการประชุมกลุ่มครอบครัวตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ที่ประชุมจะลงมติกำหนดระยะเวลาในการทำงานบริการสังคมอันเป็นผลจากการประชุมกลุ่มครอบครัวหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นพนักงานอัยการ ผู้อำนวยการสถานพินิจฯ เจ้าหน้าที่ตำรวจ นักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยา ฯลฯ กำหนดให้ทำบริการสังคมประมาณ 10 ชั่วโมงแต่ในบางคดีมีการกำหนดระยะเวลาไว้เพียง 5 ชั่วโมง

นอกจากนี้หากพิเคราะห์ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ. ศ. 2545 ก็มิได้มีการกำหนดเงื่อนไขการคุมประพฤติหรือบริการสังคมเลย แม้แต่การติดตามดูแลหลังการปล่อยตัวผู้ติดยาเสพติดออกจากสถานบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 22 ซึ่งกำหนดให้มีระยะเวลาในการบำบัดรักษาเพียง 6 เดือนกฎหมายดังกล่าว ก็มีได้บัญญัติถึงมาตรการติดตามดูแลหรือการควบคุมประพฤติ และการบริการสังคมแต่อย่างใด ซึ่งในขณะที่ศาลยาเสพติดนั้นได้กำหนดอย่างชัดเจน โดยกำหนดให้มีระยะเวลาในการ

²² มาตรา 893.13 (2)(a)2, (5)(b), (6)(a)

ติดตามความประพฤตินี้แตกต่างกันโดยพิเคราะห์จากพฤติการณ์หรือความร้ายแรงแห่งคดี และจำนวนของการกระทำความผิดซ้ำ โดยรวมแล้วจะมีการกำหนดจำนวนชั่วโมงไว้อย่างชัดเจน ตั้งแต่ 50,100,150,200 และ 300 ชั่วโมง นอกจากนี้ระยะเวลาการคุมประพฤติที่กำหนดไว้ร่วมกับระยะเวลาในการบำบัดฟื้นฟูในศูนย์ฟื้นฟูชุมชนซึ่งมีระยะเวลาตั้งแต่ 12,18 และ 36 เดือนตามลำดับ โดยผู้กระทำความผิดจะต้องมาพบกับผู้พิพากษาเพื่อรายงานตัวถึงสถานการณปัจจุบันการยุ่งเกี่ยวยาเสพติด ฯลฯ

3.1.5 ผู้พิพากษาศาลอาศัพติคมลรัฐฟลอริดา

คุณสมบัติของการเป็นผู้พิพากษาศาลแห่งมลรัฐฟลอริดา²³ มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐฟลอริดา ผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งนั้นจะต้องเป็นผู้มีสิทธิ์ออกเสียงลงคะแนนในศาลแต่ละเขตอำนาจที่สมัครไว้ และจะต้องเป็นสมาชิกแห่งเนติบัณฑิตยสภาของมลรัฐฟลอริดาในศาลประจำเขตและศาลเก่าดีไม่ต่ำกว่า 5 ปี โดยวาระการดำรงตำแหน่งของผู้พิพากษาจะหมดลงเมื่ออายุ 70 ปี นอกจากนี้ผู้พิพากษาอาจได้รับคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งนี้ได้ หากมีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่โดดเด่นในกระบวนการยุติธรรม²⁴

3.2 ศาลอาศัพติคมลรัฐควีนส์แลนด์ ประเทศออสเตรเลีย

กฎหมายอาศัพติคมในประเทศไทยปัจจุบันมี 3 ด้านด้วยกัน คือ ด้านป้องกันและควบคุมด้านการปราบปราม และด้านการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูการดำเนินการทางกฎหมายทั้ง 3 ด้าน ดังกล่าวดำเนินมาอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม แต่ข้อสังเกตที่น่าสนใจก็คือ ประเทศไทยมีบทบัญญัติกฎหมายอาศัพติคมจำนวนมากและถือว่าครอบคลุมทุกด้านในส่วนของการเน้นการปราบปรามผู้ค้าผู้เสพยาเสพติดอย่างเข้มข้น โดยได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานมากขึ้น ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาศัพติคม พ.ศ. 2550 ตลอดจนได้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการวิธีพิจารณาคดีของศาล โดยให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์เฉพาะการกระทำซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้เป็นที่สุด แต่คู่ความอาจฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ในการกระทำการอื่นซึ่งมิใช่ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ภายใต้

²³ section 2 Constitution of Florida

²⁴ อ้างแล้ว หน้า 55

บทบัญญัติว่าด้วยการฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทำให้การพิจารณาคดียาเสพติดโดยหลักเหลือเพียง 2 ศาลเท่านั้น คือศาลชั้นต้นกับศาลอุทธรณ์²⁵

แต่กระนั้นอัตราการทำผิดในส่วนของการค้ายาเสพติดและจำนวนผู้เสพยาก็ไม่ได้ลดลงด้วยนอกจากนี้ยังพบว่ามีช่องโหว่ที่ทำให้สารตั้งต้นในการผลิตยาเสพติดออกสู่ตลาดภายนอกได้โดยง่ายเนื่องจากความหละหลวมในระบบการควบคุมสารเสพติดบทบัญญัติที่สำคัญแต่ไม่ได้รับความสนใจและส่งเสริมอย่างจริงจังเช่นบทกเว้นความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษพ.ศ. 2522 มาตรา 94 กรณีผู้เสพยาสมัครใจขอเข้ารับการรักษาในสถานพยาบาลก่อนความผิดจะปรากฏต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ผลจากความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เพราะในทางปฏิบัติการเข้าถึงสถานบำบัดค่อนข้างยากลำบากเพราะมีไม่เพียงพอรวมถึงยังมีความรู้สึกกลัวที่จะถูกจับกุม

การบัญญัติกฎหมาย ลงโทษรุนแรงเพื่อข่มขู่ ยับยั้งปกป้องสังคม กลายเป็นการสร้างสภาพการณ์งูกินหางหรือไม่ เพราะเมื่อกำหนดโทษรุนแรงขึ้นทำให้ราคายาเสพติดแพงขึ้นไปด้วย ธุรกิจยาเสพติดเฟื่องฟูเนื่องจากลูกค้าอ้างว่ามีความเสี่ยงสูงคล้ายกับการประกอบวิชาชีพมีความเสี่ยงสูงค่าตอบแทนยอมได้เพิ่มมากขึ้นหรือต้องเสียเบียดเบียนชีวิตแพงขึ้น แรงจูงใจในการทำกำไรจากยาเสพติดจึงเพิ่มขึ้นตามไปด้วยผู้เสพยาจึงกลายเป็นผู้ค้าในขณะเดียวกันและการบังคับใช้กฎหมายมักจะจับได้แต่ผู้ค้าระดับล่างหรือผู้เสพเท่านั้นไม่สามารถจับตัวการใหญ่ได้ เนื่องจากผู้สั่งการมักเป็นผู้มีทุนทรัพย์จำนวนมากมีสายการบังคับบัญชาตัดตอน สวาไปถึงได้ยาก²⁶

ศาลยาเสพติดจึงถือได้ว่าเป็นองค์กรในการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่ไม่เฉพาะแต่ผู้ติดยาเสพติดอย่างเดียว ขยายฐานความผิดอื่นๆเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำผิดที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องพันกับการตกเป็นเหยื่อล่อของยาเสพติดเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้ได้ยาเสพติดมาเสพ²⁷ ภายใต้แนวคิดการบำบัดโดยใช้รูปแบบบูรณาการระหว่าง การฟื้นฟูสุขภาพกายและจิตตามหลักจิตวิทยาและการแพทย์ มาประสานกับการบริหารงานกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของ

²⁵ สักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์, การศึกษากฎหมายต่างประเทศ: ศึกษาเฉพาะกรณี ประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน โปรตุเกส อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา, พิมพ์ครั้งที่ 1 (สำนักงานในพระราชดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, 2556), 312 น.

²⁶ สักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์, การศึกษากฎหมายต่างประเทศ: ศึกษาเฉพาะกรณี ประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน โปรตุเกส อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา, พิมพ์ครั้งที่ 1 (สำนักงานในพระราชดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, 2556), 316 น.

²⁷ John J Costanzo, Final Report on the South-east Queensland Drug Court pilot, 2003

รูปแบบการเบี่ยงคดี โดยผู้พิพากษาในศาลยาเสพติดเป็น coordinator กับทีมงานศาลยาเสพติดในอันที่จะปกป้องชุมชน และช่วยเหลือผู้กระทำผิดอีกครั้ง ช่วยให้มีทักษะในการใช้ชีวิตไม่ให้ติดยาเสพติดซ้ำหรือไปประกอบ อาชญากรรม ขจัดความเครียด และการจัดหางานทำและสิ่งที่สำคัญที่สุดที่ขาดไม่ได้ ก็คือ โปรแกรมนี้จะช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนกับหนทางการใช้ชีวิตของผู้ติดยาเสพติด และทำให้ชีวิตของผู้ติดยาเสพติดดีขึ้น ทั้งการยอมรับและการได้รับกำลังใจจากครอบครัวและชุมชน อันนำมาซึ่งสันติสุขในชุมชนนั่นเอง กล่าวโดยเฉพาะ ศาลยาเสพติดของควีนส์แลนด์ เป็นศาลที่วางระบบเพื่อแก้ปัญหา จำเลยที่ติดยาเสพติดภายในเขตอำนาจศาล รัศมีไม่เกิน 25 กิโลเมตรอันได้แก่ Beenleigh, Ipswich และ Southport Magistrates Courts โดยอยู่ภายใต้กฎหมายที่เรียกว่า Drug Rehabilitation (Court Diversion) Act 2000 amendment 2003 โปรแกรมการฟื้นฟูของศาลยาเสพติดที่เข้มงวดนี้ออกแบบมาเพื่อใช้สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่จำเป็นจะต้องวางกฎเกณฑ์ให้อีกต่อการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยมีเงื่อนไขสำคัญคือการติดยาเสพติดนั้นต้องเกิดจากจิตวิญญาณของผู้ติดยาเสพติดเองที่จะสมัครใจเลยยินยอมเข้ามาสู่การบำบัดแบบบูรณาการของศาลยาเสพติด

ก่อนที่จะตัดสินใจที่จะใช้สิทธิของการเข้าสู่โปรแกรมฟื้นฟูของศาลยาเสพติด ผู้สมัคร หรือผู้กระทำความผิดควรศึกษารายละเอียดกับทนายความ พนักงานอัยการ และเจ้าหน้าที่ฟื้นฟูแห่งชุมชนในพื้นที่ หากสมัครใจที่จะเข้ารับการประเมิน ต้องยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลแขวงก่อนมีคำพิพากษา กรณีไม่มีทุนทรัพย์ก็ชอบที่จะขอความช่วยเหลือไปยังกองทุนช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายเพื่อที่จะเป็นค่าใช้จ่ายในการมาศาลในครั้งต่อไป

3.2.1 คุณสมบัติของผู้มีสิทธิจะได้รับการพิจารณาจากศาลยาเสพติด (Eligibility)

ผู้สมัครต้องมาปรากฏตัวต่อศาล ก่อนมีคำพิพากษาของศาลแขวง โดยคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าร่วมโปรแกรมต้องมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์หรือมากกว่านั้น โดยต้องถูกจับกุมมาก่อนหรือเป็นกรณีกระทำความผิดแล้วและยังไม่ถูกจับกุม แต่สมัครใจที่จะเข้ารับการฟื้นฟูและถูกตั้งข้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับยาเสพติด (Relevant Offence) ซึ่งตามมาตรา 8 แห่งกฎหมายฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยการผันคดีจากศาล (Drug Rehabilitation (Court Diversion) Act 2000 amendment 2003) ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นการกระทำผิดเล็กน้อยการกระทำผิดที่มีโทษหนักร้ายแรง ซึ่งอาจเกี่ยวข้องโดยสาระสำคัญและการกระทำผิดที่มีลักษณะ Prescribed drug offences ซึ่งหากพิจารณา ตามกฎหมายลำดับรองที่ออกมาเป็นคำสั่งหรือระเบียบที่เรียกว่า Drug Rehabilitation (Court Diversion) Regulation 2000 ในตารางที่ 3 (มาตรา 8A (1) (9) ย่อมหมายถึง ความผิดประเภทผลิตจำหน่าย ครอบครองยาเสพติดให้โทษและความผิดที่มีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 7 ปี นอกจากนี้ตามกระแส Drug Rehabilitation (Court Diversion)

Regulation amendment 2003 อาศัยอำนาจตาม Drug Rehabilitation (Court Diversion) Act 2000 amendment 2003 กำหนดความผิดเกี่ยวพันไว้ดังนี้ Section 328A (2) ฐานขบขันยานพาหนะอันอาจเกิดอันตราย (หวาดเสียว) Section 398 (1) ฐานลักทรัพย์ Section 408C (1) ฐานฉ้อโกง Section 408D (2) ฐานจารกรรมข้อมูลคอมพิวเตอร์ Section 414 ฐานกรรโชกทรัพย์ Section 427 A ฐานความผิดอาญาอันเกิดจากการใช้เช็ค Section 433 (1) ฐานรับของโจร Section 469 ฐานทำให้เสียทรัพย์ Section 488 (1) ปลอมเอกสาร และใช้เอกสารปลอม Section 493 กระทำผิดเกี่ยวกับเช็คขีดคร่อม Section 494 ทำเอกสารโดยปราศจากอำนาจ Section 514 (1) ตัวแทนทำโดยปราศจากอำนาจ โดยหลักทั่วไปแล้วการกระทำความผิดประเภทที่สามารถเข้าสู่กระบวนการของศาลยาเสพติดได้จะเป็นการกระทำความผิดเล็กน้อยและการกระทำความผิดอื่นๆที่อาจถูกฟ้องร้องดำเนินคดีก่อนที่จะขึ้นศาลแขวง ส่วนการกระทำความผิดที่ไม่อาจขึ้นศาลยาเสพติดได้ เป็นไปตาม Drug Rehabilitation (Court Diversion) Regulation Act 2000 amendment 2003 section 7 อ่างใน Criminal Code section 335 Section 340 (a)(b) Section 413 และกฎ หรือระเบียบอื่นๆ ที่ออกมาในภายหลังจากที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ²⁸

ส่วนเงื่อนไขอื่นๆ ผู้กระทำความผิดต้องไม่อยู่ในระหว่างต้องโทษตามคำพิพากษาหรือเคยถูกพิพากษาให้รับโทษจำคุกมากกว่า 1 ปีเว้นแต่เป็นระยะเวลาในการคุมประพฤติแบบเข้มงวดโดยชุมชน หรือเป็นระยะเวลาของการแก้ไขฟื้นฟูสำหรับเด็กและเยาวชน อย่างไรก็ตามระยะเวลาที่กล่าวถึงไม่เป็นสาระสำคัญ ศาลชอบที่จะใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาไปตามแต่ละบุคคลได้

ประการสำคัญ ต้องเป็นผู้ติดยาเสพติดและสามารถพิสูจน์ให้ศาลเชื่อได้ว่าการกระทำผิดนั้นเกิดจากฤทธิ์ยาเสพติดอีกถ้ามีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครเข้าร่วมโปรแกรมจะได้กระทำความผิด ที่ถูกกล่าวหาจริงและสำนึกผิดในการกระทำนั้น

นอกจากนี้ผู้สมัครเข้าโปรแกรมจะต้องปฏิบัติตามและมีส่วนร่วมในโปรแกรมที่ศาลยาเสพติดกำหนดอย่างเคร่งครัดรวมถึงโปรแกรมทางจิตวิทยาในการจัดการความเครียด (Anger Management) การป้องกันไม่ให้กลับไปเสพซ้ำและทักษะในการดำรงชีวิตในศูนย์แก้ไขฟื้นฟู

3.2.2 การไต่สวนและโอนคดีเข้าสู่การประเมินของศาลยาเสพติด

อำนาจในการพิจารณาของผู้พิพากษาอยู่ภายใต้บทบัญญัติในส่วนนี้จะต้องเป็นไปตามแนวปฏิบัติ หลังจากที่ผู้สมัครมาศาลในโอกาสแรกสำหรับฐานความผิดที่เกี่ยวข้อง (Relevant offence) โดย

²⁸ Ibid. Section 7B.

ทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาลในระยะใดก่อนมีคำพิพากษาสำหรับการกระทำความผิดนั้น²⁹ เมื่อผู้พิพากษาศาลแขวงรับคำร้องแล้วจะต้องพิจารณาไต่สวนเบื้องต้นก่อนว่าบุคคลที่มาปรากฏตัวต่อศาลนั้นเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเข้าสู่การพิจารณาของศาลยาเสพติดหรือไม่ (Eligible person) หากเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเข้าสู่การพิจารณาของศาลยาเสพติด (Eligible person) ผู้พิพากษาศาลแขวงอนุญาตให้บุคคลนั้นเข้ารับการประเมินในศาลยาเสพติด หากพิจารณาได้ความว่าบุคคลนั้นรับสารภาพในการกระทำผิดอย่างแท้จริงและสมัครใจที่จะถูกประเมินตามคุณลักษณะอย่างเหมาะสมของแต่ละบุคคล และมาศาลก่อนมีคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้นและสมัครใจที่จะเข้าสู่กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูและอยู่ภายใต้กฎหรือคำสั่งที่เรียกว่าคำสั่งฟื้นฟูยาเสพติดแบบเข้มงวด (Intensive Drug Rehabilitation Order) หรือเรียกว่า คำสั่ง “IDRO”³⁰

ถ้าผู้พิพากษาศาลยาเสพติด ได้ใช้ดุลยพินิจรับคำร้องของผู้เข้ารับการประเมินจะต้องมีคำสั่งเลื่อนการพิจารณาคดีออกไป และควบคุมตัวหรือปล่อยตัวชั่วคราวบุคคลนั้นไว้ก่อนที่ทีมงานศาลยาเสพติดจะเข้ามาพิจารณาทำการประเมิน นอกจากนี้ต้องมีคำสั่งเรียกหัวหน้าศูนย์แก้ไขฟื้นฟู³¹ (นักจิตวิทยา พนักงานควบคุมประพฤติ ฯลฯ) เพื่อมาเตรียมคดี มาตรา 245 ของกฎหมายกิจการราชทัณฑ์ (Corrective Service Act 2000) อันว่าด้วยรายงานการสืบเสาะก่อนพิพากษา โดยทำการประเมินบุคคลนั้นตามความเหมาะสมในการใช้วิธีการแก้ไขฟื้นฟู เช่น ทดสอบทางจิตวิทยาเบื้องต้น รายงานการสืบเสาะรวมถึง พยานบุคคลพยานเอกสาร พยานวัตถุและสถานที่ในการกระทำความผิดนั้น ถ้าปรากฏว่าเป็นผู้ที่มีความเหมาะสม จะมีการเสนอให้ใช้โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูเสนอต่อทีมงานศาลยาเสพติดเป็นลำดับต่อไป

3.2.3 กระบวนการพิจารณาหลังประเมินความเหมาะสม

เมื่อผู้พิพากษาศาลยาเสพติดมีคำสั่งเรียกทีมงานศาลยาเสพติด (Drug Court Team) มาร่วมพิจารณาความผิดกับองค์กรต่างๆ อันได้แก่ พนักงานอัยการ คณะกรรมการตำรวจชุมชน สำนักงานช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย ศูนย์แก้ไขฟื้นฟู นักจิตวิทยา พนักงานควบคุมประพฤติ จะต้องมีการไต่สวนการในเรื่องของความเหมาะสมของบุคคลผู้ที่ยื่นคำร้องขอกลับกรองอีกครั้ง (นอกจากรายงานการประเมินบุคคล) ในกรณีดังต่อไปนี้³² ก่อนที่ผู้พิพากษาโปรแกรมนำร่องจะมีคำสั่ง IDRO การกระทำความผิดนั้นเป็นการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกัน (Relevant offence) และผู้กระทำความผิดนั้นเป็น

²⁹ Ibid. Section 14.

³⁰ Ibid. Section 15.

³¹ Ibid. Section 16.

³² Ibid. Section 19.

บุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสม (Eligible person) อีกทั้งสำนึกผิดและรับสารภาพอย่างแท้จริงในการกระทำความผิดนั้น ผู้พิพากษาศาลอาเขตติค จะพิพากษาให้ผู้สมัครรับโทษจำคุก ถ้าการกระทำผิดนั้นเป็นการกระทำความผิดฐานผลิต จำหน่าย และครอบครองยาเสพติดซึ่งจำเลยอาจถูกลงโทษให้จำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือ การกระทำผิดอื่นซึ่งจำเลยอาจถูกศาลพิพากษาให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี และผู้กระทำความผิดจะต้องไม่มีอาการเจ็บป่วยทางจิตอันอาจเป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขฟื้นฟู

อย่างไรก็ตามบทบัญญัติที่กล่าวมา รวมถึงการทำคำสั่งควบคุมดูแลการเข้ามามีส่วนร่วมของจำเลยในโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูจะตั้งอยู่บนฐานรากของความสมัครใจ ภายใต้แนวทางการบำบัดทางการแพทย์และกฎหรือคำสั่งอื่นๆ ผู้สมัครจะต้องมาศาลตามกำหนดนัดเพื่อฟังคำพิพากษา ณ ที่ทำการศาลเดียวกัน กับที่ผู้สมัครได้รับการประเมิน ถ้าผู้พิพากษาศาลอาเขตติคเห็นควรจะให้เข้าสู่โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูจะพิพากษาให้ผู้สมัครหรือผู้กระทำความผิดถูกจำคุก แต่คำพิพากษานี้จะถูกรอไว้ตราบเท่าที่ผู้สมัครหรือผู้กระทำความผิดเข้าไปมีส่วนร่วมในโปรแกรมฟื้นฟูที่เหมาะสม ซึ่งผู้พิพากษาศาลอาเขตติคและทีมงานจะเป็นผู้ควบคุมดูแลความประพฤติในระหว่างนี้³³

แต่ถ้าผู้พิพากษาศาลอาเขตติคตั้งใจที่จะไม่ให้ผู้สมัครมีสิทธิ์ได้รับเลือกให้เข้าสู่โปรแกรมการบำบัดฟื้นฟู ผู้สมัครจะถูกพิพากษาลงโทษไปตามกระบวนการยุติธรรมปกติ³⁴

ในส่วนรายละเอียดของคำสั่ง³⁵ เมื่อผู้พิพากษาศาลอาเขตติคใช้ดุลยพินิจโดยมีคำสั่งบำบัดฟื้นฟูผู้เสนอแบบเข้มงวด คำสั่งที่ว่าจะต้องประกอบไปด้วย 3 ส่วนคือ คำสั่งที่พิพากษาให้ผู้กระทำความผิด ถูกจำคุกหรือคำสั่งให้พัก หรือ รอกการลงโทษภายใต้กฎหมาย ข้อกำหนดเงื่อนไขสำคัญของคำสั่งและส่วนสุดท้ายคือโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูซึ่งได้รับการออกแบบให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล โดยผู้พิพากษาโปรแกรมนำร่อง (Pilot Program Judges)

กล่าวโดยเฉพาะกรณีของเงื่อนไขคำสั่งนั้นอาจแบ่งได้เป็นสองส่วน

ประการแรก กรณีเงื่อนไขโดยทั่วไปของคำสั่ง

คำสั่งบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแบบเข้มงวดจะต้องกำหนดเงื่อนไข³⁶ ให้ผู้กระทำความผิด ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

³³ Ibid. Section 17-19.

³⁴ Ibid. Section 29.

³⁵ Ibid. Section 20.

³⁶ Ibid. Section 22.

(ก) ห้ามมิให้กระทำความผิดอาญาไม่ว่าจะกระทำในมลรัฐ Queensland หรือไม่ก็ตามในระหว่างที่มีคำสั่งให้บำบัดฟื้นฟูแบบเข้มงวด

(ข) เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงที่พักอาศัยหรือเปลี่ยนงานที่ทำ จะต้องรีบแจ้งให้เจ้าหน้าที่แก้ไขฟื้นฟูทราบภายใน 2 วันทำการนับจากวันที่เปลี่ยนงานหรือที่อยู่นั้น, และ

(ค) จะต้องไม่ออกไปพักอาศัยนอกมลรัฐ Queensland โดยปราศจากความยินยอมจากเจ้าหน้าที่ศูนย์ฟื้นฟูชุมชน

(ง) จะต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ศูนย์ฟื้นฟูชุมชน และรายงานตัวต่อศาลโปรแกรมนำร่องให้ตรงตามเวลาและสถานที่ที่กำหนด

ประการที่สอง เงื่อนไขพิเศษของคำสั่ง³⁷

กรณีเงื่อนไขพิเศษของคำสั่งใจความโดยสรุปจากกำหนดเป็นคำสั่ง 3 กรณี อันได้แก่ การชดเชยค่าเสียหาย หรือค่าปรับ การทำงานบริการสังคม และเงื่อนไขอื่นใดที่ผู้พิพากษาพิจารณาตามความเหมาะสม เงื่อนไขในการชดเชยค่าเสียหาย หรือจ่ายค่าปรับนั้น หลักการสำคัญคือความเสียหายนั้นจะมีความเกี่ยวพันกับการกระทำความผิดที่ถูกลงโทษ เช่น ผู้กระทำความผิดหรือผู้สมัครกระทำความผิดฐานลักทรัพย์โดยผลจากการเสพยาเสพติด ค่าเสียหายที่เรียกได้ก็จะเป็นค่าเสียหายจากทรัพย์สินที่ถูกลักไปโดยตรง และหากถึงขั้นมีการทำร้ายร่างกาย ศาลย่อมที่จะใช้ดุลยพินิจในการกำหนดค่าปรับ โดยคำนึงถึงความร้ายแรงแห่งพฤติการณ์ของการกระทำความผิดอาญานั้นๆ นอกจากนี้ในส่วนของการกำหนดระยะเวลาของการทำงานบริการสังคม ได้กำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติอย่างน้อย 120 ชั่วโมงในความควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่ศูนย์ฟื้นฟูชุมชน

3.2.4 การอธิบายและยกเลิกคำสั่ง

ก่อนที่จะมีคำสั่ง IDRO ผู้พิพากษาโปรแกรมนำร่องศาลอาชญากรรมต้องแน่ใจก่อนว่า ได้อธิบายให้จำเลยทราบถึงคำสั่ง IDRO³⁸ อันประกอบด้วย 3 ส่วน กล่าวคือ คำพิพากษาให้รับโทษจำคุก และคำสั่งให้พักหรือรอการลงโทษ เงื่อนไขการขอคำสั่งศาล โปรแกรมการฟื้นฟู ความมุ่งหมายและผลของคำสั่ง ผลกระทบที่เกิดขึ้นหากจำเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง IDRO

นอกจากนี้ ภายใต้บังคับของบทบัญญัติในหมวด 4 หมวด 5 ของ Drug Rehabilitation (Court Diversion) Regulation Act 2000 amendment 2003 เงื่อนไขของคำสั่งหรือโปรแกรมการฟื้นฟูอาจมีการ

³⁷ Ibid. Section 23.

³⁸ Ibid. Section 25

แก้ไขหรือยกเลิกโดยผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนในศาลยาเสพติดหรือจากการยื่นคำร้องของผู้กระทำผิดเจ้าหน้าที่ศูนย์ฟื้นฟูชุมชน คณะกรรมการตำรวจสัมพันธ์ ผู้อำนวยการสำนักงานอัยการ

หากการแก้ไขนั้นริเริ่มโดยผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน โปรแกรมนำร่องในศาลยาเสพติดโดยการแก้ไขเงื่อนไข IDRO หรือ โปรแกรมการฟื้นฟู มาตรา 33 กำหนดเงื่อนไขเป็นพิเศษให้ผู้พิพากษาแก้ไขคำสั่งจะต้องให้เหตุผล อย่างไรก็ตามการแก้ไขคำสั่งนั้น จำเลยต้องสมัครใจหรือยินยอมในการแก้ไขทุกครั้งในกรณีที่ผู้กระทำความผิดถูกตั้งข้อหาเกี่ยวกับการผลิตจำหน่าย หรือครอบครองยาเสพติด ผู้พิพากษาโปรแกรมนำร่องศาลยาเสพติดจะต้องอธิบาย โดยใช้ภาษาพูดและภาษาเขียนอันจะทำให้จำเลยเข้าใจเนื้อหาได้ดีกว่าโดยปกติในคดีการกระทำผิดเกี่ยวกับการผลิตจำหน่าย หรือครอบครองยาเสพติดนั้น จำเลยต้องถูกดำเนินคดีในศาลสูง (Supreme Court) จะต้องอธิบายให้จำเลยทราบถึงเงื่อนไขและข้อจำกัด หากจำเลยประสบความสำเร็จในโปรแกรมการฟื้นฟูซึ่งอาจจะยังคงต้องรับโทษที่เบาว่าการกระทำผิดเดิม หรืออาจมีมาตรการหลังการปล่อยตัว แต่ถ้าจำเลยไม่ประสบความสำเร็จในโปรแกรมการฟื้นฟูจำเลยจะต้องถูกส่งตัวไปดำเนินคดีในศาลสูง (Supreme Court) สำหรับการกระทำผิดดังกล่าว

3.2.4.1 ความสมัครใจหรือยินยอมในการปฏิบัติตามคำสั่ง

หลักการนี้เป็นการเน้นย้ำหรือบ่งชี้ถึงหลักการสำคัญของการจัดตั้งศาลยาเสพติดอีกครั้งว่า ผู้พิพากษาโปรแกรมนำร่องศาลยาเสพติด อาจกำหนดคำสั่งหรือแก้ไขคำสั่ง หรือ โปรแกรมการฟื้นฟู IDRO เท่าที่ผู้กระทำความผิดตกลงยินยอมตามคำสั่งดังกล่าว³⁹

3.2.4.2 การยื่นคำร้องสำหรับรางวัลและมาตรการลงโทษ

บุคคลผู้มีสิทธิ์ยื่นได้แก่เจ้าหน้าที่ศูนย์ฟื้นฟูชุมชนผู้กระทำความผิด หรือ ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน โปรแกรมนำร่องศาลยาเสพติดนั่นเองก็ได้ สำหรับในส่วนการให้รางวัลและการลงโทษมีดังนี้

3.2.4.3 การให้รางวัล⁴⁰

ผู้พิพากษาโปรแกรมนำร่องศาลยาเสพติดอาจพิจารณารูปแบบการให้รางวัลสำหรับผู้กระทำความผิด ถ้าผู้พิพากษารู้สึกพอใจกับความประพฤติของผู้กระทำความผิดในคำสั่ง IDRO เช่น การให้ออกสิทธิ์ หรือ สิทธิพิเศษภายในรัฐ ลดจำนวนเบี้ยปรับที่จะต้องชดใช้ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายโดยตรงหรือไม่ทั้งนี้ภายใต้บังคับ มาตรา 32 ลดความถี่ในการตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะลดระดับการควบคุมดูแลของผู้กระทำผิด โดยผู้พิพากษาโปรแกรมนำร่องศาลยาเสพติดหรือจากทีมงานศาลยา

³⁹ Ibid. Section 26.

⁴⁰ Ibid. Section 31.

เสพติด เปลี่ยนแปลงและส่งเสริมให้การศึกษาเล่าเรียนถึงขั้นอาชีพวะ หรือเข้ารับการอบรมอาชีพตามความถนัดของผู้กระทำ ความผิด สภาพของการบำบัดทางการแพทย์ การบำบัดทางจิตซึ่งผู้กระทำ ความผิดได้รับลดความถี่ในการที่ผู้กระทำ ความผิดจะต้องเข้าอบรมหรือโปรแกรมการฟื้นฟูลดระยะเวลาในการบริการชุมชนของผู้กระทำ ความผิด

3.2.4.4 มาตรการลงโทษ

ผู้พิพากษาโปรแกรมนำร่องศาลาเสพติดอาจพิจารณาปรับแบบการใช้มาตรการลงโทษ⁴¹ สำหรับผู้กระทำ ความผิด ถ้าผู้พิพากษา รู้สึกไม่พอใจกับความประพฤติของผู้กระทำ ความผิดในคำสั่ง IDRO เช่น การเพิกถอนสิทธิประโยชน์หรือเอกสิทธิ์ ภายในรัฐกำหนดเบี่ยงปรับที่จะต้องชดใช้ไปยังเสมือนศาลโปรแกรมนำร่อง เพิ่มความถี่ในการตรวจหาสารเสพติดในปีสภาวะเพิ่มระดับการควบคุมดูแลผู้กระทำ ความผิดโดยผู้พิพากษาโปรแกรมนำร่องศาลาเสพติดหรือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง เปลี่ยนแปลงการศึกษาหรือการอบรมอาชีพของผู้กระทำ ความผิด สภาพของการบำบัดทางการแพทย์ การบำบัดจิตที่จำเลยได้รับ เพิ่มความถี่ในการที่ผู้กระทำ ความผิดจะต้องเข้ารับการอบรมหรือโปรแกรมการฟื้นฟู กำหนดระยะเวลาในการกักขังจำเลยสูงสุด 14 วัน สำหรับการไม่เชื่อฟังหรือปฏิบัติตามคำสั่ง เพิ่มระยะเวลาในการบริการชุมชนของผู้กระทำ ความผิด แต่ไม่เกินไปกว่า 120 ชั่วโมง

ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็มาตรการให้รางวัลและมาตรการลงโทษผู้กระทำ ความผิดหากเกิดกรณี จำเป็นเร่งด่วนผู้พิพากษาโปรแกรมนำร่องศาลาเสพติดชอบที่จะแก้ไขเงื่อนไขของคำสั่ง IDRO หรือโปรแกรมฟื้นฟูให้เหมาะสมกับมาตรการลงโทษสำหรับผู้กระทำ ความผิด

3.2.5 การสิ้นสุด หรือ ตัดขาดจากโปรแกรมการฟื้นฟู

ผู้กระทำ ความผิดอาจหยุดคำร้องให้มีการสิ้นสุดหรือตัดขาดจากโปรแกรม⁴² นั้น ได้ตามความสมัครใจหรือความอดทนอดกลั้นที่จะเอาชนะจิตใจของตนเองจากการติดยาเสพติด

กรณีที่ผู้พิพากษาเห็นว่าควรออกคำสั่งสิ้นสุด หรือ ตัดขาดโปรแกรมการฟื้นฟูซึ่งเป็นดุลยพินิจที่กระทำ ได้ หากได้ความว่าผู้พิพากษาเห็นควรมีการแก้ไขคำสั่ง IDRO โดยที่ผู้กระทำ ความผิดไม่ยอมที่จะให้มีการแก้ไข หรือ โดยที่ผู้กระทำ ความผิดไม่ยินยอมที่จะปฏิบัติตามคำสั่งที่ได้รับการแก้ไข หรือจำเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง IDRO หรือคำสั่งอื่นใดของศาล หรือเมื่อประเมินผลแล้วผู้กระทำ ความผิด

⁴¹ Ibid. Section 32.

⁴² Ibid. Section 34

ไม่ผ่านการประเมินตามคำสั่ง IDRO หรือเมื่อผู้พิพากษาเห็นว่าผู้กระทำความผิดไม่อาจจะปฏิบัติตามคำสั่ง IDRO ให้ประสบความสำเร็จได้

ในกรณีที่ผู้พิพากษามีคำสั่งให้โปรแกรมการฟื้นฟูสิ้นสุดลง หากเป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดกระทำความผิดเกี่ยวกับการผลิต จำหน่าย หรือครอบครองยาเสพติด ผู้พิพากษาจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนโดยการเพิกถอนคำพิพากษาให้ลงโทษสำหรับความผิดนั้น (ให้จำคุก) เพิ่มถอนคำสั่ง IDRO และจะต้องส่งตัวผู้กระทำความผิดไปยังศาลสูง (Supreme Court) เพื่อพิจารณาพิพากษาภายใต้ The Justice Act 1886 มาตรา 113 (กระบวนการพิจารณากรณีผู้ทำความผิดรับสารภาพ).

3.2.6 การทำคำสั่งครั้งสุดท้าย (Final Sentence) และการอุทธรณ์

การทำคำสั่งครั้งสุดท้ายนี้ (Final Sentence)⁴³ จะนำไปใช้เมื่อโปรแกรมการฟื้นฟูสิ้นสุดลงหรือสมบูรณ์ โดยผู้พิพากษาจะต้องพิจารณาการกระทำความผิดในตอนแรก การมีส่วนร่วมในโปรแกรมการฟื้นฟู ตลอดถึงการให้รางวัลและมาตรการ

อีกทั้งผู้พิพากษาจะต้องเพิกถอนประวัติจากทะเบียนประวัติอาชญากรอีกด้วย อย่างไรก็ตาม หากผู้พิพากษาให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษจำคุก ระยะเวลาของโทษจำคุกจะไม่เกินไปกว่าระยะเวลาที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำความผิดในตอนแรก

นอกจากนี้สิ่งที่จะได้รับหากโปรแกรมสิ้นสุดลงและประสบความสำเร็จผู้พิพากษาศาลแขวงคดียาเสพติด จะทบทวนการกระทำความผิดในตอนแรกโดยการชั่งน้ำหนักระหว่างผลของการประสบความสำเร็จและการมีส่วนร่วมในโปรแกรม ซึ่งศาลอาจพิพากษาให้ได้รับโทษในฐานะความผิดที่เบากว่าฐานความผิดเดิม (กรณีการกระทำความผิดนั้นมีลักษณะกรรมเดียวแต่ผิดกฎหมายหลายบท) อันจะทำให้ไม่ต้องมีมลทินติดตัว นอกจากนี้ยังจะได้รับประกาศนียบัตร เมื่อสิ้นสุดโปรแกรม เพื่อเป็นสิ่งที่การันตีหรือเป็นหลักฐานว่าผู้สมัครหรือจำเลยประสบความสำเร็จในการเข้าสู่โปรแกรมการฟื้นฟู

ผู้สมัครสามารถอุทธรณ์คำตัดสินซึ่งเป็นคำพิพากษาสุดท้ายเมื่อโปรแกรมการฟื้นฟูสิ้นสุดลงสามารถอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลเขตการปกครองหรือศาลจังหวัด (District Court) อย่างไรก็ตาม ผู้สมัครจะไม่มีสิทธิ์ที่จะอุทธรณ์ในคำพิพากษาตอนแรก การลงโทษ IDRO หรือคำสั่งอื่นใดก่อนที่จะมาสู่ศาลยาเสพติด การอุทธรณ์คำตัดสินเพื่อที่จะให้แก้ไขคำสั่งของ IDRO หรือการอุทธรณ์การสิ้นสุดลงของโปรแกรมการฟื้นฟู อย่างไรก็ตามคำสั่ง IDRO อาจเปลี่ยนแปลงได้หากได้รับความยินยอมจากทางผู้สมัครและทีมงานศาลยาเสพติด

⁴³ Ibid. Section 36.

3.2.7 ผู้พิพากษาศาลยาเสพติด ของมลรัฐควีนแลนด์

ในมลรัฐควีนแลนด์ ผู้พิพากษาศาลยาเสพติดจะมาจากการแต่งตั้งของรัฐมนตรีแห่งมลรัฐควีนแลนด์ นอกจากนี้รัฐมนตรีมีหน้าที่ในการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานของผู้พิพากษาศาลยาเสพติดให้แก่รัฐสภาของมลรัฐ⁴⁴ โดยคัดเลือกจากบุคคลผู้มีประสบการณ์ในวิชาชีพทางกฎหมาย เมื่อได้รับแต่งตั้งก็จะมีกรอบมโนการพิจารณาตลอดจนความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด จึงเห็นได้ว่าผู้พิพากษาศาลยาเสพติดเป็นผู้พิพากษาอาชีพเช่นเดียวกับผู้พิพากษาศาลยาเสพติดมลรัฐฟลอริดาประเทศสหรัฐอเมริกา

พิเคราะห์จากสถิติการดำเนินงาน⁴⁵ ตั้งแต่เริ่มต้นใช้บังคับกระทั่งวันสิ้นสุดของการดำเนินงานตามกฎหมายฉบับนี้ (31 ธันวาคม 2002) ซึ่งมีผู้สมัครหรือผู้กระทำความผิดเข้ารับการประเมินความเหมาะสมที่จะได้รับการฟื้นฟูจำนวน 555 รายผ่านการกลั่นกรองตรวจสอบว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนที่จะเข้าสู่การฟื้นฟูแบบเข้มงวด 264 ราย⁴⁶ ในจำนวนที่ไม่ผ่านเข้ามาเนื่องจากหลายสาเหตุ เช่น ไม่สมัครใจหรือปฏิเสธการเข้ามามีส่วนร่วมในการบำบัดฟื้นฟู 97 ราย ขาดคุณสมบัติบางประการที่ศาลยาเสพติดกำหนด 129 ราย ต่อมาเมื่อใช้กระบวนการฟื้นฟูได้ระยะหนึ่ง 113 ราย ถูกตัดขาดอันเนื่องมาจากอาจเป็นไปได้ทั้ง การบำบัดสำเร็จก่อนกำหนด หรืออาจไม่สำเร็จอันเกิดจากความยินยอมของผู้สมัครเอง คงเหลือผู้ผ่านบำบัดฟื้นฟูครบทั้ง 3 ระยะจำนวน 65 ราย (มีนาคม 2003 ในขณะที่พิมพ์รายงานฉบับนี้และคาดว่าอีกประมาณ 18 คนจะประสบผลสำเร็จ) แม้มองผิวเผินอาจดูว่ามีจำนวนผลลัพธ์ผู้เข้ารับการบำบัดรักษาจนครบกระบวนการมีจำนวนไม่มาก ซึ่งคิดเป็นอัตราส่วนประมาณ 1 ต่อ 4 จากผู้ที่รับคัดเลือกเบื้องต้นให้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูแบบเข้มงวด แต่ความแตกต่างที่เห็นได้ชัดนั่นก็คือ การบำบัดฟื้นฟูแบบบูรณาการและจริงจังเป็นไปตามหลักวิชาการแพทย์ผสมผสาน กระบวนการที่เข้มงวดในแต่ละขั้นตอนของการบำบัดจะใช้ระยะเวลาอันพอสมควรในการบำบัด เช่น ในระยะที่ 1 ผู้สมัครที่ผ่านระยะนี้โดยใช้เวลาอันที่สุดคือ 388 วัน (13 เดือน) น้อยที่สุดอยู่ที่ 68 วัน อย่างไรก็ตามระยะเวลาจากสถิตินี้ไม่รวมเงื่อนไขพิเศษที่เข้มงวดที่ผู้สมัครทุกคนจะต้องผ่านการปฏิบัติตนเข้มงวดประมาณ 3 เดือนตามเงื่อนไขที่กำหนดโดยศาลสูง (Supreme Court) อัตราเฉลี่ยในการผ่านการฟื้นฟูในขั้นนี้อยู่ที่ประมาณ 180 วัน (6 เดือน) ต่อมาระยะที่ 2 ผู้สมัครที่ผ่านระยะนี้โดยใช้เวลาอัน

⁴⁴ Ibid. Section 46.

⁴⁵ John J Costanzo, Final Report on the South-east Queensland Drug Court pilot,2003,pp.80-100.

⁴⁶ Tony Makkai and Kean Verraar, Australian Institute of Criminology,2003,pp.11-16.

ที่สุดคือ 446 วัน (15 เดือน) น้อยที่สุดอยู่ที่ 64 วัน อัตราเฉลี่ยในการผ่านการฟื้นฟูในชั้นนี้อยู่ที่ประมาณ 135 วัน (4.5 เดือน) ต่อมาในระยะสุดท้ายซึ่งเป็นการรวมการติดตามผลหลังการรักษาไว้ด้วยการผู้สมัครที่ผ่านระยะนี้โดยใช้เวลานานที่สุดคือ 338 วัน (11.3 เดือน) น้อยที่สุดอยู่ที่ 69 วัน อัตราเฉลี่ยในการผ่านการฟื้นฟูในชั้นนี้อยู่ที่ประมาณ 138 วัน (4.5 เดือน) (เป็นแนวคิดที่พระราชบัญญัติฟื้นฟูไม่ได้บัญญัติไว้ ขั้นตอนสุดท้ายจะถูกตัดขาดทันทีนับแต่ระยะเวลาการบำบัดสิ้นสุด และส่วนใหญ่แล้วจะใช้ระยะเวลาการบำบัดแค่ 4 ถึง 6 เดือน ก็สำเร็จเสร็จสิ้นกระบวนการ ไม่มีการติดตามผลการรักษาแต่อย่างใด)

โดยสรุประยะเวลาของการประสบความสำเร็จในการฟื้นฟูอย่างต่ำอยู่ที่ประมาณ 8.8 เดือน หรือ 265 วัน ชั้นสูงอยู่ที่ประมาณ 25.4 เดือนหรือ 762 วัน นอกจากนี้จากการรายงานวิจัยของ มิริไก และ โกล บริดจ (Mirikai and Goldbridge)⁴⁷ กระทั่งถึงเดือนมีนาคม 2003 พบว่าอัตราการป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำผิดซ้ำ (Excellent Retention Rate) ได้เพิ่มขึ้นอย่างมากเมื่อเทียบกับการบำบัดฟื้นฟูแบบเดิมประมาณ 4 - 21 % มาเป็น 54 - 66 % อันเนื่องมาจากการจัดการบูรณาการปัญหาที่มีประสิทธิภาพกว่าในอดีตผ่านทางศาลยาเสพติดนั่นเอง

---

⁴⁷ John J Costanzo, Final Report on the South-east Queensland Drug Court pilot, 2003, pp.8 and 94.

บทที่ 4

วิเคราะห์สภาพปัญหาการบังคับใช้กฎหมายและการดำเนินคดียาเสพติด

ปัจจุบันแม้มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดการมองผู้เสพเป็นผู้ป่วยและจำต้องได้รับการบำบัดรักษาแทนที่จะใช้แนวคิดแก้แค้นทดแทนสำหรับความผิดที่ได้กระทำเหมือนในเช่นอดีตแล้วก็ตาม โดยรัฐได้บัญญัติกฎหมายที่มีชื่อว่า พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 อันเป็นการผันคคือออกจากกรพิจารณาของศาลในรูปแบบของการให้อำนาจฝ่ายบริหารในการบังคับบำบัดเพื่อแก้ไขปัญหาผู้ติดยาเสพติดคนล้นคุกและลดมลทิน โดยมีหลักการบังคับบำบัดสำหรับผู้เสพซึ่งจะต้องไม่เป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ระหว่างดำเนินคดีในความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ระหว่างรับโทษจำคุกในความผิดอื่น เมื่อมีการจับตัวผู้กระทำผิดได้แล้วก็จะให้พนักงานสอบสวน นำตัวส่งศาล เพื่อตรวจพิสูจน์กรณีถ้าผลการฟื้นฟูเป็นที่น่าพอใจแก่คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้ถือว่าผู้นั้นพ้นจากความผิดและปล่อยตัวไป แต่ถ้าผลการฟื้นฟูไม่เป็นที่น่าพอใจก็ให้คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแจ้งความเห็นให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการทราบเพื่อดำเนินคดีต่อไป

ในขณะที่เดียวกันตั้งแต่ปี ค.ศ.1971 ในประเทศสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย¹ ซึ่งมีพัฒนาการในการแก้ไขปัญหายาเสพติดมาอย่างยาวนานต่างเคยใช้กระบวนการเบี่ยงเบนคดีโดยฝ่าย บริหารมาแล้ว เช่นกันดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ซึ่งมีลักษณะเป็นระบบบังคับบำบัดเช่นเดียวกันกับพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พุทธศักราช 2545 แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาผู้ติดยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องมีการระดมผู้เชี่ยวชาญระดับชาติมาวิเคราะห์ และหาหนทางร่วมกัน จนกระทั่งปี ค.ศ. 1989จึงมีแนวคิดในการแก้ไขปัญหาผู้ติดยาเสพติด โดยใช้ ระบบบำบัดแบบบูรณาการภายใต้รูปแบบเฉพาะของศาลยาเสพติด และมีการนำมาใช้ในรัฐฟลอริดาเป็นครั้งแรกจนประสบผลสำเร็จ และนำไปสู่การนำแนวคิดทั่วทุกมลรัฐในสหรัฐและยังมีการนำแนวคิดดังกล่าวจัดตั้งเป็นศาลยาเสพติดทั่วโลกในปัจจุบันมากกว่า ศาล 1,400

4.1 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบัน

¹ section 14, Drug Rehabilitation (Court Diversion) Regulation Act 2000 amendment 2003.

1. ปัญหาที่เกี่ยวกับการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรม² กล่าวคือ อุปสรรคในการรวบรวมพยานหลักฐาน ความล่าช้าในการพิจารณาคดี ความไม่สมดุลในบทลงโทษกับลักษณะของความผิด เป็นเหตุให้ผู้กระทำความผิด ไม่ได้รับโทษตามโทษานุโทษ การให้สิทธิและประโยชน์แก่นักโทษในคดีอาชญากรรมคดี ได้มีโอกาสเลื่อนชั้นและได้รับการปลดปล่อยก่อนกำหนด เป็นต้น ปัญหาและอุปสรรคเหล่านี้ อาจเป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ปราบปรามเกิดความท้อแท้ในการดำเนินงานได้

2. ปัญหาที่เกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปราบปราม เนื่องจากผู้ผลิตและผู้ค้ารายใหญ่ จะมีปัจจัยทางการเงินเป็นอำนาจในการต่อรอง อันเป็นมูลเหตุจูงใจให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปราบปรามทุจริต เจ้าหน้าที่ฝ่ายปราบปรามที่ขาดอุดมคติในการทำงาน จะเล็งเห็นประโยชน์ที่ได้จากการทุจริต มีค่ามากกว่า รางวัลที่จะได้รับจากทางราชการ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของความก้าวหน้าในหน้าที่ราชการ หรือเงินสินบนและเงินรางวัล

3. ปัญหาที่เกี่ยวกับความกดดัน และความท้อแท้ใจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปราบปรามอันเป็นปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพจิตโดยตรง กล่าวคือจากข้อเท็จจริงที่ผู้ผลิตและผู้ค้ารายใหญ่จะมีสภาพความเป็นอยู่ในสังคมค่อนข้างดี มีความสัมพันธ์กับข้าราชการในระดับสูงในหน่วยงานและหน่วยราชการต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนสร้างอิทธิพลให้กับตนเองทางอ้อม ลักษณะการณ์เช่นนี้ทำให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปราบปรามขาดความมั่นใจ และกลัวเกรงในอิทธิพลต่าง ๆ นอกจากนี้ผู้ผลิตและผู้ค้ารายใหญ่ ซึ่งมีปัจจัยทางการเงินเป็นอำนาจในการต่อรองดังกล่าว จะมีเล่ห์เหลี่ยมและวิธีการต่าง ๆ เพื่อกำจัดเจ้าหน้าที่ฝ่ายปราบปราม ซึ่งอาจจะเป็นการวิ่งเต้นโดยการย้ายตำแหน่งหน้าที่การงาน สร้างความแตกร้างในครอบครัวของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปราบปราม หรือแม้แต่การฟ้องร้องหมายชีวิต เป็นต้น

4. ปัญหาการขาดแคลนอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ฝ่ายปราบปรามของหน่วยงานปราบปรามยาเสพติด ทั้งฝ่ายตำรวจ สุลกากร และสำนักงาน ป.ป.ส. กล่าวคือ การกระจายอำนาจและกำลังเจ้าหน้าที่ ฝ่ายปราบปรามยาเสพติด ไปยังหน่วยปราบปรามยาเสพติดต่าง ๆ นับว่ามีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ นอกจากจะสนับสนุนให้การปราบปรามเป็นไปได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพแล้วยังจะเป็นกลไกในการถ่วงดุลย์และตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปราบปรามในหน่วยต่าง ๆ อีกด้วย เพื่อป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ

² รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาการดำเนินคดีอาชญากรรมคดีตามระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม หน้า 206 (สภาวิจัยแห่งชาติ 2526)

5. การดำเนินคดียาเสพติดในปัจจุบัน มีขั้นตอนเช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญาทั่วไป ทั้งในชั้นพนักงานสอบสวน อัยการ และศาล เป็นเหตุให้การดำเนินคดีอยู่ในสภาพล่าช้า อันก่อให้เกิดผลเสียในรูปคดี และเป็นอันตรายแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สาย พยาน และเจ้าหน้าที่ผู้จับกุม โดยเฉพาะผู้กระทำความผิดที่เป็นตัวการ หรือนายทุนในคดียาเสพติด เป็นผู้มื่ออิทธิพลและทรัพย์สินมหาศาลที่ได้จากการค้ายาเสพติด จึงอาจดำเนินการด้วยประการต่าง ๆ ในระหว่างการดำเนินคดีและพิจารณาคดี เพื่อให้ตนรอดพ้นจากการถูกลงโทษตามกฎหมาย³

4.2 การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับยาเสพติดในประเทศไทย

กล่าวได้ว่า เมื่อมีกฎหมายก็ย่อมมีปัญหาในการบังคับใช้กฎหมาย⁴ ทั้งนี้เพราะผู้พิจารณากร่างกฎหมายแต่ละฉบับไม่สามารถร่างกฎหมายให้ครอบคลุมกรณีที่เป็นปัญหาได้ทุกกรณีเสมอไป นอกจากนี้ลักษณะและวิธีการกระทำความผิดที่เปลี่ยนแปลงไปหรือรุนแรงขึ้น ก็เป็นเหตุให้สภาพการบังคับใช้ของกฎหมายไม่เหมาะสมและไม่ทันสมัย การพิจารณาถึงปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายจึงเป็นขั้นตอนสำคัญในการ “บำรุงรักษากฎหมาย” เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งมีรวม 5 ฉบับนั้นต่างก็มีปัญหาในการบังคับใช้ ทั้งนี้จะสังเกตเห็นได้ว่า แต่ละฉบับได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้งตามลำดับตลอดมา ดังที่กล่าวไว้แล้ว แต่กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งมีปัญหการบังคับใช้ปรากฏเด่นชัด และสมควรนำมาพิจารณา คือ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 และพระราชบัญญัติ ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ซึ่งจะได้พิจารณาตามลำดับดังนี้

4.2.1 การบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ 2519

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 มีปัญหาการบังคับใช้ตามที่ปรากฏในคำชี้แจงของเลขาธิการ ป.ป.ส. สำหรับการประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519

(1) ผู้ปฏิบัติต้องกระทำให้ถูกต้องตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้โดยกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ตลอดจนมติคณะรัฐมนตรี การกระทำนั้นจึงจะชอบด้วยอำนาจหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ

³ รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาการดำเนินคดียาเสพติดตามระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม หน้า 207 (สภาวิจัยแห่งชาติ 2526)

⁴ รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาการดำเนินคดียาเสพติดตามระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม หน้า 171 (สภาวิจัยแห่งชาติ 2526)

ปฏิบัติราชการในเรื่องที่มีผลกระทบต่อสิทธิของเอกชนตามกฎหมาย เช่น สิทธิ เกี่ยวกับร่างกายเสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สิน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้การปฏิบัติราชการของ ป.ป.ส.ที่ดี ของสำนักงาน ป.ป.ส.ที่ดี จะสำเร็จลุล่วงบรรลุวัตถุประสงค์ในการแก้ปัญหายาเสพติด จึงจำเป็นต้องใช้กฎหมายที่สมบูรณ์ ประกอบด้วยมาตรการที่ทันสมัยมีประสิทธิภาพ แนวทางการปฏิบัติ ความหมายชัดเจนยากที่จะตีความ เป็นอย่างอื่นได้ และจะต้องมีอำนาจเพียงพอได้สัดส่วนกับความยากของปัญหา ตลอดจนอุปสรรคที่มี อยู่ หรือว่าจะมีขึ้นได้ตามลักษณะของภารกิจที่รับผิดชอบ ด้วยหลักการนี้ ป.ป.ส. จึงได้แต่งตั้ง คณะอนุกรรมการนี้ขึ้นเพื่อดำเนินการ แต่ก่อนจะเริ่มดำเนินการ สำนักงาน ป.ป.ส. ใ้ร่ขอชี้แจง ข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะอนุกรรมการฯ

(2) ลักษณะสภาพของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519⁵ พิจารณาตามบทบัญญัติของกฎหมายเป็นที่เห็นได้ชัดแจ้งว่ามีเจตนารมณ์ที่สำคัญคือ

- (ก) จัดตั้งองค์กร ผู้รับผิดชอบแก้ปัญหายาเสพติดของชาติเป็นส่วนรวม คือ ป.ป.ส.
  - (ข) จัดตั้งส่วนราชการขึ้นเป็นผู้ดำเนินการ คือ สำนักงาน ป.ป.ส.
  - (ค) กำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ครอบคลุมถึงการปฏิบัติของส่วนราชการอื่นที่เกี่ยวข้องกับการป้องกัน ปราบปราม ส่งเสริมปลูกพืชทดแทน และบำบัดรักษา
  - (ง) ควบคุมกระบวนการยุติธรรมที่อยู่ในหน้าที่ของฝ่ายบริหาร
- กฎหมายฉบับนี้มีบทบัญญัติในเรื่องสำคัญเหล่านี้ทั้งหมดเพียง 18 มาตรา ในทางปฏิบัติจึง ก่อให้เกิดปัญหาการตีความมากมายหลายประการเป็นเหตุทำให้เกิดความล่าช้า และไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร⁶

(3) ลักษณะสภาพของการดำเนินการ โดยอำนาจหน้าที่ของ ป.ป.ส. การปฏิบัติในการ แก้ปัญหายาเสพติดขณะนี้แยกเป็น 4 ประการ ลำดับตามลักษณะสภาพของปัญหายาเสพติด คือ

- (ก) การป้องกัน
- (ข) การปราบปราม
- (ค) การบำบัดรักษา
- (ง) การส่งเสริมการปลูกพืชทดแทน

⁵ รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาการดำเนินคดียาเสพติดตามระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม หน้า 172 (สภาวิจัยแห่งชาติ 2526)

⁶ รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาการดำเนินคดียาเสพติดตามระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม หน้า 173 (สภาวิจัยแห่งชาติ 2526)

เพื่อให้การปฏิบัติทั้ง 4 ด้านมีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องมีกฎหมายที่สมบูรณ์ครบถ้วนมากกว่ากฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

(4) มาตรการใหม่ที่ต้องเพิ่มเติมในกฎหมายนี้

1. ให้ ป.ป.ส. เป็นศูนย์รวมและกำกับดูแลโครงการแผนงานทั้งหมดของทุกส่วนราชการ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติด
  2. แนวทางที่ ป.ป.ส.ปฏิบัติต่อส่วนราชการอื่นที่อยู่ในขอบเขตอำนาจหน้าที่
  3. ให้ ป.ป.ส.มีอำนาจโดยชัดแจ้งในการควบคุมคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ก่อนส่งฟ้องศาล
  4. ให้ ป.ป.ส.มีอำนาจโดยชัดแจ้งในการติดตาม ตรวจสอบการต้องโทษของนักโทษคดียาเสพติด
  5. บทลงโทษโดยควบคุมผู้กระทำผิดบางลักษณะ โดยฝ่ายบริหารหรือ ป.ป.ส.
  6. บทลงโทษผู้กระทำผิดบางลักษณะโดยการยึดทรัพย์สิน เพื่อให้ศาลสั่งริบเว้นแต่ผู้ถูกกล่าวหาจะพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นได้มาโดยสุจริต ไม่ว่าจะมียกฟ้องถึงที่สุดให้ลงโทษหรือไม่ก็ตาม
  7. บทลงโทษอื่น ๆ ที่จำเป็นสำหรับการบังคับ บำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติด เพื่อช่วยให้พ้นจากการติดยาและลดปริมาณความต้องการยาเสพติด ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการป้องกันและปราบปรามอย่างมากด้วย
  8. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านการปราบปรามควรกำหนดให้มีพนักงานสอบสวน แต่งตั้ง และควบคุมโดย ป.ป.ส.
  9. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านการปราบปราม ควรเพิ่มอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ให้รวมถึงความผิดอาญาอื่นด้วยที่ปรากฏ หรือเกี่ยวเนื่องกับการปฏิบัติหน้าที่ หรือเพราะได้ปฏิบัติตามหน้าที่
- ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519⁷ ตามที่เลขาธิการ ป.ป.ส. ได้ชี้แจงต่อที่ประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ดังกล่าว หากจะสรุปเฉพาะปัญหาสำคัญซึ่งจำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายแล้ว ก็อาจพิจารณาได้จากปัญหาซึ่งได้เสนอเข้าสู่ที่ประชุมคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเพื่อทราบและพิจารณาถึงปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่เกิดขึ้น ซึ่งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดได้พิจารณาและมีมติดังนี้
- 4.2.2 มติที่ประชุมคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

⁷ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519

1. เรื่อง การริบทรัพย์สินของจำเลยในคดีความผิดตามกฎหมายยาเสพติด

คณะอนุกรรมการปราบปรามยาเสพติดได้พิจารณาเห็นว่า⁸ การปราบปรามยาเสพติดในปัจจุบันนี้ไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากปรากฏว่าผู้ต้องหา จำเลยหรือผู้ต้องโทษในคดีความผิดตามกฎหมายยาเสพติดฐานเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก ครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่ายนั้นได้รับผลประโยชน์จากการกระทำผิด เป็นจำนวนมาก และเมื่อได้รับโทษตามคำพิพากษาแล้วก็อาจจะใช้ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำผิดดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งสภาพการต้องโทษที่พิเศษกว่านักโทษในคดีอื่น ๆ การริบทรัพย์สินตามบทบัญญัติใน ป.อาญา ก็ไม่อาจจะกระทำได้ เพราะขาดพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้มาหรือใช้ในการกระทำความผิด จึงเห็นสมควรให้ศาลมีอำนาจสั่งริบทรัพย์สินในความครอบครองของจำเลยในคดีความผิดตามกฎหมายยาเสพติดฐานผลิต นำเข้า ส่งออก ครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่าย ตลอดจนทรัพย์สินในความครอบครองของกลุ่มสมรส ผู้สืบสันดาน บุพการี และบุคคลอื่นซึ่งได้รับโอนจากจำเลยภายในกำหนดเวลาไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันจับกุม เว้นแต่ผู้ครอบครอง จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการประกอบอาชีพโดยสุจริต

แสดงให้เห็นว่า อาชญากรรมเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นอาชญากรรมที่ผู้กระทำได้รับผลตอบแทนอย่างสูง ทั้งนี้ปรากฏว่า เมื่อยาเสพติดถูกส่งจากแหล่งผลิตไปยังตลาดโลกแล้ว ราคาเสพติดจะสูงขึ้นอีกหลายสิบเท่าตัว และด้วยผลประโยชน์มหาศาลดังกล่าว ผู้เป็นนายทุนหรือตัวการสามารถทุ่มเททรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดในการสร้างบิรวารให้เป็นหุเป็นดา หรือสร้างขบวนการกระทำความผิดให้กว้างขวาง และเข้มแข็งยิ่งขึ้น ตลอดจนใช้ทรัพย์สินนั้นในการซื้ออิทธิพลให้รอดพ้นจากการจับกุมได้บางครั้งแม้จะถูกพิพากษาลงโทษ แต่เมื่อพ้นโทษแล้วก็สามารถใช้ทุนทรัพย์ที่ได้จากการค้ายาเสพติดกลับมาค้ายาเสพติดอีก

ดังนั้นตราบไคที่ยังไม่อาจดำเนินการต่อทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำผิดของนายทุนหรือตัวการได้ ทรัพย์สินนั้นจะเป็นเครื่องมืออันทรงพลังที่จะช่วยคุ้มครองนายทุน และกิจการค้ายาเสพติดของนายทุน ให้สามารถคงอยู่ได้ตามปกติ ซึ่งจะทำให้การปราบปรามยาเสพติดไม่ประสบผลตามที่ต้องการ

ปัจจุบันประมวลกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการริบทรัพย์สินซึ่งเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญาไว้ และแม้จะได้กำหนดให้ทรัพย์สิน ซึ่งบุคคลได้มา

⁸ รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาการดำเนินคดียาเสพติดตามระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม หน้า 174 (สภาวิจัยแห่งชาติ 2526)

จากการกระทำความผิด เป็นทรัพย์สินที่ศาลจะสั่งริบได้ก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติเป็นการยากที่จะพิสูจน์ เพื่อให้ศาลสั่งริบทรัพย์สิน ซึ่งเป็นเงินอันได้จากการค้ายาเสพติด นอกจากนี้หากผู้ค้ายาเสพติดโอนหรือถ่ายเทกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินไปยังผู้อื่น ก็ยังเป็นการยากที่จะพิสูจน์และติดตามเพื่อดำเนินการริบได้⁹

เพื่อให้สามารถดำเนินการกับทรัพย์สินของผู้ค้ายาเสพติดได้ สำนักงาน ป.ป.ส.ได้เสนอมาตรการกฎหมายเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินของผู้ค้ายาเสพติดโดยเฉพาะ ทั้งนี้โดยกำหนดให้มีมาตรการพิจารณาจำแนกและกลั่นกรองว่า ทรัพย์สินใดเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่ออำนวยความสะดวกและเป็นแนวทางแก่ศาลในการพิจารณาสั่งริบทรัพย์สินนั้น นอกจากนี้ในกรณีที่มีการโอน หรือถ่ายเทกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน เพื่อให้รอดพ้นจากการถูกริบ ก็ได้กำหนดมาตรการเฉพาะเพื่อให้ สามารถติดตาม และริบทรัพย์สินดังกล่าวได้ด้วย

สำหรับมาตรการกฎหมายเพื่อริบทรัพย์สิน ซึ่งอยู่ในระหว่างการพิจารณาของ คณะอนุกรรมการพิจารณาร่างและปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด และคาดว่าจะมีหลักการตามแนวทางที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น มีสาระสำคัญดังนี้

(1) ชั้นยึดและอายัดทรัพย์สิน เลขานุการ ป.ป.ส.จะเป็นผู้แจ้งให้คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ยึด หรืออายัดทรัพย์สินในความครอบครองของผู้ต้องหาในคดียาเสพติดฐานผลิต นำเข้า ส่งออก ครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่าย ตลอดจนทรัพย์สินในความครอบครองของคู่สมรส ผู้สืบสันดาน บุพการี และในความครอบครองของบุคคลอื่น ซึ่งได้รับ โอนจากผู้ต้องหาภายในกำหนดเวลาไม่เกิน ๑ ปี นับแต่วันจับกุม

(2) ชั้นจำแนกทรัพย์สิน คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน จะพิจารณาว่า ทรัพย์สินใด น่าจะได้อาศัยหรือได้มาจาก การกระทำผิด และรายงานให้เลขานุการ ป.ป.ส.ทราบ

(3) ชั้นริบทรัพย์สิน เลขานุการ ป.ป.ส.จะแจ้งพนักงานอัยการให้ยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อขอให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำผิด เกี่ยวกับยาเสพติด

2. เรื่องการควบคุมบุคคลที่เป็นตัวการ ผู้สมคบ ผู้ใช้หรือผู้สนับสนุนในการกระทำผิดกฎหมายยาเสพติด¹⁰

⁹ อ้างแล้ว หน้า 72

¹⁰ รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาการดำเนินคดียาเสพติดตามระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม หน้า 175 (สภาวิจัยแห่งชาติ 2526)

คณะอนุกรรมการปราบปรามยาเสพติดได้พิจารณาเห็นว่า กรณีผู้ต้องสงสัยว่าเป็นตัวการ ผู้สมคบ ผู้ใช้หรือผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดกฎหมายยาเสพติดฐานเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก ครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่ายที่มีได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง การรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ให้ศาลเชื่อว่า ผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดยังไม่ปรากฏว่าเคยกระทำได้ ผู้กระทำผิดเหล่านั้น จึงยังสามารถกระทำความผิดกฎหมายดังกล่าวได้ตลอดไป จึงเห็นสมควรให้ ป.ป.ส. มีอำนาจสั่งให้ควบคุมบุคคลที่มีการกระทำปรากฏตามหลักฐานการสืบสวนว่าเป็นตัวการ ผู้สมคบ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดกฎหมายยาเสพติด ฐานเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก ครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่ายไว้ในระยะเวลาที่กำหนด

เนื่องจากอาชญากรรมยาเสพติดมีลักษณะการดำเนินงาน ในรูปแบบของ องค์กรอาชญากร (Organized Crime) โดยแบ่งความรับผิดชอบในการทำงานเป็นระดับชั้น มีขบวนการที่ซับซ้อนและประสานกันทั้งภายในและภายนอกประเทศ และประการสำคัญก็คือ บุคคลซึ่งเป็นระดับหัวหน้าขององค์กร มักจะมีอาชีพที่ถูกกฎหมายบังหน้า และจะไม่สร้างหลักฐานซึ่งแสดงว่าเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติด

การจับกุมบุคคลระดับหัวหน้าซึ่งเป็นตัวการสำคัญ จึงกระทำได้ยากเพราะขาดพยานหลักฐาน

การจับกุมผู้ลักลอบค้ายาเสพติด ที่เจ้าหน้าที่จับกุมได้ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ค้ารายย่อย ผู้ขนส่ง และผู้ค้าสำคัญรองจากนายทุน ซึ่งการจับผู้กระทำความผิดดังกล่าว จะไม่สามารถแก้ไขปัญหาในการปราบปรามยาเสพติดได้ ทั้งนี้เพราะจะมีผู้กระทำความผิดใหม่เกิดขึ้นแทนอยู่เสมอ การไม่สามารถจับกุมผู้เป็นนายทุน หรือไม่สามารถใช้มาตรการทางกฎหมายดำเนินการแก่นายทุน ได้ จึงเป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งของการแก้ไขปัญหายาเสพติด¹¹

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว คณะอนุกรรมการปราบปรามยาเสพติด ซึ่งมีหน้าที่และความรับผิดชอบด้านปราบปรามยาเสพติด เห็นเป็นการจำเป็นและสมควรที่จะมีมาตรการกฎหมายที่เด็ดขาด และมีประสิทธิภาพในการปราบปรามผู้เป็นนายทุนหรือตัวการ โดยมาตรการกฎหมายดังกล่าวนี้ ฝ่ายบริหารจำเป็นต้องเข้าดำเนินการในกระบวนการลงโทษผู้เป็นนายทุนหรือตัวการให้รวดเร็ว เด็ดขาด และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันเป็นกระบวนการยุติธรรมพิเศษเพิ่มเติมจากกระบวนการยุติธรรม ซึ่งศาลเป็นผู้พิจารณาพิพากษาโทษ

¹¹ อ้างแล้ว หน้า 73

มาตรการกฎหมายซึ่งให้อำนาจฝ่ายบริหารในการสั่งลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด บางประเภทได้นี้ โดยข้อเท็จจริงแล้วได้เคยมีใช้บังคับในประเทศไทย เช่น มาตรการกฎหมายเกี่ยวกับบุคคลอันธพาลและบุคคลผู้เป็นภัยสังคม เป็นต้น

สำนักงาน ป.ป.ส.ยังต้องรับผิดชอบดูแลการปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดตลอดจนปัญหาอันเกิดจากการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว จึงได้ดำเนินการเพื่อให้มีการบังคับใช้มาตรการกฎหมายนี้ โดยพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของมาตรการกฎหมายเป็นสำคัญ นอกจากนี้กระบวนการต่าง ๆ ในการสั่งควบคุมตัว เป็นการมีคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง ซึ่งประกอบด้วยบุคคลจากกระบวนการยุติธรรมและนิติบัญญัติ และการสั่งควบคุมตัว โดย ป.ป.ส. ซึ่งมีนายกรัฐมนตรียเป็นประธาน หลักการเช่นนี้สำนักงาน ป.ป.ส. เห็นว่า น่าจะเป็นการเพียงพอในการป้องกันผู้บริสุทธิ์มิให้ต้องมารับโทษโดยการใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร ซึ่งมีเจตนารมณ์ที่แท้จริงในการปราบปรามผู้อยู่เบื้องหลังการค้ายาเสพติดเท่านั้น

สำนักงาน ป.ป.ส.ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการในการสั่งควบคุมตัวไว้ดังนี้

1. การเสนอรายงาน เลขาธิการ ป.ป.ส.หรืออธิบดีกรมตำรวจเป็นผู้เสนอรายงานตามหลักฐานการสืบสวนว่าผู้ใดได้กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ฐานผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่ายหรือครอบครองเพื่อจำหน่ายต่อประธาน ป.ป.ส.พร้อมด้วยข้อเท็จจริง และรายละเอียดเกี่ยวกับพฤติการณ์ดังกล่าว เพียงพอที่จะเชื่อได้ว่ามีการกระทำความผิดจริง เมื่อประธาน ป.ป.ส.ได้รับรายงานแล้วเห็นว่ามีมูลความผิด ให้สั่งจับกุมและให้คณะอนุกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงดำเนินการสอบสวน
2. ชั้นสอบสวนข้อเท็จจริง คณะอนุกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง จะต้องดำเนินการสอบสวนข้อเท็จจริงให้แล้วเสร็จภายในเวลา 60 วัน นับแต่วันจับกุมแล้วรายงานต่อ ป.ป.ส. พร้อมทั้งความเห็นว่าการสั่งควบคุมตัว หรือให้ปล่อยผู้ถูกจับ
3. ชั้นสั่งควบคุมตัว ป.ป.ส. เป็นผู้มีอำนาจในการสั่งควบคุมตัวหรือ ให้ปล่อยตัวผู้ถูกจับ ในกรณีที่เห็นควรให้ควบคุมตัว ป.ป.ส.จะสั่งควบคุมตัวมีกำหนด เวลา 6 เดือน นับแต่วันถูกจับกุม และหากมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จะสั่งให้ควบคุมตัวอีกครั้งละ 6 เดือน ก็ได้ แต่รวมกันต้องไม่เกิน 2 ปี¹²

¹² รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาการดำเนินคดียาเสพติดตามระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม หน้า 172 (สภาวิจัยแห่งชาติ 2526)

แต่โดยที่การดำเนินการเพื่อให้มีมาตรการกฎหมายนี้ ต้องผ่านขั้นตอนตามกระบวนการนิติบัญญัติดังเช่นกฎหมายทั่วไป และปรากฏว่าการพิจารณาร่างกฎหมายในขั้นตอนที่ผ่านมาแล้ว ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง มีความเห็นว่า ลักษณะของกฎหมายซึ่งให้อำนาจฝ่ายบริหารในการส่งควบคุมตัวผู้หนึ่งผู้ใดนั้น จะเป็นการขัดกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้เพราะรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้อำนาจในการพิจารณาพิพากษาลงโทษเป็นของศาล การปราบปรามผู้เป็นตัวการสำคัญในการค้ายาเสพติด เป็นสิ่งที่ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาเสพติดและผู้มีอำนาจหน้าที่ ในกระบวนการนิติบัญญัติสมควรประจักษ์ถึงอุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อแสวงหาแนวทางจัดสิ่งที่เป็นภัยต่อความสงบเรียบร้อยและความผาสุกของประชาชน¹³

3. เรื่อง การบังคับบำบัดรักษาผู้เข้ารับการบำบัดรักษาทั้งสมัครใจและถูกบังคับ

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติได้ประชุมพิจารณาปัญหาเยาวชนกับยาเสพติด และมีมติมอบให้สำนักงาน ป.ป.ส. ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาเพิ่มอำนาจให้แก่เจ้าพนักงาน ในการควบคุมและส่งตัวผู้ต้องสงสัยว่าติดยาเสพติดไปตรวจและส่งไปบำบัด รักษาได้ ให้วางบทลงโทษผู้ติดยาเสพติดที่หลบหนีในระหว่างการบำบัดรักษา ให้สร้างหน่วยงานควบคุมตัวผู้ติดยาเสพติด โดยแยกเยาวชนและผู้ใหญ่ออกจากกัน ให้กำหนดหน่วยงานรวมทั้งบทบังคับเกี่ยวกับการฝึกอาชีพ และติดตามผลหลังการบำบัดรักษาด้วย และให้ผู้เข้ารับการบำบัดรักษาทั้งสมัครใจและถูกบังคับต้องรับการบำบัดรักษาโดยตลอด ตามที่ราชการกำหนด¹⁴

ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 มาตรา 13 (6) ได้บัญญัติให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีอำนาจและหน้าที่ประสานงานและกำกับการบำบัดรักษาตัวผู้ติดยาเสพติด มาตรการบำบัดรักษาจึงเป็นมาตรการหลักประการหนึ่ง ที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกำหนดเป็นนโยบายในการแก้ไขปัญหาเสพติด เพื่อลดความต้องการ (Demand) ของยาเสพติด โดยการป้องกันมิให้มีการใช้ยาเสพติด และลดจำนวนผู้ติดยาเสพติดแล้วให้

สำหรับวิธีการในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ที่ได้ทำกันมาหลายประเทศ ทั้งในยุโรป สหรัฐอเมริกา และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งประเทศไทยด้วยมีแนวทางในการบำบัดรักษาอย่าง

¹³ รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาการดำเนินคดียาเสพติดตามระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม หน้า 172 (สภาวิจัยแห่งชาติ 2526)

¹⁴ รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาการดำเนินคดียาเสพติดตามระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม หน้า 176 (สภาวิจัยแห่งชาติ 2526)

เดียวกัน โดยมีขั้นตอนการบำบัดรักษา 4 ขั้นตอน คือ การเตรียมการ (Pre-admission) การถอนพิษยา (Detoxification) การฟื้นฟูสมรรถภาพ (Rehabilitation) และการติดตามผล (After-case)

แม้ว่าการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดจะมี 4 ขั้นตอนดังกล่าว แต่ในทางปฏิบัติสำหรับประเทศไทย ปรากฏว่า ได้ทำในขั้นเตรียมการ (Pre-admission) และขั้นถอนพิษยา (Detoxification) เท่านั้น ส่วนขั้นฟื้นฟูสมรรถภาพ (Rehabilitation) และขั้นติดตามผล (After-case) ยังดำเนินงานอยู่ในวงจำกัด เพราะมาตรการกฎหมายที่ชัดเจน และประการสำคัญ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ซึ่งใช้อยู่ในปัจจุบันยังไม่เอื้ออำนวยให้การดำเนินงานด้านการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด บรรลุผลตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ

ในระบบสมัครใจ ตามมาตรา 94 แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ได้เกิดมีปัญหาในกรณีที่ผู้ป่วยไม่อยู่ครบตามระยะเวลาที่กำหนดในการบำบัดรักษา ซึ่งเป็นการยากที่จะทราบถึงสาเหตุ ประกอบกับข้อบังคับและระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ที่รองรับพระราชบัญญัตินี้ หรือความเกี่ยวพันกับอำนาจตามกฎหมายอื่นที่ไม่มีกำหนดไว้ ในทางปฏิบัติจึงไม่สามารถดำเนินการใด ๆ ให้ผู้ป่วยกลับมาบำบัดรักษาต่อไปได้ ในระบบบังคับ ตามมาตรา 98 แห่งพระราชบัญญัติ ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ก็ยังมีได้ดำเนินการจัดตั้งสถานพยาบาลโดยเฉพาะสำหรับผู้ต้องโทษตามมาตรา 91 หรือมาตรา 92 เป็นครั้งที่ 3 เมื่อพ้นโทษแล้วเพื่อศึกษาหามาตรการกฎหมายที่เหมาะสมสำหรับแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงสมควรพิจารณาแนวทาง และมาตรการ ของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องคือ

4.2.3 แนวทางของสำนักงาน ป.ป.ส.

สำนักงาน ป.ป.ส.มีแนวความเห็น ว่า สมควรมีระบบบังคับบำบัดรักษาโดยพิจารณาเพิ่มอำนาจให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ ในการควบคุมผู้ต้องสงสัยว่าเสพยาเสพติดส่ง ไปตรวจและควบคุมระหว่างรอผลตรวจ หากตรวจทราบว่า เป็นผู้เสพยาเสพติด ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ส่งไปรับการบำบัดรักษายังสถานบำบัดรักษาได้ ในระหว่างการบำบัดรักษา ให้ถือว่าผู้เสพยาเสพติดเป็นผู้อยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ การหลบหนีจากสถานบำบัดรักษา อาจวางบทกำหนดให้ถือว่าเป็นผู้หลบหนีจากการควบคุมของพนักงานเจ้าหน้าที่ พิจารณาเพิ่มบทบังคับในส่วนที่ว่าด้วยการติดตามผลหลังการบำบัดรักษา การฝึกฝนอาชีพให้ผู้ได้รับการบำบัดรักษา และกำหนดหน่วยงานรับหน้าที่ติดตามและจัดอบรมฝึกอาชีพตามความเหมาะสมให้มีการบังคับให้ผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษา และให้ผู้เข้ารับการบำบัดรักษาทั้งสมัครใจและถูกบังคับ ต้องรับการบำบัดรักษาโดยตลอดตามที่ทางราชการกำหนด ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการด้าน

บำบัดรักษามีประสิทธิภาพ เพื่อลดปริมาณผู้เสพยาเสพติดให้น้อยลง ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่การป้องกันและปราบปรามด้วย¹⁵

การใช้ชื่อนี้ว่า “การฟื้นฟูสมรรถภาพ” เพราะการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ตัวผู้ติดยาเสพติด มิใช่เพียงแต่ให้ผู้ติดยาเสพติดเลิกเสพยาได้เพียงชั่วคราวเท่านั้น ทั้งสภาพการติดยาเสพติดก็มีใช้การเจ็บป่วยตามธรรมชาติ แต่เป็นเรื่องของความเคยชินต่อยาเสพติด และสิ่งสำคัญที่สุดในการช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติด คือการแก้ไขเปลี่ยนแปลงผู้ติดยาเสพติดให้กลับมีสภาพเป็นปกติ สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้ดังเช่นบุคคลธรรมดาทั่วไป การนำเอาคำว่า “การฟื้นฟูสมรรถภาพ” มาเป็นชื่อหมวดและชื่อของการดำเนินการ เพื่อแก้ไขเปลี่ยนแปลงผู้ติดยาเสพติด จึงน่าจะเป็นชื่อที่เหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการแก้ไขปัญหายาเสพติด

ประการที่สอง แม้จะกำหนดชื่อว่า “การฟื้นฟูสมรรถภาพ” แต่ขั้นตอนต่างๆ ในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงผู้ติดยาเสพติด คือ การเตรียมการ การถอนพิษยา การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการติดตามผล ยังคงมีเช่นเดิมทุกประการ โดยการออกระเบียบข้อบังคับได้ภายหลัง¹⁶

ประการที่สาม ระบบการฟื้นฟูสมรรถภาพในพระราชบัญญัตินี้ เป็นระบบบังคับ ซึ่งต่างจากระบบการทำบำบัดรักษาโดยสมัครใจ ตามมาตรา 94 แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ซึ่งจะช่วยเสริมสร้าง และรวมกับระบบอื่น ในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ทั้งนี้ระบบบังคับจะทำหน้าที่นำตัวผู้ติดยาเสพติด ซึ่งหลงเหลืออยู่ในสังคมโดยมิได้เข้ารับการบำบัดรักษาตามมาตรา 94 หรือตามระบบราชทัณฑ์ ซึ่งต้องเป็นผู้ต้องโทษแล้ว ให้มารับการฟื้นฟูสมรรถภาพตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้

ประการที่สี่ สถานพิสูจน์ตามมาตรา 59 นี้ มีอำนาจหน้าที่พิสูจน์ผู้ต้องสงสัย เพราะมีอาการหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าติดยาเสพติด ซึ่งมีได้หมายความถึง ผู้เสพยา โดยเฉพาะเท่านั้น เพราะผู้เสพยาอาจจะยังไม่ติดยาเสพติดก็ได้ ส่วนเหตุที่ไม่กำหนดให้พิสูจน์ด้วยนั้น เพราะการเสพยาเป็นความผิดมิโทษทางอาญา หากจะให้ผู้เสพยาเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพด้วย จะเป็นผลให้ขัดแย้งกับบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดฐานเสพยา ซึ่งมีใช้เจตนารมณ์ของการฟื้นฟูสมรรถภาพในร่างพระราชบัญญัตินี้ นอกจากนี้การบัญญัติให้มีอำนาจพิสูจน์ผู้เสพยาได้ อาจเกิดปัญหาว่า เป็นผู้เสพยาจริงหรือไม่เพียงใด ซึ่งปัจจุบันการพิสูจน์ว่าเป็นผู้เสพยาเพื่อ

¹⁵ สภาพปัญหายาเสพติดในประเทศไทย, เอกสาร โรเนียว, กองนิติการและพิสูจน์หลักฐาน สำนักงาน ป.ป.ส.

¹⁶ อ้างแล้ว หน้า 75

ดำเนินคดีความผิดฐานเสพ ยังเป็นการยากที่จะให้ศาลพิพากษาลงโทษได้ เพราะปัญหาที่สำคัญคือ ไม่อาจพิสูจน์ได้อย่างชัดเจนว่า มีการเสพยาเสพติดชนิดใดเข้าสู่ร่างกาย

ประการที่ห้า ข้อแตกต่างระหว่างผู้เสพตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 กับผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัตินี้ คือผู้เสพเป็นผู้กระทำผิดกฎหมาย และจะต้องได้รับโทษตามกฎหมาย เว้นแต่จะสมัครเข้ารับการบำบัดรักษา จึงได้รับยกเว้นโทษ ส่วนผู้ติดยาเสพติดมิใช่ผู้กระทำผิดกฎหมาย แต่เป็นผู้ถูกมาตรการทางกฎหมายบังคับให้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพ ซึ่งถ้าหลบหนีจึงมีความผิดตามกฎหมาย

ส่วนคำนิยาม “ผู้ติดยาเสพติด” ซึ่งอาจเป็นปัญหาว่า ปัจจุบันทางการแพทย์ยังไม่อาจหาข้อยุติได้ว่า การติดยาเสพติดนั้นเป็นอย่างไร คำนิยามดังกล่าวจึงอาจไม่สอดคล้องกับข้อยุติทางการแพทย์ซึ่งจะมีขึ้นต่อไปนั้น ปัญหานี้จะไม่มีผลกระทบต่อคำนิยาม “ผู้ติดยาเสพติด” แต่ประการใด เพราะคำนิยามนี้ถือเอาลักษณะสำคัญซึ่งทางการแพทย์บ่งชี้ว่า เป็นผู้ติดยาเสพติดมาเป็นบรรทัดฐานในการกำหนดว่าเป็นผู้ติดยาเสพติด เพื่อให้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพ จึงไม่จำเป็นต้องรอการพิจารณารายละเอียด ประการอื่น ซึ่งยังไม่มีข้อยุติ อันจะเป็นผลให้ไม่สามารถดำเนินการเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพได้เลย

สำหรับการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพ ในหมวดการฟื้นฟูสมรรถภาพนี้ จะใช้บุคลากรของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการตามภารกิจของตน ซึ่งการดำเนินการในลักษณะเช่นนี้ เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้ว โดยจัดรูปแบบการใช้ทรัพยากรให้เป็นไปตามหลักการ และแนวทางในการฟื้นฟูสมรรถภาพ จึงมิใช่เป็นการสร้าง “อาณาจักร” ขึ้นใหม่แต่ประการใด¹⁷

สำหรับมาตรการบังคับบำบัดรักษานี้ บางแนวความเห็นคัดค้านการบำบัดรักษาว่า ผู้ติดยาเสพติดไม่ควรถูกบังคับให้เข้ารับการบำบัดรักษา เพราะการติดยาเสพติดก็เป็นการตัดสินใจของผู้ติดยาเสพติดเอง การจะเข้ารับการบำบัดรักษาหรือไม่ จึงเป็นเรื่องของเสรีภาพที่สมควรให้ผู้ติดยาเสพติดได้ตัดสินใจเองด้วยซึ่งความเห็นเช่นนี้มีได้ค้ำถึงข้อเท็จจริงว่า ผู้ติดยาเสพติดส่วนมากเป็นผู้ที่อยู่ในสภาพไม่มีสติสัมปชัญญะเพียงพอที่จะตัดสินใจเข้ารับการรักษาได้ ดังนั้นจึงสมควรพิจารณาว่าการติดยาเสพติดเป็นโรคประการหนึ่งที่ปรากฏในสังคม ซึ่งการบังคับให้ผู้ติดยาเสพติดต้องเข้ารับการ

¹⁷ รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาการดำเนินคดียาเสพติดตามระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม (สภาวิจัยแห่งชาติ 2526)

บำบัดรักษา ก็มีได้เป็นการบังคับที่ก้าวล่วงไปกว่าการบังคับให้ผู้ติดเชื้อโรคระบาดต้องไปรับการรักษาแต่ประการใด

นอกจากนี้ ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับมาตรการบังคับบำบัดรักษา ได้เสนอความเห็นที่ผู้ติดเชื้อเสพติดเป็นผู้ที่มีจิตใจและร่างกายอยู่ในสภาพด้อยกว่าบุคคลโดยทั่วไป หากต้องถูกบังคับให้เข้ารับการบำบัดรักษาซึ่งอยู่ในขอบเขตจำกัด ก็อาจทำให้ผู้ติดเชื้อเสพติด คิดว่าเป็นสภาพการณ์ซึ่งซ้ำเติม อันเป็นเหตุให้ได้รับความกระทบกระเทือนทั้งกายและใจยิ่งขึ้น แต่ปัญหาดังกล่าวนี้อาจกระทำการแก้ไขได้โดยง่าย ทั้งนี้ โดยการชี้แจงให้ผู้ติดเชื้อเสพติดที่มีทัศนคติเช่นนั้น ได้เข้าใจว่า การบังคับให้เขาต้องเข้ารับการบำบัดรักษานี้เป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ของผู้ติดเชื้อเสพติด โดยแท้จริง

4. เรื่อง การจัดตั้งสถานพิสูจน์¹⁸

สืบเนื่องจากที่ ป.ป.ส.¹⁹ มีมติเห็นชอบในโครงการบังคับให้ผู้ติดเชื้อเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษา และให้ผู้เข้ารับการบำบัดรักษาทั้งสมัครใจและถูกบังคับต้องรับการบำบัดรักษาโดยตลอด จึงจำเป็นต้องจัดตั้งสถานพิสูจน์ขึ้น โดยกำหนดให้ ป.ป.ส. โดยอนุมัติของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศจัดตั้งสถานพิสูจน์ เพื่อพิสูจน์ผู้ต้องสงสัยเพราะมีอาการ หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าติดเชื้อเสพติด หรือผู้ขอรับการฟื้นฟูสมรรถภาพว่าเป็นผู้ติดเชื้อเสพติดหรือไม่ และบัญญัติให้สถานพิสูจน์มีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยไว้ได้ไม่เกิน 72 ชั่วโมง ตลอดจนให้ผู้อำนวยการสถานพิสูจน์ แพทย์ และพนักงานเจ้าหน้าที่สถานพิสูจน์มีอำนาจหน้าที่กระทำการใด ๆ เท่าที่จำเป็นเพื่อการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติด

5. เรื่อง การจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ²⁰

สืบเนื่องจากที่ ป.ป.ส. มีมติเห็นชอบในโครงการบังคับให้ผู้ติดเชื้อเสพติด เข้ารับการบำบัดรักษาและให้ผู้เข้ารับการบำบัดรักษาทั้งสมัครใจและถูกบังคับต้องรับการบำบัดรักษาโดยตลอด จึงจำเป็นต้องจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยกำหนดให้ ป.ป.ส. โดยอนุมัติของคณะรัฐมนตรี มีอำนาจประกาศจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟู สมรรถภาพ เพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดเชื้อเสพติด และให้ประธาน ป.ป.ส. ด้วยความเห็นชอบของ ป.ป.ส. มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาสมรรถภาพของผู้ติดเชื้อเสพติดประจำ

¹⁸ รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาการดำเนินคดียาเสพติดตามระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม หน้า 176 (สภาวิจัยแห่งชาติ 2526)

¹⁹ สภาพปัญหาเสพติดในประเทศไทย, เอกสาร โรเนียว, กองนิติการและพิสูจน์หลักฐาน สำนักงาน ป.ป.ส.

²⁰ รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาการดำเนินคดียาเสพติดตามระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม หน้า 177 (สภาวิจัยแห่งชาติ 2526)

ศูนย์ฯ ซึ่งมีหน้าที่พิจารณาสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติด ว่าสมควรปล่อยตัวหรือควรให้การฟื้นฟูสมรรถภาพเพิ่มเติม หรือสมควรให้ย้ายไปยังศูนย์อื่นที่เหมาะสม และบัญญัติให้ศูนย์ฯ มีอำนาจควบคุมผู้ติดยาเสพติดไว้เป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 6 เดือน แต่ไม่เกิน 2 ปี และคณะอนุกรรมการพิจารณาสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติดประจำศูนย์มีอำนาจกำหนดเงื่อนไขใด ๆ ตามที่เห็นสมควร เพื่อประโยชน์ในการฟื้นฟูสมรรถภาพให้ผู้ติดยาเสพติดที่ได้รับการปล่อยตัวเป็นเวลาไม่เกิน 2 ปี

4.2.4 การบังคับใช้พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522

ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ที่ปรากฏชัดในปัจจุบัน น่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับมาตรการบำบัดรักษาโดยสมัครใจ ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 94 และนอกจากนี้ ยังมีปัญหาในการดำเนินการตามบทบัญญัติ มาตรา 98 ในการนำผู้กระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดเป็นครั้งที่ 3 ซึ่งพ้นโทษแล้วไปควบคุมเพื่อให้การบำบัดรักษาด้วย

เนื่องจากการบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติยาเสพติด ให้โทษ พ.ศ. 2522 ต้องประสบกับปัญหาและอุปสรรคในทางปฏิบัติที่สำคัญบางประการ เช่น ปัญหาการไม่อยู่รับการบำบัดรักษาจนครบขั้นตอนตามที่กำหนดไว้ และปัญหาด้านกฎหมายว่า บทบัญญัติตามมาตรา 94 จะสามารถคุ้มครองผู้สมัครเข้ารับการบำบัดรักษา ซึ่งอยู่ในระหว่างการบำบัดรักษาเพียงใด ทั้งนี้เพราะผู้สมัครเข้ารับการบำบัดรักษาจะได้รับความคุ้มครอง โดยได้รับการยกเว้นโทษสำหรับความผิดฐานเสพ กี่ต่อเมื่อได้รับการบำบัดรักษาจนครบถ้วนตามขั้นตอน และได้รับการรับรองเป็นหนังสือแล้วเท่านั้น จึงได้มีมติให้แต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจ เพื่อพิจารณาทบทวนและแก้ไขกฎหมาย กฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ ให้เอื้ออำนวยต่อการบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติด โดยให้มีหน้าที่พิจารณาศึกษาและให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไข กฎหมาย กฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เอื้ออำนวยต่อการบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติด

4.3 การใช้อำนาจรัฐในการออกกฎหมายบังคับบำบัดและสมัครใจบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

มีการถกเถียงกันเป็นเวลานานแล้วว่าการที่รัฐใช้อำนาจออกกฎหมายมาบังคับให้ผู้ติดยาเสพติดต้องเข้ารับการบำบัดรักษาตาม พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พุทธศักราช 2545 เป็นแนวคิดที่ถูกต้องและเหมาะสมเพียงใด อีกทั้งสามารถแก้ไขมิให้ผู้ติดยาเสพติดหวนกลับมาเสพยาซ้ำอีกได้หรือไม่ ทั้งนี้มีความคิดเห็นแบ่งได้เป็นสองฝ่ายดังนี้คือ

ฝ่ายแรกเห็นว่า การที่รัฐใช้กฎหมายมาบังคับบำบัดผู้ติดยาเสพติดมีความเหมาะสมแล้ว เนื่องจากผู้ติดยาเสพติดนั้นส่วนใหญ่จะไม่มีความรู้สำนึก สติสัมปชัญญะไม่สามารถตัดสินใจใดๆ ได้

ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเฉกเช่นเดียวกับการบำบัดฟื้นฟูและสงเคราะห์คนขอทานหรือโสเภณี²¹

ฝ่ายที่สองเห็นว่ารัฐควรใช้ความสมัครใจของผู้ติดยาเสพติดเป็นหลักในการออกกฎหมาย เนื่องจากการบังคับบำบัดโดยรัฐนั้นขัดต่อหลักสิทธิและเสรีภาพ และการบำบัดที่มีประสิทธิผลนั้นจะต้องบำบัดให้หายจากทั้งอาการทางกาย (Physical Dependency) และอาการทางจิต (Mental Dependency) ในเมื่อจิตของผู้เข้ารับการบำบัดถูกบังคับโดยมิได้เกิดจากความสมัครใจที่จะเลิกได้เองแล้ว โอกาสที่จะหายเป็นปกติย่อมเกิดขึ้นได้ยาก

เมื่อพิจารณาถึงหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีการแบ่งแยกอำนาจออกเป็น 3 ฝ่าย ได้แก่ อำนาจอธิปไตยบัญญัติ มีหน้าที่ในการพิจารณาออกกฎหมายต่างๆ อำนาจตุลาการเพื่อการพิจารณาและการตัดสินคดี และอำนาจบริหารเพื่อปฏิบัติตามนโยบายในการบริหารประเทศและการบังคับตามคำพิพากษา โดยแต่ละอำนาจต่างมีความเป็นอิสระแก่กัน และอำนาจหนึ่งจะไปก้าวก่ายหรือแทรกแซงอีกอำนาจหนึ่งไม่ได้ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดที่ว่าการรวบรวมอำนาจเบ็ดเสร็จอยู่องค์เดียวย่อมก่อให้เกิดการกดขี่ข่มเหงจากผู้มีอำนาจ ทำให้ราษฎรขาดหลักประกันแห่งความเสี่ยงในการที่จะถูกใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรม

อย่างไรก็ดีการที่รัฐเข้ามามีบทบาทในการรักษาความสงบเรียบร้อย พัฒนาคุณภาพยกระดับของสังคมให้บรรลุวัตถุประสงค์แห่งรัฐดังที่กล่าวมานั้น มีความจำเป็นที่รัฐต้องเข้าควบคุมความประพฤติ กำหนดปทัสถาน (Norm) ของบุคคลในสังคม และเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งที่รัฐสามารถนำมาใช้สร้างกฎเกณฑ์เป็นแนวทางให้คนปฏิบัติตาม คือ กฎหมาย²² กล่าวคือ รัฐมีอำนาจแห่งรัฐ ซึ่งสามารถใช้อำนาจนั้นบัญญัติกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ตลอดจนกฎเกณฑ์หรือแบบแผน ทั้งที่เป็นข้อส่งเสริมและข้อห้ามความประพฤติของบุคคลในสังคมให้บุคคลประพฤติปฏิบัติตาม รวมทั้งกำหนดกลไกมาตรการบังคับ (Sanction) เพื่อให้ทุกคนต้องยอมเสียสละจำกัดเสรีภาพของตนบางประการและครองตนตามขอบเขตที่รัฐกำหนด

²¹ ประธาน วัฒนวานิชย์. (2520, กันยายน-พฤศจิกายน). “ระบบความยุติธรรมทางอาญา : แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม.” วารสารนิติศาสตร์,9. หน้า 144.

²² ประธาน วัฒนวานิชย์. (2520, กันยายน-พฤศจิกายน). “ระบบความยุติธรรมทางอาญา : แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม.” วารสารนิติศาสตร์,9. หน้า 144.

โดยหลัก แม้การใช้อำนาจแห่งรัฐในการบัญญัติกฎหมายต่าง ๆ ของสังคมจะสามารถกระทำ ได้ แต่ก็ต้องจำกัดภายใต้ขอบเขตแห่งการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลด้วยกัน โดยเฉพาะขอบเขตที่ รัฐจะต้องไม่เข้าไปแทรกแซงสิทธิในการใช้ชีวิตส่วนตัวของบุคคลในรัฐ²³

สรุปแล้วการใช้อำนาจรัฐนั้นจะถูกตัดรอนเสมอ เมื่อมีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของ ประชาชนมากขึ้น และลักษณะแห่งการใช้อำนาจรัฐกับหลักการแห่งการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของ บุคคลจะเป็นดังนี้

1. เสรีภาพของบุคคลมิใช่ข้อยกเว้นของการใช้อำนาจของรัฐ แต่เสรีภาพเป็นหลักการใหญ่ และหลักการสำคัญกว่าการใช้อำนาจ
2. การกระทำในทางสังคมบางประการจะถูกปล่อยให้เป็นเรื่องของความสมัครใจ โดยจะ ไม่มีการใช้อำนาจบังคับ
3. การใช้อำนาจจะกระทำได้ก็แต่ในกรณีที่จะเป็นการเพิ่มพูนความเจริญ และประโยชน์แก่ ชาติบ้านเมืองเป็นส่วนรวมหรือ เพื่อความเสมอภาคกันแห่งประชาชาติ
4. การใช้อำนาจเพื่อจุดประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดจะต้องใช้เพื่อการนั้น โดยเฉพาะจะก้าว ล่วงไปใช้อำนาจนั้นเพื่อกิจการอื่นไม่ได้
5. การใช้อำนาจของรัฐ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการจำกัดตัดรอนสิทธิเสรีภาพจะกระทำได้ก็แต่ใน กรณีที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ และจะต้องเป็นไปตามขั้นตอนแห่งกฎหมายเท่านั้น
6. การใช้อำนาจของรัฐในการบัญญัติกฎหมายภายในจะกระทำ โดยมีบทบัญญัติที่ขัดต่อ หลักว่าด้วยสิทธิมนุษยชนไม่ได้²⁴

กล่าวโดยสรุปการใช้อำนาจรัฐนั้นจะต้องพิจารณาควบคู่ไปกับหลักการคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพของประชาชน อันมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กล่าวคือ รัฐ จะต้องชั่งน้ำหนักไตร่ตรองให้รอบด้านในการที่ออกกฎหมายฉบับใดๆ โดยจะต้องคำนึงอยู่เสมอว่าการใช้ อำนาจรัฐนั้นจะต้องยึดถือหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพสำคัญกว่าการใช้อำนาจรัฐ นอกจากนี้การใช้ อำนาจรัฐออกกฎหมาย หากไม่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) อย่างแท้จริง

²³ วิชา มหาคุณ. (2533). “ผลกระทบกระเทือนของกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมต่อสิทธิในการดำเนินคดีทาง กระบวนการยุติธรรม” เอกสารสัมมนาเรื่อง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของประชาชนในประเทศไทย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 26-27 (อัดสำเนา).

²⁴ สุรางค์ เจริญมั่งคด. (2544). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พุทธศักราช 2534 : ศึกษากรณีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิของผู้ติดยาเสพติด. หน้า 40.

แล้ว ก็ไม่ควรที่จะพิจารณาออกกฎหมายฉบับนั้นๆ มาบังคับใช้แก่ประชาชนเป็นการทั่วไป ซึ่งหากเห็นว่าเป็นเรื่องที่ทำเป็นจริงๆ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ก็จะต้องมีกฎหมายระบุไว้ให้สามารถที่จะออกกฎหมายได้ อย่างไรก็ตามก็รัฐจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนที่ระบุไว้อย่างเคร่งครัด

นอกจากนี้การที่รัฐมีหน้าที่ในการที่จะต้องรักษาความสงบเรียบร้อย ความอยู่ดีกินดี รวมถึงสวัสดิภาพของประชาชน จัดระบบงานและกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและเท่าเทียมกัน และออกกฎหมายมาจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยอาศัยอำนาจฝ่ายบริหารบังคับบำบดรักษาผู้ติดยาเสพติด โดยออกเป็นพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 จริงอยู่ที่การบังคับให้ผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยการควบคุมไว้ในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดถือเป็นการบังคับผู้ติดยาเสพติดเพื่อวัตถุประสงค์ของสังคมส่วนรวม และให้สังคมปลอดภัยจากอันตรายที่อาจจะเกิดจากผู้ติดยาเสพติด และส่งผลให้ประชาชนได้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข แต่การใช้อำนาจในการออกกฎหมายโดยองค์กรของรัฐนั้นต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ซึ่งเห็นได้ว่ากฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติโดยกระทบต่อสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติถึงสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัวอันได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ รวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการกำหนดนโยบาย ตลอดจนวางแผนเศรษฐกิจ สังคม การเมือง อีกทั้งกระบวนการจัดการ โดยองค์กรของรัฐนั้นเป็นไปเพียงเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นหลัก (มาตรา 75) นอกจากนี้เป็นที่ยอมรับกันอย่างชัดเจนว่าผู้เสพยาเสพติดเป็นผู้ป่วย ผู้เสพจึงมีสิทธิที่พึงจะมีเช่นเดียวกับผู้ป่วยโดยทั่วไป และสิทธิประการสำคัญนั้นก็คือสิทธิในการสมัครใจหรือยินยอมที่จะเข้ารับการบำบัดรักษาซึ่งรัฐมีหน้าที่ต้องจัดการและส่งเสริมสุขภาพและการสาธารณสุขให้ประชาชนได้รับบริการที่ได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง (มาตรา 82)²⁵

จากการพิจารณาแล้วเห็นว่าพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในองค์กรฝ่ายบริหาร ควบคุมตัวผู้ต้องหาที่เป็นผู้เสพ ผู้เสพและครอบครอง ผู้เสพ และครอบครองเพื่อจำหน่าย และผู้เสพและจำหน่าย เข้ากระบวนการตรวจพิสูจน์ ซึ่งหากผลการตรวจพิสูจน์พบว่าเป็นผู้ติดยาเสพติด บุคคลเหล่านี้ต้องถูกบังคับเข้ารับการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพ ณ ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพซึ่งอาจได้รับการพิจารณาให้ฟื้นฟูโดยการควบคุมตัวแบบเข้มงวด หรือควบคุม

²⁵ ธรรมนูญ สุภทรากุล, “มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายว่าด้วยการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กับรูปแบบบูรณาการของศาลยาเสพติดในต่างประเทศ”, วิทยานพนธ์ .105-106

แบบไม่เข้มงวด แล้วแต่ดุลยพินิจของคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยมีได้กล่าวถึงความต้องการแห่งจิตของผู้ติดยาเสพติดว่ายินยอมหรือสมัครใจที่จะเลิกเสพยาเสพติดอย่างแท้จริงหรือไม่ อันส่งผลถึงความสัมฤทธิ์ผลของการบำบัดรักษา

อีกทั้งการบังคับให้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู เป็นกรณีของการไม่ให้สิทธิแก่ผู้ติดยาเสพติดในการ เลื่อนนำข้อพิพาทของคนขึ้นสู่ศาลยุติธรรมกรณีที่บุคคลนั้น ไม่อยากบำบัดรักษาตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เฉกเช่นเดียวกับกระบวนการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด โดยศาลยาเสพติดในต่างประเทศโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักการบำบัดฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพต้องบำบัดรักษาให้หายทั้งร่างกาย (Physical Dependency) และจิตใจ (Mental Dependency) เมื่อผู้ติดยาเสพติดไม่มีจิตใต้สำนึกที่อยากจะเลิกเสพยา ก็ไม่มีทางที่กระบวนการบำบัดรักษาจะประสบผลสำเร็จไปได้ ดังนั้นหากรัฐไม่พิจารณาออกกฎหมายจัดตั้งศาลยาเสพติด ซึ่งจะต้องมีการตราเป็นพระราชบัญญัติโดยรัฐสภา ก็ควรจะมีการเพิ่มเรื่องความสมัครใจในการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยกำหนดให้ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์แล้วว่าเป็นผู้ติดยาเสพติดจริงมีสิทธิที่จะสมัครใจในการเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ แต่หากผู้ติดยาเสพติดไม่สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพก็ให้เจ้าพนักงานส่งตัวไปดำเนินคดีต่อไปตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ เพื่อเป็นการป้องกันการนำ คดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญโดยอ้างว่าบทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และหากพิจารณาถึงกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดีโดยฝ่ายบริหาร เช่น กรณีของการชะลอการฟ้อง นอกจากจะกำหนดให้ผู้กระทำ ความผิดรับสารภาพแล้วยังกำหนดหลักการสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือผู้กระทำ ผิดต้องให้ความยินยอมหรือสมัครใจในการใช้กระบวนการเบี่ยงเบนคดีดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ตามพระราชบัญญัติศาลทหารฯ มาตรา 102 ทวิ กำหนดให้อธิบดีกรมศาลทหารหรือพนักงานสอบสวน แล้วแต่กรณี มีอำนาจในการเปรียบเทียบ งดการฟ้องคดีแก่ผู้กระทำ ผิด หากผู้กระทำ ผิดสมัครใจและยินยอมในการชดใช้ค่าปรับตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งหากผู้กระทำ ผิดไม่ตกลงหรือยินยอมในกระบวนการดังกล่าว ก็จะถูกดำเนินคดีไปตามกระบวนการยุติธรรมปกติ

อนึ่งแม้พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พุทธศักราช 2522 (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2528 มาตรา 94 ได้กำหนดมาตรการในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยใช้การสมัครใจของผู้กระทำผิดไว้แล้ว อันได้แก่ผู้เสพยาเสพติด ประเภท 1 ประเภท 2 และประเภท 5 สมัครใจเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในสถานพยาบาลก่อนความผิดจะปรากฏต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยมีใจความสรุปคือหากผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาจนสำเร็จจึงจะได้รับการยกเว้นโทษ แต่เห็นได้ว่ามาตรา 94 กำหนดหลักเกณฑ์ในการสมัครขอเข้ารับการฟื้นฟูไว้

ค่อนข้างกว้างและไม่มีรายละเอียดเกี่ยวกับองค์กรในกระบวนการยุติธรรมในการกำกับดูแล การกลั่นกรอง ผู้กระทำความผิดเบื้องต้นรวมทั้งสิทธิในการต่อสู้คดี สิทธิในการเลือกที่จะสมัครใจเข้ารับการฟื้นฟูหรือเลือกที่จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลปกติ รวมถึงระบบการจัดการโดยล้อมวงพิจารณาร่วมกันค้นหาความจริง ระหว่างผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ผู้เชี่ยวชาญการบำบัด ผู้เสพและครอบครัวอีกทั้งการบำบัดรักษาแบบสมัครใจตามมาตรา 94 แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พุทธศักราช 2522 (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2528 ไม่มีการหลอมรวมกันระหว่างองค์กรแห่งงานยุติธรรมกับเจ้าหน้าที่บำบัดฟื้นฟูและผู้เสพอย่างแนบสนิท เป็นผลให้มีผู้เสพจำนวนไม่น้อยที่สมัครใจเข้ารับการบำบัดนั้นเกิดจากผู้ติดยาเสพติดถูกบังคับจากบิดามารดา หรือครอบครัวโดยมิได้เกิดจากความยินยอมหรือสมัครใจที่จะเลิกอย่างแท้จริง อาทิ จากการวิจัยโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก²⁶ พบว่ามีผู้เสพยาเสพติดจำนวนไม่น้อยที่เคยผ่านการบำบัดฟื้นฟูมาแล้ว 2 ครั้ง ครั้งแรกถูกบังคับให้มาเลิก ทำให้ระหว่างกระบวนการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพจึงมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเลิกยาเสพติด ไม่อยากหายและอยากเมาต่อ ก็ต้องกลับบ้านโดยที่ยังไม่สามารถบำบัดให้หายถึงระดับจิตใจจนกระทั่งกลับเข้ามาบำบัดใหม่ในครั้งที่ 2 ซึ่งครั้งนี้ผู้เสพมาด้วยจิตใจที่เต็มเปี่ยมอยากจะเลิกยาเสพติดอย่างเด็ดขาด

นอกจากนี้ยังพบว่าในทางปฏิบัติยังไม่มีการนำ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พุทธศักราช 2522 (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2528 มาตรา 94 มาบังคับใช้อย่างจริงจังเท่าที่ควร อีกทั้งขาดการประชาสัมพันธ์จากเจ้าหน้าที่รัฐ และกระบวนการบำบัดส่วนใหญ่มุ่งเน้นในการบำบัดรักษาทางกายเป็นหลัก เมื่อผ่านการบำบัดแก้ไขแล้ว ทำให้กลับไปเสพซ้ำได้เนื่องจากจิตใจยังคงมีความต้องการเสพยาเสพติดอยู่นั่นเอง

4.4 เหตุผลที่ควรมีสายาเสพติดในประเทศไทย

นับเนื่องจากการแพร่ระบาดของยาเสพติด²⁷ พบว่ามุมมองของการแก้ไขปัญหาไม่มีแตกต่างกันมากนัก โดยรัฐพยายามหาวิธีการจัดการกับปัญหาเสพติดในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นกำหนดมาตรการลดอุปสงค์ (Demand Reduction) และอุปทานของยาเสพติด (Supply Reduction)

ในด้านของการลดอุปทานของยาเสพติดนั้น รัฐมีความจำเป็นที่จะต้องใช้มาตรการขั้นเด็ดขาดกับผู้ค้ายาเสพติด อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะใช้มาตรการใดก็ตามในทุกรัฐบาลก็มีความตั้งใจจริงที่จะจัดการกับผู้ค้ายา

²⁶ กนกรัตน์ วงศ์ลักษณะพันธ์. (2542). กลยุทธ์การสื่อสารของเจ้าหน้าที่ บำบัดฟื้นฟู กับกรณีมีส่วนร่วมในกิจกรรมฟื้นฟูของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูเพื่อเลิกยาเสพติด. หน้า 81.

²⁷ ณัฐคนัย สุภัทรากุล, “ มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายว่าด้วยการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กับรูปแบบบูรณาการของศาลยาเสพติดในต่างประเทศ ”, วิทยานิพนธ์ น.102

เสพติดให้หมดไป ดังจะเห็นได้จากสถิติการจับกุมและการลงโทษที่เพิ่มขึ้น กระนั้นก็มีได้ทำให้ปัญหายาเสพติดลดหายไป แต่กลับมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันการลดอุปสงค์หรือความต้องการในการใช้ยาเสพติดของผู้ติดยาเสพติดแม้รัฐบาลทุกยุคสมัยต่างเล็งเห็นความสำคัญ แต่กระบวนการหรือระบบของการบำบัดรักษารวมไปถึงแนวคิดในการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดนั้นยังไม่ถูกต้องและเหมาะสมเท่าที่ควร

ปัจจุบันแม้มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดการมองผู้เสพเป็นผู้ป่วย และจำเป็นต้องได้รับการบำบัดรักษาแทนที่จะใช้แนวคิดแก้แค้นทดแทนสำหรับความผิดที่ได้กระทำเหมือนในเช่นอดีตแล้วก็ตาม โดยรัฐได้ตรากฎหมายที่มีชื่อว่า พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พุทธศักราช 2545 อันเป็นการค้นคิดออกจากการพิจารณาของศาลในรูปแบบของการให้อำนาจฝ่ายบริหารในการบังคับบำบัดเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดคนล้นคุกและล้นคดี โดยมีหลักการบังคับบำบัดสำหรับผู้เสพซึ่งจะต้องไม่เป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ระหว่างดำเนินคดีในความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ระหว่างรับโทษจำคุกในความผิดอื่น เมื่อมีการจับตัวผู้กระทำผิดได้แล้วก็จะให้พนักงานสอบสวนนำตัวส่งศาลเพื่อตรวจพิสูจน์กรณีถ้าผลการฟื้นฟูเป็นที่น่าพอใจแก่คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้ถือว่าผู้นั้นพ้นจากความผิดและปล่อยตัวไป แต่ถ้าผลการฟื้นฟูไม่เป็นที่น่าพอใจก็ให้คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแจ้งความเห็นให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการทราบเพื่อดำเนินคดีต่อไป

ในขณะเดียวกันตั้งแต่ปี ค.ศ. 1971 ในประเทศสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย ซึ่งมีพัฒนาการในการแก้ไขปัญหายาเสพติดมาอย่างยาวนานต่างเคยใช้กระบวนการเบี่ยงเบนคดีโดยฝ่ายบริหารมาแล้ว เช่นกันดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในบทที่ 3 ซึ่งมีลักษณะเป็นระบบบังคับบำบัดเช่นเดียวกันกับพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พุทธศักราช 2545 แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องมีการระดมผู้เชี่ยวชาญระดับชาติมาวิเคราะห์และหาหนทางร่วมกัน จนกระทั่งปี ค.ศ. 1989 จึงมีแนวคิดในการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้ระบบบำบัดแบบบูรณาการภายใต้รูปแบบเฉพาะของศาลยาเสพติด และมีการนำมาใช้ในมลรัฐฟลอริดาเป็นครั้งแรกจนประสบผลสำเร็จ และนำไปสู่การนำแนวคิดทั้งหมดมาใช้ในสหรัฐอเมริกาและยังมีการนำแนวคิดดังกล่าวจัดตั้งเป็นศาลยาเสพติดทั่วโลกในปัจจุบันมากกว่า 1,400 ศาล²⁸

ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่สำคัญระดับประเทศ ซึ่งแพร่ขยายและทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมไปถึงการบั่นทอนหรือ

²⁸ โครงการสัมมนา เรื่อง “ศาลบำบัดยาเสพติด: บทบาทเชิงรุกของศาลในการแก้ปัญหาคันติดยา” (เนื่องในโอกาสวันรพี) น.1

ทำลายทรัพย์สินบุคคลของชาติ ซึ่งการกระทำความคิดเกี่ยวกับยาเสพติดพัฒนารูปแบบไปสู่อาชญากรรมที่มีการจัดตั้งในลักษณะองค์กร และมีลักษณะพิเศษยิ่งขึ้น โดยผู้กระทำความผิดอาศัยความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและข้อจำกัดของกฎหมายที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ทำให้มีคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดขึ้นสู่ศาลเป็นจำนวนมาก ศาลยุติธรรมได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหายาเสพติดเช่นเดียวกัน โคนมีการจัดตั้งแผนกคดียาเสพติดในศาลอุทธรณ์ขึ้นตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดียาเสพติด พ.ศ.2550 เมื่อมีการพิจารณาและพิพากษาคดีแล้ว ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่กลับมาก่อทำความผิดซ้ำอีกและยังก่ออาชญากรรม และกระทำความผิดในฐานอื่นเพิ่มขึ้น ดังนั้น เพื่อให้การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยบทบาทของศาลบำบัดยาเสพติด มีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยผู้ติดยาเสพติดให้ได้รับการดูแลที่ถูกต้องเหมาะสมและนำไปสู่การเลิกเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอย่างถาวร ซึ่งจะเป็นการแก้ไขปัญหาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้อย่างยั่งยืน ศาลยุติธรรมจึงศึกษาหารูปแบบ แนวทาง และวิธีการที่เหมาะสมมาใช้แก้ไขปัญหาเสพติดในศาลยุติธรรม²⁹

สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรบุคคล สำนักงานศาลยุติธรรม ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการแก้ปัญหาคนติดยาเสพติดและเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของศาล ในการแก้ปัญหาคนติดยาเสพติด รวมถึงระดมความคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอันจะก่อให้เกิดการพัฒนาให้มีความเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรบุคคลจึงเห็นสมควรจัดการสัมมนาเรื่อง “ศาลบำบัดยาเสพติด:บทบาทเชิงรุกของศาลในการแก้ปัญหาคนติดยา”

ในส่วนความหมายของศาลยาเสพติดหรือศาลคดียาเสพติดหมายถึงศาลพิเศษหรือสารที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะผู้กระทำผิด จำเลย เด็ดกระทำความผิดในคดียาเสพติดเท่านั้น โดยมีรูปแบบดังนี้ ได้แก่ การคัดกรอง การประเมินความเสี่ยง และความต้องการจำเป็นของผู้กระทำผิด การพิจารณาความรับผิดชอบของผู้กระทำผิด และความสัมพันธ์ทางคดีกับศาล นอกจากนี้จะมีกระบวนการตรวจพิสูจน์การเสพติดยาและสอดส่องดูแลผู้กระทำผิด รวมถึงมาตรการบังคับ การสร้างแรงจูงใจ การให้บริการบำบัดฟื้นฟูในศาลยาเสพติดจะมีทีมสหวิชาชีพ ได้แก่ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายจำเลย (หรือทนายสาธารณะกรณีจำเลยยากจน) เจ้าหน้าที่แก้ไขฟื้นฟูในชุมชน นักสังคมสงเคราะห์และเจ้าหน้าที่ด้านการบำบัดวิชาชีพ โดยได้รับการสนับสนุนจากตำรวจ

²⁹ โครงการสัมมนา เรื่อง “ศาลบำบัดยาเสพติด:บทบาทเชิงรุกของศาลในการแก้ปัญหาคนติดยา” (เนื่องในโอกาสวันรพี) น.1

ครอบครัวและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น ในขั้นตอนการพิจารณาคดีหรือเมื่อมีการพ้นกระบวนการศาลยาเสพติดด้วยดี เป็นต้น³⁰

4.5 หลักเกณฑ์สำหรับบุคคลซึ่งมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาพิพากษาจากศาลยาเสพติด (Eligibility)

ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ได้บัญญัติการกระทำ ความผิดของบุคคลไว้ 4 ลักษณะ คือ ผู้เสพ เสพและครอบครอง เสพและครอบครองเพื่อจำหน่าย เสพ และจำหน่าย ซึ่งเป็นการขยายฐานความผิดจากพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พุทธศักราช 2534 ที่บัญญัติฐานความผิดไว้เพียง 2 ฐานความผิด อันได้แก่ ฐานเสพยาเสพติด เสพและครอบครอง อันเนื่องมาจากพระราชบัญญัติฉบับนี้มีเจตนารมณ์เพื่อต้องการคุ้มครองผู้เสพ โดยเฉพาะผู้ที่ ถูกบังคับให้จำหน่ายยาเสพติด ส่วนการผันคดีในรูปแบบของการจัดตั้งเป็นศาลชำนาญพิเศษของศาลยาเสพติดในมลรัฐควีนส์แลนด์ ประเทศออสเตรเลีย โดยหลักทั่วไปแล้วการกระทำ ความผิดประเภทที่สามารถเข้าสู่กระบวนการของศาลยาเสพติดได้จะต้องเป็นการทำความผิดเล็กน้อยและการกระทำ ความผิดอื่น ๆ ที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 7 ปี ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และตาม ระเบียบของการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยการผันคดีของศาลแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ.2003 (Drug Rehabilitation (Court Diversion) Regulation 2000 amendment 2003) กำหนด ฐานความผิดเพิ่มเติม อันได้แก่ ความผิดฐาน ขับขียานพาหนะอันมีลักษณะน่าจะเกิดอันตราย ลักทรัพย์ นื้อ โกง จารกรรมข้อมูลคอมพิวเตอร์ (Hacker) กรรโชกทรัพย์ ความผิดอาญาอันเกิดจากการใช้เช้ค รับของโจร ทำให้เสียทรัพย์ ปลอม เอกสารและใช้เอกสารปลอม ทำเอกสารโดยปราศจากอำนาจ และตัวแทนกระทำการโดยปราศจาก อำนาจ ส่วนการกระทำความผิดที่ไม่อาจขึ้นศาลยาเสพติดได้ เป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 335 340(a)(b) และ มาตรา 413 อ้างในมาตรา 7 ของระเบียบการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยการผันคดีของ ศาลแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2003 อันได้แก่ การกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ข้อหาที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณี ข่มขืนกระทำชำเรา ต่อผู้ขัดขวางเจ้าพนักงาน

ส่วนในมลรัฐฟลอริดา สหรัฐอเมริกา กำหนดวิธีการของผู้ที่จะเข้าสู่ศาลไว้ 2 ประเภท คือ กลยุทธ์ความร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการพิจารณาคดีของศาลยาเสพติด (Pretrial intervention Program) และ กลยุทธ์การนำวิธีการคุมประพฤติมาใช้แทนการพิพากษาให้ลงโทษจำคุก ซึ่งคุณสมบัติ ของผู้ที่เหมาะสมที่จะเข้าสู่กลยุทธ์ความร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการพิจารณาคดีของศาลยาเสพติด

³⁰ โครงการสัมมนา เรื่อง “ ศาลบำบัดยาเสพติด:บทบาทเชิงรุกของศาลในการแก้ปัญหาคนติดยา”(เนื่องใน โอกาสวันรพี) น.2

นั้น โดยหลักการแล้วจะกำหนดคุณสมบัติผู้ที่มีความเหมาะสมจะต้องเป็นผู้กระทำความผิดครั้งแรก และเป็นการกระทำความผิดอาญาเล็กน้อยหรือเป็นความผิดอาญาระดับ 3 ซึ่งเป็นฐานความผิดอันเกี่ยวกับทรัพย์และฐานความผิดเล็กน้อย เว้นแต่ในบางกรณีจะให้โอกาสครอบคลุมถึงบุคคลผู้กระทำความผิดอาญาระดับ 2 ซึ่งรูปแบบการฟื้นฟูย่อมที่จะเข้มงวดยิ่งกว่าปกติอันเป็นไปตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งคดี

ในขณะที่มาตรการในการแก้ไขปัญหาคriminalของประเทศไทย ได้แก้ไขปรับเปลี่ยนมาเป็นระยะเวลานาน แต่ปัญหายาเสพติดมิได้เบาบางลงแต่อย่างใด กลับทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้เป็นผลมาจากการพิจารณาและมองมิติของปัญหาเพียงด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งปัญหายาเสพติดนั้นมีเหตุปัจจัยต่างๆมาเกี่ยวพันให้ต้องเสพยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ อันมีปัจจัยทุนเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างแยกกันไม่ขาด เมื่อผู้ติดยาเสพติดไม่มีทุนหรือทรัพย์สินเพื่อชื้อยาเสพติด อาชญากรรมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับทรัพย์ก็ตามมาเหมือนเป็นสูตรสำเร็จ เห็นได้จากรายงานการวิจัยความสัมพันธ์ของผู้ติดยาเสพติดกับการก่ออาชญากรรมจากผู้ต้องหาในกรุงเทพมหานคร พบว่า³¹ การติดยาเสพติดนั้นมีความสัมพันธ์กับการก่ออาชญากรรมสูงเป็นอย่างยิ่ง โดยผู้ต้องหาที่ติดยาเสพติดได้สารภาพว่าก่ออาชญากรรมครั้งแรกนั้นเกี่ยวกับยาเสพติด สูงถึง 84% และก่ออาชญากรรมครั้งหลังสุดก็เนื่องมาจากยาเสพติดอีกถึง 87% ซึ่งสาเหตุที่ผู้ต้องหาก่ออาชญากรรมก็เพื่อต้องการเงินในการชื้อยาเสพติด ซึ่งเป็นรายจ่ายครั้งหนึ่งของการก่ออาชญากรรมในแต่ละครั้ง โดยคณะผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยไว้อย่างน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งว่า ยาเสพติดมีความสัมพันธ์กับอาชญากรรมที่เกิดขึ้นและเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดอาชญากรรมมากกว่าสาเหตุอื่นใดทั้งหมด

นอกจากนี้ จากรายงานของกระทรวงยุติธรรม สหรัฐอเมริกา เมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. 1999³² ได้อธิบายและวิเคราะห์สาเหตุผู้ต้องขังซึ่งติดยาเสพติด พบว่าผู้ที่กระทำความผิดอาญาต่างๆ ภายใต้อิทธิพลของฤทธิ์ยาเสพติดให้โทษในระดับมลรัฐ เพศชายมีถึง 32.1% เพศหญิง 40.4% ส่วนผู้ต้องขังที่กระทำความผิดอาญาเพื่อที่จะได้เงินหรือทรัพย์สินเพื่อใช้ในการเสพยาเสพติดมี 19% ซึ่งเมื่อวิเคราะห์โดยภาพรวมแล้วพบว่าผู้ต้องขังมากกว่าหนึ่งในสามกระทำความผิดอาญาภายใต้อิทธิพลของฤทธิ์ยาเสพติด

³¹ วุฒิ เหล่าสุนทร และคณะ.(2528). ความสัมพันธ์ของผู้ติดยาเสพติดกับการก่ออาชญากรรมจากผู้ต้องหาในกรุงเทพมหานคร. หน้าพิเศษ.

³² “Drug Policy information Clearinghouse Fact sheet.” *electric journal*,2001,p.2.

มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า³³ในสถานการณ์บางอย่างผู้กระทำ ความผิดอาญาอื่นที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอาจหลีกเลี่ยงไม่ยอมให้ตนถูกดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมปกติ โดยการกระทำความคิดเช่น ลักทรัพย์ หรือวิ่งราวทรัพย์ เมื่อเห็นจวนตัวก็อาจเสพยาเสพติดเข้าไปเพื่อที่จะให้ได้รับการฟื้นฟูโดยไม่ต้องถูกดำเนินคดีอาญา ซึ่งผู้เขียนมองว่าเกิดขึ้นได้ยาก เหตุผลก็คือ เนื่องจากการวางระบบโครงสร้างของศาลยาเสพติดมีการตรวจสอบเกิดขึ้นร่วมกันผู้พิพากษาศาลยาเสพติดและบุคลากรหลากหลายวิชาชีพเข้ามามีส่วนช่วยในการไต่สวนข้อเท็จจริงร่วมกับผู้พิพากษา³⁴ พร้อมกับการทำแบบทดสอบทางจิตวิทยาแบบคัดกรองเบื้องต้นในศาลแขวง และแบบสัมภาษณ์เจาะลึกในศาลยาเสพติด ที่ปรากฏเด่นชัดก็คือจากผลการดำเนินงานของศาลยาเสพติดของมลรัฐควีนส์แลนด์พบว่ากว่าครึ่งหนึ่งออกจากกระบวนการศาลยาเสพติด ในขณะที่พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ผู้ต้องหามากกว่า 90 เปอร์เซ็นต์กลับถูกปล่อยให้ผู้กระทำความผิดโดยมิได้มีการคัดกรองอย่างละเอียดถี่ถ้วน

เหตุผลที่สำคัญของการขยายฐานความผิดอีกประการหนึ่งและเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการก่อกำเนิดของศาลยาเสพติดมากกว่า 1,200 ศาลทั่วโลกนอกจากเพื่อจะบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้หายขาดโดยใช้รูปแบบการบำบัดแบบบูรณาการแล้ว ก็เพื่อที่จะลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลยุติธรรม (การผันคดีออกจากศาลยุติธรรม) และลดการกระทำความผิดซ้ำด้วย³⁵ ประกอบกับหากพิจารณาสถิติเฉพาะการจับกุมของ สำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ราชอาณาจักรปีพุทธศักราช 2543 พบว่าในคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์มีผู้เข้าแจ้งความมากกว่า 100,000 รายคดีความผิดเล็กน้อยเช่นการพนัน ประมาณ 150,000 เทียบ

³³ Taxman & Bouffard. (2002). p202. cited in Toni Makkai and Keenan Veraar, Final Report on the South East Queensland Drug Court, p.45.

³⁴ นอกจากความมีรูปแบบที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาคดียาเสพติด และกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบแล้วยังศาลยาเสพติดแห่งใดสามารถที่จะทำให้เกิดความกลมกลืนอย่างแนบสนิระหว่างผู้พิพากษาและทีมงานศาลยาเสพติดผลสำเร็จก็ยิ่งเพิ่มเป็นทวีคูณ โปรดดูเพิ่มใน (Electric) Journal of Criminal justice, Volume 32 Issue 3, 2004 p. 253-263 หรือ http://abstractadb.ncjrs.org/content/abstractsDB_Details.asp?From=WAL=False&ind....

³⁵ จากรายงานผลการศึกษาวิจัยศาลยาเสพติดของสหรัฐอเมริกาโดยสถาบันวิจัยกระบวนการยุติธรรมแห่งชาติ (National Institute of Justice) ค.ศ. 2003 แบ่งผลการวิจัยเป็น 3 ระดับ ในงานวิจัยระดับชาติ (National Research) จากกลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมกฤษฎีในศาลยาเสพติด 17,000 คน พบว่ามีเพียง 16.4% ของผู้เข้าร่วมในกฤษฎีศาลยาเสพติด ที่ถูกจับกุมซ้ำและถูกตั้งข้อหาว่ากระทำ ความผิดอาญาร้ายแรง งานวิจัยระดับมลรัฐ (Statewide Research) พบว่ามีผู้กระทำ ผิดที่ถูกพิพากษาซ้ำเพียง 29% ส่วนงานวิจัยระดับท้องถิ่น (Local Research) เช่น ใน Chester County Pennsylvania มีเพียง 5.4% จากผู้ประสบผลสำเร็จในกฤษฎีเท่านั้นที่ถูกจับกุมใหม่

กับคดีที่เกี่ยวกับยาเสพติดมีประมาณ 200,000 คดี ที่เหลือจะเป็นคดีที่เกี่ยวกับชีวิตร่างกายและเพศ ประมาณ 70,000 คดี นั่นจึงเป็นแรงขับทำให้สถิติจำนวนผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ในรอบ 10 ปี เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากปีพุทธศักราช 2531 จำนวน 65,916 กระทั่งถึงพุทธศักราช 2546 เพิ่มเป็น 243,327 คน

อย่างไรก็ดีปัญหาตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ก็คือ กระบวนการกักขังที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ในหลายกรณีคณะกรรมการปล่อยให้ผู้เสพที่เคยเข้ารับการบำบัดรักษาแล้วหลายครั้งสามารถเข้ามาบำบัดได้อีก³⁶ รวมถึงผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้เสพ และมีพฤติกรรมค้ายาเสพติด ทำให้มีการบำบัดรักษาปะปนกันทั้งผู้เสพที่แท้จริงอย่างเดียวและผู้เสพและค้ายาเสพติดด้วย เหตุนี้เองที่ทำให้ผลการบำบัดรักษายังไม่ดีเท่าที่ควรจะเป็นเพราะว่าบุคคลเหล่านี้มีเจตนาที่แท้จริงเพื่อครอบครองและจำหน่าย ไม่ได้ต้องการเสพหรือมีอาการติดยาเสพติดแต่อย่างใด

ปัญหาในทางปฏิบัติตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดอีกประการหนึ่งก็คือ สืบเนื่องมาจากมาจากการกำหนดคุณสมบัติบุคคลที่ไม่รัดกุมและกว้างเกินไปโดยไม่ได้มองจากปัญหาสภาพความเป็นจริง กล่าวคือ การที่มาตรา 19 บัญญัติว่า ถ้าไม่ปรากฏว่าต้องหาหรืออยู่ในระหว่างดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล สันเกตว่าพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ไม่ได้บัญญัติห้ามบุคคลที่เคยกระทำความผิดมาก่อน ดังนั้นแม้เป็นความผิดร้ายแรงแค่ไหน แต่เมื่อพ้นโทษแล้วไปเสพยา ก็เข้าสู่กฎหมายนี้ทั้งหมด ในกฎหมายจะห้ามเฉพาะหลังจากที่ศาลสั่งตรวจพิสูจน์แล้ว ไปกระทำความผิดอีก³⁷ จึงอาจกล่าวได้ว่ากฎหมายมองในแง่ดีเกินไปทำให้เกิดปัญหาตามมาคนที่เข้ามาสู่กฎหมายฉบับนี้มีความหลากหลายไม่ได้เป็นผู้ป่วยแท้ๆเลยตามที่เจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้กำหนดว่าต้องการเอาผู้เสพหรือผู้ติดยาเข้ามาบำบัดจริงๆ แล้วไม่ใช่ แต่ส่วนใหญ่ผู้กระทำความผิดมีลักษณะเป็นอาชญากรรมโดยสมบูรณ์ บางคนมีประวัติจำคุกมาแล้ว ถึง 10 ครั้ง 15 ครั้ง ทั้งลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ หรือเคยมีประวัติฆ่าคนตาย ซึ่งคนเหล่านี้จิตใจยังคงมีความเป็นอาชญากรอยู่ ก็เลยเป็นการเอาคนมาบำบัด

³⁶ สัมภาษณ์นายแพทย์บุญเรือง ไตรเรืองวรวัฒน์ ผู้อำนวยการสถาบันธัญญารักษ์ 10 ธันวาคม 2548.

³⁷ ซึ่งต่างจากศาลยาเสพติดประเภทที่สองของมลรัฐฟลอริดาโดยกำหนดให้ผู้กระทำผิดหลายครั้งเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูได้ แต่ก็เป็นการบัญญัติโดยตีกรอบของการกระทำผิดไว้ไม่เกินฐานความผิดที่กำหนด อีกทั้งมีการกำหนดมาตรการฟื้นฟูที่แยกออกไปและแตกต่างจากผู้กระทำผิดครั้งแรกอย่างชัดเจนและเพิ่มกระบวนการบำบัดที่เข้มงวดยิ่งกว่าปกติ โปรดดูรายละเอียดในบทที่ 3

ไม่ถูกฝ่าถูกตัว³⁸ นอกจากนั้นพอบุคคลเหล่านี้ไปอยู่ในศูนย์ฟื้นฟูก็จะไปสร้างอาณาจักรและเป็นผู้มีอิทธิพลชักนำผู้อื่นไปในทางที่ผิด อีกทั้งมีการถ่ายโอนพฤติกรรมกันได้โดยง่าย ซึ่งสุดท้ายแล้วย่อมส่งผลให้การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดไม่ประสบผลสำเร็จหน้าซ้ำยังเป็นการบ่มเพาะความเป็นอาชญากรให้กับผู้เสพที่หากกลับไปอยู่ในชุมชนแล้ว ไม่มีเงินที่จะเสพยาก็จะหาวิธีการให้ได้เงินมาซึ่งอาจไปก่ออาชญากรรมอื่น ๆ อันเกี่ยวกับทรัพย์สินได้ อันจะเป็นปัญหาถูกโซ่ต่อไปในสังคม

ดังนั้นเพื่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างบูรณาการและเป็นการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลยุติธรรมปกติและลดการกระทำความผิดซ้ำ คุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าสู่กลยุทธิ์การฟื้นฟูนั้นเมื่อพิจารณาถึงสภาพความเป็นอยู่ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคมฯ ควรที่จะขยายฐานความผิดอาญาที่เกี่ยวกับทรัพย์สินและคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี ซึ่งไม่เคยมีประวัติกระทำความผิดมาก่อนเท่านั้น เนื่องจากเห็นว่าเป็นการกระทำ ความผิดที่มีความเกี่ยวเนื่องกันกับผู้ติดยาเสพติดอย่างเห็นได้ชัด และเป็น การกระทำ ผิดเพียงเล็กน้อยนั้นผู้กระทำความผิดอาจกระทำไปโดยไม่ยั้งคิดหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ อีกทั้งกระทำ ผิดไปภายใต้ อิทธิพลของฤทธิ์ ยาเสพติด ทั้งนี้เพื่อเป็นการสอดคล้องกับแนวคิดการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำ ผิด (Rehabilitation) นั้นเอง

4.6 บทบาทของพนักงานอัยการตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

เมื่อพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พุทธศักราช 2545 ในขั้นตอนของการตรวจพิสูจน์และขั้นตอนของ การประเมินผลการฟื้นฟู พอสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ ในขั้นตอนของการตรวจพิสูจน์ เมื่อคณะกรรมการวินิจฉัยว่าผู้เข้ารับการฟื้นฟูเป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติด ให้แจ้งผลการฟื้นฟูให้พนักงานอัยการทราบ และให้พนักงานอัยการมีคำสั่งชะลอ การฟ้องไว้ก่อน จนกว่าจะได้รับแจ้งผลการฟื้นฟู (มาตรา 22) และหากคณะกรรมการเห็นว่า ผลการฟื้นฟูเป็นที่น่าพอใจ ก็ให้ถือว่าบุคคลนั้นพ้นจากความผิดและมีคำสั่งให้ปล่อยตัวไป และแจ้ง ให้พนักงานอัยการทราบ ซึ่งมีประเด็นว่ากระบวนการดังกล่าวตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พุทธศักราช 2545 เป็นกรณีที่พนักงานอัยการมีดุลยพินิจในการสั่งฟ้องหรือชะลอการฟ้องตามที่บัญญัติไว้ในมาตราดังกล่าวหรือไม่

โดยหลักแล้วการชะลอการฟ้อง (Suspension of Prosecution) หรือการสั่งไม่ฟ้องแบบมีเงื่อนไข (Conditional Dismissal) หมายถึง การที่พนักงานอัยการยังไม่สั่งคดี แต่จะชะลอคดีไว้ชั่วคราว

³⁸ มณฑล แก้วแก้ว. ผู้อำนวยการศูนย์ฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด (ลาดหลุมแก้ว). สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2548.

ระยะเวลาหนึ่ง โดยกำหนดเวลาให้ผู้ต้องหาต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด หากปฏิบัติตามเงื่อนไข
อัยการก็จะสั่งไม่ฟ้องซึ่งเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลยพินิจ³⁹

ดร.คณิต ณ นคร อธิบดีอัยการสูงสุด ได้เคยตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการ สั่งคดี
และและขั้นตอนในการพิจารณาของพนักงานอัยการ ดังนี้⁴⁰

การสั่งฟ้อง เป็นการสั่งชี้ขาดว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหาและไม่มีเหตุ ที่
ผู้ต้องหานั้น ไม่ควรต้องรับโทษ กับทั้งที่ไม่มีเหตุที่ไม่ควรฟ้องผู้ต้องหานั้นและเมื่อคณะกรรมการ ได้สั่ง
ฟ้องแล้ว พนักงานอัยการก็จะฟ้องหรือดำเนินการเพื่อให้ได้ตัวมาฟ้องต่อไป การสั่งไม่ฟ้องเป็นการสั่งชี้
ขาดอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. ชี้ขาดว่าการกระทำผิดของผู้ต้องหา ไม่เป็นความผิดทางอาญา
2. ชี้ขาดว่าฟังไม่ได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดตามที่กล่าวหา
3. ชี้ขาดว่าฟังได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหา แต่มีเหตุตามกฎหมายที่
ผู้ต้องหาไม่ควรต้องรับโทษ

4. ชี้ขาดว่าฟังได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด และไม่มีเหตุตามกฎหมายที่ผู้ต้องหาไม่ควร
ต้องรับโทษ แต่มีเหตุที่ไม่ควรฟ้องผู้ต้องหานั้น

สำหรับขั้นตอนในการพิจารณาสั่งคดีของพนักงานอัยการชอบที่จะเป็นไปตามลำดับ ดังนี้

1. พิจารณาเงื่อนไขให้อำนาจในการดำเนินคดีหรือเงื่อนไขระงับคดี ซึ่งพนักงานอัยการต้อง
กระทำก่อนที่จะพิจารณาในเนื้อหาของคดีในขั้นต่อไป ถ้ามีเงื่อนไขระงับคดีพนักงานอัยการก็ต้องสั่ง
ระงับคดีเพราะเหตุนั้นๆ

2. เมื่อพนักงานอัยการพิจารณาแล้วว่ากรณีนั้นไม่มีเงื่อนไขระงับคดี พนักงานอัยการต้อง
พิจารณาต่อไปว่า การกระทำที่กล่าวหาเป็นความผิดทางกฎหมายหรือไม่ ถ้าเห็นว่าการกระทำที่
กล่าวหาไม่เป็นความผิด พนักงานอัยการก็ต้องสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา

³⁹ ลักษณะการสั่งคดีในระบบดุลยพินิจโดยทั่วไปนั้น พนักงานอัยการจะมีอิสระในการสั่งคดีตามสมควร แต่
ต้องอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาตามลำดับชั้น ซึ่งเมื่อมีการฟ้องคดีแล้ว พนักงานอัยการสามารถถอนฟ้องคดีได้ ดังนั้น
พนักงานอัยการในระบบการสั่งคดีโดยดุลยพินิจจึงมีอิสระทั้งในการสั่งคดีและการดำเนินคดี โปรดดูเพิ่มเติมใน อุทัย
อาทิเวช. (2546). “การใช้ดุลยพินิจของพนักงานอัยการอับการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลในประเทศฝรั่งเศส.” วารสาร
ยุติธรรม, ปีที่ 3, ฉบับที่ 6. หน้า 19.

⁴⁰ คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 5). น.207.

3. ถ้าการกระทำผิดของผู้กล่าวหาเป็นความผิดต่อกฎหมาย พนักงานอัยการก็ต้องวินิจฉัยต่อไปว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิดหรือไม่ ถ้าผู้ต้องหาไม่เป็นผู้กระทำผิด พนักงานอัยการก็ต้องสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา

4. ถ้าการกระทำที่กล่าวหาเป็นความผิดต่อกฎหมาย และเห็นว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิด พนักงานอัยการก็ต้องเป็นผู้วินิจฉัยต่อไปว่าพยานหลักฐานเพียงพอแก่การพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาหรือไม่ ถ้าไม่เพียงพอพนักงานอัยการก็จะสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา

5. แม้การกระทำที่กล่าวหาเป็นความผิดต่อกฎหมายผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิด และมีพยานหลักฐานเพียงพอ พนักงานอัยการก็จะพิจารณาต่อไปเป็นลำดับสุดท้ายอีกว่ามีเหตุสมควรที่จะสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ ถ้ามีเหตุอันสมควรไม่ฟ้องผู้ต้องหา พนักงานอัยการก็จะสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา

สรุปได้ว่าการที่พนักงานอัยการสั่งฟ้องแต่ละครั้งจำเป็นต้องคำนึงถึงลำดับของการพิจารณา กล่าวคือหากเป็นกรณีมีเงื่อนไขระดับคดี ก็ต้องออกคำสั่งระดับคดี เมื่อพิจารณาแล้วว่าไม่มีเงื่อนไขระดับคดีต้องพิจารณาลำดับต่อไปว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่ หากไม่เป็นความผิดก็ต้องสั่งไม่ฟ้อง เมื่อเห็นว่ากระทำเช่นนั้นเป็นความผิดก็ต้องพิจารณาคดีต่อไปว่าบุคคลนั้นกระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ หากไม่ใช่ก็ต้องสั่งไม่ฟ้อง แต่หากถูกตัวแล้วก็ให้ดูว่าพยานหลักฐานมีเพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดหรือไม่ หากมีเพียงพอประการสุดท้ายก็ต้องดูว่ามีเหตุอันสมควรที่จะสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ เช่นผู้กระทำความผิดลัทธิภัยซึ่งมีฐานะยากจนเหลือทนทาน หรือกรณีที่ไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะ ซึ่งในชั้นตอนนี้เองที่จะถือว่าเป็นดุลยพินิจอย่างแท้จริงของพนักงานอัยการในการสั่งคดี⁴¹

ดังนั้นเมื่อพิจารณาดังกล่าวแล้วบทบัญญัติอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ประกอบกับการใช้ดุลยพินิจของอัยการตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่าพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พุทธศักราช 2545 มิได้นำหลักการสั่งไม่ฟ้องแบบมีเงื่อนไขหรือการชะลอการฟ้องที่ให้พนักงานอัยการมีดุลยพินิจอย่างแท้จริงมาใช้แก่คดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับผู้เสพหรือติดยาเสพติดแต่อย่างใด แม้ตามมาตรา 22 จะใช้คำว่า “ชะลอการฟ้อง” ก็ตาม เนื่องจาก ดุลยพินิจในการวินิจฉัยว่าผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์เป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติด (ผู้กระทำความผิดกฎหมายอาญา) อยู่ที่คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พนักงานอัยการ

⁴¹ อุทัย อาทิวา. แหล่งเดิม

เป็นเพียงผู้รับสาร คือรับแจ้งผลการตรวจพิสูจน์จากคณะกรรมการ กรณีการสั่งชะลอการฟ้องหรือแม้กระทั่งการมีคำสั่งให้ปล่อยตัว ผู้เสพหรือติดยาเสพติดซึ่งเป็นกรณีที่คณะกรรมการใช้ดุลยพินิจว่าผลการฟื้นฟูเป็นที่น่าพอใจ

ประกอบกับ แม้ตามวรรคสามของมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 จะบัญญัติว่าหากผลการตรวจไม่พบว่าเป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติดให้คณะกรรมการรายงานผลให้พนักงานอัยการทราบเพื่อดำเนินคดีต่อไป เช่นนี้ ย่อมไม่อาจถือได้ว่าเป็นการบัญญัติให้พนักงานอัยการมีดุลยพินิจอย่างแท้จริง เนื่องจากกรณีนี้เมื่อผู้ต้องหาได้เป็นผู้กระทำความผิด โดยหลักการพนักงานอัยการก็ต้องสั่งไม่ฟ้องอยู่แล้วทุกกรณี ซึ่งต่างจากการใช้ดุลยพินิจอย่างแท้จริง อันเป็นกรณีที่บุคคลนั้นกระทำความผิดและมีพยานหลักฐานพอฟ้อง แต่เมื่อพิจารณาถึงว่ามีเหตุอันสมควรที่จะสั่งไม่ฟ้อง ผู้ต้องหาหรือไม่ เช่นการฟ้องคดีไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะ และเมื่อพิจารณาถึงอำนาจของพนักงานอัยการในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยศาลยาเสพติดประเภทที่สองของมลรัฐฟลอริดา พบว่าเป็นบทบัญญัติซึ่งให้อำนาจพนักงานอัยการใช้ดุลยพินิจอย่างแท้จริงในการสั่งไม่ฟ้องแบบมีเงื่อนไขหรือชะลอการฟ้อง เพราะแม้ในช่วงแรกที่มีการพิจารณาคำร้องนอกจากการบำบัดนั้น จะต้องเกิดจากความสมัครใจของผู้ติดยาเสพติดแล้ว ยังจะต้องเข้าหลักเกณฑ์ทั่วไปของการชะลอการฟ้อง นั่นคือต้องได้รับความยินยอมทั้งจากฝ่ายผู้เสียหาย ครอบครัวทั้งสองฝ่าย พนักงานอัยการ และเมื่อผู้กระทำความผิดมีคุณสมบัติครบตามที่กฎหมายกำหนดกระบวนการเข้าสู่ศาลยาเสพติด พนักงานอัยการก็ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในทีมงานศาลยาเสพติด ในการพิจารณาและกำหนดแผนการฟื้นฟู และเมื่อกระบวนการบำบัดฟื้นฟูครบขั้นตอนแล้ว จะมีการประชุมหารือกันในทีมงานศาลยาเสพติด อย่างไรก็ตามอำนาจในการทำคำสั่งครั้งสุดท้ายหรือดุลยพินิจในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง จะตกเป็นของพนักงานอัยการว่าจะสั่งไม่ฟ้องในทุกข้อหาหรือข้อหาที่ไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะ (Public Interest) หรืออาจกำหนดเงื่อนไขใด ๆ ก็ได้ หากเห็นว่าเป็นการจำเป็นในการบำบัดฟื้นฟู

อีกทั้งหากนำหลักการสั่งไม่ฟ้องคดีแบบมีเงื่อนไขหรือการชะลอการฟ้องมาปรับใช้ในพระราชบัญญัตินี้ย่อมที่จะแก้ไขปัญหาในเรื่องของการใช้อำนาจของคณะกรรมการฯ ได้ ประกอบกับการใช้อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในการสั่งคดีนั้นเป็นการใช้อำนาจกึ่งตุลาการ และ พนักงานอัยการก็ถือว่าเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายบริหารประเภทหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นองค์กรที่บังคับใช้ กฎหมาย (law enforcement) อันเป็นภารกิจและความรับผิดชอบของฝ่ายบริหาร ส่วนฝ่ายตุลาการ หรือศาลมีหน้าที่ในการวินิจฉัยคดีหรือพิจารณาพิพากษาคดีอันเป็นอำนาจว่าด้วยการวินิจฉัยคดี (adjudication) ซึ่งมีเนื้อหา

คนละส่วนกับการบังคับใช้กฎหมาย⁴² ระบบความยุติธรรมทางอาญาที่ใช้ หลักการดำเนินคดีโดยดุลยพินิจ จึงเป็นระบบที่ทำให้เจ้าพนักงานในฝ่ายบริหารมีบทบาทเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ (indispensable organ) ในกระบวนการยุติธรรม

นอกจากนี้แล้วการนำหลักการชะลอการฟ้องมาใช้ยังเติมเต็มช่องว่างของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ที่เกิดขึ้นในช่วงที่คณะกรรมการเห็นว่าการฟื้นฟู เป็นที่น่าพอใจและมีคำสั่งให้ปล่อยตัวไป โดยไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการติดตามดูแลหลังการบำบัดและฟื้นฟูผู้เสพหรือติดยาเสพติดเลย ซึ่งกรณีนี้พนักงานอัยการชอบที่จะกำหนดเงื่อนไข ในการติดตามดูแล โดยให้อำนาจแก่พนักงานคุมประพฤติ กำหนดให้มีการทำบริการสาธารณะ การตรวจปัสสาวะแบบเข้มงวดและบ่อยครั้ง หรือเงื่อนไขอื่นใดตามแต่เห็นสมควรได้

4.7 บทบาทผู้พิพากษาตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดกับศาลาเสพติด

สำหรับบทบาทผู้พิพากษาศาลาเสพติดในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดมีประเด็นที่น่าสนใจอยู่ 2 ประการ

ประการแรก เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าบทบาทการดำเนินคดีอาญาของผู้พิพากษาในศาลทั่วโลก จัดแบ่งได้เป็นสองระบบใหญ่ๆ คือระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common law) และระบบกฎหมาย ซีวิลลอว์ (Civil law)

กล่าวโดยสรุป บทบาทของผู้พิพากษาในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common law) ผู้พิพากษาซึ่งนั่งพิจารณาคดีจะวางตัวเป็นกลางหรือ (passive) ปล่อยให้คู่ความต่างสรรหาพยาน หลักฐานต่างๆ เพื่อจะมาอ้างหรือสนับสนุนข้ออ้างของตน ผู้พิพากษาจะทำหน้าที่เป็นเพียงคนคอยควบคุมดูแลกฎระเบียบในการพิจารณาคดี โดยไม่มีอำนาจในการลงไปสืบค้นหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมหรือช่วยคู่ความฝ่ายใดในการแสวงหาพยานหลักฐานต่างๆ

ในขณะที่ผู้พิพากษาในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil law) จะมีความกระตือรือร้น (active) และมีบทบาทสำคัญโดยตรงในการค้นหาความจริงแห่งคดี สามารถที่จะเสาะหาข้อเท็จจริงพฤติการณ์แวดล้อม รวมถึงพยานหลักฐานต่างๆ โดยที่ทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นพนักงานอัยการ ทนาย จำเลยและเจ้าหน้าที่รัฐอื่นๆ ต่างช่วยกันค้นหาข้อเท็จจริงในคดีนั้นให้เกิดความกระจ่างชัด ทำให้ไม่มีลักษณะของการต่อสู้กันเฉพาะแต่ระหว่างคู่ความทั้งสองฝ่าย อย่างไรก็ตามก็ตีประเทศต่างๆ ทั้งที่ใช้ระบบกฎหมายคอม

⁴² อติสร ไชยคุปต์. (2547). บทบาทพนักงานอัยการในการสั่งไม่ฟ้องในคดีอาญา. น. 171-172.

มอนลอว์ (Common law) และระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil law) ต่างวิเคราะห์ถึงจุดเด่นและจุดด้อยของระบบที่ใช้อยู่ ทำให้ในหลายประเทศเริ่มที่จะนำ จุดเด่นของอีกระบบหนึ่งมาปรับใช้เพื่อแก้ไขจุดด้อยที่ประเทศเหล่านั้นใช้อยู่ อาทิ⁴³ ในประเทศอังกฤษผู้พิพากษาในศาลมีอำนาจที่จะเรียกพยานมาสืบได้เอง หากเห็นว่ายังมีพยานหลักฐานอื่นอีกเพื่อประโยชน์แห่งรูปคดีและความยุติธรรม อันเป็นการให้ผู้พิพากษาในศาลมีความกระตือรือร้น (active) มากยิ่งขึ้นในการค้นหาความจริง

สำหรับการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับผู้ติดยาเสพติด ในอดีตก่อนที่มีการจัดตั้งศาลยาเสพติด สหรัฐอเมริกาซึ่งถือว่าใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาที่เรียกว่าระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ผู้พิพากษาซึ่งนั่งพิจารณาคดีต่างยังคงไว้วางตัวเป็นกลาง (passive) และไม่ลงไปค้นหาความจริงร่วมกับองค์กรในกระบวนการยุติธรรมอื่นๆ⁴⁴ ต่อมาเมื่อปัญหายาเสพติดทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ต้องมีการทบทวนถึงประสิทธิภาพและระบบการดำเนินคดีที่มีอยู่ในปัจจุบัน จนมีการนำเอาจุดเด่นของระบบการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายซีวิลลอว์มาปรับใช้ในคดียาเสพติด โดยได้มีบทบัญญัติจัดตั้งศาลยาเสพติดขึ้นมาสอดคล้องกับความเห็นของนักกฎหมายรวมถึงอดีตผู้อำนวยการสำนักงานนโยบายควบคุมยาเสพติดแห่งชาติ (Former Director of the office of National Drug Control Policy) แบร์รี่ แม็คคาฟี ซึ่งกล่าวว่า⁴⁵ “การก่อกำเนิดของศาลยาเสพติด โดยเฉพาะความโดดเด่นของการไม่ใช่ระบบกล่าวหาซึ่งมีใช้ในระบบงานยุติธรรมของสหรัฐโดยปกติ แต่มุ่งมั่นที่จะใช้หลักการค้นหาความจริงผนวกกับระบบบำบัดแบบบูรณาการ โดยการมีส่วนร่วมของผู้เสพและองค์กรสหวิทยาการเพื่อประโยชน์สูงสุดของชุมชนอันถือได้ว่าเป็นการปฏิวัติระบบงานยุติธรรมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประเทศนับแต่เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา”

โดยบทบาทของผู้พิพากษาของศาลยาเสพติดนั้นเห็นได้ว่ามีความกระตือรือร้นในการค้นหาความจริง (active) และร่วมกับองค์กรสหวิชาชีพ (interdisciplinary) ต่างๆ อันเป็นการทลายเส้นกั้นระหว่างองค์กรด้วยไม่ว่าจะเป็นพนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน แพทย์ นักจิตวิทยา พนักงานคุมประพฤติ ผู้เชี่ยวชาญการบำบัดต่างนั่งล้อมวงพิจารณาค้นหาความจริงด้วยกันในบรรยากาศที่เป็นกันเองร่วมกับ ผู้ติดยาเสพติด ครอบครัวและชุมชน โดยบทบาทของผู้พิพากษาในศาลยาเสพติดจะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณา แทบทุกขั้นตอน ตั้งแต่กระบวนการตรวจพิสูจน์ การล้อมวงพิจารณา

⁴³ สมทรัพย์ นำอำนวยการ. (2541). บทบาทของศาลในชั้นพิจารณาเกี่ยวกับการค้นหาความจริงในคดีอาญา. หน้า 22-24.

⁴⁴ โปรดดูรายละเอียดใน The Narcotic Addict Rehabilitation Amendment 1971 (NARA)

⁴⁵ Report on Florida's Drug Courts, Supreme Court Task Force on treatment- Based Drug Courts , 2004, pp. 1-18.

ที่ทีมงานศาลยาเสพติด การกำหนดแผนการฟื้นฟูการพิจารณาปล่อยชั่วคราว การติดตามผลการบำบัดฟื้นฟู สรุปรกระบวนการฟื้นฟูและมีคำสั่ง จนถึงกระบวนการติดตามดูแลหลังปล่อยออกไปสู่ชุมชนแล้ว นอกจากนี้ด้วยกระบวนการฟื้นฟูที่เป็นกันเองระหว่างทีมงานศาลยาเสพติดและผู้เสพยาอมที่จะทำ ให้ผู้เสพยาเกิดความเชื่อมั่นและมีกำลังใจเป็นอย่างสูงที่จะประสบผลสำเร็จในกระบวนการบำบัดฟื้นฟู⁴⁶

ปกติอำนาจในการพิจารณาทำคำสั่งจะเป็นอำนาจของผู้พิพากษาในศาลยาเสพติด โดยการปรึกษาร่วมกันกับทีมงานศาลยาเสพติดและผู้สพรวมถึงครอบครัวและชุมชน แต่ก็มีบางกรณี⁴⁷ ที่จะมีการแบ่งบทบาทกันระหว่าง ผู้พิพากษาและพนักงานอัยการ โดยหากเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี บทบาทในการทำคำสั่งจะเป็นของพนักงานอัยการ โดยอาศัยการชะลอการฟ้อง (suspended prosecution) และหากเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกสูงกว่า 5 ปี ก็เป็นอำนาจของผู้พิพากษาในการทำคำสั่งกระบวนการบำบัดฟื้นฟู

เมื่อมองถึงบทบาทของผู้พิพากษามาตาม พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 แม้กฎหมายจะบัญญัติไว้ในมาตรา 19 ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจนำส่งตัวผู้ติดยาเสพติดมายังศาล และให้ศาลพิจารณาส่งตัวไปตรวจพิสูจน์ จริยอยู่ที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีระบบดำเนินคดีในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ แต่จากการบัญญัติกฎหมายดังกล่าวผู้พิพากษาแทบไม่มีบทบาทใดๆเลยในการค้นหาความจริงที่เกี่ยวกับผู้ติดยาเสพติด อีกทั้งเป็นบทบังคับให้ผู้พิพากษาต้องส่งไปตรวจพิสูจน์ทุกราย⁴⁸ และเมื่อส่งผู้เสพยาไปแล้วกระบวนการในศาลจะถูกตัดขาดทันทีและถูกแทนที่ด้วย คณะอนุกรรมการฟื้นฟูตั้งแต่กระบวนการประเมินแผนการฟื้นฟู การพิจารณาปล่อยชั่วคราว การติดตามผลการบำบัดฟื้นฟู

⁴⁶ ผู้พิพากษาศาลยาเสพติด โดยหลักจะเป็นผู้พิพากษาอาชีพ กล่าวคือมาจากผู้ดำรงตำแหน่งในศาลสถิตยุติธรรมอยู่ก่อนแล้ว และได้ผ่านการอบรมหลักสูตรในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด รวมถึงหลักจิตวิทยา หลักวิชาแพทย์ และอื่นๆที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ โดยศาลยาเสพติดจะจัดตั้งเป็นแผนกในศาลยุติธรรมของแต่ละมลรัฐนั่นเอง แต่มีบ้างในบางมลรัฐจะกำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้พิพากษาโดยกำหนดให้มีการเลือกตั้งจากผู้มีสิทธิออกเสียงในชุมชนนั้นๆ เอง และมีการประเมินผลการปฏิบัติงานตามวาระ หากผลการประเมินอยู่ในเกณฑ์ดี ก็สามารถกลับเข้ามารับตำแหน่งได้ใหม่ อย่างไรก็ดี ไม่ว่าจะการคัดเลือกผู้พิพากษาโดยวิธีใด สิ่งที่เป็นมาตรฐานเดียวกันก็คือ ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ทางกฎหมายและเป็นผู้ผ่านการอบรมอย่างเข้มข้นในเรื่องยาเสพติด

⁴⁷ โปรดดูมาตรา 948.08(6)ของ ศาลยาเสพติดประเภทที่สอง มลรัฐฟลอริดาในภาคผนวก

⁴⁸ วุฒิชัย หรรุจิตตวิวัฒน์. (2546). “กระบวนการทัศน์ใหม่ของงานยุติธรรมสำหรับเสพยา/ผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทย กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม” การประชุมวิชาการระดับชาติเกี่ยวกับผู้ติดยาเสพติด. หน้า. 23-45.

สรุปกระบวนการฟื้นฟูและมีคำสั่งให้บำบัดหรือปล่อยตัวไป ซึ่งแตกต่างโดยสิ้นเชิงกับกระบวนการของศาลอาชญากรรม

อย่างไรก็ตามมีบางมุมมองให้ความเห็นว่าการที่มีผู้พิพากษาในศาลอาชญากรรมนั่งพิจารณาตั้งแต่ต้นจนกระทั่งมีคำสั่งครั้งสุดท้ายเป็นการขัดกับหลักอคติได้ ซึ่งโดยหลักแล้ว ผู้พิพากษาแม้จะเป็นบุคคลเดียวกันก็ไม่ขัดกับหลักอคติแต่อย่างใดเนื่องจากหลักความไม่มีอคติ (Impartiality)⁴⁹ เป็นหลักที่ว่าด้วยการไม่แบ่งแยกหรือวินิจฉัยบุคคลใดเพราะความแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของเชื้อชาติ สัญชาติ ความเชื่อในทางศาสนา การศึกษาหรือความคิดเห็นทางการเมือง เป็นความพยายามที่จะบรรเทาความอคติของอคติของปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นทางอันนำไปสู่ความเป็นหนึ่งเดียวซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักการที่สำคัญมากในการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่รวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นธรรม (Fair trial)⁵⁰ หากมองในทางพุทธศาสนา เปรียบได้กับหลักธรรมที่เรียกว่าหลักสังคหวัตถุ 4 ในหัวข้อ สมานัตตา อันเป็นกรณีของการทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติเสมอกันในชนทั้งหลายและเสมอในสุขทุกข์โดยร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี และหลักอคติ 4 อันได้แก่ ฉันทาคติ การลำเอียงเพราะรัก หรือชอบพอ โทสะคติ ลำเอียงเพราะโกรธ โมหะคติ ลำเอียงเพราะหลง และภยาคติ ลำเอียงเพราะความกลัว อีกทั้งเป็นความเหมาะสมที่หากได้ผู้พิพากษาซึ่งนั่งพิจารณาค้นหาความจริงมาตั้งแต่แรกเริ่มซึ่งเป็นผู้รับฟังพยานหลักฐานและเข้าใจถึงตัวบุคคลผู้สมัครมาเป็นอย่างดี มาทำการประเมินผู้สมัครอีกครั้งในการทำคำสั่งครั้งสุดท้าย เนื่องจากผู้พิพากษาศาลอาชญากรรมมีลักษณะพิเศษที่จะต้องร่วมเข้ามาทำ กิจกรรมต่างๆ ร่วมกับทีมงานศาลอาชญากรรม และพบปะพูดคุยถึงความก้าวหน้าในการฟื้นฟูผู้สมัครในทุกสัปดาห์หรือทุกเดือนแล้วแต่กฎหมายของแต่ละประเทศจะกำหนด

จึงเห็นได้ว่าระบบบำบัดแบบบูรณาการนั้นต้องการความต่อเนื่องเพื่อสังเกต ติดตามพฤติกรรมและเข้าใจบุคลิกลักษณะของผู้เสพหรือติดยาเสพติด และมีหลายฝ่ายอันได้แก่องค์กรสหวิทยาการเข้ามาทำงานในเชิงบูรณาการจึงไม่ใช่กรณีของพิจารณาพิพากษาคดีที่จะตัดสินว่าบุคคลใดกระทำ ความผิดและสมควรถูกลงโทษอันจะเข้าหลักเกณฑ์ของความมีอคติ เช่น ความสัมพันธ์ทางเครือญาติหรือความสัมพันธ์

⁴⁹ Analysis of the Fundamental Principle of Impartiality , op cite

⁵⁰ Brian Barry. (1995). Justice As Impartiality. pp. 17-19.

ทางการเงินระหว่างคู่ความกับผู้พิพากษา⁵¹ อันจักทำให้มีแนวโน้มของการพิจารณาพิพากษาคัดสินคดีในทางที่ไม่เป็นธรรมได้

นอกจากนี้ผู้พิพากษาซึ่งได้นั่งพิจารณาคดีมาแต่แรกนั้นย่อมที่จะมีความเข้าใจถึงรากเหง้าของปัญหาสาเหตุและการใช้หลักการทางการแพทย์ของทีมงานในการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดให้เหมาะสม แต่ละบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

สำหรับพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ซึ่งผู้พิพากษาทำหน้าที่เพียงผู้ส่งสารให้กับอนุกรรมการและกระบวนการดูแลฟื้นฟูของผู้พิพากษาจะถูกตัดขาดโดยทันที ทำให้ปัญหาในทางปฏิบัติขณะนี้คือกระบวนการฟื้นฟูในเรื่องของความไม่ชัดเจนในการกำหนดแผนซึ่งคณะอนุกรรมการตอนนี้มีกว่าเก้าสิบคณะครอบคลุมทุกจังหวัดทั่วประเทศ เมื่อมีจำนวนมากทำให้การกำหนดแผนไม่เป็นไปตามมาตรฐานเดียวกัน คณะอนุกรรมการโดยหลักจะประกอบไปด้วยแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา ผู้ทรงคุณวุฒิ รวม เจ็ดคน แต่ละพื้นที่ก็จะมีแตกต่างกัน เพราะผู้ทรงคุณวุฒิประสบการณ์ต่างกันย่อมทำให้มาตรฐานการกำหนดแผนก็ต่างกัน ในขณะที่แพทย์นั้นก็มียุทธศาสตร์ แพทย์จิตแพทย์ และแพทย์อายุรกรรมทั่วไป เพราะฉะนั้นมุมมองของคณะอนุกรรมการในแต่ละพื้นที่จึงมีความเหลื่อมล้ำกันที่ศูนย์ลาดหลุมแก้วรับผู้เสพยาจากทั่วประเทศ จึงมองปัญหาออก เด็บบางคนเสพยาเพียงชนิดเดียวเอง ประวัติอื่นๆก็ไม่ได้เสียหายอะไรแต่กลับเอาส่งเข้ามาฟื้นฟูภายในศูนย์ ซึ่งเป็นแบบเข้มงวด เพราะเห็นว่าอยู่บ้านเกรงเหลือเกินนี้ไม่ใช่เรื่องการฟื้นฟูผู้เสพยาแล้ว แต่คณะอนุกรรมการบางคณะก็เข้าใจหลักการโดยผู้ฟื้นฟูนั้นจะต้องเสพยาจริงๆ และต้องเอามาอยู่ในศูนย์ฟื้นฟู⁵²

ประการที่สอง โดยหลักการแล้วระบบการคัดเลือกผู้พิพากษาของศาลยาเสพติดมีความแตกต่างจากการคัดเลือกผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมโดยทั่วไป กล่าวคือ นอกจากผู้พิพากษาศาลยาเสพติดจะมีที่มาทั้งจากการแต่งตั้งและเลือกตั้งแล้วยังจะต้องมีความรู้ความสามารถเป็นที่ประจักษ์เกี่ยวกับยาเสพติด เนื่องมาจากดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ปัญหาการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดจำต้องอาศัยความต่อเนื่องเพื่อสังเกตและติดตามพฤติกรรม อีกทั้งเข้าใจบุคลิกลักษณะของผู้ติดยาเสพติด อันมีแนวคิดว่าผู้เสพยาเป็นผู้ป่วยมิใช่เป็นอาชญากรโดยสภาพ

ในขณะเดียวกันศาลเป็นองค์กรดำเนินคดีอาญาของรัฐซึ่งใช้อำนาจตุลาการ (judicial power) คำวินิจฉัยหรือคำพิพากษาของศาลจำ ต้องมีสภาพเด็ดขาดตามกฎหมาย (Rechtskraft) กล่าวคือ เมื่อศาล

⁵¹ Ibid. pp. 13-14.

⁵² มณฑล แก้วแก้ว. ผู้อำนวยการศูนย์ฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด อำเภอลาดหลุมแก้ว. สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2548.

ได้พิพากษาคดีและคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ก็จะดำเนินคดีใหม่ในเรื่องเดียวกันนั้นอีกไม่ได้⁵³ จึงมีประเด็นว่าแท้จริงแล้วศาลยาเสพติดซึ่งมีลักษณะหรือรูปแบบการพิจารณาคดีแบบพิเศษเพื่อบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดนั้นเป็นรูปแบบของการใช้อำนาจตุลาการ (judicial power) หรืออำนาจทางบริหาร (Administrative power)

ประเด็นนี้มองว่าเมื่อพิจารณาถึงกฎหมายของสหประชาชาติซึ่งเป็นต้นแบบของการจัดตั้งศาลยาเสพติดทั่วโลก ในมาตรา 8 และมาตรา 9 แห่ง UNDCP Model Drug Court Bill 2000 ซึ่งเป็นบทจำกัดสิทธิอุทธรณ์ ในคำสั่งครั้งสุดท้าย (Final Sentencing) กฎหมายได้วางหลักห้ามมิให้อุทธรณ์ในหลายกรณีด้วยกัน เช่น การเพิ่มเงื่อนไขหรือลดเงื่อนไขในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกระบวนการพิจารณากรณีผู้ติดยาเสพติดไม่สมัครใจที่จะบำบัดฟื้นฟูตามโครงการต่อไป ฯลฯ แต่ผู้กระทำผิดก็สามารถยื่นอุทธรณ์ต่อศาลสูง (High Court) ได้ซึ่งอาจเป็นศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณี หากคำอุทธรณ์ที่ต้องห้ามนั้นได้รับอนุญาตจากศาลสูง และเมื่อศาลสูงมีคำพิพากษาเป็นเช่นไรแล้วก็ยอมเป็นที่สุดท้ายเท่ากับว่าผู้ติดยาเสพติดจะขอให้หรือร้องดำเนินคดีใหม่อีกไม่ได้ เช่นนี้คำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยของศาลสูงดังกล่าวจึงมีสภาพเด็ดขาดตามกฎหมาย⁵⁴

นอกจากนี้การที่ระบบบำบัดแบบบูรณาการภายใต้รูปแบบเฉพาะของศาลยาเสพติดซึ่งผู้พิพากษานั่งร่วมพิจารณาคดีผู้เสพพร้อมกับองค์กรสหวิทยาการอันเป็นฝ่ายบริหารเข้าร่วมเป็นทีมงานศาลยาเสพติด จริงอยู่แม้ว่าทีมงานศาลยาเสพติดส่วนใหญ่เป็นฝ่ายบริหารแต่ดุลยพินิจในการทำคำสั่งตั้งแต่คำสั่งเริ่มแรกจนถึงคำสั่งครั้งสุดท้ายยังคงเป็นอำนาจวินิจฉัยของผู้พิพากษาซึ่งแม้แต่การรวมตัวกันเป็นทีมงานศาลยาเสพติดนั้นก็เพียงเพื่อให้การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้พิพากษาในศาลยาเสพติดจึงมีลักษณะของการใช้อำนาจตุลาการ (Judicial Power) ในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

4.8 การทำคำสั่งครั้งสุดท้าย (Final Sentences) และการอุทธรณ์

ในขั้นตอนหลังการบำบัดรักษาเสร็จสิ้นลงไม่ว่าจะเกิดจากการที่ผู้กระทำความผิดไม่ยินยอมหรือสมัครใจที่จะเข้ารับการฟื้นฟูจนอยู่ครบกระบวนการหรือเกิดจากการที่ผู้กระทำความผิดปฏิบัติตนและมีความก้าวหน้าจนประสบผลสำเร็จใน โปรแกรม ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้

⁵³ คณิต ณ นคร. (2546). กฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา. หน้า 63.

⁵⁴ มณฑล แก้วแก้ว. ผู้อำนวยการศูนย์ฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด อำเภอลาดหลุมแก้ว. สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2548.

ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ก็ให้อำนาจคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเพียงฝ่ายเดียวในการที่จะพิจารณาผลของการฟื้นฟู โดยไม่มีองค์กรศาลหรือฝ่ายตุลาการเข้ามาตรวจสอบในการใช้ดุลยพินิจพิจารณาว่าสมควรจะปล่อยตัวหรือไม่ตามมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 อันมีลักษณะคล้ายกับการใช้ดุลยพินิจในการทำคำพิพากษาของฝ่ายตุลาการ (จริงอยู่แม้ อัยการจังหวัดจะเข้ามามีบทบาท โดยได้รับการแต่งตั้งจากกระทรวงยุติธรรมให้เป็นประธานอนุกรรมการฟื้นฟูฯ และใช้อำนาจอย่างถึงตุลาการ แต่ก็ด้วยกรอบแนวคิดทางกฎหมายฉบับนี้ที่ไม่เอื้อให้พนักงานอัยการได้ใช้ดุลยพินิจอย่างเต็มที่เช่นเดียวกับการเบี่ยงเบนคดีโดยใช้อำนาจถึงตุลาการของพนักงานอัยการในขั้นตอนก่อนการพิจารณาของศาลยาเสพติดของมลรัฐฟลอริดา)

โดยปกติแล้วการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นอำนาจของศาลการพิจารณา (Trial) หมายถึงกระบวนการรับฟ้อง ไล่สวน สืบพยาน รับฟังพยานหลักฐานต่างๆ ส่วนการพิพากษา (Adjudication) หมายถึงกระบวนการมีคำสั่งหรือคำวินิจฉัยในทางคดีให้มีผลอย่างหนึ่งอย่างใดในทางกฎหมาย เช่น ยกฟ้องพิพากษาให้รับผิด หรือกำหนดให้ใช้สภาพบังคับ (sanction) ตามกฎหมายปกติแล้วองค์กรอื่นหาอำนาจเช่นนี้ไม่

แต่ในบางกรณีอาจมีการยินยอมให้มีบางองค์กระทำหน้าที่บางอย่างที่คล้ายกับการพิจารณาและพิพากษา โดยอาจเรียกกระบวนการขององค์กรนั้นๆ เป็นอย่างอื่น ที่สำคัญคือกำหนดให้เป็นเพียงกระบวนการชั่วคราวหรือกระบวนการเบื้องต้นที่ยังไม่ถึงที่สุด ผู้ที่เกี่ยวข้องอาจร้องเรียน อุทธรณ์ หรืออาจนำปัญหาสู่การพิจารณาของศาลอันเป็นสถาบันที่มีหน้าที่เฉพาะเพื่อการนี้ได้ ซึ่งอำนาจหน้าที่นี้ส่วนใหญ่จะเป็นของฝ่ายบริหาร แต่ต้องระวังไม่ให้เกินเลยไปถึงการพิพากษาหรือชี้ขาดถึงที่สุด ในหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย ยอมให้เจ้าหน้าที่ผู้ประเมินภัยกำหนดหรือประเมินภัยเองได้ ผู้ที่ไม่พอใจก็ไปฟ้องร้องเอง หรือยอมให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจเปรียบเทียบโทษปรับในคดีอาญาเล็กน้อยได้ ซึ่งการใช้อำนาจเช่นนี้ ต้องระมัดระวังว่าจะต้องอยู่ในขอบเขตอันสมควร ถ้าเกินเลยไปถึงขั้นชี้ขาดความผิดและลงโทษถึงที่สุดได้เองแล้ว จะเป็นการใช้อำนาจของศาลซึ่งถือว่าไม่ถูกต้อง⁵⁵ ตัวอย่างเช่น หากพิจารณาเกี่ยวกับตุลาการซึ่งมีลักษณะพิเศษกล่าวคือปกติแล้วการกระทำความผิดอาญาโดยทั่วไปจะต้องพิจารณาตามหลักเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญาในเรื่องความรับผิดทางอาญา (เช่น เรื่องเจตนาในการกระทำความผิดโทษของผู้สนับสนุนการกระทำ ความผิด และเมื่อมีการกระทำความผิดแล้วตามปกติจะต้องดำเนินคดีและสิ้นสุด

⁵⁵ วิษณุ เครืองาม. (2530). กฎหมายรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 3). หน้า 634-635.

โดยทางศาลอันเป็นการใช้อำนาจตุลาการ ซึ่งจะเปรียบเทียบระดับคดีมิได้ แต่คดีศาลอากรตามพระราชบัญญัติศาลอากร พุทธศักราช 2469 มีลักษณะพิเศษเพราะลักษณะของการกระทำ ความผิดยากแก่การป้องกันและปราบปรามจึงต้องมีบทบัญญัติต่างๆ ในกฎหมายศาลอากรเพื่อให้การป้องกันและปราบปรามการกระทำ ความผิดดังกล่าวเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงต้องมีบทบัญญัติให้มีการเปรียบเทียบระดับคดีได้เพื่อมิให้คดีรอกศาล และเพื่อให้คดีเสร็จไปโดยรวดเร็ว โดยให้อธิบดีกรมศาลอากรหรือพนักงานสอบสวนตามกฎหมาย(มาตรา 102 ทวิ) แล้วแต่กรณี ซึ่งเป็นการใช้อำนาจในการเปรียบเทียบ งดการฟ้องคดีไว้เท่านั้นเอง

นอกจากนี้กฎหมายดังกล่าวยังบัญญัติให้สิทธิในการอุทธรณ์ต่อไปได้กล่าวคือ เมื่อเจ้าพนักงานศาลอากรประเมินให้ผู้นำ ของเข้าเสียหายอากรแล้วในส่วนที่เป็นอากรขาเข้านั้นเป็นสิทธิของผู้นำ เข้าจะอุทธรณ์การประเมินหรือไม่ก็ได้ หากประสงค์จะอุทธรณ์ก็มีสิทธิอุทธรณ์ได้ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งการประเมิน (มาตรา 112 ทวิ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติศาลอากร พุทธศักราช 2469) และเมื่อคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์มีคำ วินิจฉัยแล้วเห็นว่าไม่ถูกต้องก็มีสิทธิยื่นฟ้องต่อศาลอากรกลางได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำ วินิจฉัยอุทธรณ์แม้ผู้นำ ของเข้าจะมีได้ อุทธรณ์การประเมิน ผู้นำนั้นก็ยังมีสิทธินำ คดีมาฟ้องต่อศาลขอให้เพิกถอนการประเมินอากรขาเข้าได้

ในคดีอาญาเช่นพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งดำเนินการโดยฝ่ายบริหารและมีการตั้งคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนฯ กรณีนี้ คณะกรรมการก็มีได้ใช้อำนาจวินิจฉัยชี้ขาดคดีอย่างศาล อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ได้ตามมาตรา 25 ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ยื่นคำ ขอมไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้มีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำ วินิจฉัย คำ วินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ ให้เป็นที่สุด”

ดังนั้นพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ที่กำหนดให้การอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์เป็นที่สุดเท่ากับว่าเป็นการตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่แทนที่ศาลเปรียบเทียบได้กับคดีพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อความเป็นธรรมแก่สังคม พ.ศ. 2497 มาตรา 9 กำหนดว่าคำสั่งคณะกรรมการจัดที่ดินเพื่อความเป็นธรรมแก่สังคม ตามมาตรา 4 หรือมาตรา 8 ให้ถือเป็นเด็ดขาดผู้ใดจะนำ คดีไปฟ้องศาลเป็นอย่างอื่นไม่ได้ ตามความในมาตราดังกล่าวคณะกรรมการตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าคำสั่งของคณะกรรมการดังกล่าวเป็นการพิจารณาในรูปลักษณะเป็นการกำหนดการกระทำได้อย่างศาล ซึ่งมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีนั้นเองและกฎหมายดังกล่าวยังมีผลบังคับให้คำ สั่งคณะกรรมการจัดสรรที่ดินเป็นเด็ดขาด ผู้ใดจะนำคดีไปฟ้องเป็นอย่างอื่น

ไม่ได้ซึ่งขัดกับรัฐธรรมนูญ⁵⁶ ดังนั้นคณะกรรมการศาลรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยว่าบทบัญญัติดังกล่าวขัดกับรัฐธรรมนูญ

สำหรับมุมมองของผู้ปฏิบัติงานในด้านนี้โดยตรง ซึ่งท่านให้ความเห็นเกี่ยวกับการอุทธรณ์ว่ากฎหมายฉบับนี้เป็นกำหนัดให้สิทธิผู้เข้ารับการฟื้นฟูสุขภาพไว้ค่อนข้างจำกัดในบางกรณีเท่านั้น คือกรณีที่คณะกรรมการฟื้นฟูพิจารณาว่าเป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติด แต่ผู้ถูกกล่าวหาจะโต้แย้งว่าไม่ใช่กรณี ก็คือ คณะกรรมการไม่พิจารณาอนุญาตตามคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราว กรณีสุดท้ายคือคณะกรรมการใช้ดุลยพินิจขยายระยะเวลาการฟื้นฟู ดังนั้นจึงมีเพียง 3 กรณีเท่านั้น จริงๆแล้วในความเห็นส่วนตัว มีหลายเรื่องและผู้ติดยาเสพติดน่าจะมีสิทธิอุทธรณ์ได้กฎหมายฉบับนี้เขียนไว้แคบเกินไป (มาตรา 38) ตลอดถึงการที่คณะกรรมการใช้ดุลยพินิจทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดที่น่าจะอุทธรณ์ได้เช่น เป็นการฟื้นฟูแบบเข้มงวดหรือไม่หรือกรณีที่หากผู้เสพรายหนึ่งพูดว่า “ก็ผมแค่เสพยาครั้งเองในชีวิต เพียงแต่ไปเกรงขายบ้านเขานิดหน่อยทำไมจะต้องวินิจฉัยว่าผมเป็นคนหัวแข็งหัวรุนแรง” เช่นนี้ ผู้ถูกกล่าวหาควรมีสิทธิที่จะนำพยานหลักฐานมายื่นต่อศาลได้ว่าไม่ได้มีพฤติกรรมดังกล่าว หรือในกรณีของระยะเวลาการฟื้นฟูซึ่งผู้ติดยาเสพติดอยู่มาประมาณ 45 วันแล้ว และอยากจะออกไปภายนอกโดยไม่ควบคุมตัว แต่คณะกรรมการกำหนดให้ผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดสี่ถึงหกเดือนโดยที่ผู้ติดยาเสพติดก็ได้ประสงค์จะไปเสพอะไรแล้ว อีกทั้งมีภาระทางบ้าน ครอบครัว เช่นนี้ก็อุทธรณ์ไม่ได้ จึงคิดว่าน่าที่จะอุทธรณ์ได้ทุกเรื่องในส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการ หรือดุลยพินิจทุกเรื่องก็ให้อุทธรณ์ได้⁵⁷

4.9 มาตรการทางกฎหมายในการติดตามดูแลหลังการปล่อยตัว (After Care)

ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 หลังจากผู้เสพ/ติดยาเสพติดได้รับการปล่อยตัวไปโดยคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ปรากฏว่าไม่มี บทบัญญัติใด ที่เข้ามารองรับหรือมีกระบวนการติดตามผู้เสพหลังออกไปใช้ชีวิตในชุมชน ยิ่งหากผู้เสพลบยังคงอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิม โอกาสที่จะติดยาซ้ำยังมีเป็นทวีคูณ ซึ่งแตกต่างจากศาลยาเสพติดของออสเตรเลียที่จะมีบทบัญญัติให้ศาลมีดุลยพินิจในอันที่จะกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมได้อย่างกว้างขวาง เช่นกำหนดให้มีการ

⁵⁶ แหล่งเดิม. หน้า 634-635.

⁵⁷ ธรรมนูญ สุภัทรากุล, “ มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายว่าด้วยการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กับรูปแบบบูรณาการของศาลยาเสพติดในต่างประเทศ ”, วิทยานิพนธ์.น.128

คุมประพฤติต่อไปอีกเป็นระยะเวลาหนึ่ง และศาลยาเสพติดประเภทที่สองโดยการคุมประพฤติของมลรัฐฟลอริดา อันเป็นกรณีความผิดที่เกี่ยวข้องนั้น มี อัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี พนักงานอัยการจะใช้การชะลอการฟ้องและกำหนดมาตรการในการ ติดตามดูแลอีกระยะหนึ่ง

อย่างไรก็ดีหากมีการจัดตั้งศาลยาเสพติดขึ้นมา อาจกำหนดให้เป็นดุลยพินิจของผู้พิพากษา เลกเช่นเดียวกับของประเทศออสเตรเลียหรืออาจกำหนดให้พนักงานอัยการออกมาตรการในการติดตามดูแล เนื่องจากพนักงานอัยการ โดยหลักแล้ว เป็นที่รู้กันอยู่ทั่วไปว่าสามารถให้ดุลยพินิจสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องได้ ดังที่มีบัญญัติไว้มาตรา 143 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยการสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ ไม่ว่าจะเป็นในประเทศญี่ปุ่น หรือสหรัฐอเมริกา ต่างก็แยกประเภทได้เป็นสองประการ คือ การสั่งไม่ฟ้องแบบไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Dismissal) และการสั่งไม่ฟ้องแบบมีเงื่อนไข (Conditional Dismissal) หรือการชะลอการฟ้อง (Suspended Dismissal)⁵⁸

ปัญหาในเรื่องของการขาดมาตรการทางกฎหมายในการติดตามดูแลขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยที่เห็นได้ชัด ก็คือการนำรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เรียกว่า การประชุมกลุ่มครอบครัวในคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำผิดของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กล่าวคือ เมื่อพนักงานอัยการได้รับความเห็นจากผู้อำนวยการสถานพินิจฯ และเห็นชอบด้วยก็สั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชน โดยคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการให้เป็นที่สุด(มาตรา 63) จะเห็นได้ว่ากฎหมายมิได้ระบุว่าการฟ้องในรูปแบบใดทำให้เกิดปัญหาขึ้นในทางปฏิบัติ ต่อมาทางกรมฯ ได้ร่างกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมเสนอต่อสภาให้พนักงานอัยการให้ดุลยพินิจสั่งไม่ฟ้องแบบมีเงื่อนไขเพื่อให้มีอำนาจในการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนได้ เมื่อพิเคราะห์กรณีปัญหาการประชุมกลุ่มครอบครัวดังที่กล่าวมาข้างต้น หากมีการจัดตั้งศาลยาเสพติดขึ้นมาอาจมีการประสานงานในทางปฏิบัติกับอัยการสูงสุด เพื่อขอความร่วมมือในเรื่องการใช้ดุลยพินิจการสั่งไม่ฟ้องแบบมีเงื่อนไข ซึ่งอาจออกเป็นระเบียบภายใน อันว่าด้วยการใช้ดุลยพินิจการสั่งไม่ฟ้องในคดีที่ศาลยาเสพติดกำหนดไว้ในการทำคำสั่งครั้งสุดท้าย (Final Sentences) โดยพนักงานอัยการอาจจะไม่ออกคำสั่งไม่ฟ้อง โดยทันที แต่ให้รอการฟ้องไว้เพื่อดูความประพฤติของผู้เสพหรือติดยาเสพติดโดยการคุมประพฤติตั้งแต่ 1-3 ปี ต่อเมื่อผู้เสพหรือติดยาเสพติดได้แก้ไขปรับปรุงความประพฤติให้ดีขึ้นแล้ว ทั้งในด้านของความอดทนอดกลั้นในการเอาชนะยาเสพติด รวมถึงการประกอบอาชญากรรมอื่นๆ พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนจึงจะมี

⁵⁸ ญัตติ นาย สุภัทรากุล, “ มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายว่าด้วยการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กับรูปแบบบูรณาการของศาลยาเสพติดในต่างประเทศ ”, วิทยานิพนธ์ น.128

คำสั่งไม่ฟ้องเด็ดขาดเป็นที่สุด ซึ่งย่อมจะทำให้บังเกิดผลในการแก้ไขฟื้นฟูความประพฤติเป็นอย่างดี เพราะผู้กระทำความผิดจะระลึกไว้เสมอว่าตนอาจถูกฟ้องได้อีกถ้าไม่แก้ไขปรับปรุงความประพฤติให้ดียิ่งขึ้น และจะทำให้คำสั่งไม่ฟ้องนั้นมีความเป็นภาวะวิสัย (objective)

ตามหลักการของการคุมประพฤติและการบริการสังคม เป็นเงื่อนไขหนึ่งของการ ติดตามดูแลความประพฤติของผู้กระทำความผิดที่มีได้กระทำความผิดที่ร้ายแรง และยังเป็น การป้องปรามให้ ผู้กระทำความผิดได้ระลึกอยู่เสมอว่าหากตนประพฤติฝ่าฝืนเงื่อนไขที่กำหนดไว้ ความผิดที่ระงับหรือรอไว้ นั้นอาจได้รับโทษจริงๆตามที่กฎหมายกำหนด

สำหรับในประเทศไทยนั้นเงื่อนไขการคุมประพฤตินั้นจะมีด้วยกันหลายประการ เช่น ห้ามไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ห้ามออกนอกบ้านในเวลากลางคืน ฯลฯ ประการสำคัญคือการกำหนดให้ ผู้กระทำความผิดนั้นทำบริการสังคม ซึ่งกฎหมายจะมีได้กำหนดระยะเวลาจะให้ทำบริการสังคมแก่ใคร เพียงใด ให้เป็นไปตามดุลยพินิจของผู้พิพากษา ซึ่งโดยส่วนใหญ่ศาลจะกำหนดให้มีการทำบริการสังคม เพียง 10-20 ชั่วโมงเท่านั้น หรือในกรณีการประชุมกลุ่มครอบครัวตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลฯ ที่ประชุมจะลงมติกำหนดระยะเวลาในการทำการบริการสังคม อันเป็นผลจากการประชุม กลุ่มครอบครัวหลายฝ่ายไม่ว่าจะเป็นพนักงานอัยการ ผู้อำนวยการสถานพินิจฯ เจ้าหน้าที่ตำรวจ นักสังคมสงเคราะห์ หรือนักจิตวิทยา ฯลฯ กำหนดให้ทำบริการสังคม ประมาณ 10 ชั่วโมง ในบางคดีก็มีการกำหนดแค่ชั่วโมง

นอกจากนี้หากพิเคราะห์ในพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ก็มิได้บัญญัติถึงมาตรการติดตามดูแลหรือการคุมประพฤติและการบริการสังคมแต่อย่างใด ซึ่งในขณะที่ ศาลยาเสพติดนั้นได้กำหนดอย่างชัดเจน โดยกำหนดให้มีระยะเวลาในการติดตามความประพฤติ ที่แตกต่างกัน โดยพิเคราะห์จากพฤติการณ์หรือความร้ายแรงแห่งคดีและจำนวนของการกระทำความผิดซ้ำ โดยรวมแล้วจะมีการกำหนดจำนวนชั่วโมงไว้อย่างชัดเจน ตั้งแต่ 50 ,100 ,150 ,200 และ 300 ชั่วโมง นอกจากนี้ระยะเวลาการคุมประพฤติที่กำหนดไว้ร่วมกับระยะเวลาในการบำบัดฟื้นฟูในศูนย์ฟื้นฟู ชุมชนซึ่งมีระยะเวลาตั้งแต่ 12,18 และ 36 เดือน⁵⁹

อีกทั้งนอกจากที่จะกำหนดให้มีมาตรการติดตามดูแลโดยการทำงานบริการสังคมดังกล่าว แล้วควรที่จะเพิ่มระยะเวลาการทำงานบริการสังคมให้มากขึ้นด้วย เนื่องมาจากบางครั้งการให้ทำงานช่วง ระยะเวลาสั้นๆ ไม่ทำให้ได้มีความระลึกถึงการกระทำความผิดของตนได้ดีเท่ากับระยะเวลาที่ยาวนาน

⁵⁹ มณฑล แก้วแก้ว. ผู้อำนวยการศูนย์ฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดอำเภอลาดหลุมแก้ว. สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2548.

กว่า นอกจากนี้ระยะเวลาจะเป็นตัวพาให้ผู้เสียหายเสพติดได้คิดไตร่ตรอง พบปะชุมชนได้แลกเปลี่ยนพูดคุยแสดงความคิดเห็นต่อการกระทำของตน แต่จะเป็นจำนวนเท่าใดนั้น น่าจะกำหนดระยะเวลาในการให้บริการสังคม ไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง และควรกำหนดให้มีการให้บริการสังคมได้ไม่เกินวันละ 2-3 ชั่วโมงอาจเป็นช่วงเช้าก่อนเข้าเรียน หรือเวลาเย็นหลังเลิกเรียน ก็ได้ เพื่อให้ผู้เสียหายเสพติดมีระยะเวลาในการไตร่ตรองและสำนึกในการกระทำผิดของตนได้ โดยเฉพาะในรูปแบบการแก้ไขปัญหาผู้เสียหายเสพติดและผู้กระทำความผิดอาญาอื่นๆเล็กน้อยของมลรัฐควินส์แลนด์กำหนดขึ้นสูงไว้ในบริการสาธารณะไว้สูงสุด 120 ชั่วโมง ในสหรัฐอเมริกามลรัฐฟลอริดากำหนดไว้ไม่ต่ำกว่า 120,240,300 ชั่วโมงแล้วแต่ความร้ายแรงและพฤติการณ์ ของการกระทำผิด

ในทางปฏิบัติหลังจากที่ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดอำเภอลาดหลุมแก้ว ดำเนินการฟื้นฟูมาได้ระยะหนึ่ง พบว่าคำสั่งที่คณะกรรมการกำหนดให้ทางศูนย์ฯ ไม่มีแผนในทางปฏิบัติมาให้อำนาจ เช่น ให้นำนาย ก เข้าไปรับการฟื้นฟูแบบเข้มงวดที่ศูนย์นั้นฟูสมรรถภาพลาด หลุมแก้ว เป็นเวลา 4 เดือน หลังจากนั้นให้เข้าสู่โปรแกรมการปรับตัวเข้าสู่สังคมของสำนักงานคุมประพฤติอีก 2 เดือน ซึ่งไม่มีรายละเอียดในการบำบัดเท่ากับให้ทางศูนย์ดำเนินการเอง จริงๆแล้วคิดว่าทางคณะกรรมการควรจะดำเนินการร่วมกันกับเจ้าหน้าที่ศูนย์ในการกำหนดแผน จริงอยู่แม้จะใช้การบำบัดนั้นฟูแบบชุมชนบำบัดกันทุกคน แต่ในขั้นตอนสุดท้ายก่อนปล่อยออกสู่สังคม (after care) เพราะผู้เข้ารับการฟื้นฟูที่เข้ามา มีความหลากหลาย มีครอบครัวแล้ว ซึ่งบ้างก็พร้อมที่จะรับไปดูแล บางคนเป็นคนเร่ร่อน เป็นหญิงขายบริการ รับจ้างเดินยาคลองเตย กลับไปก็เข้าไปอยู่ในวังวนเดิม ดังนั้นจึงต้องมีแผนการรองรับการเตรียมตัวก่อนกลับไปอยู่ข้างนอกกับกรณีที่ภายหลังออกไปแล้วก็จำเป็นต้องดูแลกันต่อไป

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

นับตั้งแต่อดีตประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งถึงปัจจุบัน มีอัตราผู้เสพยาเสพติดสูงที่สุดในโลกเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรต่อหัว เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว รัฐจึงได้ ออกกฎหมายที่เรียกว่าพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 โดยมีเจตนารมณ์ ถือว่าผู้เสพยาเป็นผู้ป่วย จำต้องได้รับการบำบัดรักษา อันเป็นการนำแนวคิด การฟื้นคืนดี ออกจากการ พิจารณาของศาล ซึ่งให้อำนาจฝ่ายบริหารในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยเมื่อมี การแจ้งข้อหาพนักงานสอบสวนจะนำตัวผู้เสพยาเสพติด ไปยังศาล เพื่อให้ศาลมีคำสั่งทำการตรวจพิสูจน์ หากผลตรวจปรากฏว่าเสพยาจริงและไม่ปรากฏว่ากระทำความผิดอาญาอื่นใด คณะอนุกรรมการฟื้นฟูฯ จะมีคำสั่งส่งตัวไปบำบัดรักษา ณ สถานที่ที่เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งปกติ จะไม่เกินหกเดือนและต้องเชื่อฟังพร้อมทั้งปฏิบัติตามกฎอย่างเคร่งครัด มิฉะนั้นจะถูกบังคับใช้มาตรการ ลงโทษ โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เข้ารับการฟื้นฟู เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาบำบัด หาก เป็นที่พอใจของ คณะอนุกรรมการฟื้นฟูฯ จะได้รับการปล่อยตัว แต่หากคณะอนุกรรมการ เห็นว่า การบำบัดยังไม่สำเร็จ อาจใช้อำนาจขยาระยะเวลาการบำบัดออกไปอีกได้ครั้งละ ไม่เกินหกเดือน แต่รวมระยะเวลาแล้วต้องไม่เกินสามปี

แม้เจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้มองผู้เสพยาเป็นผู้ป่วยและต้องการนำผู้เสพยาเข้ารับการบำบัดรักษาเพื่อให้มีชีวิตที่เป็นปกติสุขแต่เห็น ได้ว่ายังมีข้อบกพร่องที่ต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมอยู่หลายประการ

อีกทั้งจากการสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายฉบับนี้โดยตรงได้ตั้งข้อสังเกตถึงความ ไม่สมบูรณ์ของกฎหมายในหลายประการซึ่งส่งผลให้การบำบัดรักษาไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร นอกจากนี้ในทางปฏิบัติการที่กฎหมายกำหนดให้มีระยะเวลาฟื้นฟูเพียงหกเดือนและไม่มีการติดตาม ดูแลหลังการปล่อยตัวทำให้ไม่สามารถวัดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบำบัดรักษา ซึ่งไม่ใช่วัดจากจำนวนผู้เข้ารับการบำบัดรักษา หรืออยู่เข้ารับการบำบัดครบระยะเวลา 4-6 เดือนเพียงเท่านั้น แต่ต้องเก็บสถิติอัตราของผู้กระทำความผิดที่กลับมาเสพยาซ้ำเป็นหลักด้วย เนื่องจากระยะเวลาเพียงเท่านี้ ไม่สามารถทำให้ผู้เสพยาหรือติดยาเสพติดหายจากอาการติดยาเสพติดทางจิตได้

ฉะนั้นหากมองถึงรายงานผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของสำนักงานคุมประพฤติทั่วประเทศประจำเดือนมีนาคม 2546 ถึงกุมภาพันธ์ 2547 พบว่าผลของการ ฟื้นฟูสมรรถภาพ

ผู้ติดยาเสพติด ในช่วงเวลาบำบัดฟื้นฟูดังกล่าวคณะอนุกรรมการฟื้นฟูฯ มีความเห็นว่าพอใจและให้ปล่อยตัว ไปได้เป็นส่วนใหญ่¹ ทั้งนี้สอดคล้องกับคำชี้แจงของนางอัญชลี พัฒนสาร ผู้อำนวยการกองแผนงาน และสารสนเทศ กรมคุมประพฤติ² ซึ่งรายงานผลงานในภาพรวมของการบำบัดรักษา ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พุทธศักราช 2545 ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2546 - 23 พฤษภาคม 2547 โดยผลการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด เป็นที่พอใจมากถึง 88 % โดยปราศจาก มาตรการทางกฎหมายในการติดตามดูแลหลังการปล่อยตัวที่มีระยะเวลานานพอควร ทำให้ มีความเสี่ยง เป็นอย่างสูงของการที่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำ

อย่างไรก็ดีแม้ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พุทธศักราช 2545 มิได้บัญญัติมาตรการทางกฎหมายในการติดตามดูแลผู้ติดยาเสพติด อันทำให้ขาดสถิติของการกระทำผิดซ้ำใน ผู้เสพที่ผลการฟื้นฟูเป็นที่พอใจและได้รับการปล่อยตัวไป แต่เมื่อพิจารณาจากสถิติ ของผู้ถูกจับกุม และ เข้ารับการตรวจพิสูจน์ จะพบว่าผู้ถูกจับกุม และเข้ารับการตรวจพิสูจน์ ในแต่ละปี มีจำนวนสูงขึ้น เป็น อย่างมากโดยไม่มีทีท่าจะลดลง อีกทั้งเมื่อผู้เสพที่ได้รับการปล่อยตัวจากกระบวนการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้ติดยาเสพติดในระยะเวลาอันสั้นอาจก่ออาชญากรรมอื่นๆ เนื่องจากต้องการยาเสพติดมาเสพ หรือ มีอาการคลุ้มคลั่งในฤทธิ์ของยาเสพติดได้ เพราะผู้เสพซึ่งได้รับการปล่อยตัวเมื่อครบกระบวนการ บำบัดรักษานั้นยังไม่สามารถที่จะหายขาดจากยาเสพติดได้ถึงระดับทางจิตใจ จะเห็นได้ว่าการบำบัดรักษา ผู้ติดยาเสพติดยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ข้อเสนอแนะ

สำหรับประเทศไทยได้มีโครงการคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมซึ่งนำรูปแบบส่วนหนึ่ง มา จากสถานเสพติกรรมเริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2552 ที่สถานอาชญาเรือนบุรี แต่ไม่ได้เรียกว่าเป็นสถานเสพติ หากจะใช้ กระบวนการเชิงแก้ไขฟื้นฟูแทนการดำเนินคดีปกติ โดยเฉพาะจะเน้นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดยาเสพติดตั้งแต่ ชั้นมีการฝากขังจนถึงมีคำพิพากษา จุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อให้คำปรึกษาแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีเกี่ยวข้องกับ ยาเสพติด คดีความรุนแรงในครอบครัว และคดีที่มีโทษไม่ร้ายแรง ซึ่งได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวโดยการ ประกันตัว โดยผู้ให้คำปรึกษาที่ผ่านการอบรมด้านการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของ ผู้ต้องหาในช่วงวิกฤติของชีวิตเพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้มีโอกาสเลือกแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสม เป็นการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ อีกในระหว่างการสอบสวน

¹ รายงานการประชุม คณะอนุกรรมการด้านการประสานงานและติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พุทธศักราช 2545 ครั้งที่ 2/2547, 2547 , หน้า 5

² หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับวันที่ 1 ธันวาคม 2548

หรือการพิจารณาดีของศาล นอกจากการทำงานของศาลแล้วยังมีการทำ MOU กับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ป.ป.ส. หน่วยงานจากกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แรงงานจังหวัด สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟู ผู้สมรรถภาพ ผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี (โรงพยาบาลธัญญารักษ์) กรมคุมประพฤติ เป็นต้น

โครงการคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมได้รับการสนับสนุนประมาณจากสำนักงาน ป.ป.ส. และกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติดปัจจุบันมีการขยายผลโครงการคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม ในระบบศาลจำนวน 4 แห่งคือ ศาลอาญาธนบุรี ศาลจังหวัดเชียงใหม่ ศาลจังหวัดนนทบุรี และศาลจังหวัดปทุมธานี โดยดำเนินการในลักษณะโครงการนำร่องผลจากการวิจัยทางวิชาการ ในปี พ.ศ.2555 โดยมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนา นโยบายต่อโครงการคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลอาญาธนบุรีพบว่าในระยะเริ่มต้นในปี 2552 ถึง 2554 มีผู้เข้ารับบริการในคลินิกรวมทั้งสิ้นจำนวน 4340 คน ส่วนใหญ่เป็นคดีที่มียาเสพติดไว้ในครอบครอง คดีความผิดกฎหมายจราจรควบคู่กับการเป็นผู้เสพยาเสพติดหรือเสพขี้ และคดีการใช้ความรุนแรงต่างๆ พบว่ามีสัดส่วนและการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องหา ลดลงทุกปีจากในปี 2552 มีสัดส่วนร้อยละ 17.05 ในปี 2553 เหลือร้อยละ 11.20 และในปี 2554 ลดลงเหลือร้อยละ 4.17 นับตั้งแต่เริ่มโครงการถึงปี 2555³

1. ด้านกฎหมาย

กรณีใช้กฎหมายเดิมที่มีอยู่แล้วและปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมสามารถกระทำได้ดังนี้

ก. ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 เพื่อขยายความคำว่า เจื่อนใจอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยตัวชั่วคราวปฏิบัติ โดยเพิ่มวัตถุประสงค์เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูให้ผู้ถูกปล่อยตัวชั่วคราว และกรณีมีคำพิพากษาแล้วสามารถใช้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56(10) ในการกำหนดเจื่อนใจให้จำเลย เข้าโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูพร้อมทั้งวางระเบียบภายในของศาลยุติธรรมในการบริหารจัดการเพื่อให้การแก้ไข ปัญหาผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้รับการช่วยเหลือดูแลได้ทันที นอกจากนี้ยังสามารถประสานงานกับ กรมคุมประพฤติในให้ช่วยสอดส่องดูแลผู้ต้องหาจำเลยที่อยู่ในอำนาจศาลตามพระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ.2559 มาตรา 14(14) ซึ่งกำหนดอำนาจหน้าที่ให้พนักงานกรวัพฤกษ์ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามคำสั่งศาลได้ด้วย

³ โครงการสัมมนา เรื่อง “ ศาลบำบัดยาเสพติด:บทบาทเชิงรุกของศาลในการแก้ปัญหาคนติดยา”(เนื่องในโอกาสวันรพี) หน้า 3

ข. ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพ.ศ. 2545 โดยแยกกลุ่ม เป้าหมายเป็น 2 กลุ่มได้แก่

กลุ่มที่แรก ผู้เสพยาเสพติดที่ไม่มีคดีอาญาอื่นร่วมด้วย ให้ดำเนินการตามกระบวนการเดิมที่เคยใช้ แต่ควรจำแนกแยกแยะระหว่างผู้เสพยากับผู้ติดยา กำหนด วัตถุประสงค์ไว้โดยจำเป็นต้องเข้ารับการฟื้นฟู แบบบังคับทุกราย เพราะหากเป็นเพียงผู้เสพแต่ไม่ถึงขนาดติดยาควรใช้การคุมประพฤติแบบธรรมดาเท่านั้น ตลอดจนกำหนดให้มีการรายงานความก้าวหน้าของการแก้ไขฟื้นฟูให้ศาลทราบเป็นระยะ ๆ ด้วย

กลุ่มที่สอง ผู้เสพยาเสพติดที่มีคดีอาญาอื่นร่วมด้วยแต่เป็นคดีอาญาไม่ได้ร้ายแรงที่เข้าเกณฑ์ตามที่ กฎหมายกำหนด พฤติกรรมของผู้กระทำก็ไม่ได้รุนแรง กลุ่มนี้จะเข้าสู่กระบวนการของศาลปกติ แต่ให้ศาล มีอำนาจหน้าที่ในการสั่งแก้ไขฟื้นฟูด้วยโดยปรับปรุงกฎหมายขกฐานะคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม เป็นหน่วยงานที่เป็นทางการคือ “สำนักงานประสานงานแก้ไขฟื้นฟูด้านสังคม” และบัญญัติกระบวนการ เช่นเดียวกับศาลยาเสพติดด้วย

กรณีเปิดใหม่หรือบัญญัติกฎหมายใหม่

ก. กรณีเปิดเป็นแผนกใหม่ผู้ศึกษาเห็นว่าในระยะแรกศาลอาจยังต้องใช้เวลาในการศึกษารายละเอียดของสัญญาหรือไม่แน่ใจในประสิทธิผลของศาลดังกล่าว จึงควรจัดตั้งเป็น “แผนกแก้ไขด้านจิตสังคม” ไปก่อน เช่นเดียวกับการตั้งแผนกคดีทุจริตและประพฤติไม่ชอบของเจ้าหน้าที่รัฐในศาลอาญา โดยเป็นประกาศคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ออกตามความในมาตรา 4 แห่งพระธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ซึ่งกระทำไ้รวดเร็วกว่าข. กรณีจะตั้งศาลใหม่ผู้ศึกษาเห็นว่าหากประเทศไทยต้องการแก้ไขใคร่ปัญหาการเสพยาเสพติดที่เรื้อรังมานานควรมีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลยาเสพติดหรือสั่งแก้ไขฟื้นฟูติดยาเสพติดเป็นศาลชำนาญการพิเศษโดยเร่งด่วนเท่าที่จะสามารถเป็นไปได้เพื่อจัดระบบและอำนาจหน้าที่ศาลให้ทำงานด้านนี้เป็นการ เฉพาะพร้อมทั้งรับรองสถานะหน่วยงานภายในที่ศาลตั้งขึ้นเพื่อทำงานด้านคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมเพราะจากข้อมูลสถิติพบว่าคดียาเสพติดเป็นคดีอันดับหนึ่งของประเทศไทยแล้วจากการศึกษาพบว่าศาล เป็นผู้ได้รับการยอมรับจากกระทำผิดคดียาเสพติดในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองไปในทางที่ดีขึ้น และยังได้รับความไว้วางใจจากหน่วยงานอื่นๆ เนื่องจากมีความเป็นกลางเป็นที่พึงศูดย้ายของประชาชน ข้อสังเกตที่น่าสนใจก็คือระบบศาลยาเสพติดจะดำเนินการในแนวทางคู่ความไม่เป็นปรปักษ์ต่อกันหรือ ข้อความเป็นสมานฉันท์ที่ค้ำนึ่งทั้งการคุ้มครองสิทธิของผู้ติดยาเสพติดและความปลอดภัยของสังคม

2. ด้านการบริหาร

ก. ในระยะเริ่มต้นควรเริ่มมีการจัดตั้งทีมสหวิทยาการเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาผู้กระทำผิดที่เข้ามา ผู้โครงการ ซึ่งอาจประกอบด้วย พนักงานอัยการ เจ้าหน้าที่ประจำคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม ผู้ให้คำปรึกษา ทัศนอาสา เป็นต้น

ข. ปรับเปลี่ยนบทบาทของคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมให้เป็นศูนย์หรือสำนักงานประสาน เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดสังคมรู้จะเป็นผู้ดำเนินการเหมือนความเสี่ยงเบื้องต้นจะเกี่ยวกับการทำรายงานการศึกษาและพินิจแบบสั้นเอกสารเพื่อเตรียมเข้าสู่โครงการบำบัดฟื้นฟูด้านจิตสังคม จากนั้นประสานงาน กับกรมคุมประพฤติให้เป็นผู้ช่วยสอดส่องดูแลและช่วยประเมินความต้องการจำเป็นหากมีการทำข้อตกลงมีการประสานงานที่อาจให้พนักงานคุมประพฤติทำหน้าที่ผู้จัดการคดีหรือเจ้าของสำนวนเนื่องจากเป็นผู้มี ประสบการณ์สูงด้านการสงเคราะห์สอดส่องดูแลส่วนสูงหรือสำนักงานประสานเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำผิดด้านจิตสังคมจะเป็นผู้ประสานงาน โปรแกรมหรือคดี ทั้งนี้เพื่อมิให้เกิดปัญหาการซ้ำซ้อนของงานกับพนักงานคุมประพฤติ

3. ด้านการปฏิบัติงาน

ก. ควรกำหนดตำแหน่งสำหรับผู้ปฏิบัติงานให้มีความมั่นคงในหน้าที่การงาน เช่น การกำหนด ให้เจ้าหน้าที่ประจำคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมเป็นข้าราชการ ไม่ใช่เป็นเพียงลูกจ้างชั่วคราว หรือ พนักงานราชการ มันจะบั่นทอนขวัญกำลังใจของผู้ปฏิบัติงานน่าจะงานประเภทนี้ต้องการ ความเป็น มืออาชีพ ในการรับบัตรฟื้นฟูผู้กระทำผิดอย่างต่อเนื่องมีเช่นนั้นจะมีการลาออกย้ายงานบ่อยครั้ง ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลเสียในระยะยาว

ข. ควรวางระบบการคัดเลือกอาสาสมัครให้ผู้ให้คำปรึกษาอย่างรัดกุมตลอดจนมีการฝึกอบรม อย่างเข้มข้น และต่อเนื่องสำหรับบุคคลดังกล่าว โดยโดยเน้นที่การให้ความรู้ความตระหนักที่ทันสมัยและเสริมสร้างทักษะสติเชิงบวกของผู้ให้คำปรึกษาต่อผู้เข้าร่วมโครงการรวมทั้งมีการฝึกฝนเชิงปฏิบัติและ ทักษะการให้คำปรึกษาทักษะการฟังทักษะการสัมภาษณ์อย่างสม่ำเสมอ

สิ่งที่ศาลยาเสพติดได้สร้างขึ้นในเชิงบวก คือ

- ศาลยาเสพติดลดอาชญากรรม
- ศาลยาเสพติดช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย
- ศาลยาเสพติดทำให้เกิดการยอมรับปฏิบัติตาม
- ศาลยาเสพติดต่อสู้กับพวกคดียาและช่วยฟื้นฟูครอบครัว

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาไทย

หนังสือ

กนกรัตน์ วงศ์ลักษณ์พันธ์. (2542). กลยุทธ์การสื่อสารของเจ้าหน้าที่บำบัดฟื้นฟูผู้ติดสารเสพติด ในกิจกรรมฟื้นฟูของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูเพื่อเลิกยาเสพติด. หน้า 81.

กุลพล พลวัน , “แผ่นปลิวคำบรรยายเรื่อง“งานกรมอัยการกับความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ””, หน้า 5.

โกเมน ภัทรภิรมย์, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา:วิธีพิจารณาชั้นศาล (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2526), หน้า 5-10.

คณิต ฌ นคร, กระบวนการยุติธรรมในมุมมองของคณิต ฌ นคร, (พิมพ์ครั้งที่2), (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ นิติธรรม 2556), หน้า 13.

คณิต ฌ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่8 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), หน้า 45.

คณิต ฌ นคร, กระบวนการยุติธรรมกับปัญหาความโปร่งใสและระบบการตรวจสอบรัฐธรรมนูญใหม่” บทบัญญัติ, เล่ม54, ตอน4, หน้า 57 (ธันวาคม 2541)

ชาญชัย แสวงศักดิ์, การปรับปรุงองค์การภาครัฐการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ, กรุงเทพมหานคร : กราฟิคฟอร์เมท (ไทยแลนด์), 2540), หน้า 14-16.

ชาติ ชัยเดชสุริยะ, มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2549), หน้า 21.

วุฒิ เหล่าสุนทรและคณะ.(2528). ความสัมพันธ์ของผู้ติดยาเสพติดกับการก่ออาชญากรรมจากผู้ต้องหาในกรุงเทพมหานคร, หน้า 28 และหน้าพิเศษ.

วุฒิชัย หรรษิตตวิวัฒน์.(2546). “กระบวนการทัศน์ใหม่ของงานยุติธรรมสำหรับเสพ/ผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทย กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม” การประชุมวิชาการระดับชาติเกี่ยวกับผู้ติดยาเสพติด, หน้า 23-45.

วิญญู เกรืองาม . (2530). กฎหมายรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 3). หน้า 634-635.

วิฆา มหาคุณ. (2533). “ผลกระทบกระเทือนของกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมต่อสิทธิในการดำเนินคดี ทางกระบวนการยุติธรรม”เอกสารสัมมนาเรื่องกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิของประชาชนในประเทศไทย คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 26-27 (อค์ดำเนา).

นายแพทย์บุญเรือง ไตรเรืองวรวัฒน์ สัมภาษณ์ผู้อำนวยการสถาบันธัญญารักษ์ 10 ธันวาคม 2548

ประมุข สุวรรณศรี คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน กรุงเทพฯ บริษัทชุมนุมช่าง จำกัด แผนกการพิมพ์ 2506, หน้า 19

ประเสริฐ เมฆามณี, หลักทฤษฎีพยาน, (กรุงเทพฯ:บริษัททบทพิเคราะห์พิมพ์จำกัด, 2523), หน้า 1.

พล.ต.ต.เกา สารสิน, ปัญหาการควบคุมยาเสพติดในประเทศไทยการศึกษาเฉพาะกรณีถึงมาตรการ และยุทธศาสตร์เพื่อความมั่นคงของชาติ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522), หน้า 27.

สมทรัพย์ นำอำนวย. (2541). บทบาทของศาลในชั้นพิจารณากับการค้นหาคำความจริงในคดีอาญา. หน้า 22-24.

สุธรรม ภัทราคม, “ระบบงานศาลไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ” บทบัณฑิตย, เล่ม 26, ตอน 4, (ธันวาคม 2512) หน้า 845-846.

สุรงค์ เจียรนังมล.(2544). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พุทธศักราช 2534 : ศึกษากรณีบทบาทบัญญัติคุ้มครองสิทธิของผู้ติดยาเสพติด. หน้า 40.

เสาวลักษณ์ ปลั่งเกียรติยศ.(2547). ทัศนะของผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด(ลาดหลุมแก้ว) ต่อการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545, หน้า 45-48.

ม.ล.สุพร อิศรเสนา, ตำราเรื่องการทำหน้าที่สื่อทูลเกล้าถวายฎีกา, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ปรีชา), หน้า 7-9.

ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์, การศึกษากฎหมายต่างประเทศ: ศึกษาเฉพาะกรณี ประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สวิสเซอร์แลนด์ เยอรมัน โปรตุเกส อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา. พิมพ์ครั้งที่ 1(สำนักงานในพระราชดำริพระเจ้า หลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, 2556), หน้า 317-318.

หลวงอรธโกวิทาทิ, “พนักงานอัยการจะถอนฟ้องคดีอาญาได้ในกรณีอย่างไร. วารสารอัยการ, ปีที่ 2, ฉบับที่ 3 (ธันวาคม 2522), หน้า 16–32.

อดิสร ไชยคุปต์ (2547) บทบาทพนักงานอัยการในการสั่งไม่ฟ้องในคดีอาญา หน้า 171-172.

อมร จันทรสมบูรณ์, “อำนาจสืบสวนสอบสวน ฟ้องร้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย” บทบัณฑิตย, เล่ม 30 ตอน 4 (2516), หน้า 631.

วารสาร

กุลพล พลวัน, “โครงสร้างของกรมอัยการ” วารสารอัยการ ปีที่ 4, ฉบับที่ 44 (สิงหาคม 2534), หน้า 57-72”

กุลพล พลวัน, “ลักษณะทั่วไปของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”, วารสารอัยการ, ปีที่ 20, ฉบับที่ 45 (มีนาคม 2540), หน้า 14.

คณิต ณ นคร, “อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา”, วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปีที่ 8, ฉบับที่ 2 (2520), หน้า 137.

ประธาน วัฒนวาณิชย์, ผู้แปล. “บทเรียนจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของทวีปยุโรป” แปลจาก Possible Lesson from Continental Procedure โดย Jan Stepan วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับพิเศษ 2517-2518 (สิงหาคม, 2519), หน้า 144-150.

ชานินทร์ กรีชัยเชียร, “ศาลกับพยานบุคคล”, วารสารกฎหมายจุฬาฯ, ปีที่ 3, เล่มที่ 3 “กัญชาน-ชันวาคม 2520”, หน้า 1-4.

สมยศ เชื้อไทยและวราภรณ์ วิสสุตพิชญ์, “แนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและประชาธิปไตย,” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 14, (3 กัญชาน 2527), หน้า 49.

หยุด แสงอุทัย, “ใครควรมีอำนาจสอบสวน” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เล่ม 7, (2519), หน้า 20.

อุทัย อาทิวา. (2546). “การใช้ดุลยพินิจของพนักงานอัยการอับการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลในประเทศฝรั่งเศส” วารสารยุติธรรม, ปีที่ 3, ฉบับที่ 6, หน้า 19.

ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2523 ข้อ 11. ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2523 ข้อ 9

โครงการสัมมนาเรื่อง “ศาลบำบัดยาเสพติด: บทบาทเชิงรุกของศาลในการแก้ปัญหาคันติดยา” (เนื่องในโอกาสวันรพี), หน้า 1-2.

สภาพปัญหาเสพติดในประเทศไทย, เอกสาร โรเนียว, กองนิติการและพิสูจน์หลักฐานสำนักงาน ป.ป.ส.

วิทยานิพนธ์

ณัฐดนัย สุภัทรากุล, “มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายว่าด้วยการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกับรูปแบบบูรณาการของศาลยาเสพติดในต่างประเทศ”, วิทยานิพนธ์

ชงไทย สุขกสิกร, “ทะเบียนประวัติอาชญากรกับหลักสันนิษฐานว่าบุคคลเป็นผู้บริสุทธิ์
กรณีคดีไม่ถึงที่สุด,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556)

สมบัติ ดาวแจ้ง, “ข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบในกฎหมายอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตคณะ
นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543)

สุพิศ ประณีตพลกรัง, “การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาโดยองค์การตุลาการใน
ชั้นก่อน พิพากษา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528)

พันตำรวจตรีชฌาวิณ พวงเพชร. วิทยานิพนธ์. การเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดฐานยาเสพติดให้
โทษจากกระบวนการ ยุติธรรม (2545). หน้า 52-56

รายงานการวิจัย

ทิพย์อร ไชยณรงค์ 2535. การวิเคราะห์ผลงานวิจัยด้านยาเสพติด.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุลและคณะ, “การศึกษาเพื่อพัฒนาระบบการตรวจสอบถ่วงดุลใน
กระบวนการยุติธรรม,” สำนักกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2551, หน้า 19.

รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาการดำเนินคดียาเสพติดตามระบบกฎหมายและ
กระบวนการยุติธรรม หน้า 171.

เอกสารภาษาต่างประเทศ

Universal Declaration of Human Right 1948 (ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน) ข้อ 11 (1)

Fox Carson & Huddleson.(2003).Drugcourts in the U.S. Issues of Democracy.pp.13-19.

Steven Belenko. (1999). “Research on Drug Courts: A critical review National Drug
Court Institute”. Review, Vol.II,2. P 1-10.

UNDCP MODEL DRUG COURT Treatment and Rehabilitation of offenders Bill
section 3.

The 2004 Florida Statutes Authorizing Drug Court.

Supreme Court Task Force on Treatment – Based Drug Court, Report on Florida
Drug Court 2004, P 2-4.

John J Costanzo, Final Report on the South-east Queensland Drug Court pilot, 2003

Tony Makkai and Kean Vearar, Australian Institute of Criminology, 2003, P 11-16.

“Drug Policy information Clearinghouse Fact sheet.” **electric journal**, 2001, P 2.

Taxman & Bouffard. (2002). p202. cited in Toni Makkai and Keenan Veraar, Final Report on the South East Queensland Drug Court, P 45.

Analysis of the Fundamental Principle of Impartiality , op cite

Brian Barry. (1995). Justice As Impartiality. P 17-19. Report on Florida's Drug Courts, Supreme Court Task Force on treatment- Based Drug Courts , 2004, P 1-18.

The Narcotic Addict Rehabilitation Amendment 1971 (NARA)

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

เจตนาคดีของประชาชนต่อผู้เสพ/ผู้ติดยาบ้าจากประชาชนทั่วไปและผู้ประกอบการทั่วประเทศ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. สืบค้นเมื่อ 8 มิถุนายน 2546, จาก <http://www.thaihealth.or.th/th/article.php?act=detail&id=308>

บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเรื่องร่างพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 2549, ฐานข้อมูล CD-ROM DPU 151

สถิติคดีอาญาที่น่าสนใจของตำรวจอาญาจากร, จากกองบัญชาการตำรวจนครบาล. สืบค้นเมื่อ 28 มกราคม 2546, จาก <http://www.police.go.th/stat/cy44-45.pdf>

สถิติในรอบสิบปีกรมราชทัณฑ์, สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2547, <http://www.correct.go.th/stat.htm>

สถิติผู้เข้าบำบัดรักษาเสพติดทั่วประเทศตั้งแต่เดือนตุลาคม 2545 ถึง เดือนมกราคม 2548, สถาบันวิจัยราชทัณฑ์. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2549, จาก http://www.thanyarak.go.th/thai/index.php?option=com_content&task=view&id=96&Itemid

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

นางสาวกอบบุญ โยธามาตย์

ประวัติการศึกษา

นิติศาสตร์บัณฑิต สาขากฎหมายอาญาและกระบวนการ
ยุติธรรมทางอาญา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ปี 2556
นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญาและกระบวนการ
ยุติธรรมทางอาญา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ปี
2562

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

ฝ่ายกฎหมาย ของบริษัทประกันภัยไทยวิวัฒน์
71 ถนนดินแดง แขวงสามเสนใน เขตพญาไท
กรุงเทพมหานคร

